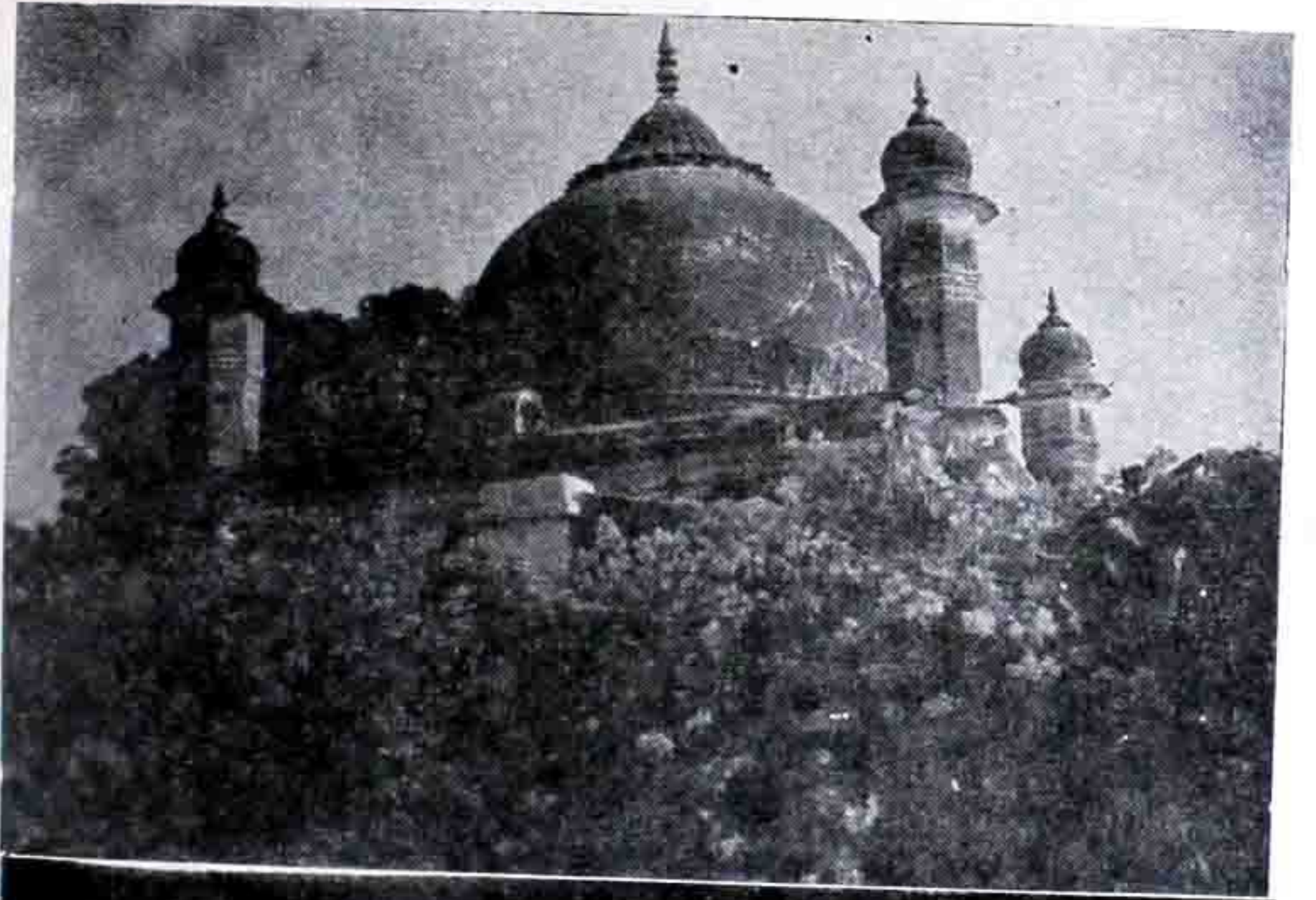

مکتوبات معصومیه

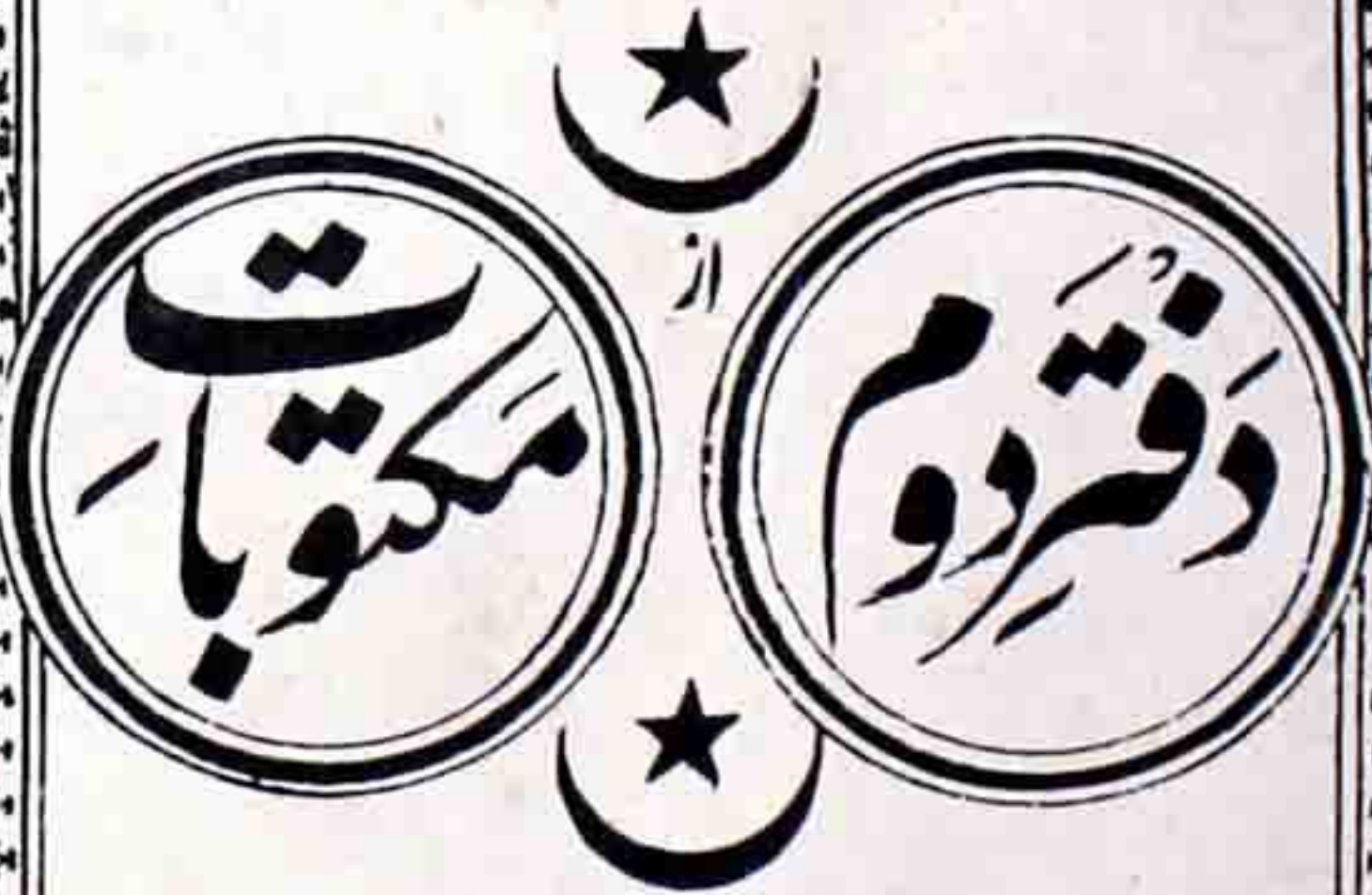
مزار مبارک حضرت خواجہ محمد معصوم رحمۃ اللہ علیہ - سرسید

مِثْلُ كُلِّ طَيْبَةٍ كَثِيرَةٍ طَيْبَةٌ تَابَتْ فِي السَّمَاءِ

تہ الحمد ہر آن چیز کہ خاطر نیچوست + آخر آمد ز پس پر وہ تقدیر پدید

اغنی

بفضل رحمانی و انداد و یزدانی

حضرت خواجہ محمد معصوم قدس سرہ

بآئین فی

باہتمام

مختم لالہ اسرار محمد خاں صاحب

۵۳۰۰ رڈ ویسٹ کراچی

دفتر سوم

۳۰/-

دفتر دوم

۲۵/-

قیمت: دفتر اول

۳۵/-

۱۳۹۴ھ
۱۹۷۶ء

سنہ طباعت

ایک ہزار

تعدادِ طبع

سول اینڈ ملٹری پریس لمیٹڈ کراچی

مقامِ طباعت

لالہ اسرار محمد خاں صاحب

ناشر

مقام اشاعت

۳۷۰ - گارڈن ویسٹ - کراچی

فہرست مضامین کتاب مستطاب مکتوبات معصومیہ و قدروم

صفحہ	مضمون	صفحہ	مضمون
۳	فہرست مضامین		
۱۶	خطبہ	۲۹	مکتوب پنجم بہ سلطان وقت در بیان فناے قلب و فناے نفس و حدیث مواعظ و نصائح۔
۲۰	مکتوب اول بمولانا محمد صدیق و مولانا حسن علی و محمد امین در جواب سولہ ایشان از حقیقت محمدی صلی اللہ تعالیٰ علیہ آلہ وسلم و حقیقت کعبہ ربانی و بیان افضلیت حقیقت اول بر ثانی مع التحقیقات اللائقہ براتب حقایقہا و التوضیحات المتعلقة بمعرفت شانہما و مایا سب ذلک	۳۱	مکتوب ششم بخواجه محمد حنیف در نصائح نافعہ و ترغیب بعزالت۔
		"	مکتوب ہفتم بخواجه محمد صدیق پشاوری در جواب مکتوب وے کہ متضمن ارادت قویہ بود با بشارت خاصہ و تحقیق معنی اصالت۔
۲۵	مکتوب دوم بمولانا حسن علی در جواب سوال او کہ از معنی مجدد الف ثانی نمودہ بود و از علامات و آثار آن	۳۲	مکتوب ہشتم بخقایق و معارف آگاہ مولانا محمد حنیف در بیان بعضی از لوازم طریق ارشاد با مواعظ و نصائح۔
۲۶	مکتوب سوم بخواجه محمد صدیق پشاوری در جواب عرضیہ او کہ متضمن ازواق و عروجات جدیدہ بود با بیان علامت و اصول با کمالات نبوت۔	۳۳	مکتوب نہم بہ غلام محمد فاروق در بیان واقعہ روشن کہ دیدہ بود و جواب استفسارے کہ از حدیث لاص لوقۃ الا بحضور القلب نمودہ۔
۲۷	مکتوب چہارم بمیرزا ہادی در جواب مکتوب وے کہ مشتمل بر بعضی از احوال بود	۳۴	مکتوب دہم بخواجه محمد حنیف در بیان آنکہ سیر آفاقی کہ عبارت از طے مقامات عشرہ است در ترقیہ بزرگان مادر سیر نفسی بطریق اجمال

صفحہ	مضمون	صفحہ	مضمون
۳۲	نقطع می شود و معاملہ محب از آفاق و انفس بیرون می رود و بیرون انفس آفاق معیت بی چون با محبوب بدست می آرد۔	۳۲	مکتوب شانزدهم بحاجہ عبدالرحمن نقشبندی در شکر گذاری آبا و اجداد ایشان و بیان آنکه با وجود کمال استغنا شد شوق باطل منسوب است بیان فتاویٰ بقاع غارت۔
۳۶	مکتوب یازدهم بشمشیر خاں در تخریب بم مخالفت نفس اماره و تصحیح عقائد بروفق آراء صائبہ اہل سنت و جماعت اثبات ارکان خمسہ اسلام و ترغیب بر سلوک طریقہ صوفیہ و دراحہ طریقہ علیہ نقشبندیہ۔	۳۴	مکتوب ہفدهم بحاجہ محمد حنیف در ترغیب بردوام اضطراب و تواصل حزن۔
۳۹	مکتوب دوازدهم بہ محمد صلاح کابلی در اشتغال باستغفار و توبہ و ترغیب بو طائف طاعات۔	۳۵	مکتوب ہشدهم بمولانا غازی سرسندی در جواب استفسارے کہ از سلب نسبت و جزآن نوشتہ بودند۔
۴۰	مکتوب سیزدهم بحاجہ محمد حنیف در جواب مکتوب او کہ در تحسین احوال بعضی یاران خود نگاشتنہ بود با بعضی آداب ضروریہ مشیخت و ترغیب بر ضبط اوقات۔	۳۶	مکتوب نوزدهم بمولانا محمد حنیف در تعمیر اوقات۔
۴۱	مکتوب چہاردهم بشیخ عبدالکریم کابلی در جواب کتابتے کہ نوشتہ بود با ترغیب بر علومہمت و انزوا۔	۳۷	مکتوب بیستم نیز بمولانا محمد حنیف در جواب عرضیہ دے کہ متضمن شوق عزلت احوال یاران او بود۔
۴۲	مکتوب پانزدهم بمولانا محمد حنیف در نصیحت و تخریب بر استعداد آخرت۔	۳۸	مکتوب ہست و یکم بمیرزا غضنفر در تذکیر و تنبیہ و حفظ اوقات۔
		۳۸	مکتوب ہست و دوم بمولانا محمد حنیف در دلالت بقناعت و تعمیر وقت۔
		۳۹	مکتوب ہست و سوم بمولانا ابوالفضل کشمیری در تحقیق مقام اخلاص تخریب بر اہم حضور

صفحہ	مضمون	صفحہ	مضمون
۲۹	مکتوب بست چہارم بمولانا محمد حنیف در تفویض و تسلیم۔	۵۷	مکتوب سی و سوم بسید بنی دتر غیب بر وظائف طاعات بالبعضے اور ادو ادعیہ مانورہ۔
۵۰	مکتوب بست و پنجم نیز مولانا محمد حنیف در احیاء سنت و دلالت بفقہ و رع و تقوی۔	۵۸	مکتوب سی و چہارم بسیادت پناہ جامع جلد ثالث حاجی محمد عاشور بخاری در بعضے اسرار غامضہ۔
۵۳	مکتوب بست و ہفتم بمولانا محمد حنیف در اقبال تمام بجناب قدس الہی جل شانہ واعراض از یادون او تعالیٰ۔	۵۹	مکتوب سی و پنجم بمولانا محمد صدیق پشاور در بعضے امور کہ بر بقائے اہم مترتب است و در آنکہ بر عارف وقتے می آید کہ انزل و ابدا آن واحدے یابد۔
۵۴	مکتوب بست و ہفتم بسیادت پناہ میر محمد امین بخاری در دلالت بر حصول تمکین و ترغیب بر کمال فنا۔	۶۰	مکتوب سی و ششم بمولانا عبد الرزاق در جواب اسولہ وے۔
۵۵	مکتوب بست و ہفتم بشیخ عرب بخاری در دلالت بر عزلت و انزو و از اغیار۔	۶۹	مکتوب سی و ہفتم نیز بمولانا عبد الرزاق در حرمت سوال و اباحت آن عند الضرورۃ و احادیثی کہ دریں باب وارد شدہ۔
۵۵	مکتوب سی و ہفتم بمولانا محمد حنیف در تحریر بر محافظت وقت۔	۷۲	مکتوب سی و ہفتم بمولانا ابو الفیض کابلی در بیان آنکہ بزرگترین حجاب نفس طالب است۔
۵۶	مکتوب سی و یکم بمیرزا محمد شاہ در دلالت بر علو ہمت۔	۷۹	مکتوب سی و نہم بشیخ ابو المظفر و محمد شاہ در غزا و محافظت طریق شیخ خود۔
۵۶	مکتوب سی و دوم بخواجه احمد در جواب وقائع او۔	۷۳	مکتوب چہم ارسال الی الشیخ المحسن النحوی الردی المدنی فی التخریص علی و ام الاقبال الی اثنا

صفحہ	مضمون	صفحہ	مضمون
۷۳	مکتوب چہل و یکم ارسال الی اساتذہ العلماء المحدثین السید زین العابدین الملکی فی بیان فناء العارف۔	۸۲	آنچه مناسبت کجج بعد الفرق دارد و بیان عین الیقین و حق الیقین۔
۷۴	مکتوب چہل و دوم شیخ یازید ولد شیخ بدیع الدین سہارنپوری در تفوق و علو حالتہ صلوتیہ و صبر بر ایند از خلق۔	۸۳	مکتوب چہل و نهم بسیار تباہ حاجی الحرمین الشریفین میر غضنفر در تہنیت
۷۶	مکتوب چہل و سوم بمیرزا محمد صادق در تعبیر واقعہ ہے۔	۸۴	مکتوب پنجاہم بہ محمد عارف لاہوری در جواب عرضہ وے کہ مشتمل بر احوال اذواق بود
۷۷	مکتوب چہل و چہارم بمیر باقی بخاری در بیان طریقہ صوفیہ علیہ و مداحی این بزرگواران قدس سرار ہم۔	۸۵	مکتوب پنجاہ و یکم بہ یکے از صالحات اہل طریقہ در ذکر بعضی از عادات شریفہ حضرت رسالت خاتمیت علیہ و علی آلہ الصلوٰات والتسلیمات و بایناسب لک۔
۷۸	مکتوب چہل و پنجم بمیرزا محمد شاہ در مذمت دنیا و دنیا و تخریص بر تحصیل معرفت۔	۸۶	مکتوب پنجاہ و دوم الی شیخ مصطفیٰ فی بیان کیفیت جامعیتہ کل اسم الاسماء والصفات و بیان کیفیتہ الوصول الی مرتبۃ الذات و تحقیق بمقالہ ہمہ اوست و ہم از اوست و بیان ان زوال صفت الارادہ مشروطہ فی اطوار الوکایۃ دون النبوتہ و بیان فناء اللطائف و تعیین انوارہا و بیان ان بعد فناء القلب الذی ہو محل الشعور من الذی ہو صاحب الشعور و کیفیتہ الجمع بین التثبت بالاسباب
۷۹	مکتوب چہل و ششم بہ محمد معین در آنکہ طالب را ہمیشہ در طلب بے آرام باید بود۔		
۸۰	مکتوب چہل و ہفتم بہ محمد باقر لاہوری در تعبیر واقعہ ہاے وے کہ نوشتہ بود۔		
	مکتوب چہل و ہشتم بمولانا محسن سیالکوٹی در ذکر کمالے کہ مناسب مقام جمع است		

صفحہ	مضمون	صفحہ	مضمون	صفحہ
۹۲	تفویض الامور الی رب الارباب جل شانہ و فاینا سب ذلک مکتوب پنجاہ و سوم بحاجی شریف خادم در جواب اسولہ وے۔		گیلانی برہانپوری در جواب علیضہ وے بایان آنکہ حصول مقام او ادنی اثر تجلی ذاتی است وقاب قوسین تعلق تجلی صفاتی دارد و فاینا سب ذلک من التحقیق اللائقہ۔	
۹۳	مکتوب پنجاہ و چہارم بشیخ محمد علیم جلال آبادی فی الترغیب علی دوام الاقبال الی اللہ سبحانہ و انقطاع عما سواہ۔	۹۹	مکتوب پنجاہ و نہم بشیخ ادم تثنی فی بیان ان نسبتہ المشائخ لیست فی مخترعاتہم بل ماخوذة من انوار النبوة و بیان ان النسبة النقشبندیہ تکلیف یصل الی الصدیق الاکبر و نسبتہ سائر السلاسل الی علی رضی اللہ تعالی عنہما۔	
۹۴	مکتوب پنجاہ و پنجم بحاجی سلیم بلخی در تذکیر و التزام طریق خود۔		مکتوب ششم بحاجی سلیم بلخی در شرح واردے کہ نوشتہ بود و سیر در عروج لطائف خمسة عالم و در آنکہ از اجتماع طالبان تریساں و لرزاں بایدر بود۔	
۹۵	مکتوب پنجاہ و ششم بحاجی رشاد پنجاہ حقایق و معارف آگاہ خواجہ عبدالغفار بلخی در جواب رقمہ ایشان کہ متضمن بشارت بود و بیان سبقت و استقلال اصل و تبعیت و محویت ظل۔	۱۰۲	مکتوب شصت و یکم بحاجی سلیم بلخی در شرح واردے کہ نوشتہ بود و سیر در عروج لطائف خمسة عالم و در آنکہ از اجتماع طالبان تریساں و لرزاں بایدر بود۔	
۹۶	مکتوب پنجاہ و ہفتم بمیرزا شاہ در بیان آنکہ حقیقت ممکنات کہ عدم است و ممکن را در یافت حقیقت واجب تعالی عجز و یاس ناگزیر بگر آنکہ بوجود موهوب متحقق گشتہ پے مطلب برد۔	۱۰۴	مکتوب شصت و یکم بحاجی سلیم بلخی در شرح واردے کہ نوشتہ بود و سیر در عروج لطائف خمسة عالم و در آنکہ از اجتماع طالبان تریساں و لرزاں بایدر بود۔	
۹۷	مکتوب پنجاہ و ہشتم بہ محمد مومن		مکتوب شصت و یکم بحاجی سلیم بلخی در شرح واردے کہ نوشتہ بود و سیر در عروج لطائف خمسة عالم و در آنکہ از اجتماع طالبان تریساں و لرزاں بایدر بود۔	

صفحہ	مضمون	صفحہ	مضمون	صفحہ
۱۰۶	مکتوب شخصت دوم بحاجی مصطفیٰ		در بیان آنکہ رویت قلبی در دنیا واقع	
	در بیان آنکہ حصول ولایات و علم آن موی		ہست یانہ و حقیقت سخن سلطان العارفین	
	است مقدمات آل کسبی بایناسب لک۔		کہ فرمودہ جائے کہ سالک بسا لہا نرسد	
۱۰۸	مکتوب شخصت سوم بشیخ آدم تثنیٰ		سلطان خیال بیک لمحی رساند۔	
	فی ان قضاء الفوائت احتیاطا فی اوقا	۱۱۵	مکتوب شخصت ونہم بہ محمد باقر	
	النوافل الموقتہ یقع عن تلك النوافل۔		فتح آبادی در بیان آنکہ عشق حقیقی موی	
	مکتوب شخصت وچہارم بشرف الدین		است و نصیب باطن است۔	
	حسین لاہوری در جواب مکتوب وے	۱۱۶	مکتوب ہفتادہم بمیر عبد الرحمن در	
	نوشتہ بود کہ مقدمہ ہمہ اوست بر دل		بیان حقیقت جامعہ و مضوعہ قلبیہ و جوبہ شتراک	
	مستولی شود۔	۱۱۸	مکتوب ہفتاد و یکم بشیخ مظفر بہاتوی	
	مکتوب شخصت و پنجم نیز بشرف الدین		کہ فرع ہرچہ دارد از اصل است حتی کہ	
۱۰۹	حسین لاہوری در بلندہتی و عدم التفات		شوق و محبت ہم بانصاح و مواعظ۔	
	بہرچہ مشہود شود۔	۱۱۹	مکتوب ہفتاد و دوم بہ محمد سعید	
	مکتوب شخصت و ششم بشیخ عرب بخاری		سہارنپوری در بلندہتی و عدم التفات	
۱۱۰	در نصیحت و در جواب وقائع۔		مشاہدات و مکاشفات۔	
	مکتوب شخصت و ہفتم بصلاح آثار	۱۲۰	مکتوب ہفتاد و سوم بشیخ بائیرید	
	حافظ محمد حسن در شرح حال او با ذکر احادیث		در بیان آنکہ علم باحوال باطن از محنت	
	کہ در آن فضائل نماز و وضو و تلاوت		زایدہ است در نفس و وصول ارباب	
	قرآن مجید و حملہ وارد شدہ اند۔		علم و ارباب جہل برابرند۔	
۱۱۳	مکتوب شخصت و ہشتم بشیخ غازی	۱۲۱	مکتوب ہفتاد و چہارم نیز بشیخ بائیرید	

صفحہ	مضمون	صفحہ	مضمون
	در اختیار نمودن سفر حج و بیان آنکہ حقیقت تصوف اضطراب و بقراری است۔		القلب بالذکر و انتقاء حدیث النفس عنه و بیان فناء النفس و بقاؤها۔
۱۲۲	مکتوب ہفتاد و پنجم یکے از نساء اہل طریق در عزاء نصیحت۔	۱۲۸	مکتوب ہشتادم بشیخ بایزید در تعبیر وقائع و بیان آنکہ لوازم بشریت از ظاہر نمی رود و فضائل استغفار۔
	مکتوب ہفتاد و ششم بفضیلت آب	۱۲۹	مکتوب ہشتاد و یکم بمولانا محمد حنیف در تبیین مراقبات بطرز خاص۔
	شیخ آدم تہی در بیان آنکہ در نماز جز بتکلیف نماز نباید کوشید و در زمان خاتم انبیا علیہ علیہم الصلوٰۃ و التسلیمات منصب قطبیت و قیومیت بآن سرور صلی اللہ تعالیٰ علیہ آله وسلم پور۔	۱۳۰	مکتوب ہشتاد و دوم بحاجی نظام الاولیاء در بیان طریق زبان ایجاز۔
	مکتوب ہفتاد و ہفتم نیز بفضائل ما۔	۱۳۱	مکتوب ہشتاد و سوم بمیرزا محمد صادق در بیان آنکہ کاربرد و چیز است اتباع صاحب شریعت است علیہ الصلوٰۃ و السلام و محبت شیخ مقتدا و شرح مسئلہ قضا و قدر۔
۱۲۳	مخدوم آدم نیز فی جواب اسولہ		
۱۲۴	مکتوب ہفتاد و ہشتم الی الشیخ بدرالدین فی کیفیت التوجہ لدفع الامر الخ و الشدائد و التوجہ لترقی درجات الاموات و بیان الرتبه بین انواع الاستغال و ما یناسب ذلك۔	۱۳۶	مکتوب ہشتاد و چہارم بمولانا عارف لاہوری در بیان فناء لطائف۔
	مکتوب ہفتاد و نہم الی محمد بن محمد طیب المجاہد العامری القہامی فی فضائل حب فی اللہ و بیان تجوہا	۱۳۸	مکتوب ہشتاد و پنجم بشیخ بایزید سہارنپوری در تحقیق اطمینان نفس و تعبیر وقائع او۔
۱۲۶		۱۳۹	مکتوب ہشتاد و ششم بیادت پناہ میر مظفر حسین در وقائع عشق و شوق و درد نایافت در تحریر بر اكمال محبت کہ مشتمل علیہ است۔

صفحه	مضمون	صفحه	مضمون
۱۴۱	مکتوب هشتم و نهم مفتاح فقیر حقیر		در شرح احوال و اذواق سینه -
	شرف الدین حسین در ریاس از حقیقت	۱۴۹	مکتوب نود و سوم به نذر ریگ سمرقندی
	مطابقت تفصیل غیب شهود و برخی از		در تخریص مداومت ذکر و یا نیز تب علیہ -
	کمالات صلوة و اشارات بحقیقت آن	۱۵۰	مکتوب نود و چهارم بخواجه ابان الله
۱۴۳	مکتوب هشتم و نهم بشارت پناه		و خواجه محمد مومن برهان پوری در تحقیق فنا
	سید علی باره بر تعمیر اوقات -		قلب و فنا نفس و حقیقت لایذکر الله
	مکتوب هشتم و نهم بمیرک معین الدین		الا الله و تفوق حالت صلوتیه بر غیر آن -
	در بیان آنکه طالب را اظهار طلب	۱۵۲	مکتوب نود و پنجم بید علی باره در آنکه
	بشیخ ناگزیر است و تعیین طریق وصول		اخلاص در عمل و اطمینان نفس و البسته
	از وی فضولی است و اجتناب از		بصحت صوفیه کرام است -
	صحبت اهل بدعت -		مکتوب نود و ششم بید نور بحر در
۱۴۵	مکتوب نودم بصلاح آثار پیر محمد		تخریص بر معرفت -
	در بیان آنکه طالب وحدت را	۱۵۳	مکتوب نود و هفتم بمولانا محمد جان
	وحدانی باید بود -		در سکی در تحقیق ولایات سه گانه و حقیقت
	مکتوب نود و یکم بیاد تآب بید		اطمینان نفس و شرح صدر و کمالات
	محمد اسرائیل در بیان آنکه شرارت نفس		لطائف عالم امر و عالم خلق و تعیین نصیب
	از شرارت عدم و از شرارت ابلیس زیاده		بر کدام و تحقیق کمالات نبوت و تفضیل آن
	است و تحقیق فنا و اطمینان نفس و		بر ولایت و بیان نتیجه از کار و تلاوت قرآن
	تبیین زوال عین و اثر -		و نماز و بیان مفاد که افاضه کمالات
۱۴۸	مکتوب نود و دوم بشیخ حسین منصور		از آنجا بجز فصل است به عمل و بیان

صفحه	مضمون	صفحه	مضمون
	مقامی که فوق آنست -		گلشنهای وصل بچنید -
۱۵۶	مکتوب نود و نهم ^{۹۸} بمشتم بحافظ محمد شریف لاهوری در وعظ و نصیحت -	۱۶۳	مکتوب ^{۱۲۱} صد و چهارم بسیادت پناه میرزاخان در تخریص بر اذکار و اوراد و اخذ طریق و شرائط صحبت -
"	مکتوب نود و نهم ^{۹۹} بسید نور محمد در نصح و تحقیق معنی یادداشت -	۱۶۴	مکتوب ^{۱۲۵} صد و پنجم بصوفی محمد زاهد جدید در حل شبهه که بر عنایت و غیرت صفات واجبی تعالی نموده و آنچه مختار حضرت مجدد الف ثانی است فی تعالی عنه -
۱۵۷	مکتوب ^{۱۲۲} صد و یکم بسیادت پناه امیرخان در تخریص بر تحصیل معرفت -		مکتوب ^{۱۲۶} صد و ششم بمولانا بر خوردار کابلی در تحسین واقع و نصح ضروری و در حل آنکه لباس فاخر پوشیدن مانع شغل سالک هست یا نه و آنکه از حدیث استبدال خمیصه با پنجانیه و حدیث استبدال شراک منع آن مفهوم می گردد و در بیان آنکه طعام از خانه ظلمه و بتدرع خوردن رواست یا نه و در بیان آنکه پیری و مریدی بایس طریق بدعت است یا نه -
۱۵۸	مکتوب ^{۱۲۳} صد و یکم بسیادت و نقابت پناه میرزاخان در تخریص بر مطالعه رساله مرسوله که متضمن فضائل اذکار و ادعیه است و فرقی در طریق انابت و طریق اجتهاد -	۱۶۶	مکتوب ^{۱۲۷} صد و دوم بخیرم زاده عالی منقبت شیخ ابوالقاسم در جواب بعضی احوال و اذواق که تعلق بحقیقت کعبه ربانی داشت و صل و شبهه که در کلام حضرت مجدد الف ثانی رضی الله تعالی عنه نموده بود -
	مکتوب ^{۱۲۴} صد و سوم بسیادت پناه میرزاخیر حسین در بیان انفس در رنگ آفاق از یافت مطلوب خالی است از انفس نیز باید گذشت تا گله از	۱۶۳	مکتوب ^{۱۲۸} صد و هفتم بمیر محمد زبیران در جواب احوال و اذواق او -
		۱۶۴	مکتوب ^{۱۲۸} صد و هفتم بسیادت و

صفحہ	مضمون	صفحہ	مضمون
۱۹۸	مکتوب ^{۱۱۵} صدر پانزدہم بہ شیخ ولی محمد تہی (جہتی؟) در تعبیر وقائع۔	۱۹۸	نقابت پناہ میر عماد در جواب سوالے کہ از حقیقت موجودیت واجب تعالیٰ و نسبت او بمکانات نمودہ بودند۔
۱۱۹	مکتوب ^{۱۱۶} صدر و نشانزدہم مولانا محمد اسین لاہوری در جواب اسولہ و تحقیق زوال عین و اثر۔	۱۴۸	مکتوب ^{۱۰۹} صدر و نہم بشیخ حسین منصور در تحقیق فناے نفس و تجلی صفات و ذات و تحقیق رجوع و عدم رجوع فانی و آنکہ فناے قلب متضمن اصلاح امارہ است ہر چند باطمینان برسد و برخی از کمالات نماز۔
۲۰۱	مکتوب ^{۱۱۷} صدر و ہفدہم بحافظ محمد صادق کابلی در جواب کتابت و ترغیب بر افادہ طالبان۔	۱۸۳	مکتوب ^{۱۱۱} صدر و دہم بصلاح آثار عبدالحکیم در مواعظ و نصح و بصیرت لکھن
۲۰۲	مکتوب ^{۱۱۸} صدر و ہشزدہم بحقایق و معارف آگاہ حضرت شاہ جیو در اظہار شوق و آلام ہجرت و اشعارے از دقایق محبت۔	۱۹۱	مکتوب ^{۱۱۰} صدر و یازدہم بہ محمد حسین کابلی در ترغیب۔
۲۰۴	مکتوب صدر و نوزدہم بحقایق و معارف آگاہ مخدوم زادہ عالی مرتبہ شیخ عبدالحق در جواب آنکہ سالک در صین نماز چہ چیز متوجہ شود و در بیان ابہام صلوٰۃ وسطی و ساعت جمعہ اسم اعظم و در ابہت و بزرگی مسجد سرسند و در آنکہ حقیقت قرآنی و نزول بلا کیف عبارت از چہ چیز است۔	۱۹۲	مکتوب ^{۱۱۲} صدر و دوازدہم بہ محمد میرک گزبردار در تخریص بر تعمیر اوقات و ترغیب بر ورع و تقویٰ۔
۲۱۰	مکتوب ^{۱۱۲} صدر و بیستم بشیخ حسین منصور	۱۹۳	مکتوب صدر و سیزدہم بہ ماہ جیو در بیان طریق۔
		۱۹۵	مکتوب صدر چہار دہم بفضائل مآب مولانا بدرالدین در بیان طریقہ۔

صفحہ	مضمون	صفحہ	مضمون
۲۱۲	در جواب اسولہ او۔ مکتوب صد و بست و یکم بخرد و مزادہ شیخ ابوالقاسم در فرق میان خلت و لوازم آن و جواب بعضے از واق کہ نوشته بودند۔	۲۲۰	محمد امین بخاری در تعبیر واقعہ وے۔ مکتوب صد و بست و ششم ہمیشہ زادہ حضرت ایشان حاجی شیخ محمد فضل اللہ در بیان نصیحت۔
۲۱۳	مکتوب صد و بست و دوم بملا موسیٰ در جواب از واق و وقائع وے کہ نوشته و در و را مطلوب۔	۲۲۱	مکتوب صد و بست و نهم بخرد و مزادہ حقائق و معارف آگاہی شیخ ابوالقاسم در بیان نصیحت۔
۲۱۵	مکتوب صد و بست و سوم بخرد و مزادہ عالی مقدار معدن الحقایق شیخ ابوالقاسم در عفو از زلات یاران و منع از شنیدن قول تمام۔	۲۲۲	مکتوب صد و سی و یکم بخواجه احمد بخاری در فضائل قرآن و تعبیر واقعہ کہ نوشته بود۔
۲۱۶	مکتوب صد و بست و چہارم بہمت خان در مواعظ و نصح۔	۲۲۳	مکتوب صد و سی و دوم بیاد تپایی عبد اللہ کولابی در جواب استفسار اد از حضور مجلس ذکر و غیر آن۔
۲۱۷	مکتوب صد و بست و پنجم بہ محمد معصوم در بیان ذکر و فکر۔	۲۲۴	مکتوب صد و سی و سوم بخواجه احمد حاجی محمد عاشور بخاری آنکدر اجتماع طالبان تصحیح نیت ناگزیر است در خالق و مخلوق نسبتی غیر از خالقیت و مخلوقیت نیست و معنی ہدایت بطراط مستقیم۔
۲۱۸	مکتوب صد و بست و ششم بمولانا فیصح الدین در تعبیر واقعہ و تحقیق بعضے انکات لطائف۔	۲۲۵	مکتوب صد و سی و سوم بخواجه احمد بیگ کولابی در جواب عرضیہ وے کہ
۲۱۹	مکتوب صد و بست و ہفتم بمیر		

صفحہ	مضمون	صفحہ	مضمون
۲۳۷	مضمون ازواق ووقائع پورہ و بیان آنکہ وقائع بشارات اند دلالت بر حصول ندرتند۔	۲۳۷	مکتوب صد و چہارم و چہارم بحقایق حضرت ایشان شیخ خلیل اللہ در بیان قرب فرائض و قرب توافل۔
۲۲۶	مکتوب صد و سی و چہارم بحقایق آگاہ حاجی حبیب اللہ حصاری ثم البخاری در آنکہ در ابتدا ظاہر برنگ باطن منصبغ و بعد از انقطاع ظاہر مکرر و ملوث بنظر می در آید و در عدمیت ذاتی ممکن و حقیقت کعبہ و حقیقت خلعت و حقیقت صلوة و حقیقت قرآنی و حقیقت محمدی و تعبیرات آن و بایناسب زلک	۲۳۹	مکتوب صد و چہل و یکم بشیخ محمد باقر لاہوری در جواب کتابت او۔
۲۲۸	مکتوب صد و سی و پنجم بہ صوفی سعد اللہ کابلی۔	۲۴۰	مکتوب صد و چہل و دوم بشیخ ولی جٹ (تہی؟) در کتابت او۔
۲۳۰	مکتوب صد و سی و ششم بخواجه محمد شریف بخاری۔	۲۴۱	مکتوب صد و چہل و سوم بہ محمد رفیع کابلی در جواب او۔
۲۳۱	مکتوب صد و سی و ہفتم بشیخ جنید جہتی در تعبیر وقائع او باینصراح ضروری و ذکر لطائف عشرہ۔	۲۴۲	مکتوب صد و چہل و بیست پناہ سید محمد علی بارہہ۔
۲۳۵	مکتوب صد و سی و ہشتم بجاجی سلیم بلخی	۲۴۳	مکتوب صد و چہل و پنجم بخجند و مزادگی جامع کمالات صوری و معنوی نعم الخلف شیخ محمد اشرف در حصول حضور قلب کہ فوق ذکر است و معبر بقناع قلب باین اشارت خاصہ از آسرو دین و دنیا علیہ الصلوٰۃ والسلام
۲۳۶	مکتوب صد و سی و نہم بشیخ بایزید سہارنپوری در جواب کتابت او۔	۲۴۴	مکتوب صد و چہل و ششم نیز بخجند و مزادگی عالی درجہ صاحب کمالات صلیبہ نعم الخلف شیخ محمد اشرف در حصول کمالات صلوة و فضائل آن بشارات الحاق بعدم صرف۔

صفو	مضمون	صفو	مضمون
۲۲۵	مکتوب صد و چیل و ہفتم بحافظ محمد شریف لاہوری۔	۲۵۰	بیادت پناہ میر محمد ابراہیم مکتوب صد و پنجاہ و سوم بیادت پناہ میر محمد اسحق۔
"	مکتوب صد و چیل و ہشتم بمولانا محمد حنیف در شرح احوال او و باران او مع بشارت عالی۔	۲۵۱	مکتوب صد و پنجاہ و چہارم نیز بیادت پناہ میر محمد اسحق۔
۲۲۶	مکتوب صد و چیل و نہم بیادت پناہ سید ابوالخیر شاہ آبادی۔	۲۵۳	مکتوب صد و پنجاہ و ہجتم بفضائل مآب محمد امین حافظ آبادی۔
۲۲۷	مکتوب صد و پنجاہم بیادت پناہ میر محمد ابراہیم۔	۲۵۴	مکتوب صد و پنجاہ و ششم بجان محمد کولابی۔
۲۲۸	مکتوب صد و پنجاہ و یکم نیز بیادت پناہ میر محمد ابراہیم۔	"	مکتوب صد و پنجاہ و ہفتم بہ محمد شاہ گرز بردار۔
۲۲۹	مکتوب صد و پنجاہ و دوم نیز	۲۵۶	مکتوب صد و پنجاہ و ہشتم بمیرک معین الدین۔

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

جناب قدس خداوندی جل شانہ ازاں بزرگ است کہ دست اندیشہ بدایان حمد و ثناء آن
تواند رسید که احصی ثناء علیک انت کما اثبت علی نفسک ممکن از واجب چه گوید و تنہای از
غیر تنہای چه گوید سبحان الذی لم یجعل الیہ سبیلاً الا بالعجز عن معرفتہ و ثناء فہمنا الاعتقاد
بالعجز والقصور کمال المعرفۃ و عین الثناء بیت

ہر کس برہ ثناء او مرکب راند بر عجز و قصور معترف در رہ ماند
اینجا است کہ خاتم رسل خیر بشر با آن شرف و کمال لا احصی خواند
و درود کمال حضرت فخر نام علیہ افضل الصلوٰۃ والسلام ازان بلندتر کہ مرع فکر بکنگرہ نعت و
ستایش او تواند پرواز نمود لولاک لما خلقت الافلاک از حضرت رب المتعال وصف حال

در بعضی از مخطوطات این دیباچہ ہا ہم مندرج است۔

(۱) حمد بے انتہا حضرت خدای را جل جلالہ سلطانہ و عم احسانہ کہ محمدا و ولین آخرین فاتحہ تجید اوست و تاجید مقربان
ملا را اعلیٰ را بجد تجید او دولت باریا فنگان بساط قبول از تلمظ اوست و معرفت کمل عارفان عجز از تعرف او سبحان
من لم یجعل للخلق الی معرفتہ سبیلاً الا بالعجز عن معرفتہ

سبحان خالق کہ صفا تش زکریا بر خاک عجز می فگند عقل انبیاء
گر صد ہزار سال ہمہ خلق کائنات فکرت کنند در صفت عزت خدا
آخر بعجز معترف آئندہ کای الہ دستہ شد کہ ہیچ ندانستہ ایم ما

(۲) حمد بے حد و سپاس بے قیاس مرعے را کہ سنت سنیہ محمدیہ را علیہ و علی آلہ و صحبہ افضل الصلوٰۃ و اکمل التجات
بطریقہ اینقہ احمدیہ روح اللہ سبحانہ روحہ و افاض علی العالمین ابداً فتوجہ تجید فرمود و نسبت اولین در آخرین
بہمان طراوت جلوہ گرفت و وصلوات طیبات بر حضرت محمد رسول اللہ کہ عمدہ کائنات است و زبده موجودات
خواجہ لولاک و سلطان رسل مقتداے در رہماے جزو کل
او ایجاد کائنات برائے و سیت و موجد مکنونات

اوست ولولا کہ لما اظہرت الربوبیۃ شرح کمال او ایجاد کائنات برائے ویست و موجود
مکتوبات طالب رضائے وے بدیت

شاہی کہ نیست قوتے باز دے مرغ فکر
شاہیستہ عروج با ورج کمال او
آنرا کہ در کتاب ثنا گفت ذوالجلال
کے آید از من و تو ثنا حسب حال او
ہر دم صلوة بے حد و تسلیم بے عدد
از با بر ورج حضرت او باد و آل او

اما بعد می نماید اضعف عباد اللہ القوی شرف الدین حسین بن میر عماد الدین محمد الحسینی الہری
احسن اللہ سبحانہ عاقبتہما کہ چون این مکتوبات قدسی سمات کہ ہر یکے ازان کنزیت از کنوز معرفت و
خرزیتہ ایست از خزان رحمت تہایات ولایت ربانیست و کمالات نبوت را از حجابی اسرار اصالت
از ان پیدا است و مقامات قیومیت ازان ہوید بعد از تمام دفتر اول از قلم فیض رقم حضرت قدوة
الاولیا امام الاصفیاء المستحقین برہان المدققین المتخلف بجلعۃ القیومیۃ المشرف بشرا فہ الاصالۃ
صاحب الولاية الاصلیۃ وارث الانبیاء بالوراثة المعنویۃ الہادی للمخلق الی سبیل اللہ المعجزة الطاهرة
رسول اللہ صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم واقف اسرار المتشابهات عالم رموز المقطعات مطلع اوار الالہیۃ
المتحقق بالولاية الاحمدیہ مرجع الاوقاد قطب الارشاد الانسان الكامل والقرن الجامع الامام الہمام خلیفۃ
خاتم الانبیاء فی الامام الفاروقی نسا والمحمدی حسبا والسمرندی مولداً شاعر

آنکہ نامش بریان بردم از بے ادبیت
گرچہ ذرات تنم جملہ بنا مش گویا است
لیک نہ انجا کہ زبان نیز سعادت طلبت
گر بیان نام شریفش ترسام ز حفاست
قطب خن ہادی دین خواجہ محمد معصوم
آنکہ پیش بتواضع قدر افلاک و ناست
ظاہر ش جملہ با توار شریعت روشن
باطنش جملہ با سرار حقیقت ناست
قطع شد بر قدر او خلعت قیومیت
آرے این خلعت فاخر بچین قدریاست

ادام اللہ تعالیٰ ظلال ارشادہ علی مفارق العالمین و متعنا بانوارہ بحرمة سید المرسلین صلوات
اللہ تعالیٰ علیہ علی الہ اجمعین سمت تخریر یافت اسرار عجیبہ و علوم غریبہ کہ حصول آن بے اقتباس

انوار نبوت از حیرانگان خارج است از سر پرده غیب احدیت منبصّه ظهور جاوه فرمود و قوت دل و قوت
جان مخاطبان دو لتمد و مستمعان بخت بلند گشت. مثنوی

نامه ها	با نجوم راه نماست	تافته از سپهر مجد و علا
هریکه نوگل ز گلشن فیض	هریکه گوهر ز کان عطا	
هریکه رشحه ز ابر کرم	کرده سر سبز کشت صدق و صفا	
هریکه مثل آیت رحمت	گشته نازل ز آسمان وفا	

الحق جو ابرسیت ز و ابراز معدن هدایت و در لیت غر از بحر عنایت که دست دامن ارباب نیاید
و کمال از مثل آن خالی است اصحاب کشف و شهود در رنگ ارباب نظر و استدلال در ادراک
آن عاجز و قاصر اند اگر چه من سچیران را بوجه از وجه لیاقت و شایستگی آن نیست که متصیری
جمع آن تو اتم شد و درین امر خطیر اقدام تو اتم نمود لیکن چون مخدوم و مخدومزاده عالی منزلت
متعالی منقبت الدرری الاظم العارف الا فخم نتیجه الاولیاء سلاله الاصفیاء منظر الا توار الربانی
منظر الاسرار السجانی کشف الحقائق حلال الدقائق الواصل بکمال النهایة و نهایة الکمال لمنظر
بتجلیات الجلال و الجمال. شعر

الافهم

مخزن نقد معرفت نقد تیرینه شرف	معدن گوهر صفا گوهر معدن کمال
مورد لطف ایزدی هادی راه احمدی	منظر سر سبز مدی منظر فضل و الجمال

استغنی عن توصیف الوصفین سیف الحق و الملة و الدین منع الله المسلمین بطول بقائه بتاب نظر
عنايته که در باب این بے حاصل دارند و توجبه شریف ایشان باصلاح احوال این دو لار کار مربوط
است جمع این مکاتیب را که فی الحقیقه سر بایه سعادت دو جهان است تفویض فرمودند و بتکرار
موکد کنند که مکتوبات متفرقه را در قید کتابت جمع آورده جلد ثانی ترتیب داده آید انشالی مرآت حضرت
را بر سر و دیده منت نهاده شروع درین امر جلیل نموده شد امیدوار است که برکات این انشالی
عاجلاً و آجلاً قادر حال این گرفتار مصیق خود کامی گشته از تنگنای خودی و خود پرستی مخلص بخشند

و جمع این کتاب مستطاب که نام و تاریخ اختتام آن "وسيلة السعادة" است وسیله وصول بسعادت
 حقیقی گردد ملتئم از قاریان و سامعان آنکه چون از مطالعه این اسرار غیبی وقت نشان خوش شود
 جامع آنرا بدعا و فاتحه و شگیری قریبتر که مقصود ازین جمع بهره آخرت است و آنچه از دقت لفظ و علو
 معنی بفهم در نیاید علم آن را راجع بقائل دارند و بررد و انکار پیش نیایند و وسیله السعادة را در
 حق خود وسیله الشقاوت نسازند که منکر این طائفه علیه بهلاک ابدی گرفتار است و تجارت سمری
 بتلا هذا هو الحق فماذا بعد الحق الا الضلال مثنوی

یارب چه کتاب مستطاب است	کز هر ورقش فتح باب است
مفتاح کنوز مشکلات است	تفسیر رموز جملات است
گنج است مصالح الحکماء	شرح است جوامع الکلام
جان بخش تر از زلال حیوان	روشن تر از آفتاب تابان
گوئی که پری و شبست طناب	سر تا بقدم کرشمه و ناز
افکنده بر شعار مشکین	تا گشته نهان ز چشم بد بین
لفظش که دقیقها کند حل	چون طره مهوشان مسلسل
معنیش که هست بایه جان	شیرین چو اداے خوب رویان
هر صفحہ او که کام جان است	چون صفحہ روی دلبران است
هر سطر از او چو گیوے حور	از رحمت دست ناکساں دور
هر بنی از او که دل پسند است	چون ابروی مهوشان بلند است
هست از بچو دفع هرگز ندی	هر نقطه چو دانه سپندی
صاحب نظران فداے او بند	جان باخته در هواے او بند
دلها شده در نظاره اش مست	جان بهر شار بر کف دست
از نفحه این گل اهل دولت	یا بند نسیم باغ جنت

چوب

در

وان کو نظر در دانش کو راست	از پر تو این جمال دور است
خفاش بود همیشه نومید	از شعله جمال خورشید
آفاق ز مهر شد متور	غم نیست اگر ندید شپور
خورشید اگر چه بے حجابست	از غایت نور در نقابست
نامش بعقیدت و ارادت	گفتیم و سبیل السعادت
پرسند اگر ز سال اتمام	هم باز تو او شناخت از نام

نامید

مکتوب اول

بمولانا محمد صدیق و مولانا حسن علی و محمد امین بدخشی در جواب سوله ایشان از حقیقت محمدی صلی الله تعالی علیه آله وسلم و حقیقت کعبه ربانی و بیان افضلیت حقیقت اول بر ثانی مع تحقیقات اللائقة بمراتب حقایقها و التوضیحات المتعلقة بمعرفة شایها و بایناسب ذلک -

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ حَمْدًا لِلَّهِ الْعَظِيمِ وَمَصْلِيًا عَلَى رَسُولِهِ الْكَرِيمِ اللَّهُمَّ فَاطِرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَعَالِمِ الْغَيْبِ الشَّهَادَةُ أَنْتَ تَحْكُمُ بَيْنَ عِبَادِكَ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ صحایف شرقیه اخوان کرام مولانا محمد صدیق و مولانا حسن علی و محمد امین بتعاقب یکدیگر رسیده مضامین آن واضح گردید بسیار آن نصیحت کنید که مہا ممکن نایره فتنه رافرو نشاندن برایتان مخالفان صبر نمایند و گستاخان را باطن بزرگان حواله کنند و با در دکشاں ہرچہ در افتاد بر افتاد

از اہل ارادت کہ این طور طغیان ظاہر شود از مخالفان طریقہ گلہ نموده آید حسبنا الله و نعم الوکیل پیش ازین بصحوب میان اللہ داد نوشته فرستاده شدہ است کہ جسم مادہ شبہ می نماید انشاء اللہ تعالی بر سیدین آن تسکین فتنہ می شود و بآبہ التمزاع نمی ماند خوب مطالعہ خواهند نمود و بکنہ خواهند رسید و بکتوب دو سیت و ہم را از بکتوبات جلد اول کہ بنام میر محمد نعمان است نیز مطالعہ کنند و

تشفی حاصل نمایند باجملہ چون سوال نموده اند از جواب چاره ندارد و این رقمہ از اں خالی نبود۔

سوال: حضرت ایشان باقدس سرہ برنگاشته اند کہ حقیقت کعبہ ربانی فوق حقیقت محمدی است ازینجا لازم می آید کہ حقیقت کعبہ افضل باشد از حقیقت محمدی و حالانکہ آن سرور علیہ و علی آله الصلوٰۃ والسلام افضل مخلوقات است لولاہ لما خلق الا فلانک ولما اظهر المرہوبیۃ لکما ورد۔

جواب: اولاً آنکہ حقیقت کعبہ ربانی ناشی از مقام معبودیت و سجدیت است و کمال آتسور علیہ و علی آله الصلوٰۃ والسلام در مقام عبدیت عابدیت ازینجا میتواند کہ حقیقت کعبہ ذات الہی جل سلطانہ بود کہ فی الحقیقہ معبود و سجد و است یعنی حقیقتی کہ منشا سجدیت این صورت گشتہ است و شک نیست کہ آن حقیقت ذات حق است عز بہانہ پس اگر این حقیقت را برتفوق و تفضل بر حقیقت محمدی بود چہ محذور است و تحقیق این سخن در جواب راجع خواهد آمد انشاء اللہ تعالی و حقیقت کار بظہور خواهد پیوست و آنکہ می گویند کہ حقیقت ممکن کہ صورت کعبہ است می باید کہ ممکن باشد و واجب چگونہ بود۔ جواب: گوئیم کہ حقیقت شے بطور این طائفہ علیہ نہ عبارت از ذات شے و ما بہ الشے ہو ہواست بلکہ عبارت از مبداء فیوض وجودی و توابع وجودی اوست و آن شے کا نطل است مر اورا مقرر قوم است کہ حقیقت محمدی علی صاحبہا الصلوٰۃ والسلام والتحیہ تعین اول است کہ مسمی است بوحدة و خفائق سائر ممکنات را کہ اعیان ثابتاند و تعین ثانی کہ مسمی بواحدیت است اثبات می نمایند و این ہر دو تعین را وجوب می گویند و قدیم می دانند قال فی مقدمۃ نقض الفصول الممكن هو الوجود المتعین فامکانہ من حیث تعینہ و وجوبہ من حیث حقیقتہ پس جائے کہ حقیقت کعبہ ربانی را در مراتب وجوب اثبات کردہ اند بنہی بر اصطلاح قوم است و آنجا کہ نوشته اند حقیقت ممکن البتہ ممکن است بر اصطلاح قوم نیست تحقیق علیحدہ است و مقالہ مقررہ نوشته بودند کہ صورت کعبہ ہمین صورت ظاہرست یا چیزے دیگر مخدوہ حضرت ایشان باقدس اللہ تعالی بسرہ نوشته اند کہ صورت کعبہ عبارت از سنگ و کلوخ نیست چہ اگر فرضاً سنگ کلوخ در میان تباشند کعبہ کعباست و سجدالیہ خلایق است بلکہ صورت کعبہ با آنکہ از عالم خلق است در رنگ خفایق اشیا

حقیقت کعبہ

جواب در الہی فی
ادار جواب

حقیقت محمدی

مسمی

صورت کعبہ

امر سیت مبطن از حیطه حس و خیال بیرون است. از عالم محسوسات است و هیچ محسوس نه متوجه الیهاست
 مرایش را و هیچ در توجه نه هستی است که لباس نیستی پوشیده است و نیستی است که بکسو هستی خود را
 و انموده در جهت بے جهت است و در سمت بے سمت با جمله این صورت حقیقت شایع و عجیب است
 که عقل در تشخیص آن عاجز است و عقلاً در تعیین آن حیران گویند نمونه از عالم بے چونی و بے چگونگی دارد
 و نشانه از بے شبهی و بے نمونی در وے تعبیه است انتہی۔

ثانیاً آنکه تفوق یک حقیقت بر حقیقت دیگر موجب افضلیت صاحب حقیقت اولی بر صاحب
 حقیقت ثانیه نیست چه می تواند که صاحب حقیقت تحتانی را عروجات بر حقیقت فوقانی شود و مراتب
 قرب رود و صاحب حقیقت فوقانی محسوس حقیقت خویش بود و عروج از حقیقت خود نماید و مراتب
 قرب که مدار فضل بر آنست حاصل نکند نمی بینی که ولایت ملا را علی فوق ولایت خواص بشر است
 و فضل مر خواص بشر است باعتبار عروج از حقائق ملک و ملک را عروج از حقایق خود هاست
 وَمَا مِمَّا آتَاكُم مَّعْلُومٌ در شرح مواضع مذکور است ان الملائكة وان كانوا فوق البشر
 فی بعض الامور لکن الافضلیة بمعنی کثرة الثواب للبشر و نیز عالم امر فوق عالم خلق است و فضل
 مر عالم خلق راست چه قرب عالم خلق اصلی است و قرب عالم امر ظلی عنصر خاک پائین تر لطائف عالم خلق
 و عالم امر است و سبب بقت او گشته است و قرب بے خاکیان راست قدسیان را۔ بیت
 زمین زاده بر آسمان تاخته زمین و زمان را پس انداخته

افضلیت بشر

ثالثاً آنکه حضرت ایشان مافداً لنا الله تعالی بسره نوشته اند حقیقت محمدی نهایت مقامات
 نزول است صلی الله تعالی علیه و علی آله و سلم از اوج تنزیه و تقدیس و حقیقت کعبه نهایت مقامات عروج
 کعبه است زینب اول مر عروج حقیقت محمدی را بر مرتبه تنزیه حقیقت کعبه است و نهایت عروجات او را
 علیه و علی آله الصلوة والسلام والتجیه غیر از حق سبحانه اطلاع ندارد پس برین تقدیر تفوق من جمیع الوجوه
 ثابت نشد افضلیت از کجا آید۔

رابعاً آنکه پیغمبر علیه و علی آله الصلوة والسلام مسمی است بدو اسم محمد و احمد هر کدام را

ولایت علیجه است باعتبار وجود عنصری او و ارشاد او مرین عالم ظلمانی را اسم مبارک او محمد است
 صلی الله تعالی علیه و آله و سلم و ولایت این اسم مبارک ناشی است از اسم الهی که مناسبت به ترتیب
 این عالم سفلی دارد و مسمی است بحقیقت محمدری و باعتبار وجود روحانی او که مرین عالم ملکوت روحانیات
 است و پیش از وجود عنصری بآن وجود نبی بود و با اندازه آن فرموده علیه و آله الصلوة والسلام
 کنت نبیا و آدم بین الماء والطين نام پاک او احمد است و ولایت این نام پاک ناشی است
 از شان جامع که مبدأ و اصل است بحقیقت محمدیه را علی صاحبها الصلوة والسلام والتجیه و مناسبت
 است مرتبیت آن عالم نورانی را که مسمی است بحقیقت احمدیه و نیز معتبر است بحقیقت کعبه ربانیه
 و ثبوتی که نشانه عنصری تعلق دارد باعتبار حقیقتین است خصوصیت بیک حقیقت ندارد و در این
 درین مرتبه آن شایسته و هم مبدأ آن شان لهذا دعوت این مرتبه نام آمد از دعوت سابق چه آن
 دعوت مقصور بر عالم امر و روحانیان بود و دعوت این مرتبه شامل خلق و امر است و هر کدام ازین
 هر دو حقیقت بمنزله امکان طبیعی اوست باعتبار هر دو اسم مبارک او صلی الله تعالی علیه و آله و سلم و فوق
 این دو حقیقت پیغمبر اصلی الله تعالی علیه و آله و سلم عروجات لاتعد و لا تحصى است که نهایت آن را
 علام الغیوب دانند و در فضل و مناط صطفا و تفوق بر است ازین تحقیق لایح گشت که حقیقت کعبه
 جزو است از حقیقت جامعه او صلی الله تعالی علیه و آله و سلم که جامع است مرکمالات جسمانیه و روحانیه
 و خلق و امر او را صلی الله تعالی علیه و آله و سلم و نیز ظاهر شد که این تفوق مناقش فیبه فی الحقیقه تفوق
 بعضی کمالات آنست و راست بر بعضی دیگر او.

عالم خلق
مکان

باید دانست که حقیقت محمدری را در کلام آنحضرت دو اطلاق است یکی آنکه مذکور شد در
 تقابل حقیقت احمدی و حقیقت کعبه ربانی اطلاق دوم آنست که جامع است بین الحقیقتین و
 هر کدام ازین دو حقیقت جزاوست و معتبر است بحقیقه الحقایق.

سوال در جواب اول حقیقت کعبه را از مقام معبودیت و سجودیت متحقق ساختن و ذات
 حق جل و علی مقرر نمودی و کمال محمدری را منحصر در مقام عابدیت کردی و معبود و سجود را بر عابد ساجد

فصل و تفوق است و در اینجا حقیقت کعبه را جز حقیقت محمدی گفتی الخ بظاہر این ہر دو تحقیق ترفع
 دارد و چہ تو فنیچست گویم آنچه بخاطر قاتر این مسکین راہ می باید آنتست کہ حقیقت کعبہ را ذات
 حق جل شانہ گفته اند در ان موطن ذات البتہ ما خود بشانے از شیون و اعتبارے از اعتبارات خواہ
 بود نہ ذات معر از نسب کہ آن مرتبہ علیا را با عالم غناے ذاتی است و مرتبہ اطلاق ذات را تعالی
 بے ملاحظہ اعتبار مسجودیت و معبودیت و یا ناندان بکعبہ چہ نسبت و کدام مناسبت پس حقیقت کعبہ
 باید کہ ذات ما خود با اعتبارے و شانے بود و ذات کہ مقید بشان باشد شانے است از شیون و مناسبت
 آنتست آنچه اریاب معقول گفته اند کہ در علم الشے بالوجہ علم بوجہ است نہ بشے و مقرر است کہ حقیقت
 محمدی علی صاحبہا الصلوٰۃ والسلام والتجہ جامع جمیع شیونات است پس این شان کہ حقیقت کعبہ
 ربانی است نیز داخل در ان حقیقت جامعہ بود و جز او باشد و ترفع متدفع بود زیرا کہ در بالا مقرر شد
 حقیقت محمدی را دو اطلاق است۔

بے

نذکر

جواب اول کہ در ان حقیقت کعبہ را مسجود حقیقت محمدی قرار داده اند مبتنی بر اطلاق اول
 است کہ مقابل حقیقت احمدی است علی صاحبہا الصلوٰۃ والسلام والتجہ و در اینجا حقیقت کعبہ
 جز گفته مبتنی بر اطلاق ثانی است کہ حقیقت الخالق است۔ اگر گویند مسلم دانستیم کہ حقیقت محمدی
 علی صاحبہا الصلوٰۃ والسلام والتجہ جامع جمیع شیون و اعتبارات است لیکن نہ باعتبار اطلاق
 آن شیون بلکہ باعتبار حصول آن در علم و تقید آن بتعلق علم حملی چہ حقیقت محمدی عبارت از علم
 حملی است و حقیقت کعبہ نفس شان است نہ صورت علمیہ آن پس جز بودن در حیز منع باشد۔
 گویم کہ بطور قوم صورت علمیہ شان نفس شان است باعتبار اتحاد علم و معلوم و بطور حضرت
 ایشان ما قدرت اللہ سبحانہ بسرہ کہ بعینیت قابل نیستند گویم کہ آنحضرت نوشته اند کہ حقیقت احمدی
 معبر حقیقت کعبہ ربانی است آن معنی است کہ مبدار وجود اعتباری شان علم است بیستواند کہ این
 معنی کہ مبدار است ہمان ذات ما خود بشان بود پس حقیقت محمدی با اطلاق ثانی جامع بین الحقیقتین
 بود و حقیقت کعبہ بعض کمالات او باشد آری حقیقت محمدی یا اعتبار اطلاق اول جامع این شان نیست

جملہ

معلوم

بلکہ صورت علمیہ آنرا جامع است فتدبر و لا تکن من القاصرین۔ ازین تحقیق جواب خامس ظاہر شد مرسل سوال را بر اصطلاح قوم چه حقیقت کعبہ بہرچہ تفوق دارد لیکن مندرج است در حقیقت محمدی باعتبار احاطہ علم و اتحاد علم و معادیم۔ پس افضلیت ممنوع باشد چہ جز را بر کل تقدم و تفوق است کہ مستلزم افضلیت نیست و آنچه در جواب اول مذکور شد کہ کمال آن سرور صلی اللہ تعالیٰ علیہ و آلہ وسلم در عبدیت و عابدیت است گویم کہ عبدیت و عابدیت کمالے است کہ تعلق تبیین امکانی آن سرور دارد علیہ و علی آلہ الصلوٰت و التسلیمات یا بحقیقت او باطلاق اول نہ مطلقا چہ محقق شد کہ حقیقت حقیقی او علیہ و علی آلہ الصلوٰة والسلام کہ بمعنی ثانی است حاویست مر حقیقت کعبہ پس کمال کہ حقیقت کعبہ را ثابت ست حقیقت اورا نیز ثابت بود و فضل حقیقت اورا باشد علیہ و علی آلہ الصلوٰة و التسلیمات یا گویم کہ کمال او علیہ و علی آلہ الصلوٰة والسلام باعتبار صورت و حقیقت عبادت است لیکن معبود و سجد بودن حقیقت کعبہ مر حقیقت اورا باطلاق ثانی ممنوع است بلکہ اورا علیہ الصلوٰة والسلام درین مقام حقیقی است کہ فوق حقیقت کعبہ است و قَوْقُ کُلِّ ذِی عِلْمٍ عَلَیْہِہُ تَنْبِیْہِہُ تحقیق سخن درین رقمہ بانرا زہ مکتوب و لست ہنم است از مکتوبات جلد اول و در مکاتیب دیگر ہم ازین مقولہ سخن بسیار است و حقیقۃ الامر عند اللہ سبحانہ و قَوْقُ کُلِّ ذِی عِلْمٍ عَلَیْہِہُ و السلام

مکتوب دوم (۲)

بمولانا حسن علی در جواب سوال او کہ از معنی مجرد الف ثانی نموده بود و از علامات و آثار آن الحمد للہ و سلام علی عبادہ الذین اصطفیٰ صحیفہ شریفہ اخوی مولانا حسن علی رسیدہ مضمون آن بوضوح پیوستہ نوشتہ بودند کہ بعضے سائلان سوال می کنند کہ تعریف مجرد الف ثانی چیست و آثار و علامات او کدام است در حضرت ایشان شما ازین کمالات چہ بظہور آیدہ تا در نشان ایشان آشنا و بیگانہ را باطلاق این اسم اشتباہی نماید۔ مخدوم مجرد الف بودن امریست کشفی و الہامی کہ بوجدان صاحب این معاملہ تعلق دارد التزام امریست کہ با آثار و علامات معقول

آشنا و بیگانه توان کرد هر که آشناست سعادتی ازلی دارد از راه مناسبت معنوی قبول اسرار
 اهل اللہ می نماید و مورد فیوض و برکات این اکابر می گردد و هر که بیگانه و بی سعادت است از رحمت
 مناکرت باطنی اگر پے بایں اسرار نبرد قبول نه نماید و از فیوض و برکات شان محروم ماند گویند نماید
 بیگانگان از محبت خارج اند ما را برد و قبول آنها کار نیست منکران مثل قرآن معجزه باهره
 دیدند و در انکار ماندند مع ذلک کسے را که قوت حدسیه عطا کرده اند اگر در اطوار و اوضاع آنحضرت
 نیک تامل نماید و فیوض و برکات و کمال و اکمال و علوم و اسرار که آن قدوة ابرار بآن ممتاز است
 مشاهده کند بے تکلف حکم بجد بودن ایشان نماید حضرت ایشان با قدرت اللہ سبحانہ بسرہ در مکتوب
 چهارم از مکتوبات جلد ثانی بزنگاشته اند که این معارف از حیثه ولایت خارج است ارباب
 ولایت در رنگ علمائے ظواهر در ادراک آن عاجز و در درک آن قاصر این علوم مقنن مناسبت از مشکوة انوار نبوت
 اند علی اربابها الصلوة والسلام والتحیة که بعد از تجدید الف ثانی بتبعیت و وراثت تازه گشته اند
 و بطراوت ظهور یافته صاحب این علوم و معارف مجرد این الف است کما لا یخفی علی الناظرین
 فی علوم معارفه اللتی یتعلق بالذات والصفات الافعال وتلبس بالاحوال والمواجید التجلیات
 والظهورات فیعلمون ان هؤلاء العلوم والمعارف وراء علوم العلماء و وراء معارف الاولیاء بل علوم
 هؤلاء بالنسبة الی تلك العلوم قشر وتلك المعارف لب ذلك القشر والله سبحانه الهادی -
 بدانند که بر سر هر مائتة مجردی گذشته است مجرد مائتة دیگر است و مجرد الف دیگر چنانچه در میان
 مائتة و الف فرق است در مجردین اینها نیز هم انقدر فرق است بلکه زیاده ازان و مجرد آنست که هر چه
 در آن مدت از فیوض بأمّتان برسد بنوسط او برسد اگر چه اقطاب او نادان وقت بودند و بدلا و نجباء
 باشند مع خاص کند بنده مصلحت عام را -

مکتوب سوم

بخواجه محمد صدیق پشاورى در جواب عرضة او که منتظمین از واق و عروجات جدیده بود با بیان

علامت وصول با کمالات نبوت -

بعد الحمد والصلوة و ارسال التجات می رساند مکتوب مرغوب که بدست یاران ملا محمد حنیف فرستاده بودند و اذواق تازه و ترقیات و عروجات جدید در آن متدرج نموده رسیده خوش وقت ساخت و سبب لذات معنویه گردید اللهم زد - نوشته بودند این نسبت خاص الخاص که درین ایام روئے می دید بقیقین می دانند که از کمالات نبوت است سابق آنچه بود داخل کمالات ولایت بود الخ بے از کرم او تعالی بعید نیست علامت حصول کمالات نبوت مضمون این حدیث است که وارد گشته است لن یومن احدکم حتی یکون هواه تبعاً لما جئت به احکام شرعیه از او امر و توای مقتضای هوا بود و موافق خواهش نفس باشد - نوشته بودند که نسبت سابق را باین نسبت که بآن مباحی است نسبت عدم و بلکه است غیر از آنکه از آن نسبت ماضیه استغفار نماید و چه نمی بیند - اینجا همه آنست که برتر زیباست الخ بے کمالات ولایت را با کمالات نبوت چه نسبت کمالات ولایت زینهاے کمالات نبوت اند و ظلال و نمودجات آن در سنگام وصول اصل از ظل نمودج استغفار است از کیفیت که بخواه رحمت علی روئے داده - نوشته بودند و خواجه را محاط نور محمدی و مستهلک در آن یافتن بوضوح انجامید حمد الله سبحانه على ذلك خواجه را مناسبت خاص است با حق سبحانه آثار آن بمنصه ظهور آرد و میرزا رستم بیگ را نیز ازین نسبت علیه بهره ور گرداند - اند قریب عجیب -

مکتوب چهارم (۴)

بمیرزا هادی در جواب مکتوب وے که مشتمل بر بعضی از احوال بود و مرغوب بحصول نسبت فنا با تصریح ضروریه -

بعد الحمد والصلوة و ارسال التجات برادر گرامی می رساند صحیفه که درین ولا فرستاده بودند رسید و سبب مسرت گردید و یک کتابتے پیش ازین بمدتے از آن عزیز که ظاهراً از کبر آباد نوشته بودند

نیز رسیده بود لیکن بعد مسافت و عدم علم بقاصدے کہ روانہ آنصوب باشد عذرنا توشتن را جواب است
 حمد اللہ سبحانہ کہ بصحت و عافیت اندو از یاد و محبت فقرا حالی و فارغ نیت و بطریقہ باخودہ تقدیر دارند
 نوشته بودند کہ نفی و اثبات بست و یکبار بملاحظہ معنی ہمیشہ در یک نفس میشود و گاہے اگر قصد
 زیادتی بکنند تا چہل بلکہ زیادہ بیکدم می رسد نیک و مبارک است حق سبحانہ نتایج و ثمرات برین امر
 جلیل القدر مترتب گرداند و از جمیع مقاصد و مرادات ہی سازد چنانچہ در باطن غیر از حق جل و علا
 مطلبی و بایستی نماید بلکہ صفت ارادت نیز مانند چہ طور ولایت مقام بتدگی کہ ذل و نیستی و تسلیم
 و انقیاد است صفت ارادت را کہ مشعر از انانیت و ہستی است بر تابد و زوال آن شرط ولایت
 آمد حصول این نسبت بے سابقہ گرم امکان پذیر نیست مجرد اعمال صوریہ بے جذبات قویہ معنویہ
 ازین گرداب نمی برآورد و آنچه نوشته اند کہ صحبت مردم کم خوش می آید از ثمرات این ذکر است و کمال آن
 آنست کہ از ہمہ بیگانہ سازد و از آفاق و انفس و اربابند و بفنائے حقیقی رساند نوشته بودند کہ در
 وقت مشغولی خطرات و کشایشی کہ الحال می شود در ابتدا نبود جمعیت اول بہتر از حال بود و حظ
 تنہائی - حالہ از اول است ہیچ نمی داند کہ آن بہتر است یا این - مخد و باہر کدام را وجہی از
 حسن است لیکن مطلب و رائے آنست طالب آن باشند چندان مداومت بذکر نماید کہ ما سوائے
 مذکور از سینہ رخت بر بندد و تعلق علمی وجہی از ما سوائے آن گسستہ گردد چہ توان کرد صحبت شما
 قلیل بود اگر چہ گاہ صحبت میسر آید بچہل کہ جمال این معانی بر باطن پر تو اندازد و در پیچہ از مطلوب
 در دل پدید آید بہر حال تا حصول ملاقات برو طائف از کار و طاعات سرگرم باشند و از صحبت
 مخالف دور بوند و از ممنوعات شرعیہ پرہیز نمایند و از فکر خداوندی جل شانہ ترسان و لرزان باشند
 و از عمل خود یا یوس بوند و عمل را از دست ندرند و عمل و استغفر و اعتماد بر فضل داشته باشند
 و بر سنت پیغمبر صلی اللہ تعالی علیہ و علی آلہ وسلم مستقیم بوند و بر محبت شیوخ راسخ باشند
 تا ہموارہ از باطن شان مستفیض و مستنیر بوند و واجبہ دور افتادہ را از دعائے خیر فراموش نکنند
 والسلام اولاً و آخراً -

اعمال

مکتوب پنجم (۵)

به سلطان وقت در میان فتنای قلب و فتنای نفس و حدیث مواعظ و نصائح.

الحمد لله ذی الانعام والصلوة والسلام علی رسولہ سید الانام و علی آلہ الکرام و صحبہ العظام اما بعد احقر فقر العرض والامی رساند کہ این دعا گوید چید بحسب صورت از دریافت دولت ملازمت دور و مہجور است و درین قسم امر خطیر و جہاد کبیر کہ درین ایام عنان توجہ و اقبال بان مصروف است داخل نہ لیکن از روی معنی و باطن در ملازمت و حضور است و بدعاے فتح و نصرت کہ وظیفہ فقر است مشغول و مشغوف ع

دیدہ سعدی و جان ہمراہ تست

در حدیث آردہ است المرء مع من احب چون محبت درست دارد از راه درونی در بیچ موطن موثر کہ از خدمت عالی جدا نیست و ہمہ جامعیت معنوی دارد خوش گفت بیدت

روشن

از درون شو آشنا و از برون بیگانه و ش این چنین زیبا صفت کم می بود اندر جہان

بلی الصوفی کاین باین ای کاین مع المخلوق صورۃ و باین عنہم حقیقۃ و معنی چہ باطن و حقیقت او از ظاہر او بلکه از جمیع ماسوی اللہ تعالی گشته و بمراحل دور تر رفته و بغیب لغیب پیوستہ غفلت ظاہر در باطن او سرایت ندارد دعوام را باطن با ظاہر آمیختہ است و غفلت ظاہر در باطن سرایت میکند و خواص را کہ باطن شان بمراحل از ظاہر منقطع گشته است نہ چنین است و غفلت ظاہر در باطن راہ ندارد و در حضور و آگاہی او نقصانے نمی آرد چہ حضور و آگاہی بلکه او گشته است و صفت لازم او شہرہ چنانچہ سمع صفت سامعہ و بصر صفت باصرہ کہ بہیچ وجہ از روی منفک

نیست بعضی از سالکان این راہ را بنوع این انقطاع دست می دہند و نسیان از ماسوی حاصل می شود کہ اگر بتکلف یا با ماسوی کنہ ہرگز بیاد او نیاید و اگر بالفرض عمر حضرت توح علی نبینا و علیہ الصلوۃ والسلام با و بدین ہرگز خیال ماسوی در باطن او راہ نیابد بواسطہ نسیانے کہ دل را

خطہ

از یاسوی ب حصول پیوسته است این کمال نخستین کمالات ولایت است و معبر است ب فناء قلبی و
مربوط است بزوال علم حصولی اشیا ازین مقام اگر ترقی واقع شود و علم حضوری که دران موطن اتحاد
علم و عالم است نیز در رنگ علم حصولی رو بزوال آرد و رخت بصرای عدم کشف فناء نفس بود بعد
از ان نفس در مقام اطمینان آید و منقاد احکام الهی تعالی گردد و با سلام حقیقی مشرف شود رضی
و مرضی گردد و مورد کریمه **يَا أَيُّهَا النَّفْسُ الْمَطْمَئِنَّةُ اذْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً** بود و فوق
این دو کمال کمالات دیگر هم هست که مشروط باین دو کمال است از ان کمالات چه بیان نماید۔

ع قیاس کن زگستان من بہار مرا

ومن بعد هذا ما يدق صفاته وما كتبه احطى لذيہ واجمل

ولنختتم المکتوب بالحديث النبوی علی مصدرها الصلوة والسلام والتوجه عن معاذ
ابن جبل قال احتبس عن رسول الله صلى الله تعالى عليه وعلى اله وسلم ذات غداة عن صلوة الصبح
حتى كدنا نترأى عين الشمس فخرج سرعيا فتوب بالصلوة فصلى رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم
وتجوز في صلوته فلما سلم ودعا بصوته فقال لتاعلى مصافكم كما انتم ثم اتقل اليانثم قال اما انى
ساحدثكم ما جئسى عنكم الغداة انى قمت من الليل فتوضات واصلت فاقدر لى فنعتت فى
صلوتى حتى استثقلت فاذا انا برى تبارك وتعالى فى احسن صورة فقال يا محمد قلت لبيك رب
قال فيم يختصم الملاء الاعلى قلت لا ادري قالها ثلاثا قال فرائتني وضع كفيه بين كتفى حتى وجدت
بردا ناهله بين ثديي فتجلى لى كل شئ وعرفت فقال يا محمد قلت لبيك رب قال فيم يختصم الملاء
الاعلى قلت فى الكفارات قال ما هن قلت مشى الاقدام الى الجماعات والجلوس فى المساجد بعد
الصلوة واسباغ الوضوء حين الكرهيات قال ثم فيم قلت فى الدرجات قال وما هن قلت اطعام
الطعام ولين الكلام والصلوة بالليل والناس نيام قال سئل قلت اللهم انى اسئلك فعل
الخيرات وترك المنكرات وحب المساكين وان تغفر لى وترحمى واذا اردت قنته فى قوم فتوفنى غير
مفتون واسالك جبك وحب من يبجك وحب عمى يقربنى الى جبك فقال رسول الله

انقل

صلی اللہ تعالیٰ علیہ و آلہ وسلم انما حق فادرسوہا ثم تعلموها و سالت محمد بن اسماعیل عن هذا الحدیث فقال هذا حدیث صحیح و رواہ احمد و الترمذی و قال هذا حدیث حسن صحیح۔

مکتوب ششم (۶)

بخواجه محمد ضیف در رضای نافعہ و ترغیب بعزالت۔

بعد الحمد و الصلوٰۃ و تبلیغ الدعوات بجناب اخوی می رساند احوال و اوضاع فقراے این حدود مستوجب حمد است امید کہ آن برادر نیز بعافیت و استقامت باشد و روز آئندہ او بہ از روز گذشتہ بود من استوی یوماہ فہو مغبون شنیدہ باشد در تے است کہ ازاں عزیر کتابتے و خبرے نرسیدہ خاطر مشوش است ع ہر کجا ہست خدا یا سلامت دارش بعد مسافت عذر گونہ می نماید الحمد للہ بالجملہ جمعیت است بجمعیت باشد و یک لحظہ از تفقد و نگرانی مطلوب فارغ نباشد و ہموارہ از درد نایافت متفکر و محزون بود و بعزالت راغب باشد و از اخلاط خلق ہما الکن گریزان الاستیناس بالناس من علامات الافلاس و این فقرار از دعای خیر منسی سازند و کیفیات ظاہر و باطن را نویسیاں باشند کہ خاطر نگران می باشد دل را با شما تعلق حاصل است و خواہاں کمال شما است انہ قریب عجیب و السلام علیکم و علی من لدیکم

مکتوب ہفتم (۷)

بخواجه محمد صدیق پشاوری در جواب مکتوب سے کہ متضمن واردات قویہ بود با بشارت خاصہ و تحقیق معنی اصالت الحمد للہ و سلام علی عبادہ الذین اصطفے صحائف شریفہ پے در پے رسیدہ خوش وقت ساخت و مضامین خون آمیز جنون انگیز آن و تصور اجتماع امور متضادہ تناسلہ ازان بوضوح پیوست بلعرفت ربی بجمیع الاضداد از روی نسبت خاص الخاص نمودہ اند محبت دیوانگیہاے شما امید است کہ ذبیقہ راقر و نگذار دآئینہ باطن شمار کہ ملاحظہ می نماید در رنگ ماہ کہ در تقابل مہر بدر کمال گشتہ باشد

می یابد و الغیب عند الله سبحانه و آنچه نوشته اند که یک نسبت خاص انخاص جلوه گرمی شود و یک نفع
توازش مخصوص بنظمی در آید تا آنکه نوشته اند که این نسبت از عالم و حرّم موسی صعیقا است نیک
مبارک است امید که این صعقه لطائف خلق و امر را فرو گیرد و عین و اثر را از بیخ کدام نگذارد بهره از
اصالت در یوزه نموده بودند و محذوبا اگر از اصالت نسبتی که با و راے ظلال است خواسته اند و معامله
که بیرون ولایت صغری که ولایت اولیا است اراده داشته چنانچه خواجه بزرگ ایلمے بآن فرموده اند
آنجا که گفته اند هفت سال همراه مولانا عارف در تنگ پوے آں بودم که از اصل آگاهی یا بم سه بار بسفر
حجاز رفتم اگر مثل مولانا یا جبه مولانا انجامی یافتم هرگز از آنجا بر نمی گشتم پس معقول است و در یوزه
آن بر محل هر چند حاصل داشته باشند و اگر بهره اصالت بآن معنی می خواهند که انبیاء کرام علی نبینا علیه
و علیهم الصلوات والسلام بآن ممتازند و بهره اصالت نصیب وقت این بزرگواران است و دیگران همه
تابع و طفیلی و الوش خوردن هر چند به تبعیت این برگزیدگان مراتب ظلال را پس پشت داده و اصل
الاصل کردن چهره اصالت امر دیگر است کمالا یعنی علی اربابه پس این امر موهبت صرف است
در یوزه حصول آن ازین پر و بال مخص خیال است کسب و عمل و دعا و توجه و کشش را درین جاد خله
نیست سابقه عنایت می باید و بس - باید دانست که جائز بلکه واقعه است که حال خاله از افراد
امت را بطفیل پیغمبر صلی الله تعالی علیه و آله وسلم بهره اصالت حاصل بود هر چند قلیل بوند بل اقل
زیاده از دوسه کس معلوم نیست که باین کرامت ممتاز باشند -

شبیہ

مکتوب (۸) هشتم

بخفایق و معارف آگاه مولانا محمد حنیف در بیان بعضی از لوازم طریق ارشاد با مواعظ و نصائح -
الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفی صیغه شریفه خوی اعزی مولانا محمد حنیف
رسیده بهنج و خوش وقت ساخت و از مطالعه احوال پسندیده بعضی از اهل طریقه که نوشته بودند
فرحت بر فرحت افزود اللهم اکثر اخواننا فی الدین و ثبتنا و ایاهم علی الصراط المستقیم

باید کہ توجہات را از آہن در بیغ نذریند و بحفظ نسبت و دوام ذکر و مراقبہ و آداب طریق دلالت نشان نمایند
 و از صحبت مخالفان باز دارند و با تبتلع سنت امر کنند تا راہ ترقی مفتوح باشد و ہر کہ بشوق و آرزو
 طلب خذ طریق نماید طریقہ را با و بگویند و برودت را درین امر راہ ندرہند و در کار طلبیہ سرگرم باشند و اگر طالب
 را ذکر در نگیرد اورا از ذکر بازداشتہ بجزد و قوف قلبی امر نمایند و توجہات کنند امید است ذکر در گیرد دیگر
 باید کہ راہ ملاقات اہل دنیا ہما الکن بریند و بہ زاویہ نامرادی خوکنند و حیات چند روزہ را در تحصیل
 زاد آخرت مصروف دارند و سایر امور را بحضرت حق جل و علا بسیار نذر ربّ المشرق و المغرب لا الہ الا
 الہوفاً اتخذہ و کبلاً و اگر طبیعت شوق صحرا کند سیر صحرا بر ایند با بملہ ع
 ہر کجا خود نباشی آنجا باش

والسلام علیکم وعلی سائر من اتبع الہدی والتمزم متابعتہ المصطفی علیہ وعلی آلہ الصلوٰت والبرکات العلی

مکتوب ۹م

بغلام محمد فاروق در بیان واقعہ روشن کہ دیدہ بود و جواب استفسارے کہ از حدیث لا صلوة الا
 بحضور القلب نمودہ -

الحمد لله و سلام على عباده الذين اصطفى مکتوب مرغوب برادر اعزاز شرمیساں
 غلام محمد فاروق رسیدہ مسرت بے اندازہ بخشید اللہ تعالیٰ بدرجات کمال ترقی بخشاد توشنہ بودند
 کہ از غیب آوازے بگوش رسید کہ "توازا اولیائے خدائی" و سہ چہار بار این آواز مسموع شد مطالعہ
 آن خوش وقت ساخت بشارت بزرگ است امید است کہ شیطان لعین را در آن مدخل نہد و رحمانی
 باشد و آنچه در مراقبہ پیش رو صورت آفتابے ظاہر شد پس منور و گرد آن اقسام رنگ شعلہ می زدو
 در آب بے شمار بالوان مختلف پر تومی انداخت آن آفتاب نزدیک شدن گرفت تا در وجود شمار در رفت
 و غائب گشت بسیار روشن و اسیل است این واقعہ با واقعہ سابق مناسبست تام دارد چہ نتیوانند
 کہ این نور پر تو عین ثابتہ شما باشد کہ شمار با خود بقا بخشیدہ و تحقق بعین ثابتہ از کمالات ولایت است

در حدیث در بیان کریمه او من کان مینتافاً جیناه و جعلنا له نوراً الیه وارد گشته است التوس
 اذا دخل الصدر الفتح فقیل هل لذلک علم یارسول الله قال علیہ علی الصلوة والسلام
 نعم التجافی عن دار العز و التناهب لدار القرار سعی نماید که بحال این نور متحقق گردند و فی ذلک
 فلیتنافس المتنافسون این هر دو واقعه بیشتر اند و امید و آرمی سازند و آنچه در باب حدیث لا صلوة
 الا بحضور القلب و جماعه که بدوام حضور قلب انتقال خطر مشرف اند نوشته بودند مخدوم با اگر از
 قلب در حدیث لطیفه معین مراد است کما هو الطاهر پس جماعه که بمثلکه حضور مشرف اند ظاهراً است که
 ازین نماز بهره دارند و اگر از قلب لطیفه معین مراد نبود و حضور بالکلیه مراد باشد که از هیچ رگبدر غفلت
 و خطر نبود پس این جماعه نیز ازین نماز حظ وافر دارند چه عمده درین معامله قلب است و منظور نظر
 اوست چنانچه بحضور موصوف است اگر غیر او در غفلت و خطر بود آنقدر مضرت ندارد که غفلت او دارد
 گویا غفلت و خطر قلب مرض ذاتی است و درونی و غفلت و خطر خیال با وجود حضور قلب مرض
 عارضی و بیرونی چه بعد از رفع خطر از قلب مورد خطر دماغ و خیال است شتان فابین المرضین
 رَبَّنَا آتِنَا نُورَنَا وَ اغْفِرْ لَنَا إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

مکتوب دهم (۱۰)

بخواجه محمد حنیف در بیان آنکه سیر آفاقی که عبارت از طے مقامات عشره است در طریقه بزرگان با
 در سیر انفسی بطریق اجمال قطع می شود و معامله محب از آفاق و انفس بیرون می رود و بیرون انفس
 آفاق معیت بی چون با محبوب بدست می آرد.

حضرت حق سبحانه از خود ربانی بخشیده بجناب قدس خویش بینائی دهد احوال درویشان این
 حدود مستوجب حمد است امید که آن برادر گرامی نیز جمعیت صوری و معنوی متحلی باشد مخدوم با حقیقت
 وصل و شهود موعود بقدر است امروز از با و شما وظائف بندگی می خواهند و وظائف بندگی دو قسم است
 قسمی است که عمده در تحصیل آن جوارح ظاهر است از نماز و روزه و صدقه و حج و جهاد و غیر آن

و قسمی است که مربوط به باطن است از توبه و زهد و توکل و تفکر و اخلاص و رضا و امثال آن و سلوک
 این مقامات جدا جدا عسر تمام دارد بلکه گاه بود که از وصول بمطلوب که مناسب این نشأه است
 باز دارد و جذب الهی جل شانہ دستگیری نفر باید پس طریقے باید گزید که محاذی مطلوب بود و از
 ایصال بمقصود تخلف تو زرد و خلاصه این مقامات بطریق اجمال در ضمن آن بسهولت حاصل
 آید و سبب تمام در اعمال جوارح پیدا آرد و آن طریقے است که بزرگان با آنرا اختیار کرده اند و
 ابتداء آن از انفس قرار داده که متضمن جذب و محبت است سیر آفاق و سلوک مقامات طفیلی این
 معامله است زیرا که محبت چون ساعت فساعت استیلا می یابد از ناسوی محبوب آنافانا انقطاع
 حاصل می آید و بحدی می رسد که در دیده باطن جز محبوب نمی ماند و تعلق علمی و حبی از غیر گسسته می شود
 و در ضمن آن حقیقت مقامات مذکوره متحقق می شود و چون محب را اطاعت محبوب لازم است در
 وظائف اعمال جوارح نیز سرگرم خواهد بود بموجب امر مع من احب چون محبوب و راه
 آفاق و انفس است عارف نیز از انفس در رنگ آفاق می گذرد و بحدی محبت می چون با محبوب
 بدست می آرد و چون درین نشأه بدر که را آن قدر قوت نیست که کنه آن معیت را در یابد که آن
 موعود بنشأه اخروی است لاجرم امر و بوظائف طاعات صوری و لطائف مراقبات معنوی
 بسرمی برد تا فردا با اندازه آن قوت با صره حاصل آید و حقیقت این معیت را در یابد پس باید که
 آن برادر کمه مت را چست در داده و وظائف اعمال بر بندد و در از یاد کیفیت و کمیت اعمال
 سعی بلیغ نماید و باطن بدوام توجه و اقبال معمور داشته از التفات به ناسوی مطلوب هم امکان
 باز دارد و ذکر و اظاہر الاثر و باطنه نص قاطع است و بحدی مدامت این معنی نماید که
 این حالت بلکه شود و از تکلف و ارب و از طریق حقیقت آید و از یاد کرد بسیار داشت گراید چه
 نعمتی است که ظاهر بوظائف اعمال که با آن مربوط است مشتغل باشد و باطن از دیدن سوا گسسته
 بود و در مطلوب مستغرق و مستهلک باشد و السلام علیکم و علی سائر من اتبع الهدی و التزم متابعت
 المصطفی علیہ علی الصلوات و التحیات و البرکات العلی۔

مکتوب یازدہم (۱۱)

بشمیر خان در تحریریں بر مخالفت نفس امارہ و تصحیح عقائد بروفق آراءے صائبہ اہل سنت و جماعت و انبان ارکان خمسہ اسلام و ترغیب بر سلوک طریقہ صوفیہ و مداحی طریقہ عالیہ نقشبندیہ۔

الحمد لله رب العالمین والصلوة والسلام علی سید المرسلین وآلہ الطاہرین اللہ تعالیٰ ذات بایرکات را مشمول لطائف و غایات خویش داشته بجلیلہ اتباع نبوی و سنن

مصطفوی علی مصدر یا صنوف الصلوات النامیات قرین و مجلی دارد بحرمتہ النبی الامی وآلہ الاجا

اما بعد حقائق آگاہ مولانا محمد حنیف اطہار مہربانی ہائے شمانسبت بفقرا بسیار کرد و استدعاے

کتابتے کہ متضمن نصائح باشد نمود اجابتاً للماتمس بہ کلمہ چند نامر لوب جرات کرد۔ مخدوما حق سبحانہ

آدمی را مہمل نیا فریدہ است و بطور او نگذاشته تا ہر چه داند بکند و موافق ہوائے نفس و خواہش طبیعت

زندگانی نماید یا امر و توایہی اور امکلف ساخته است و تکالیف گوناگون مخاطب گردانیدہ اینکس

چارہ ندارد بغير از آنکہ مقتضائے آن زندگانی نماید و ہوائے نفس و طبیعت را کہ برخلاف آن باشد

بگذارد و اگر چنین نکند مورد سخط و غضب مولائے حقیقی شود و مستحق عذاب انواع عقوبات گردد خوشا

وقت و حال آنانیکہ کم ہمت را در خدمت مولیٰ چست برستہ اند و بجمیع ہمت در کسب مرضی او کشیدہ

فطوبی لمن وفق لمرضات اللہ و یا حسرنا علی من فرط فی جنب اللہ فبشری للصالحین و الا برار و

ویل للکافرین من النار سبق المفردون و هلك المسوفون دنیا محل زراعت است در وقت

زراعت بعیش پرداختن و بلذات فانیہ غیر مرضیہ ساختن خود را از عیش ابد مرضی بازداشتن است عقل

دوراندیش آنرا با ورنہ دارد و لذات باقیہ مرضیہ را گذاشته فریقین لذات فانیہ مبعوضہ نگردد پس از تصحیح

عقائد دینیہ بروفق آراءے صائبہ علمائے اہل سنت شکر اللہ تعالیٰ سعیم کہ ما خود از کتاب و سنت است

چارہ نیست و از ادائے قرائض و واجبات و از اجتناب از محرمات گذرنہ بہترین عبادات و معتبرترین

طاعات نماز است کہ ستون دین و فارق مبین در میان مسلم و کافر است و قریبے کہ در حین ادائے آن

باجتناب خود فقیر خیر در خور ذوقا بلست آنکہ مصدر اع اوقات عزیزان گردند بیکدیگر

این را نیست

کسانیکہ

حاصل است بیرون آن نادر است پس نماز را پنج وقت بجماعت و جمعیت و تعدیل ارکان اسبغ
وضو و اوقات مستحبه ادا باید کرد و در حدیث ان العبد اذا قام الى الصلوة فتحت له ابواب
الجنان و كشفت له الحجب بینہ و بین ربہ و استقبلہ الخور العین عالم یتمخض و ہم در حدیث است
المصلی یقرع باب الملك و انه من یدم فرج الباب یوشک ان یفتح له و ہم در حدیث است مثل
الصلوات الخمس کمثل تهر جار عذب علی باب احدکم یغتسل فیہ کل یوم خمس مرات فہا
یبقی من ذلك من الدنس و ہم در حدیث است ان من حافظ علی ہولاء الصلوات الخمس
المکتوبات فی جماعت کان اول من یجوز علی الصراط کالبرق اللامع و حشرہ اللہ فی اول زمرة
من السابقین و کان له فی کل یوم و لیلۃ حافظ علیہن کاجر الف شہید قتلوا فی سبیل اللہ
و ازا مال نامیہ و انعام سایمہ زکوۃ بمصارف آن بمنبت و رغبت باید داد ما نقصت صدقہ من
مال و ما زاد اللہ عبدا یعقوا الا غرا و ما تواضع احد اللہ الا رفعہ اللہ و ہم در حدیث است ما من
صاحب ذهب و لافضہ لا یودی منها حقہا الا اذا کان یوم القیمہ صفحت له صفایہ
من نار فاحمی علیہا فی نار کھتم فتکوی بہا جنبہ و ظھرہ کما ردت و بردت اعیدت له فی
یوم کان مقداره خمسين الف سنتہ حتی یقضى بین العباد قیری سبیل ما مال الی الجنة و
اما الی النار از کمال کرم بعد جولان حول و صرف با یخلج الیہ آنچه باقی ماند چہلم حصہ از ان
فرض کردہ است عجب بے انصافی باشد کہ در ادای انہم تساہل نماید و بحیل بگذرانند جان بآل
ہمہ از دست تعالی اگر ایشا تمام مال بفقیر میفرمود و طلب جان بنمود متولہان بارگاہ صمدیتش
بے چین ابرو بشوق از ہر چہ تمام تراشا جان مال می کردند و سعادت خود را دل می دانستند شاعر
ان قال لی مت مت سمعاً و طاعة و قلت لداعی الموت اهلاً و مرحباً

خوش گفت بیت

گر بنقد جان تو انستی خریدن وصل دست طالب وصل تو بوی تو ہر کہ جانے داشتے
و روزہ ماہ مبارک رمضان بزوق باید داشت و سعادت خود در ان گرسنگی و تشنگی باید دید

در حدیث است کل عمل ابن آدم یضعف الحسنۃ بعشر أمثالها الی سبع مائۃ ضعف
قال اللہ تعالیٰ الا الصوم فانه لی وانا اجزی به یدع شهوته و طعامه من اجلی للصائم فرحان
فرحة عند فطره و فرحة عند لقائه و مخلوف قمه الصائم اطیب عند اللہ من ریح المسک
والصیام جنة فاذا کان یوم صوم احدکم فلا یرفق ولا یصخب فان سابه احد او قاتله
فلیقل انی امر صائم متفق علیه و حج خانه کعبه بر تقدیر وجود شرائط آن باید کرد و از خانه بصاحب
تقرب باید جست پیے باید بر روی الحدیث تابعوا بین الحج و العمرة فانهما ینقیان الفقر و الذنوب
کما ینقی الکیر خیت الحديد و الذهب و الفضة و لیس للحجة المبرورة ثواب الا بلع الجنة و چون
بنام مسلمان بر پنج چیز است یکے شہادت ان لا اله الا اللہ محمد و ان رسول اللہ و چهار دیگر آنست
نذکر شد پس اگر در یکے ازین پنج چیز خلل رود در مسلمان خلل رود چنانچہ خانه کہ بنام آن بر چهار دیوار
وسقف است اگر یکے از پنج چیز نباشد خانه تا تمام و ویران ست بعد از تصحیح عقائد دینیہ و اعمال
صوریہ سلوک طریقہ صوفیہ علیہ قدس اللہ تعالیٰ ارواحم ناگزیر است تا معرفت حق جل و علا بحصول
پیوند و نجات از ہوائے نفسانی صورت بندد بندہ کہ معرفت صاحب خود ندارد و نمی شناسد
عجب ست کہ چہ نوع زندگانی می نماید و بچہ باتوس و بالوف ست خوش گفت بیت
بچہ مشغول کنم دیدہ و دل را کہ درام دل ترا می طلبد دیدہ ترا می جوید
در عالم مجاز تو کرے کہ بصاحب خود معرفت و راہ سخن ندارد از اعتداد خارج است و از اعتبار ساقط
و معرفت بطور این طائفہ علیہ بے فناے فی المعروف صورت نہ بندد و تا وجود عارف در میان
ازین معرفت بے نصیب است بیت
از تست حجاب تو یقین است شرط ہمہ رہ روان ہمیں است
فان و بقا امر بیت کہ بوجدان صاحب آن تعلق دارد بہ بیان راست نیاید
لذت فی شناسی بخدا تا نہ چستی
پس بر عقلا و ہوشمندان لازم است کہ در حاصل کار و نقد روزگار خود تامل نمایند کہ را این معرفت

حاصل است فطوبی له و بشری آنچه مقصود از آفرینش او بود بجا آورد و کمال انسانی رسد

للمولوی قدس سره شعی

و آنکه دانستی که ظل کیستی فارغی گرمردی و گزریستی

چون بدانستی تو خود را از تخت سوے آنحضرت نسب کردی درست

چونکه

و هر که را این دولت مطلوبه حاصل نیست باید که از طلب آن قانع نباشد و از هر جا بوی ازین مطلب
بمشام جان او برسد در پی آن شود و تعمیر چیزی که تخریب آن خواسته اند نه پردازد و گریه نایافت نام
فراق خود همواره داشته باشد و نرسان و لرزان بود بمبادام طارب را در آغوش ناکشیده ندک الرحیل
بگوش رسد و آنچه درین نشأه از و نه خواسته اند حاصل ناموده ازین سرای فانی رخت برینبرد
فردا بکدام رود در حضرت صمدتیش در آید و یکدام حیلہ عذر بکشاید و باره در دنیا آید تی نیست بدیت
ترسم که یار با مانا آشنا بماند تا دامن قیامت این غم بماند

باید دانست که بهترین طریق از برای سلوک و تسلیک اِه حق جل و علا طریقہ علیہ نقشبندیہ است
قدس اللہ تعالی امر را با لہا چه اکابر این طریقہ عمل بسنت اختیار کرده اند و اجتناب از بدعت گزیده
طریقہ خواسته اند که اقرب طرق بود و البته موصل باشد و نهایت در بدایت آن مندرج بود و بعد از
وصول بدرجہ کمال آگاهی شان فوق آگاهی دیگران گشته بدیت

نقشبندیہ عجب قافلہ سالارانند که بریند از ره پنهان بکرم قافلہ را
پس طالب حق جل سلطانہ را اختیار این طریق عالی اتسب اولی باشد که راه نزدیک تر است البته موصل
اللہ تعالی ما فقرا از برکات این اکابر بهره و کند و از سر حشمتہ فیض شان میراب گرداناد و السلام علیکم و علی
سائر من اتبع الهدی و التزم متابعت المصطفی علیہ و علیہ الصلوٰت و التسلیمات البرکات العلیہ۔

مکتوب (۱۲) دوازدهم

بہ محمد صلاح کابلی در اشتغال با استغفار و توبہ و ترغیب بوظائف طاعات۔

اخوی محمد صلاح بتقوی و صلاح آراستہ باشند کتابتے کہ نوشتہ بودند رسیدہ خوش وقت گردانید
 از شرمندگی و خجالت خود نوشتہ بودند رہاے تو بہ مفتوح است او تعالی روف و رحیم از تقصیرات کہ
 بیچ کس ازان خالی نیست عفو و مغفرت خواہند و بزاری مستغفر بوند و بزرگوں فکر سیر گرم باشند و اوقات
 بوظائف طاعات و مقربات اعمال معمور دارند و ازین جانب کمال صفات تصور کنند و بیچ کہ ورت بخود
 ازین ہمراہ نہ ہند نوشتہ بودند نمیدانم کہ داخل مقبولانم یا داخل مردودان میرانند یا میخوانند انو مخدو این
 غم جانکاہ بہر دل راہ دارد و کیست کہ ازین اندیشہ فارغ است مگر مردوے باشند از درگاہ کریم امیدار باشند۔

مکتوب سیزدہم (۱۳)

بخواجه محمد حنیف در جواب مکتوب او کہ در تحسین احوال بعضی یاران خود نگاشته بود با بعضی آداب
 ضروریہ مشیخت و ترغیب بر ضبط اوقات۔

الحمد لله و سلام عباده الذین اصطفیٰ صحیفہ شریفہ اخوی اعزیز مولانا محمد حنیف کہ
 در نیو لا ارسال داشته بودند رسیدہ خوش وقت ساخت و کتابتے پیش ازین ازان عزیز نیز رسیدہ بود از
 احوال مسترشدان خود نوشتہ بودند احوال محمد ہاشم و فاضل سنجیدہ و اصیل است در مدت قلیلہ اند کہ از
 طالبان یا این قسم احوال ہندی شونہ این قسم طلاب را معطل نباید گذاشت و بر کار مقید ساخت و
 در تربیت آہنہا جز نام مرعی باید نمود جوہر نفیس کم یاب است عزیز باید داشت و ہر کہ طلب شغل نماید
 مشغول سازند و حلقہ را سیر گرم دارند و کسے را کہ ذکر در نگیرد از ذکر گفتنش باز دارند و بجز دو قوف قلبی امر نمایند
 چون یکچندی بریں طریقہ مداومت کند امید است کہ ذکر بہولت در گیرد لیکن تو جہات را ازوے دریغ نباید
 داشت و یاران طریق را بہ بعضی از آداب ضروریہ لالت می نموده باشند وصول فیوض و برکات طریق بہ رعایت
 آداب میسر نیست شنیدہ باشند کہ بیچ بے ادبی بخدا رسیدہ است جل و علا در عدم رعایت آداب پلہ ضرر
 غالب است نفع موقوف دیگر باید کہ در ضبط اوقات کوشد و در اسم امور صرف نمایند مبادا ببطالت کشد
 و از کثرت اختلاط با مردم مختز باشند کہ رونق نسبت باطن را می برد بہ نسبت صالحہ با خلق صحبت

الانجیر

داشتن سبب انقطاع است از خالق تعالی عزیزی گفته که انصحاب الاشرار ولا تقطع عن الله بصحبة الانجیر یعنی با بدن صحبت مدار و بانیکان نوع صحبت دار که از حق جل و علا منقطع نشوی و با مردمان و مسترشدان چنان سلوک نمایند که در نظرشان مهیب باوقار در آیند و تقدیر انبساط نکنند که سبب جرات و گستاخی گردد و خلل در کارخانه آنها افتد و دیگر چوں حواس متشتت است بچیز دیگر نمی تواند پرداخت. شب دو شنبه هفتم ماه حال که ماه ذی الحجه سنه یک هزار و پنجاه هجری است حضرت قبله گاهی والده ماجده جیوسف آخرت گزینند و پیمانندگان را جگر کیاب و دیده پر آب گذاشتند و جود شریفشان و سید سعادت کونین و دریکه رضامندی ربالمشرفین بوده که الحال از کسب آن ازاں راه حرمان دست داده است ان الله وانا الیه راجعون بایاران دوستان هفتاد هزار بار کلمه طیبه لا اله الا الله خوانده ثواب آنرا بر و حانیت ایشان بگذرانند و السلام اولاً و آخراً.

مکتوب چهاردهم (۱۴)

بشیخ عبدالکریم کابلی در جواب کتابتی که نوشته بود با ترغیب بر علو همت و انزوا - سعادت آثار و اولاد انجیر الکریم همواره در ترقی باشند استقامت او سماع شما که گوش زد میشود سبب مسرت می گردد و زادک الله تعالی و ایانا استقامت کتابتی که متنصن احوال و ترقیات خود نوشته بود دید رسید مضامین آن بوضوح انجامید حمد الله علی ذلك بکار خود سرگرم باشند و حاله که رو بدید شکر آن بجا آرند و هل من مزید گویان بآن خیرست نباشند و ترقی ازان بخوانند ان الله یحب معالی الهمم حق تعالی عالی همتان ا دوست می دارد و عزلت آنرا و پیشتر راغب باشند و کسانیکه آنها را طریقه گفته اند باحوال آنها پردازند و عدی که تعلیم طریقه آنها مجاز بوده اند اگر آن عد تمام شده باشند مثل آن عد دیگر را طریقه بگویند و السلام

مکتوب پانزدهم

بمولانا محمد حنیف در نصیحت و تکریم بر استعداد آخرت -

بعد الحمد والصلوة وارسال التحیات می رساند احوال و اوضاع فقراے این حدود مستوجب
 حمد است المسؤل من الله سبحانه سلامتکم وعافیتکم واستقامتکم علی الطریقه المرضیه و
 السنه السنیه و ترقی درجاتکم المعنویه. مخدوم امگ پر توانداخت واجل مسمی رسیده آمد و هیچ سر انجام
 نشد و تهمیه اسباب این قسم سفر دور و دراز از دست نیاید جاء الموت بحد اقیده جاءت المراجفة
 تتبعها الرادف افسوس اشرف عمر در هوا و هوس رفت معلوم است که در رزل عمر چه خواهد کرد و کرد
 این وقت چه خواهد اعتبار داشت از راه خجالت آب شده می رود و زبان عذر نمانده خوش گفت بشعر
 کنون چه عذر گناهان خویشتن خواهم ز شرم خوں چکدم از بدن بجای عرق
 سعادت آثار فضایل بیگ از دوستان صمیمی است متوجه کابل است توقع که لوازم دوستی را بطهور آرند
 خواجه محمد رضا نیز از یاران طریقت است توجه بیاطن او هم مرعی دارند و السلام اولاً و آخراً.

مکتوب شانزدهم (۱۶)

بخواجه عبدالرحمن نقشبندی در شکر گذاری آبا یر کرام ایشان و بیان آنکه با وجود کمال استغنا اش شوق
 بصل نسوب است و بیان فنا و بقاے عارف -
 الله تعالی ذات بابرکات مخدومی و مخدوم زادگی را مشمول الطاف و غایبات خویش داشته
 بترقیات صوریه و معنویه ممتاز داراد و حقوق بزرگان ایشان بر ذمه ما فقرانه آنقدر نهمیت که در حیز تحریر و
 تقریر آید سیلوک طریق اهل الله را ازین بزرگواران اخذ نموده ایم و اقسام جذبه را از برکات شان استفاده
 کرده ایم فنا و بقا در صحبت شان موجود است و سیرالی الله و سیر فی الله از مجلس شان ما خود اتباع
 سنت و اجتناب از بدعت که مدار کار و بنیاد این معامله است و منقریوض و اسرار بے اندازه از تولد
 هدایت این سرچشمه های ولایت اقتباس نموده ایم چه طرق دیگر از امور بتدرع خالی نیست و طریقه
 ایس اکابر بعینه طریقه اصحاب کرام است علیهم الرضوان لهذا این طریق اقرب طرق آمد و البته موصل
 گشت نهایت یگران در دیدار شان متدرج شد بشعر

نقشبندیہ عجب قافلہ سالار اتند کہ برندا زره پنہاں بحرم قافلہ را
بالجملہ اگر ظاہر است از اطوار این بزرگواران آراستہ است و اگر باطن است ہم از انوارشان
پیراستہ خوش گفت بیدت

شکر فیض تو چمن چون کند لے ابر بہار کہ اگر خار و اگر گل ہمہ پروردہ تست
این درویش دل ریش از جہت عدم لیاقت خویش قابلیت مجلس بزرگان ندارد و اگر تقصیرے از وے
در ادائے حقوق رفته باشد عفو خواہند نمود حقوق سزا پاست و ادائے آن در حوصلہ این مسکین نیست
مگر کریمان از وے کرم عفو فرمایند و ناقابل را با این ہمہ ناقابل قبول نمایند
با کریمان کار ہا دشوار نیست

بلے از پیشگاہ چنین آمدہ است ممکن معیوب را بشرف قبول واجب الوجود تعالی رسانیدہ چنانچہ عزیزے گفتہ است

رباعی تو بعلم ازل مرادیدی دیدی آنکہ بعیب بخردیدی
تو بعلم آن و من بعیب ہماں رد مکن آنچه خود پسندیدی
و عجب تر آنکہ اشرف شوق با وجود کمال عز و استغنا با حضرت نسوب گشتہ کما در فی الحدیث چنانسب نگردد کہ
ہر چہ باصل راجح است و بمرتبہ و جوب نسوب اشرف ارجح است مصرع
درخانہ بکدخدائی ماند ہمہ چیز

شوق ممکن در جنب شوق واجب تعالی حکم محو و تلاشی دارد چہ ممکن ہر چہ دارد از قسم خیر و کمال از
وجود و توابع وجود ہمہ مستفاد و مستعار از مرتبہ و جوب است و ظل و پر تو ظل را باصل چہ مساوات ظل در
امرے بخود استقلال ندارد اگر خیر و کمال عاریتے را بخود نسبت نماید خاین در ایات بود و دعوی ہمہ سری و
شکرکت باصل پیدا کت کمال در حق او نفی کمال است خیریت در سلب خیریت کمالات عاریتے از خود
دانستہ خود را با این گمان فاسد خیر و کمال تصور نمودہ است و بنیاد در از برین بے بنیاد ہتہادہ۔ رباعی

دراچی خود بزر عم حاسد تا کے ترویج چنین متاع کاسد تا کے
تو معدومی خیال ہستی از تو فاسد باشد خیال فاسد تا کے

و چون بسابقہ کرم صاحب دولتے را باین دیدن توان زد و او از روی دوق و حال دریا بد که کمالاتی که
نسوب باوست همه مستعار و مستفاد از مرتبه و جو سبت و ظلال کمالات اوست تعالی بیدت
نیاردم از خانه چیزے نخست تو دادی همه چیز من چیزتست
این زبان سر نشسته سعادت بدست آید و امید نجات از گرداب جهل مرکب حاصل شود اللهم لوی قدس سره شعر
چون بدانتی تو خود را از نخست سوے انحضرت نسب کردی درست
وانکه دانستی که ظل کیستی فارغی گرمردی و گریستی
ازین مقام چون ترقی نماید میتواند که کمالات منعکس را درست باصل سپارد و خود را که مرآت این کمالات
بود بعد صرف ملحق یا بدین زبان از عارف نه نامی ماند و نه نشانی فاعول مع ما عومل
قلم این جا رسید و سر بشکست والسلام اولاً و آخراً۔

مکتوب ہفتم (۱۷)

نخواجہ محمد حنیف در ترغیب بردوام اضطراب و تواصل حزن۔

بسم الله حامداً لله العظیم ومصلياً على رسوله الكريم مکتوب مرغوب انوی اغری رسیده
خوش وقت ساخت آنچه از واردات نوشته بود بدینیک عالی است قل رب زدنی علماً در کار مسترشان
سرگرم باشند و بے آرام بوند خنکی و بے دماغی نصیب اعدا باد بزرگے گفته است که تصوف اضطراب است
چون سکون آید تصوف نماید طالب بے اضطراب التهاب نیست و عارف بے درد و حزن نه هر گاه
مفخر موجودات علیہ افضل الصلوات و اکمل التحیات بردوام فکر و تواصل حزن موضوع باشند کما در حدیث
بدیگران چه رسد والسلام علیکم و علی اهل بیتکم۔

مکتوب ہشتم (۱۸)

بمولانا غازی سرسندی در جواب استفسارے کہ از سلب نسبت و جزآن نوشته بودند۔

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ حَامِدًا وَ مَصْلِحًا صَیْفُهُ بَرَادِرِ گَرَامِی مَوْلَانَا غَازِی رَسِیْدَه
 خوش وقت ساخت حمد اللہ سبحانہ کہ بعافیت اندو از یاد فقر افارغ نہ نوشتہ بودند کہ عزیزی
 است از فرزندان گنج شکر در بریان پورا آسودہ است سه روز بر سر قبر او رفتہ نشست بعد از سه روز
 ظاہر نمودند کہ اگر از ہر طرف ترک کنی از ما ترا نصیبی است فقیر بعد از آن ترک رفتن آن روضہ
 نمود اما مدعاے این گفت و گو نفہمیدم کہ چہ بود۔ مخدوما می توانند کہ امتحان شہادین گفت و گو
 خواستہ باشد و آرایش می نمودہ باشد و نیز نوشتہ بودند کہ نسبت عزیزی سلب کردم اما ہیچ زیادتی
 از آن سلب در خود نفہمیدم و در آن عزیزی ہیچ کمی مفہوم نشد موجب این چہ باشد۔ مخدوما مقدمہ
 اولی کہ در خود یافتند معقول است چہ سلب کہ نفی نسبت است از شخصے مستلزم ثبوت نسبت
 مسلوبہ در سالب نیست اما مقدمہ ثانیہ محل تامل است چہ سلب مستلزم کمی است در مسلوب
 عنہ پس آنچه نوشتہ آید کہ ہیچ کمی مفہوم نشد می توان کہ محمول بر آن باشد کہ عین نسبت مساوی
 شود و اثر آن هنوز باقی باشد و از عین نسبت فہمیدہ باشند بے کم و کاست چنانچہ اخگری
 را سرد سازند و اثر حرارت دروے باقی باشد و احتمال دارد کہ مقدمات سلب را سلب فہمیدہ
 باشند و فی الحقیقت سلب متحقق نباشد۔

نوشتہ بودند کہ بعد از نماز تہجد کہ می نشینند در خود نہ توجہی و نہ شعلے غیر از افلاس، ہیچ
 کمی بیاید مخدوما آنچه ذاتی ممکن است فقر و افلاس است ہر کمالے کہ دروے نمودار است عاریتے
 و انعکاسی است کہ ممکن باین دید بے بنیاد و این بود بے بود خود را کامل و جزو خیال کردہ است بنیاد
 در از برین بے بنیاد نہادہ و دعوی شرکت بصاحب خود در کمالات پیدا کردہ و چون سابقہ عنایت
 بداند کہ ذات او عدم است و این کمالات ہمہ عاریتی و امانتی است ناچار کمالات را باصل
 ملحق خواهد یافت و امانت را باہل امانت خواهد سپرد و بقدر ذاتی و افلاس جلی خود متحقق خواهد شد۔
 نوشتہ بودند کہ در نماز حضور خاص دارد کہ در آن فتورے نیست۔ مخدوما این حالت اصیل
 است و کیفیت صلوتیہ بر غیر صلوتیہ تفوق دارد۔ والسلام

۱- ملاقات موقوف بوقت است حتی سجانہ مسبب لاسب قادر است کہ ہیچے انگریز کہ محصل ملاقات بود نوشتہ بودند
 نیافتند
 یکے
 کردہ باشند

زیادتی

مکتوب (۱۹) نوزدیم

مولانا محمد حنیف در تعمیر اوقات۔

برادر گرامی مولانا محمد حنیف ازین درویش دل ریش سلام عاقبت انجام خوانند
 بدتے است کہ از ان برادر خبرے نرسیدہ خاطر نگرانتست مخدوما وقت کاراست نہ ہنگام گفتار،
 شب ہائے تار را بگریہ واستغفار روشن دارند و بتکرار کلمہ طیبہ وتوحید ہموارہ رطب اللسان باشند
 و از تلاوت کلام مجید موافق وقت و حال حظے فرگیرند و از نماز با طول قنوت خالی نباشند و بر تعلیم و
 تعلم حرصیوںند جَاءَتِ الرَّاحِقَةُ تَتَّبِعُهَا الرَّادِقَةُ۔

مکتوب (۲۰) لستم

نیز مولانا محمد حنیف در جواب عریضہ وے کہ منتضمن شوق عزلت و احوال یاران او بود۔
 الحمد لله و سلام علی عبادہ الذین اصطفیٰ صحیفہ شریفہ رسید مسرور و خوش وقت ساخت
 حمد اللہ سبحانہ کہ بعاقبت اندوشتہ محبت و رابطہ معنوی ہموارہ در قوت است التماس حصول بعضے
 آرزو ہا نمودہ بودند از علم بتفصیل احوال و معارف و خفایق و کشف تفصیل احوال طلبہ و جزآن
 امیدوار باشند و با تپہ نصیب وقت است شاکر بودند لئن شکرتمہ لازید تکمہ بندہ را باز و چہ کار
 یسا است کہ تمنائے امرے نماید کہ در حق او مقدر نسبت کلیم علی نبینا و علیہ الصلوٰۃ والسلام
 طلب رویت نمود یا الفعل بوقوع نیاید و حکم شد یا موسیٰ اِنِّیْ اصْطَفَيْتُكَ عَلَی النَّاسِ بِرِسَالَاتِیْ
 وَبِكَلَامِیْ فَخُذْ مَا اَتَيْتُكَ وَكُنْ مِنَ الشَّاكِرِیْنَ۔

نوشتہ بودند قریب بیک سال است کہ خطہ آنکہ راہ آمد و رفت مردم را مسدود سازد بلکہ از
 خان مان گذشتہ بکنجے قرار گیرد و نام عصیان خود دارد بسیار است اما از تو ہراسان است مخدوما
 ہراسان یراے چہ باشند کیفیت کہ این آرزو در دل ندارد عزلت میمون و مبارک است اگر حقوق خلق

صانع نشود و صحبت شد و فی اللہ اگر اچانا واقع شود منافی غرض عزلت نیست العزلة تمنية الصدق یقین
شودہ باشند خوش گفت بیدت

بکنج غارے خلوت گزیم از ہمہ خلق گران لطیف جہاں یار غار با باشد

احوال ملا علی محمد و ملا عبد السلام کہ نوشته بودند و نیز نوشته بودند نسبتی کہ بمن روے می دید باہم امید
کذا و کذا مطالعہ آن مسرت فراوان بخشید احوال بلند و سپریہ است و مشعر با انجام کار کتابت کہ ملا
پایندہ محمد در تبیین احوال خود بشما نوشته نیز رسید آنچه نوشته است از حصول نسبت بے کیفی و بے رنگی
و ترتیب لذات بر آن و تمثیل نفس امارہ و شمول و احاطہ آن نسبت تمام وجود را و محویت و تلاشی اولاً
در پوست و از گذشت آن بگوشت بعد از آن با سخوان بعد از آن سرایت محویت از ظاہر بباطن و بیتاب
گشتن و تعری بر آوردن کہ الہی چہ کردہ ام کہ مرا نیست نابود ساختی و شنیدن الہام کہ ہذا جذبہ من
جذبات الحق شاد باش اگر چہ ترا نیست ساختم اما کارت نیک ساختم بعد از آن باز ملہم گشتن ہذا
لطف من الطاف الحق و ہذا مقام جمع الجمع کہ وصف لہ و لا بیان لہ و احاطہ عدم و محویت تمام
موجودات را از عرش تا فرش و نفوذ نظر در لالہ العین بعد از آن باز بشعور آمدن و شنودن تدا کہ
ہایت معاملہ تو تا اینجا بود ترا مخیر ساختم میان نسبت بتدی و آزادی و بشارت یافتن از سرور
دین و دنیا علیہ الصلوٰۃ والسلام با اختیار بتدی بعد از آن عوجات بنزول آمدن و دیدن واقعہ ہمہ
بوضوح انجامید چیز ہائے عالی و دلپذیر است و السلام اولاً و آخراً۔

نوشتمہ بودند کہ کتابت ملا علی محمد کہ تغییر نوشتہ بودند کہ نسبت این کتابت است تا واضح باشد۔

مکتوب ۲۱۱ دیکم

بمیرزا غضنفر در تذکیر و تنبیہ و حفظ اوقات۔

نحمدہ و تصلی علی نبیہ الکریم احوال و اوضاع فقراء این حد و مستوجب حمد است امید کہ
آن عزیز بجا فیض و جمعیت باشند و بر جادہ شریعت علیہ سنت مصطفویہ علی مصدرہا الصلوٰۃ والسلام
والتحیہ مستقیم و مستقیم بودند از قشر بلب آید و از لفظ بمعنی گرا بند در دوام مراقبہ و نفی خطرات کوشش

بلیغ نمایند تا حضور مع الله ملکه دل شود و صفت لازم او گردد و حضوری که غیبت در قفای آن بود در
 طریقه ما چندان اعتبار ندارد با جمله عمر چند روزه بسے مقتنم است آنچه مطلوب از خلقت است درین
 فرصت بسیر بدست باید آورد و الاغیر از حسرت و تدامت هیچ نیست وقت کار گذشته می رود خبر شرط است
 توقع که این دور افتاده را بدعای سلامتی خاتمه یابد میکرده باشند و السلام -

مکتوب بست دوم (۲۲)

بمولانا محمد حنیف در دلالت بقناعت و تعمیر وقت

اخوی گرامی مولانا محمد حنیف ازین دور افتاده دعا خوانند مجاری امور مشکور است امید که
 آن برادر نیز بعافیت و جمعیت باشند و چیزی که منافی جمعیت باطن بود از آن یکسو بودند و در سعی قوت
 روزمره خود را پریشان سازند حق سبحانه و تعالی متکفل از زاق عباد است اگر باندک سعی چیزی بدست
 می آید قیام و الا از پی آن نروند و بصحبت اهل غفلت در کارخانه باطن خلل نیندازند و در و ام توجه و
 اقبال را بجناب قدس رایگان از دست ندهند و هر چند باطن را اقبال دائمی بود ظاهر را از آن
 جدا سازند - و السلام

مکتوب بست سوم (۲۳)

بمولانا ابوالفضل کشمیری در تحقیق مقام اخلاص و تخریص بیدام حضور -

صمیمه شریفه رسیده سبب مسرت گردید حمد الله سبحانه که بعافیت اند و از یاد فقر اینز قارغ نیستند
 و از شوق مطلوب بے همتا خالی نه حق سبحانه بایره این شوق را اشتغال دهد و تا محبت را در باطن بفرزاد
 تا از باسوی بنام برساند و بمراتب قرب و معرفت بسیطر رساند از اشتغال مطالعه کتب و درس علوم نوشته
 بودند نیک و مبارک است اللهم زد، لیکن این قسم اعمال خیر را وسیله پیش ندرند و مطلب اعلی را در آ
 این تصور قریب بید شریعت را سه جزو است علم و عمل و اخلاص، علم و عمل را علم ظاهر متکفل اند

و حقیقت اخلاص که جزو ثالث است مربوط به معرفت است و البته بجزمت صوفیه کرام که علمای باطن اند
 و آنکه گفتیم که حقیقت اخلاص اینجاست زیرا که صورت اخلاص عوام را نیز حاصل است صورت اخلاص
 آنست که محتاج عمل و تکلف بود و موقوف به احضار نیت باشد این اخلاص را دوام نیست
 صاحب آن که گاه به با اخلاص است و گاه به بی اخلاص مخلص است و المخلصون علی
 خطر عظیم شنوده باشند حقیقت اخلاص آنست که از کسب و عمل و ارسته است و از تکلف گسته
 دوام پذیرفته است صاحب این اخلاص که مخلص است بفتح لام محتاج تصحیح نیت نیست و نیت او
 بقنا و بقا تصحیح یافته است اماره او که محل صفات ذمیه است فدای مولای خود گشته و باطمینان
 پیوسته زند و باز سبق باطن خود هیچ ننوشته اید و از شکر و شکایت آن حرفی نه نگاشته این نعمت
 عظمی را از دست ندهند چندان در اومت بند کربلی نمایند که ذکر صفت و بلکه دل شود و از تکلف
 یاد کرد و اید و غفلت ظاهر دروے سرایت نکند و نوم و تقیظ در حصول آن یکسان بود - ع
 این کار دولت است کنون تا کرا دهند

همت بلند دارند و هیچ چیز غیر از مطلب اعلیٰ خورشید نباشند از الله یحییٰ الیهم السلام و الا و اخرآ -

مکتوب بست چهارم (۲۴)

بمولانا محمد حنیف در تفویض و تسلیم -

حامد الله و مصلیا علی رسوله الکریم اما بعد فنجاری الامور مشکوره المسئول من الله تعالی
 سلامتکم و ثباتکم و استقامتکم مکاتیب شریفه بتعاقب یکدیگر رسیدند الله تعالی بمنتهای مقاصد
 رساند و از کمالات صباحت و مباحث نصیبه ارزانی دارد و صباحت را بجاشنی مباحث مزج فریاید
 انقریب عجیب - آرزوے تزویج این طریق و طراوت سنت سینه و تلاشنی بدعت نامرضیه نموده بودند
 بحضرت عالم الغیب و حکیم مطلق آرزو مفوض دارند آنچه مقتضای حکمت و ارادت اوست بنظهور
 خواهد پیوست هنگام قرب قیامت است ایمان سلامت بردن درین طور وقت پرفتن بے

مغتنم است غایه الامر دعا و توجیه درین امر منافی تفویض نیست منافی تفویض التجار در کون بما سوا است
 تو هم آزار که ازین جانب تحمیل نموده اند تو هم محض است اینجا کمال صفا است نقل نوشته بدعا عوض
 و آنغ بیگ که فرستاده بودتد از مطالعه آن دو فین گشت احوال صحیح است بعد سخاره اگر الغ بیگ
 اجازت تعلیم اشخاص معذوره بدستد گنجایش دارد بعد از ظهور تاثر صحبت و استقامت و ترقی
 بران عدد بیفزایند و احوال صوفی نظر هم بسیار آسید است و از یاد دیگر که نفی خطرات از وقت تاثر توجیه
 او نوشته بودید و استفسار اجازت تعلیم طریقت بوی نموده واضح گردید اگر سخاره راه بدید استقامت
 او ضاع او هویدا شود اجازت بشرط استقامت بدستد والسلام علیکم و علی سائر من لدیکم
 من اهل طریقتکم۔

مکتوب بیست و پنجم (۲۵)

بیزمولا نا محمد حنیف در اجیای سنت و دلالت بفقرو ورع و تقوی۔

بعد الحمد و الصلوة و ارسال التحیات می رساند احوال و اوضاع فقرای این حدود مستوجب
 حمد است مدتی است که کتابت از شمار سیده خاطر نگر است اللہ تعالی بعافیت صوری جمعیت معنوی
 دارد و از تفرقه عساکر تفرقه با من و محفوط کناد کم سمت را در اجیای سنت پیغمبر علی آله الصلوة والسلام
 و التجه بر بند در ظلمات بدعت که عالم را فرو گرفته است درین طور وقت علی الخصوص اجیای سنت
 کار سبت بزرگ من اجیاستی بعد ما ائمتت فله اجر و ائمة شهید شنیده باشند و بصحبت اغیار غیب
 نبوند و فقر و نامرادی را عزیزانند و ورع و تقوی را بجان خواهند نگاه را اندک ندانند و این دور افتاد
 را بدعای خیر منسی نکنند۔ مصرع این کار دولت است کنون تا کراد سهند۔ والسلام علیکم۔

مکتوب بیست و ششم (۲۶)

بملاحظه در بیان تخلص از دقایق شرک خفی و حقیقت و تحقیق کلمه متعارفه لایذکر الله الا الله۔

قال الله تبارك وتعالى وَتَحْسَبُهُمْ آيَاتًا وَهُمْ رُكُودٌ وَنُقِلَبُهُمْ ذَاتَ الْيَمِينِ وَذَاتَ
 الشِّمَالِ، ظهور وجود و توابع آن از اوصاف کمال در مراتب ممکن ممکن را از ظاهر بنی او در توهم خیر و
 کمال انداخته است باین توهم عدمیت ذاتی و نقض و شرارت جلی خود را فراموش ساخته و برین نمود
 بے بود بنیاد دراز نهاده است و بالخصوص لیاے شرکت و دعوی همسری بصاحب خود در کمالات و باخص
 اوصاف او پیدا کرده حدید البصر همواره عدمیت و شرارت ذاتی خود را مشاهده است و کمال و جمال را از
 اصل می بیند و عاریت امانت بیش تصور نمی نماید و در بر و منتصرف در امور حق را تعالی می یابد حصول
 حقیقت بندگی درین موطن است و تخلص از اتانیت اماره که ناشی از جزا بلبسی است درین مقام است
 سالک این راه را ضرورتاً گزیر است که اول اثبات بندگی خود نماید و از بندگی نفس و پریش هوا بر آید
 و از بالخصوص لیاے شرکت لائی و ادعای همسری خلاصی یابد تا مورد الطاف الهی جل شانہ و عنایات نامتناهی
 گردد هر چنان پیش این بیش هر عارف که باین نفی و تخلص متحقق است خیال نکند که معالده نفی را
 با انجام رسانیده است و بحقیقت تخلص رسیده چندین عقبات و سزور در میان است که از عدد
 بیرون است سالک بیچاره از اول قدم بعدیت خود لب می کشاید و بتزانه این تخلص می سراید و نفی وجود
 بشریت می نماید و تمامی رود و عروج می نماید مراتب این نفی و عدمیت قطع می کند تا کرام صاحب دولت
 بود که با انجام این معالده رسد و بحقیقت این تخلص وصل گردد. شعر

کیفا الوصول الی سعاد و دونها قلیل الجبال و دونهن چیوف

بے اجتناب و اصطفا باین درجه قصوی رسیدن بسے دشوار است اهل اتانیت را حصول این معنی مستصعب
 هر قدر این تخلص و عدمیت دست دید مغنم است و همانقدر مدارج قرب مراتب انبساط حاصل است
 تفاضل اقدام اهل الله و بتفاوت این نسبت علیه است سالک این راه پیش از رسیدن بحقیقت این
 تخلص و این نسبت علیه بتکرار کلمه نفی و اثبات گویا اثبات الوهیت خود می نماید و چون مراتب نفی بتواتر
 در پیش وارد و با انجام تر رسانیده اثبات او هم در راه است و سخن کوتاه شایان وصول بمنشبت حقیقی ندارد
 و در تکلم آن آویخته است خلاصی ازین ورطه بے حقیقت لایدا کر الله الا الله صورت ندارد

صوری

و اینکه گفتیم کسب حقیقت لایذکر الله چه صورت آن سالک را در ابتدا نیر دست می دهد و یا میرد یا این
 کلمه گوئی می رود اگر پیش از فنا یا این کلمه متکلم است چنانچه ارباب تجلی صورت پس الله او بر تعین امکانی
 واقع است که آنرا بعنوان حقیقت دانسته است این تعین قابل نفی است و اگر بعد از فنا در مراتب
 اسما و صفات و شیوات پان سخن گویا است پس الله او برین مراتب واقع است و این مراتب
 اصول سالک اند که بر رخ اندین الوجوب و الامکان نظر هر دو طرف من وجه داخل نفی اند و من وجه
 داخل اثبات من وجه مقاصد اند و من وجه غیر مقاصد مثبت و مقصد اقصی و راء این مراتب است و
 حقیقت لایذکر الله الا الله منوط بوصول بآن درجه قصوی است بلکه گوئیم که تا نشأه دنیوی برپا
 سالک در مقام نفی است از نفی چاره ندارد نصیب از مرتبه اثبات بوجه کمال در نشأه اخروی است
 الا لمن جعل دنیاة اخرة فجازان يكون له حظا وافرا من مرتبة الاثبات في هذه النشأة بيت
 اگر این لحظه ممکن کار شب نیست ز نخت مقبلان این هم عجب نیست
 تنبیه ساره لوحی از انجام معامله نفی خیال نکند که ممکن از امکان منخلم شود و بوجوب
 پیوند و قلب حقیقت شود کلا بلکه مراد آنست که از هوا و تعلق بگذرد و از دقائق شرک خفی و آلهه
 نفس وارد و نفس از رذائل پاک و مصفا گردد و گفته اند هر چه مقصودتست معبودتست پس تا دقیقه
 ازین دقائق باقی است از گرداب الوهیت خود تمام نمی بر آید از صعوبت این نخلص است که گفته اند بیت
 هر چند که مطمئن گردد هرگز ز صفات خود نگرود
 و هم از تازگی این موطن است آنچه منقول است که چون محمد معشوق طوسی را قیصر بنماز ایستاد
 کردند چون بکریمه ایباک نعبدا رسیده از هرین موے که باندام او بود خون فواره شد بعد از آن گفت که
 حکم من حکم زن حائضه است یعنی زن حائضه نجاست ظاهر آورده است و بدین سبب نماز او
 ساقط است من نیز نجاست باطن آورده ام و عبادت من خالص نیست چون هم خلاف حال
 وجدان خود یا این کلام تکلم نمود از سهیبت آن خون از هرین موجریان گرفت و ظاهر نیز به نجاست
 آورده گشت و در رنگ زن حائضه مانع نماز آمد - والسلام

مکتوب بست و ہفتم (۲۷)

بمولانا محمد حنیف در اقبال تمام بہ جناب قدس الہی جل شانہ و اعراض از یادون او تعالیٰ -
 بعد الحمد والصلوة و تبلیغ الدعوات می رساند احوال و اوضاع فقرائے این حدود مستوجب
 حمد است المستول منہ تعالیٰ سلامتکم و استقامتکم نمیداند چہ وضع زندگانی می نماید و بکدام
 مردم نشست برخواست دارد و وقت عزیزی در چہ چیز مصروف است تمامی ایام مفارقت مبادا تاثیر
 نموده باشد و فتورے آورده بود این فقیر را این اندیشہ دامنگیر است - بیت
 خوابم بشد از دیدہ درین فکر جگر سوز کافوش کہ شد منزل و آسایش خواب
 بتقریب پس ماندگان پدر خود را در بلا نیفتگند و از تنعم حقیقی جل سلطانہ دوری جویند و شرم بزرگان
 طریقت را نگاہ از ندای الجباء شجعتہ من الایمان آخر از ہمہ رو با و سبحانہ می آرید و ہمہ اباومی سپارید تعالیٰ
 و حسرت بے سود با خود می برید آنچه آخری اختیار شدنی ست چرا امروز یا خود قرار ندیدید و از ہمہ دست
 افشانند بر امن عز و استغنا محکم نکنید کہ ام کبج برابر کبج نامرادی تواند شد خوش گفت بیت
 اگر نہ از غم است از جہان بیان بدول ہمیں بس است کہ او غم گسار با باشد
 بکبج غارے خلوت گزیم از ہمہ خلق گر آن لطیف جہان یار غار با باشد
 بعضی امور ضروری بود کہ درین کتابت بایستے درج نمود چون وقت تنگ بود نتوانست تشریح نمود
 باجملہ از دعا قارغ نبودند و احوال را تو لسیان باشند و از ہدایت ملائکہ آرزو تنگاران مخصوص حضرت
 مخدومی ملاذی میان جو است خاطر داشت او در امور معروفہ ناگزیر است والسلام

جویند

مکتوب بست و ہشتم (۲۸)

بیادت پناہ میر محمد امین بخاری در دلالت بر حصول تمکین و ترغیب بر کمال فنا -
 اللہ تعالیٰ ابواب فیوض را ہموارہ مفتوح دارد و صحیفہ گرامی مشرف ساخت شکایت از

قلت جمعیت و فقر و واردات نموده بودند دیگر با هر خرید و جمعیت ظاهر فتور است اما امید است که معالیه
باطن در ترقی و تزیید باشد کثرت واردات و تلون احوال از مقام تلوین مخبر است نسیان با سوا
ورفع خطرات قلب که در حضور نشان می دادند از مقام تمکین است قلت واردات و احوال
درین مقام قصور ندارد چه این مقام دریکه وصول است بمطلوب امورے که در راه روے می دهد
که درین جا نباشد هیچ فائدتند امرے که در پیش دارند بان سرگرم بوند و بوظائف طاعات و
اذکار و مراقبات مشغول باشند و بکلمه طیبه لا اله الا الله نفی مرادات و مقاصد نمایند و نفی وجود
و کمالات تابعه آن از خود کنند تا عدمیت ذاتی جلوه گر گرد و انانیت اماره رو بزو ال آرد و آرد دعوی
همسری و شرک خفی وارد ممکن فی نفسه عدم و لاشئ است از راه جهل مرکب خود را خیر و کامل تصور
نموده است و بتیاد در از برین بے بنیاد نهاده خوش گفت شعر
وصافی خود بر غم حاسدنا کے ترویج چنین متاع کا سذنا کے
وے اگر رحمت دستگیری نفر باید و این بیچاره ازین ورطه مہلکہ تہر آرد و السلام اولاً و آخراً۔

اگر

مکتوب بست و نهم (۲۹)

بشیخ عرب بخاری در دلالت بر عزلت و انزوا از اغیار۔

جناب اخوی اعزی شیخ عرب ازین درویش دلریش سلام عاقبت انجام خوانند احوال مستوی
حمد است المسئول من الله تعالی استقامتکم ظاهر و باطنا متحد و یامان دن و آدن شما مفوض برآ
شماست بعد از استخاره ہر طور کہ اقبال قلب بے تکلف باشد بموجب آن عمل کنند بعزلت بیشتر غایب
باشند و از خلق ہما الکن یکسو بودند دیگر با طالب حق کہ ازیرے خدا جل و علا آید و بصحبت دارند و از
و در و طالبان ترسان و لرزان بودند کہ مبادا حبت جاہ و ریاست پیدا آید و طمع مبطن بہم رسد و خلل
در کارخانہ بزرگ اتدازد و ازین رنگداز پر حذر باشند و ملتی مستغفر بودند مع ذلک باحوال آہنہا
پردازند و صحبت دارند کہ عمل خیر را از ترس خطرہ شور نمیتوان گذاشت اعمل واستغفر۔

باسوا

(۳۰)
مکتوب سیم

بمولانا محمد حنیف در تحریر بر محافظت وقت.

بعد الحمد والصلوة و تبلیغ الدعوات فی رساندن احوال و اوضاع فقرای این حدود مستوجب
حمد است المسئول من الله سبحانه عافیتکم و استقامتکم امید که مراعی وقت باشند
و از وقت و حال بگذرند و بمحول حال پویند و مستعد لقای مطلوب بمانند و هر چه آقل
و با پاینده است خواه از امتعه صوریه باشند و خواه از معاملات معنوییه از ان معرض باشند قائلان
إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ
والسلام علیکم وعلی من لدیکم من اخوان الدین.

(۳۱)
مکتوب سی و یکم

بمیرزا محمد شاه در دلالت بر علو همت.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ الْحَمْدُ لِلَّهِ وَ السَّلَامُ عَلَى عِبَادِهِ الَّذِينَ اصْطَفَى اللَّهُ تَعَالَى
از رفیت ماسوی خویش محرر کناد. مخدوم اگر قناری مادون حق جل و علا از اشدا مراض قلبیه
است فکر از اله آں از اہم مہام است. ع

در خانه اگر کس است یک حرف بس است

مکتوب مرغوب آن برادر گرامی رسیده خوش وقت ساخت بیاد حق جل و علا سرگرم باشند و
بدوام حضور مع اللہ بوصف نیستی کہ در ان موطن حضور خود بخود است بوند نوشته بودند تا نتیجہ
اذکر کہ کہ عبارت از تجلی حق سبحانہ است باسم المتکلم شاید بران مترتب شود. مخدوم ہمت
را بلند دارند و از اسم و صفت بجز ذات تعالی نخواهند و از زروہ بخصیض نظر آیند و اذکر کہ
را با وجود تقدیم خاص تجلی یک اسم نکنند ان اللہ یحب معالی الہم والسلام اولاً و آخراً.

۴ علی حادۃ الشریعۃ المرصیۃ والسنتہ نا احوال
السنتہ المصطفویۃ علی مصلیہا الصلوۃ والسلام والتجیدہ نا احوال

نام عموم

(۳۲)
مکتوب سی و دوم

بخواجہ احمد بخاری در جواب وقائع او -

الحمد لله وسلام على عباده الذين اصطفى الله تعالى از رقت باسوائے خویش
محرکتاد بالنون والصاد صحیفه گرامی مسرور و خوش وقت ساخت واقع روشن که دید بود
و در آن واقع بشارت یافته که از مراتب کبری اولیا گذرانیده بمراتب علیای انبیا آوریم باز
در واقع دیگر حضرت ایشان را قدسنا الله سبحانه بسره العترت پدید اند و واقع سابقه را بعض
آنحضرت رسانیده بسیار خوب عالی ست مطالعه آن خلیه محظوظ ساخت بیت
می تواند که در اشک مرا حسن قبول آنکه در ساخته است قطره بارانی را
لیکن بدانند که امثال این بشارت اندامید و آری باشند که حق سبحانه این معنی را از قوت بفعل آرد
و از گوش باغوش رساند و واقع دیگر که دیده آید که گوئی بپوی جنگ می کنید آخر پوی غالب
آمده آید نیز نیک است الله تعالی بر دشمن لعین غالب سازد و باسلام حقیقی رساند - نوشته بودند
ذکر فی و اثبات را با بصدویک رسانده ام اگر حکم شود بران اضافه نمایم مخدوم یا محنت بسیار کرده اند
حق تعالی اثر بران مترتب سازد اگر بے تکلف اضافه می توانید کرد اضافه بکنید بعضی باران زیاده
ازین می گویند نوشته بودید شخصی می گوید که کشایش تو از ولایت ذل است بجانب دل مقید شو
بدانند که دل انسان حقیقت جامع است و بزرخ است میان لطائف عالم خلق و لطائف عالم
و جامع است کمالات عالم خلق و عالم امر را قیوسه از مبدای فاض وارد می شود اول بدل می آید و
بنوسط آن بعالم خلق می رسد و زبان ترجمانی آن می نماید مع ذلک هر کدام را از پنج گانه لطائف
عالم امر کمالات مخصوصه است و معاملات جدا و ولایت هر یک از دیگره ممتاز است ظاهر اشمارا
بحقیقت جامعه قلبیه بیشتر متناسب باشد مطلب حصول بحق است تعالی از همراه که باشد تا هنگام
ملاقات بوظائف طاعات از کار مراقبات مشتغل باشند و اجبه دور افتاده را بدعای خیر یاد کنند و سلام

(۳۳)
مکتوب سی و سوم

سید بی بی دزر غیب برو طائف طاعات بال بعضی اور ادو ادعیہ با ثورہ -

عصمت پناہ عفت دستگاہ ہمیشہ دینی سید بی بی ازین جانب سلام عافیت انجام
خوانند معلوم آن ہمیشہ باشد کہ دنیا جائے عیش و آسائش نیست محل کشت و کار است و موطن
طاعت و عبادت عیش و آسائش معد با آخرت است محنت این جا نتیجہ راحت آنجا است پس
باید کہ بو طائف طاعات و عبادات سرگرم باشند و اوقات را بذر و فکر معمور دارند چند ان بد او
بذر قلبی نمایند کہ دل را انقطاع تمام از با سوا ی حق سبحانہ پیدا آید و ذکر و حضور صفت لازم
دل شود کہ ہرگز از و منفک نشود کلمہ لا الہ الا اللہ را بزبان بحضور دل بسیار گویند با تسبیح اگر
با تسبیح و شمار بگویند از یک ہزار تا پنج ہزار ہر قدر کہ توانند گفت بگویند و اگر زیادہ کنند بہتر و نماز تہجد و
اشراق و فی زوال و نماز اوابین و قیام لیل می کردہ باشند و بعد ہر نماز فرض و وقت خواب تیز
آیتہ الکرسی بخوانند و نیز سی و سہ بار سبحان اللہ سی و سہ بار الحمد للہ سی و چہار بار اللہ اکبر بخوانند
و سہ بار استغفر اللہ الذی لا الہ الا اللہ الحی القیوم و اتوب الیہ بخوانند و سورہ اخلاص و
معوذتین نیز بخوانند و ہر صبح و شام صد بار سبحان اللہ و حمد بخوانند و نیز صد بار
سبحان اللہ و صد بار الحمد للہ و صد بار لا الہ الا اللہ و صد بار اللہ اکبر بخوانند
و دہ بار درود و دہ بار لا حول و لا قوۃ الا باللہ وقت خواب تیز دہ بار لا حول و لا قوۃ
الا باللہ بگویند و ہنگام غروب آفتاب ہفتاد بار سبحان اللہ بگویند و نیز ہر صبح اللهم
ما اصبح بی من نعمۃ او یا حد من خلقک فمناک و حدک لا شریک لک فک الحمد و لک
الشکر بگویند و وقت شام مجاہد ما اصبح ما امسی بگویند و ہر روز این کلمات یکبار بخوانند
سبحان القائم الدائم سبحان الحی القیوم سبحان الحی الذی لا یموت سبحان اللہ العظیم
و بحمدہ سبحان قدوس رب الملائکۃ و الرُّوح سبحان العلی الاعلی سبحان و تعالی

دینار و امانت

تسبیح گویند یا تسبیح

او زودتر

و نیز هر روز صد بار لا اله الا الله الملك الحق المبین بگویند و هر دو سست پنج بار یا سست و
 هفت بار اللهم اغفر للمؤمنین و المؤمنات بگویند و این استغفار نیز سست و پنج بار هر روز
 بگویند استغفر الله الذی لا اله الا هو الرحمن الرحیم الحی القیوم الذی لا یموت و اتوب
 الیه رب اغفر لی این استغفار حلیل القدر را بزرگان روز و شب مداومت کرده اند و منافع
 و فوائد آنرا بیش از پیش مشاهده نموده در حدیث آمده است هر که این استغفار بگوید در روز
 بست و پنج بار هیچ گروهبی در خانه خود و از خود شهر خود نه بیند و برآید حاجات گشایش مشکلا
 کلمه لا حول و لا قوه الا بالله یا تصد بار بگویند و اول و آخر درود بخوانند لا اقل صد بار -

و طیفه
 حال و شکوه
 دایره
 دخت معصومیه

مکتوب سی و چهارم (۳۴)

بیاد پناه جامع جلد ثالث حاجی محمد عاشور بخاری در بعضی اسرار غامضه -

الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفی سرور کائنات مفضل موجودات علیه افضل
 الصلوات و اتمل التحیات و صحابه کبار ببرکت صحبت بکمال زهد و تقوی و توکل و انقطاع و ترک صبر
 و قناعت و مانند آن از اوصاف کمال موصوف بوده اند و در صورت و حقیقت قلبی و قلبی ایشان
 این نسبت و این کمال بوجه اتم ساری بوده سایر امتان هر چند کوشش و سعی بکار پند باین درجه
 علیا نتوانند رسید و بصحابه کرام درین امور عظام برابری نتوانند نسبت غایت مافی الباب طبقه اعلی
 از مشایخ منکلمین از راه ابتلاء صورت قلبی و قلبی ایشان برین نسبت علیه است و بکمال جد جهد
 مشارکت صوری با کبار صحاب رضی الله تعالی عنهم بهم رسانده اند و حضرت ایشان با اقدسنا الله
 سبحانه بسره الاقدس این کمال بصورت و حقیقت قلبی و قلبی ثابت است و مشارکت صوری و معنوی قلبی ایشان
 بقلب طبقه اعلی و خیر القرون از راه کمال متابعت بلکه از راه فضل صرف و عنایت کاین و بعضی از
 اصحاب آنحضرت نیز امیدوار این نسبت علیه اند و صورت و حقیقت قلبی ایشان باین کمال بشر مصرع
 با کرمیان کارها دشوار نیست - وَ ذَٰلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ -

شان معصومیه
 ببرکت صحبت

کما بین

شان معصومیه

مفضل و عنایت

(۳۵)
مکتوب سی و پنجم

بمولانا محمد صدیق پشاوری در بعضی امور که بر بقای اتم مترتب است و در آنکه بر عارف وقت می آید که ازل و ابد را آن واحد می یابد.

قبل از
اللہ تعالیٰ با علی مرتبه کمال ترقی دہا۔ نوشته بودند که قبیل نماز دیگر نشسته بودم کہ این کس را ازین کس رو بودند در آنوقت نہ خود را جوہری یافت و نہ عرض نہ جسم می یافت و نہ جسمانی و نہ متجزی یافت و نہ غیر متجز، نہ خود را داخل عالم می یافت و نہ خارج، گوش چشم گشته بود و چشم گوش بلکه تمام اعضا چشم گشته بود، ازستی مطلقاً اثری مفہوم نمی شد و از وجود و لوازم وجود چیزے ظاہری گشت و عالم را ظل خود می دید۔ مخدوم این نوع معاملات منہی از بقای اتم است کہ مترتب است بقای اتم و معبر است بہ بقای ذات و چون آن مرتبه مقدسہ منزہ است از اوصاف امکان عارف نیز درین مقام خود را از اوصاف امکان مثل جوہریہ و عرضیہ و جسم و جسمانیہ بر می یابد و در رنگ ذات تعالیٰ نہ داخل عالم خود را می بیند و نہ خارج عالم و مرتبہ ذات ہر چند و راس مراتب صفات است لیکن اصول صفات کہ آثار شیون ذاتیہ گویند آن حضرت کاین اند و چون تمیز در آن مرتبہ علیاً مفقود است این شیون از ذات اقدس متمیز نیستند و عین ذات اند و همچنین با یکدیگر ہم متمیز ندارند و عین یک دیگر اند و نیز در مرتبہ ذات تعالیٰ تبعض و تجزی نیست لاجرم ذات عز بر ہانہ بتمامی خود بر رنگ ہر یک ازین شیونات می بر آید۔ گفتہ اند ذات اللہ کلمہ علم کلہ قدرت کلہ ارادت، عارف متخلق درین جائیز ذات خود را عین ہر یک از صفات می بیند مثلاً خود را بتمامہ علم می یابد و بتمامہ ارادت، علی ہذا القیاس سائر الصفات و متمیز میان صفات ہم مفقود می یابد، علم را عین سمع می بیند و سمع را عین بصر مثلاً و نیز درین مقام عارف عالم را ظہور و تفصیل خود می یابد و خود را کل و اجمال آن می ہمہ۔ نوشته بودند کہ در میان ابتدا و انتہا و ازل و ابد تناقض و منافات مطلقاً مفہوم نمی شد۔ مخدوم این مطلب حقیقی چون کہ بر تر از

عارف کاشانی

قید زبان و مکان ست اگر طالب صادق او حکم تخلق خود را از قید زبان خارج یابد و باضی و مستقبل در نظر او یکساں نماید چه عجیب حضرت ایشان با قدسنا اللہ سبحانہ بسره بزرگاشته اند کہ ممکن کہ در مقامات قرب الہی جل سلطانتہ پا از دائرہ زبان بیرون می نهد ازل و ابدا را متحدی یابد۔ الی آخره

اگر خدا در مورد
مشان مقرر

مکتوب سی و ششم (۳۶)

بملا عبد الرزاق در جواب السؤلہ وے۔

الحمد لله وسلام على عباده الذين اصطفى اصلاح آثار اخوی ملا عبد الرزاق اسؤلہ
چند نموده بود با اندازه وقت در جواب آنها چیزی نوشته می آید و بالله العصمتہ والتوفیق
حاصل سوال اول و سوال ششم آنست کہ بعضی او را در سورہ قرآنی کہ پیش از دخول درین طریقہ
معتاد داشت الحال آن او را در عمل آردیانه و نماز تہجد و صبحی و امثال آن بخواندیانه و بمطابقت
کتب فقہ و کلام و حفظ بعضی از سورہ قرآن در اوقات قبض پردا زدیانه۔ جواب اہل این طریق
بتدی را تجویز نمی نمایند کہ وراے ذکر یا خود با مرے مشغول باشند غیر از فرض و سنت مؤکدہ و این
در ویش باہل ابتدا پارہ توسع می کند و شمار کہ از معاملہ ابتدا بمرحل ترقی کردہ آید بطریق اولی
اذن ست کہ بعضی از او را دستونہ میخواندہ باشند و نماز تہجد و صبحی و او این و جز آن از سنن
زواید نیز ادا نمایند تہجد و قیام لیل توان گفت کہ از ضروریات طریقہ صوفیہ علیہ است قدس اللہ
تعالی اسرار ہم تعلیم و تعلم متافی طریقہ مائست بلکہ بہ نیت صالحہ موید نسبت باطنہ است
بطلالعہ کتب دینیہ پردا زدیانه بتعلیم و تعلم آن راغب باشند یک وقت را برے این امر
خطیر معین سازند و باقی اوقات را بذاکر و فکر محمور دارند و بعضی از سورہ قرآنی اگر یاد گیرند
گنجایش دارد۔

اورادو
وظائف
کا حکم

سوال دوم: آنکہ در عوام مقرر است کہ در یاد و لے قرآن و سنن بے اذن بزرگے

اورادو
وظائف
کیفے اذن

دست نباید انداختن فی الواقع این چنین است یانه. جواب اعمال حسنه که از آن سرور علیه
 علی اله الصلوٰة والسلام منقول است و عمل اوست و خصوصیت با آنحضرت ندارد و در اتیان
 آن به نیت ثواب اخروی احتیاج اذن نیست عمل پیغمبر علیه و علی آله الصلوٰة والسلام اذن است
 و ست است هرامت را آری بعضی اعمال و اذکار و ادعیه و رفات برای بر آمدن حاجات کثای
 مشکلات است که تاثیر بر اذن استاد و مرشد موقوف است.

سوال سوم صحبت سرور کائنات علیه و علی آله افضل الصلوات و اکمل التحیات
 بعد از رحلت او در لقیظه واقع هست یانه و بر تقدیر وقوع لازم می آید خلو مقبره مقدسه از جسد
 مبارک آنحضرت صلی الله علیه و علی آله وسلم و این محال است. جواب اولاً آنکه خلو ممنوع
 است چه مشایخ امت در یک آن در امکانه متعدده حاضر شده اند چنانچه از حضرت خواجه بزرگ
 منقول است که وقت افطار سفت جا حاضر شدند و همه جا افطار نمودند و از شاه کمال نیز نقل
 می کنند که وقت نماز جای که نشسته بودند بهما نجات شنیده ماندند تا آنکه وقت نماز گذشت،
 مردم خیال کردند که نماز خوانند و بهما وقت جای دیگر مردم دیدند که نماز خوانند. ثانیا آنکه
 استحالت مذکور ممنوع است چه بر تقدیر خلو از جسد مبارک حضور روحی در روضه منوره کاین است
 و تحقیق مقام آنست که خلو مذکور وقتی لازم آید که جسد مبارک را انتقال واقع شود آنچه واقع است
 والله سبحانه اعلم بحقیقه الحال ملاقات روحانی است هر چند بصورت جسد نماید و روح متجسد گردد.

سوال چهارم انبیا علیهم الصلوات و التسلیمات در قبور حیات دارند یانه، و اگر دارند
 مثل حیوة که در دنیا داشتند دارند یا بطور دیگر. جواب حیوة دارند الا ان اولیاء الله لا
 یموتون و لکن ینتقلون من دار الی دار لیکن نه مثل حیوة دنیوی که از دنیا انتقال کرده
 با آخرت پیوسته اند و در درجات قرب ملتذ و خرسند الا نبیاء یصلون فی قبورهم شنوده باشند
 و هر جا که اطلاق موت برین بزرگواران آیده است باعتبار انتقال شان ازین دار فانی و شهداء
 درین باب پیش قدم اند و حیات شان فی نرسه اطلاق اموات بر انبیا علیهم الصلوات البرکات

حضور اول
 زیارت
 بیماری پس
 جان نرسه
 اند وقت
 من که کجا
 صاف

حیات انبیا

اور

شهره

آئندہ و بر شہداری فی سبیل اللہ نیامدہ و لا تقولوا لمن یقتل فی سبیل اللہ اموات بل احياء
وَالَّذِينَ لَا تَشْعُرُونَ ۝

سوال پنجم ثواب ختم اگر بخوانند کہ بروح یکے بخشند اول باید کہ بروح مطہر سرور کائنات
علیہ افضل الصلوات والتجیات بگذرانند بعد از آن بروح میت بخشند و اگر چنین نکنند ثواب
بمن قرء بنیتہ نمی رسد و نیز می باید کہ بروح جمیع اہل ایمان بہ بخشند و الا ثواب من قرء بنیتہ را قسمت
می کنند آیاتی الواقع بہ چین است یا نہ، و اگر فی الواقع چین است در ختم حضرات خواجہا چرا
چنین نکنند جواب صدقہ را اول بروحانیت پیغمبر صلی اللہ تعالی علیہ و علی آلہ وسلم گذرانند
و میت را طفیلی آنسر و ساختن از مستحبات است و امید قبول بیشتر می شود و با جا بت
اقرب می افتد نہ از ارکان و واجبات صدقہ است کہ صدقہ بے آن ہرگز مقبول نشود و اگر درین
باب نقل معتمد علیہ داشته باشند باید کہ ظاہر سازند و گذرانند ثواب عمل بار و ارج جمیع مؤمنین و
مؤمنات نیز مستحسن است کہ ہر کدام ثواب کامل برسد و از اجر من قرء بنیتہ ہیچ کم نشود و آنکہ
نوشته اند الا ثواب من قرء بنیتہ را قسمت می کنند درین باب نقلے ظاہر نیست، و آنکہ نوشته اند
کہ در خزائن الروایۃ چین است، مخدو باد خزائن الروایۃ کہ دیدہ شد مقدمہ تانیہ بتظر نیاید عجبت
از کجا نوشته اند و در ختم حضرات خواجہا اول نام آنسر و علیہ علی آلہ الصلوٰۃ والسلام بگیرند نیک
و مستحسن می نماید لیکن از بزرگان باین طریق شنودہ شدہ است ہماں طور کردہ می شود و شریک
نا ساختن پیغمبر صلی اللہ تعالی علیہ و علی آلہ وسلم درین ختم وجہ دیگر است وجیہ و آن وجہ از مکتوب
بست و ہفتم از مکتوب جلد ثالث حضرت ایشان ما واضح و لائح است اگر آن مکتوب اطالعہ کنند
صل اکثر شبہات شود و این ختم برآء برآدن حاجات و کشایش مشکلات و دفع بلیات در
اہل این طریق معمول و با ثور است۔

سوال ہفتم معراج جسدی بعد پیغمبر صلی اللہ تعالی علیہ و علی آلہ وسلم دیگرے را واقع ہست یا نہ
و عروج روحی در مراقبہ است یا چشم کشادہ۔ جواب معراج جسدی دیگرے را نیست و عروج روحی

الصلوات
کا طریق
ابن چین

از ارکان و واجبات صدقہ نیست

فتح خواجگان

معراج
جسدی

واقع است در بیداری و چشم کشاده و آنچه در خوابست از حیر اعتبار ساقط است بیدت
 چو غلام آفتابم ہم از آفتاب گویم نہ شبم نہ شب پرستم کہ حدیث خواب گویم
 سوال ہشتم آنکہ در شرح دیوان و کتب تواریخ مذکور است کہ چون حضرت امیر کرم اللہ
 تعالیٰ وجہہ عداوت بعضی را معاہنہ کرد بعد پنج نماز پر پنج کس کہ معاویہ و غیرہ باشند لعنت میکرد
 و ایشان ہم بعد سماع این خبر پنج کس کہ حضرت امیر و حضرات حسین و عبداللہ بن عباس و
 مالک از در رضی اللہ تعالیٰ عنہم باشند بعد از پنج نماز لعنت کردن گرفتند حتی کہ در خلفائے بنی امیہ
 این امر شنیع دایم بود و در خطبہ لعنت بر اہل بیت می کردند تا آنکہ عمر عبدالعزیز آنرا رفع کرد و کہیمہ
 إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ الْآيَةَ بجاے آن مقرر ساخت۔ آیا این قضیہ ناهرضیہ فی
 الواقع بود یا نہ۔ جواب حضرت امیر کرم اللہ وجہہ کہ سر ایا رحمت بودند ہا شاو کلا کہ ادنی مسلمان
 را لعنت کنند چہ جائے معاویہ را کہ از اصحاب پیغمبر بود و پیغمبر صلی اللہ تعالیٰ علیہ و علی آلہ وسلم دعا
 خیر در حق او کرده اند و حضرت امیر در شان او و جماعہ او فرمودہ اند اخواننا بغوا علینا لیسوا کفرة
 ولا فسقة لما لهم من التاویل۔ ہر گاہ کفر و فسق را این جماعہ نفی نماید چہ را مسلمان را لعنت
 کنند در دین اسلام لعنت ہیچ کس حتی کہ کافر فرنگ از عبادت نیست پس چہ حضرت امیر این
 لعنت را بعد صلوة خمس کہ محل ذکر و دعاست بواسطہ عداوت خود و در خود سازند نفس حضرت
 امیر را کہ بہ کمال فنا و اطمینان موصوف بودہ و از انانیت و خودی رستہ مثل نفوس ابارہ خود ہا کہ
 بکینہ و بغض و عداوت موصوف است خیال کردہ اند کہ این قسم بہتان و افترا بآنحضرت منسوب
 می سازند، حضرت امیر بدرجہ اعلیٰ فنا فی اللہ و فنا فی محبتہ رسول اللہ صلی اللہ تعالیٰ علیہ و آلہ
 وسلم رسیدہ بودند و جان و مال خود را فدای آنسرور ساختہ چہ لعنت دشمنان خدا را اجل و علا
 و دشمنان او را صلی اللہ تعالیٰ علیہ و علی آلہ الصلوٰۃ والسلام کہ انواع جفا و ایذا با آنسرور دین
 دنیا رسانیدہ اند و در خود سازند و اعداے خود را لعنت کنند با آنکہ لفظ لما لهم من التاویل
 نفی عداوت می نماید و دلیل بر آنست کہ این محاربات و منازعات نہ از راہ عداوت و بغض بود

ہمز

حضرت علیؑ
اور امیر معاویہؓ
رضی اللہ عنہما

اشتر

مسئلہ احیوت

بلکہ از روئے تاویل و اجتهاد بود کہ جائے بلامت نیست چه جائے لعنت اگر در سب و لعنت احد
معنی حسن و عبادت بودے سب لعنت ابلیس لعین و ابو جہل و ابولہب و کفار قریش کہ اقسام
جفا و ایند بر رسول خدا صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ وسلم رسانیدہ اند و انواع اہانت بہ دین مبین کردہ
از واجبات اسلام گشتے و لیس فلیس قال رسول اللہ صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ وسلم اذا
لعنت الشیطان قال لعنت ملعونا و اذا استعذت اللہ منتقال کسرت ظہری و فی الحدیث
الآخر لا تسبوا الشیطان و تعوذوا باللہ من شره پس معلوم و مبرہن شد کہ این معنی بر حضرت
امیر مہتبان افتراست، پس ناقل کہ لعنت معاویہ را بر حضرت امیر و حضرات حسین و غیر ہم متفرع
برین لعنت ساخته بر معاویہ نیز افترا باشد، پس آنچه نوشته اند کہ آیا فی الواقع این قضیہ بود یا نہ اگر
باشد چرا لعنت بر معاویہ و غیرہ روانی باشد و اگر نباشد پس محمل عبارت کشف چه خواهد بود۔ گویم نبود
چرا کہ مذہب اہل سنت و جماعت آنست کہ طعن در معاویہ روا نیست و این افترا طعن است
در روئے نقل صحیح ہم درین باب نیست سخن اہل توارخ بر تقدیر ثبوت درین باب چه سناست
مدار دین را بر قول اہل تارخ نمیتوان نہاد اینجا قول ابی حنیفہ و اصحاب او معتبر است نہ قول
اہل تارخ و عبارت کشف کہ نقل کردہ اند نام حضرت امیر یا معاویہ دران عبارت مسطور نیست
و ہرگز دلالت بران ندارد کہ یکے ازین دو عزیز دیگرے را لعنت کردہ باشد عبارت راست برست
است ہیچ مخالفتی بطلب با ندارد تا محمل جستہ شود آری خلفائے بنی امیہ ساہا بر سب منسب و
لعن اہل بیت کردند و عمر عبد العزیز استیصال آہا نمود جزاہ اللہ سبحانہ عننا خیرا لجزاہ
لیکن معاویہ کہ داخل آہا باشد ممنوع است چه بلا شد اگر معاویہ بلعون و مطعون بودیم غیر
از صحابہ کرام کہ باوے درین مخالفت و محاربات شریک بودند بعضی از آہا از عشرہ مبشرہ اند بلعون
مطعون باشند و طعن این اکابر موجب طعن است در شطردین کہ از راہ آہا ہمار سیدہ است و
ہیچ مسلمانی آنرا تجویز نکند۔ مخدوم در ما نحن فیہ دو مذہب است مذہب اہل سنت و جماعت
و مذہب شیعہ۔ مذہب شیعہ سب خلفائے ثلاثہ است و معاویہ و غیر ہم، و میگویند جمیع اصحاب

تاریخ حضرت

مذہب شیعہ

بعد پیغمبر صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ وسلم مرتد شدند مگر چندین، و تہذیب اہل سنت و جماعت
 آنست کہ جمیع اصحاب پیغمبر صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ وسلم جز بہ نیکی یاد نباید کرد و هیچ کس
 بد نباید بود من اجہمہ فبجی اجہمہ و من ابغضہم فببغضی ابغضہم متازعات و محاربات
 ایشان را بر محال نیک باید حمل کرد و از ہوا و تعصب دور باید داشت۔ امام نووی شارح مسلم
 گفته کہ اصحاب کرام دین محاربات سے فرقہ بودند جمعے با جہاد حقیقت جانب حضرت امیر دریا
 بودند آہنار و واجب بود عمل با جہاد خود و نصرت حضرت امیر و جمعے دیگر با جہاد حقیقت جانب
 مخالف معلوم کردہ بودند این جماعہ موافق اجہاد نصرت جانب دیگر لازم بود و جمعے
 با جہاد متوقف بودند آہنار التوقف واجب بود پس ہر یکے موافق اجہاد خود عمل کردند و طعن و ملا
 از ہمہ مرفوع است ہذا۔ لیکن حضرت امیر و موافقان او در اجہاد مصیب بودند و جانب دیگر مخطی،
 اما چون این خطا خطای اجہادی ست از سلامت و طعن دور است و یک درجہ ثواب دارد و
 مصیب ذہ درجہ۔ امام شافعیؒ گفته تذاک دعاء طہر اللہ عنہا ایدینا فلیطہر عنہا السنننا
 این عبارت شریفہ دلالت دارد کہ بخطا ہم تکلم نباید کرد و جز بہ نیکی نباید یاد نمود، چون ہر دو تہذیب
 معلوم شد پس جمعے کہ با معاویہؓ بدند و طعن می نمایند ہر چند با اصحاب دیگر نیک باشند از اہل
 سنت و جماعت خارج اند و اگر در تہذیب دین مسئلہ شبہہ باشد بہ کتب عقائدشان کہ معتبر و
 مقرر اند رجوع نمایند و بہ اقوال شاذہ و ضعیفہ التفات نکنند و شیعہ ہم باین جماعہ خوشنود نبیند تا
 سب خلفائے ثلاثہ نمایند پس اینہانہ سنی اند نہ شیعہ، تہذیب ثالث ہم رساندہ اند۔
 سوال تھو۔ عقیدہ آنست کہ خاتمہ مبہم است اگر کسی پیرو مرشد خود را کہ ازوے
 استفادہ نمودہ است ازوے خلوص اعتقاد حکم بہ سلامتی خاتمہ او نماید صحیح است یا نہ۔
 جواب حکم قطعی نباید کرد کہ منوط بوحی است ظن غالب و علم طمانینت بہ سلامتی خاتمہ اکابر
 دین اگر نماید گنجایش دارد و ہمچنین باہام قطع حسن و قبح خاتمہ نمی توان کرد کہ الہام ظنی است
 لیکن از ظن تا ظن فرق آسمان و زمین است۔

چندے

مذہب اہل سنت

کلیتاً صحیح ہے

دو

اشتبہ این

دلیل ظنی

سیر آفاقی
سیر انفسی

سوال دہم: استفسار از سیر آفاقی و سیر انفسی بود۔ جواب: سلوک سیر آفاقی است
و جذبہ سیر انفسی، حضرت خواجہ احرار فرمودہ اند کہ سیر آفاقی بُعد در بُعد است و سیر انفسی قرب
در قرب، سیر آفاقی مطلوب را بیرون از خود جستن است و سیر انفسی در خود آمدن و گرد دل خود
گردیدن، گفته اند یافت مقصود بر انفس است بیرون از خود ہرگز یافت نیست۔ بیت
چون جلوہ آن جمال بیرون ز تو نیست پادرد امان و سمر کجیب اندر کش
بیت ہچون تا بینا مبر ہر سوے دست با تو در زیر کلیم است ہر چہ ہست
و حضرت ایشان ما را درین مقام مقالہ مفردہ است می فرمایند کہ یافت مطلوب راے آفاق و
انفس است در رنگ آفاق در راہ است معاملہ ایست بیرون سیر آفاقی و سیر انفسی و وراے جذبہ
سلوک۔ ع لذت می شناسی بخدا تانہ چشتی

سوال یا زدہم: تقریر و جواب آن بحضور تعلق دارد۔

سوال دو از دہم: چوب و طبانچہ و پاپیزا بر سر خود زدن موجب حصول مقصود ہست
یا نہ۔ جواب رکن عمرہ در وصول بمطلب ذکر است و رابطہ محبت بشیخ مقتدا این نوع امور کہ
توشتہ اند در کار نیست و بے نفع ہم نہ۔

سوال سیزدہم: حبس دم در ذکر بدعت است یا نہ، و اگر بدعت حسنہ گویند پس بطور
حضرت ایشان قدسنا اللہ سبحانہ بسرہ در شیخ بدعت حسن نیست پس از بدعت این عمل چگونه بر آید۔
جواب: ذکر فی حد ذاتہ مستون و حسن است مانند حبس دران بدعت وقتی باشد کہ ثابت شود
این عمل در صدر اول نبود و آن ممنوع است و نیز این طریقہ حبس را حضرت خضر بحضرت خواجہ
عبدالخالق کہ سلسلہ خواجہا بودہ اند تعلیم کردہ اند و عمل ایشان را حکم بہ بدعت نمیتوان کرد
بلفوظات حضرت خواجہ با قدس سرہ منقول است فرمودند کہ در سلسلہ چشتیہ و سہروردیہ خرقة را معنعن
از حضرت رسالت صلی اللہ تعالی علیہ و آلہ وسلم اسناد می کنند و ذکر را معنعن بیان نہ کردہ اند
انادر سلسلہ نقشبندیہ و کبرویہ ذکر معنعن از حضرت رسالت صلی اللہ تعالی علیہ و آلہ وسلم رسیدہ است

ذکر و رابطہ

حبس دم

بدعت بیرون

از حضرت صدیق اکبر و حضرت امیر المؤمنین علی رضی الله عنهما الی یومنا ہذا دروسایط فتورے زرفتنے
ہم دین محل یکے از حاضران سوال کرد کہ آنکہ می گویند کہ در سلسلہ علیہ نقشبندیہ طریقہ رابطہ از
حضرت صدیق اکبر و طریقہ ذکر از حضرت امیر المؤمنین علی رضی الله تعالی عنہا رسیدہ چو نست فرمودند
ذکرے کہ درین سلسلہ است کہ آنرا وقوف عددی خوانند بطریقہ معہود مثل جس دم و ضم محمد
رسول اللہ صلی اللہ تعالی علیہ وآلہ وسلم باوے از حضرت صدیق اکبر رضی اللہ تعالی عنہ معنعن
رسیدہ است و طریق صحبت نیز از ایشان رسیدہ چرا کہ ایشان در سفر و حضر با نسر و صلی اللہ تعالی
علیہ وآلہ وسلم ہمراہ می بودند و از راہ صحبت فیض می گرفتند۔

سوال چہار دھم: کعبہ بزیارت اولیای می آید یا نہ و اگر می آید اشکال لازم می آید کہ آن
زمین از دیوار ہائے کعبہ دران مدت خالی خوابد یا نہ الخ۔ جواب می آید و بیچ اشکال نیست،
حضرت ایشان با قدسنا اللہ تعالی بسره بزرگاشتنہ اند کہ کعبہ عبارت از سنگ و کلوخ نیست
سقف و جدران نیست چہ اگر سقف جدران در میان نباشد کعبہ کعبہ است و مسجد الیہ خلایق پس برین
تقدیر کعبہ بزیارت اولیای می آید و دیوار ہا بجائے خود باشند۔

سوال پانزدھم: این روش ذکر و فاضلہ و توجہ کہ درین طریقہ معہود است اولاً از
کدام مشائخ پیدا شدہ است در وقت صدیق اکبر ہم بود یا نہ، و اگر نبود پس این طریقہ چہ نسبت
یا و رضی اللہ تعالی عنہ گشت۔ جواب سر سلسلہ حضرات خواجہ ہا قدس اللہ تعالی اسرار ہم حضرت
خواجہ عبدالخالق غجدوانی است و جذبہ این بزرگواران کہ از راہ استہلاک در صفت قیومیت
می خیزد و آنرا درین طریق جذبہ قیومیت می گویند از حضرت صدیق اکبر بحضرت خواجہ رسیدہ و از
ایشان طریقے برائے حصول این جذبہ منقول است و آن طریق و وقوف عددی است پس اصل
نسبت از حضرت صدیق است و طریق وصول آن از حضرت خواجہ و باندازہ نقل کہ از بقوطلت
حضرت خواجہ با قدس سرہ گذشت ذکر نیز از حضرت صدیق اکبر رضی اللہ تعالی عنہ رسیدہ و می تواند
کہ بحضرت خضر از حضرت صدیق اکبر رسیدہ باشد و از ایشان بحضرت خواجہ عبدالخالق چنانچہ

چون رسیدہ است

کعبہ اولیای کی زیارت
کونہ تا ہے

افاضلہ و توجہ

ظہور قیومیت

چیز پر مشورہ

گذشت - وجذبہ دیگر کہ از راه معیت ذاتیہ می بخیزد و آنرا درین طریق جذبہ معیت گویند مبدأ ظهور آن حضرت خواجہ نقشبند است قدس سرہ و حضرت خواجہ علاء الدین عطار کہ خلیفہ نخستین حضرت خواجہ نقشبند بودہ و قطب وقت خود نیز بودہ طریقہ برائے حصول این جذبہ وضع کردہ اند و آنرا طریقہ علیہ علانیہ گویند در عبارات ایشان واقع می شود کہ اقرب طرق طریقہ علیہ علانیہ است اصل این جذبہ از حضرت خواجہ بزرگ است طرق حصول آن از حضرت خواجہ علاء الدین -

سوال نشانزدہم: نبی ہر چند افضل است از ولی اما لازم ہست کہ ہر چہ ولی می اند از معارف نبی را نیز معلوم باشد یا نہ، و ایضا ہر معارفی کہ نبی را باشد لازم ہست کہ مرسل را باشد یا نہ الخ۔ جواب فضل کلی مرانبیہا است علیہم الصلوٰت و التسلیمات بر اولیا و پیغمبر ولی بمرتبتہ پیغمبر نبی نرسد لیکن در فضل جزئی مناقشہ نیست اگر بعضی از مرابا و معارف خاص بہ ولی باشد موجب فضل کلی نبود مجوز است بلکہ واقع است ہر گاہ در ولی و نبی فضل جزوی واقع باشد اگر نبی نسبت برعل بعضی از مرابا و معارف مخصوص بود بطریق اولی جائز باشد ہر چند فضل کلی مرسل را بود چنانچہ قصہ حضرت موسی و حضرت خضر علی نبینا و علیہم الصلوٰت و السلام خود نوشتہ اند۔

سوال ہفدہم: حضرت خضر نبی است یا نہ۔ جواب درین باب اختلاف علماء است لیکن راجح آن است کہ نبی است۔

سوال ہز دہم: تعیین عدد انبیاء و مرسل درست ہست یا نہ، درین باب صوفیہ چہ می گویند۔ جواب از صوفیہ نقلی درین باب بنظر نہ در آید لیکن علماء تعیین عدد انبیاء را منع کردہ اند زیرا کہ بدلیل قطعی این تعیین معلوم نشدہ است اگر وارد شدہ است لائل ظنی است پس اگر بے دلیل حکم بتعیین عدد نماید ظاہر غیر نبی را نبی ساختہ باشیم یا نبی را غیر نبی و عدد مرسل از میان انبیاء علیہم الصلوٰت البرکات سی صد سیزدہ مشہور و معروف است مخدور سابق این جالام نمی آید چہ مرسل از انبیاء خارج نیستند۔ نوشتہ بودند کہ اگر این فقیر را پیدا نمی کردند بہتر بود این عبارت نباید گفت ہر چہ حق تعالی میکند خوبست و صلاح و دعائے جنون کہ مسقط تکالیف است نباید کرد و از حق تعالی عافیت باید طلبید و توفیق انبیاء تکالیف باید خواست

مکتوب سی و ہفتم

تیزمبلا عبد الرزاق در حجت سوال و اباحت آن عند الضرورة و احادیثی که درین باب ارد شده -
 صلاح آثار بلا عبد الرزاق پرسیده بود که مقرر است کسی که قوت شب ندارد و اسوال کردن
 حلال است، آیا این حکم از روی رخصت است و عزیمت و رای آنست یا نه. مخدوم این حکم از
 راه رخصت است و عزیمت در ترک سوال است، ہما لکن بسوال اقدام نہ نمایند غایت امر در
 سوال ہنگام شدت احتیاج اباحت است در رنگ اکل میتہ و اکل لحم خنزیر کہ در حالت
 فحشاء مباح است فی احياء العلوم اما المضطر اليه فهو سوال الجائع عند خوفه على نفسه موتاً
 او مرضاً و سوال العاری و بدنہ مکشوف لیس معدیاً و اوریہ فهو مباح ہما وجد بقیۃ الشرط
 فی المسئول بكونه مباحاً و فی المسئول منه بكونه راضياً فی الباطن و فی السائل بكونه عاجزاً عن
 الکسب فان القادر علی الکسب و هو بطال لیس له السؤال الا اذا استغرق طلب العلم اوقانہ
 و کل من له حظ فهو قادر علی الکسب بالورقة فی شرح المشکوۃ، و اما سوال صدقة التطوع
 فمن لا یقدر علی کسب لکونہ زمناً و اذا علة اخرى جازله السؤال بقدر قوت یومہ و لا یدخر
 وان کان قادراً فترکہ لا اشتغال العلم جازت له الزکوۃ ای سوال مال الزکوۃ و صدقة التطوع
 فان ترکہ لا اشتغال صلوة التطوع و صیامہ لا یجوز له الزکوۃ و یکرہ له صدقة التطوع فان
 جلس واحد او جماعتی بقعة و اشتغلوا بالاطاعة و ریاضة النفس و تصفیة القلوب
 یستحب لو احد ان یسال صدقة التطوع و کسرات الخبز و اللباس لاجلہم۔

سوال متضمن سہ چیز است کہ ہر کدام قبیح است: اول اظهار شکایت است از حق تعالی
 و بیان قصور نعمت اوست سبحانہ ازوے و این محرم است الا بضرورة کاکل المیتة، دوم اذلال
 نفس است لغیر اللہ تعالی و مومن را نمی رسد کہ خود را ذلیل سازد بغیر از مولای خود الا بضرورة،
 سوم ایڑے مستول عنہ است غالباً و ایذا حرام است الا بضرورة لهذا اہل تقوی ترک سوال کرده اند

سوال کرنے کی
 نداشتہ باشد
 ایراد

وجہ

مطلقاً وکان بشر قدس سرہ لا یاخذ من أحد شيئاً الا من السرى قدس سرہ وقال لاني علمت انه يفرح بخروج المال من يده فانا اعينته على ما يحب و كان بشر يقول لفقراء ثلثه فقير لا يسأل وان اعطى لم ياخذ فهذا مع الرحانيين في عليين وفقير لا يسأل وان اعطى اخذ فهذا مع المقربين في جنات النعيم وفقير يسأل عند الحاجة والفاقة فهذا مع الصادقين من اصحاب اليمين -

بالجمله سوال بضرورت محرم وندوم است با ضرورت و حاجت وفاقه مباح است ليكن موجب انخطا و مرتبه و درجه است آنچه نذکور شد در وقتي است که معامله بموت نرسیده است چون معامله بموت رسد سوال حلال بلکه عزيمت بلکه واجب باشد في شرح المشكوة في بيان قول النبي صلى الله عليه وآله وسلم من تكفل لي ان لا يسأل الناس شيئاً فأتكفل له بما يجتهد فقال ثوبان انا فکان لا يسأل احد شيئاً اي لو كان به خصاصة واستثنى منه اذا خاف على نفسه الموت فان الضرورات تبیح المحظورات بل انه لو لم يسأل حتى يموت عاصياً اکتون - احاديث چند در ذم سوال ايراد نموده می آید: عن ابي هريرة قال قال رسول الله صلى الله تعالى عليه و آله وسلم قال داود عليه السلام اذ خالك اليدي في قم اليتيم الى ان يبلغ المرفق فيقضمها خير لك من ان تسأل رواه في الحلية - و هم در حديث آمده است ان رسول الله صلى الله تعالى عليه و آله وسلم ارسل الى عمر بن الخطاب بعطائه فرده عمر فقال لرسول الله صلى الله تعالى عليه و آله وسلم لم ردته فقال يا رسول الله ليس اخيرتنا ان خيرا لاحدنا ان لا ناخذ من احد شيئاً فقال رسول الله صلى الله تعالى عليه و آله وسلم انما ذلك عن المسئلة فاما ما كان من غير مسئلة فاما هورزق يزرقك الله فقال عمر اما الذي نفسي بيده لا اسال احد شيئاً ولا ياتيني شيء من غير مسئلة الا اخذته رواه مالك - و هم در حديث آمده است من سال الناس اموالهم تكثر افا نما يسأل جبرا فليستقل اوليستكثر - اي من غير استحقاق بلسان القال او بلسان الحال اي اكثر

۱۷۷

ع

۲۷

۳۷

من قدر قوته - وهم در حديث آره است ما يزال الرجل يسأل الناس حتى ياتي يوم القيمة ليس
 في وجهه من راحة كحمتفق عليه - وهم در حديث آره ست المسائل كذا وحيد ح بها الرجل
 وجهه فمن شاء ابقى له على وجهه ومن شاء تركه الا ان يسأل الرجل ذا سلطان او في امر
 لا يجد منه بد رواه ابوداؤد والترمذي والنسائي - وهم در حديث آره است من اصابتة
 فاقه فانزلها بالناس لم تسد فاقتمو من انزلها بالله او شك الله له بالغنى اما بموت
 عاجل او غنى اجل رواه ابوداؤد والترمذي وعن عمر رضى الله تعالى عنه قال تعلمن ايها
 الناس ان الطمع فقر وان اليأس غنى وان المرء اذا يبأس عن شئ استغنى عنه راه رزين
و در حديث آره عن ابى ذر قال دعاني رسول الله صلى الله عليه وعلى اله وسلم وهو يشترط
 على ان لا تسأل الناس شيئا قلت نعم قال ولا سوطك ان سقط منك حتى تنزل اليه
 فتاخذه رواه احمد - وهم در حديث آره است ان الفراسى قال لرسول الله صلى الله تعالى
 عليه وسلم اسأل يا رسول الله فقال النبي صلى الله تعالى عليه وسلم لا وان كنت لا بد فسل
 الصالحين رواه ابوداؤد والنسائي - وهم در حديث آره است من جاع او احتاج فلكلمه الناس
 وافضى به الى الله كان حق على الله ان يفتح له قوت سنته من حلال رواه الطبراني في
 الاوسط والصغير عن ابى هريرة - وهم در حديث آره است من سأل شيئا وعنده ما يغنيه
 فانما يستل من حرم جهنم قالوا وما يغنيه قال قدر ما يغدبها ويعيشه - وهم در حديث آره است
 لو تعلمون ما فى المسئلة فامشى احد الى احد ليسا له شيئا - وهم در حديث آره است ملعون
 من سأل لوجه الله وملهون من سئل لوجه الله ثم منع سائلها لم يسئل هجر - وهم در حديث
 آره است ولياتين يوم القيمة قوم ليس على وجوههم كحما خلقواها فى الدنيا بالمسئلة
 فمن فتح على نفسه باب المسئلة وهو عنها غنى فتح الله عليه باب الفقر عن ابى هريرة -
وهم در حديث آره است ايها الناس قد ان لكم ان تستعفوا عن المسئلة فان من يستعف
 يعفد الله ومن يستغن يعفد الله والذي نفس محمد بيده ما رزق عباد من رزق اوسع

من الصبر ولین اتیتم الا تسألونی لاعطیتکم ما وجدت حل عن ابی سعید - و ہم در حدیث آورده است ان الرجل لیا تین فیسألنی فاعطیه و یجعل فی توبته ناراً ینقلب الی اهل بنار جهنم عن ابی سعید -

مکتوب سی و هشتم (۳۸)

بملا ابوالفیض کابلی در میان آنکه بزرگترین حجاب نفس طالب است -

اللہ تعالیٰ ابواب فیوض و ترقیات را مفتوح دارد بزرگترین حجاب میان طالب و مطلوب نفس طالب است دع نفسک و تعال انت العمامة علی شمسک فاعرف حقیقتک فتن نفس سالک از میان امرسیت ذوقی و وجدانی بگفتن و نوشتن راست نمی آید و نخواندن و مطالعه کتب بحصول نمی پیوندد و سابقه عنایت و جذب الهی جل شانه می باید و در عالم اسباب صحت کامل بکمل بشروط قیاد روی صحت شما قلیل بود آنقدر فرصت نشد که بعضی امور ضروریه در میان آورده شود و اگر رابطه معنوی قوی است و محبت درست است امید است که با تدارک آن اخذ فیوض و برکات از باطن مفیض حاصل آید و کمالات متوقعه پر تو اندازد المرء مع من احب حدیث نبوی ست علی صاحبها الصلوة والسلام ننحصر چشم دارم که دیداشک مرا حسن قبول آنکه در ساخته است قطره بارانی را

رابطه

مکتوب سی و نهم (۳۹)

بشیخ ابوالمظفر و محمد شاه در غر او محافظت طریق شیخ خود -

اللہ تعالیٰ برادران طریقت را ازین واقعه هائیکه صبر جمیل و اجر جزیل کرامت کناد وجود اهل اللہ رحمت است ہم در حالت حیوة و ہم بعد ممات فیوض و برکات که در حیوة شان مفاد مستفاد است بعد ممات شان نیز امیدوار آن باید بود و باید است که این فیوض و برکات تا زمانه فائز است

کہ در طریقہ شیخ اصرانی واقع نشدہ است چون امور محدثہ در طریقہ پیدا شد کہ در حیوۃ شیخ نبود
 راہ فیض مسدود گشت در رنگ بدعتی کہ در دین پیدا شود و انوار سنت بسبب آن قلت پذیرد
 پس بر یاران آنجائی ناگزیر است کہ محافظت طریقہ شیخ خود نیک نمایند و اصرانی در آن نکلند نوع
 زندگانی نمایند کہ در یک دیگر فانی باشند و حلقہ ذکر را بر سنن سابق بر یاد دارند و اوقات را معمور دارند
 و در کسب خیرات مبادرت نمایند و در اتیان طاعات مسابقت کنند و سابقاً الی مغفرتہ میرند
 رَبِّكُمْ وَجَنَّۃِ الْآیۃِ وَخَدِمْتَ فِرْزَانَ اِیْشَانَ رَاسَعَاتٍ حُودِثْنَا سَدْرًا وَاِیْضًا اِیْشَانَ رَاہِرَ
 وَجۃً مَشْرُوعًا عَظِیْمًا دَانِدُوا اِیْنَ فَقِیْرًا بَدَعَا اِیْمَانَ یَا دَنَمَا اِنْتَا رَا لَہٗ تَعَالٰی دَرِیَاہِ ذٰی الْحِجَاہِ اِیْجَا
 بِسَفَرِ حِجَاہِ اِنْتَقَالَ وَاَقْعَمٰی شُوْرًا وَاَلْبَاقِ عِنْدَ التَّلَاقِ اِنْتِشَاءً اَللّٰہُ الْبَاقِیُّ وَاَلْسَلَامُ اَوَّلًا وَاٰخِرًا۔

مکتوب چہلم (۲۰)

ارسل الی الشیخ الحسین الخلوئی الرومی المدنی فی التخریص علی دوام الاقبال الی اللہ تعالیٰ۔
 الحمد للہ و سلام علی عبادہ الذین اصطفیٰ اما بعد فقد وصل کتابکم الکریم الی ہذا المسکین
 لازلتہ فی حفظ الہمی و دوام اقبال و ابتغال الی تعالیٰ و انقطاع عما سواہ و احتراق قلوب العارفين
 بتارہواہ و تعطش اکباد المجین فی تمناء فطوبی لمن لم یکن لہم سواہ و بشری لمن لم یکن لہ
 شعور بما عداہ قبا و یلتا علی من اعرض عن اللہ و یا حزننا علی من قرط فی جنب اللہ کن و حدانیافی
 فی طلبہ او حدیافی طاعتہ و ابتغاء مرضاتہ و دوام علی ذکرہ و مراقبتہ فی الجلوات و الخلوات
 لکہ تصل الی اقصى الغایات و الصلوٰۃ و السلام علی افضل المکونات۔

مکتوب چہل و یکم (۲۱)

ارسل الی اسوۃ العلماء المحدثین السید زین العابدین المکی فی بیان فتا العارف۔
 بسم اللہ الرحمن الرحیم حامداً للہ العظیم و مصلياً علی رسولہ الکریم السلام الکامل

التأم والتجمل الوافرة بكمال العز والاحترام اخص به الجناب العالی والكوكب المتلالي بهجة
الايام والليالي السيد الفاضل الكامل لمحدث العالم العاقل لازال شمس هداية
طالعة وما انفك انوار افادته ساطعة اما بعد فان سألتهم تلطفا عن حالنا وتفضلتم
بتفقد اماننا فحن في خير وعافية ونشوق الى لقاء الاحبه ونفوض في تار المحبة ونسأل
الله الكريم ان يمتع المسلمين بطول بقائكم ويشرفنا مرة اخرى بشرف لقاءكم المرجو من
فضلكم العيم ان لا تخرجونا من خاطركم ولا تنسوننا من دعائكم نحن فقراء محتاجون
كيف لا والامكان كله فقر وحاجة فقر الممكن ذاتي وفاقتة سرمدية نصيبه من المطلوب
الحقيقي الاستهلاكي وخطه من تلك الذروة العليا الفناء والاضمحلال فكيف يدرك
كما لو اني له الطريق الى كنه جلاله وانه عدم وحقبة نفى الخير والكمال في حقة عارية
والحسن والجمال فيه ظلي وانعكاسي وهو لهذا الكمال المستعار والجمال المستفاد يتجلى نفسه
كاملة تجالا فاسدا وادعى لها الخير والجمال دعوى باطلتوني على هذا الاصل الفاسد
بناء عاليا والشجرة تثبي عن الثمرة فالويل له ان لم يتداركه الرحمة ولم يشتمله
سابقة الكرم والرافة فالكمال في حقة انتقاء الكمال والخيرية في سلب الخيرية ان
نسب الخيرو الكمال الى نفسه كان خائبا ومدعيا للشركة باصله الا ان يوجد بعد العدم
بالوجود الموهوب ويولد بالولادة الثانية فح لا يحل عطايا الملك الا مطايا رزقنا الله
بسبحانه يدعائكم الصالح ايماننا بهذه المعاني وشربا من هذا المشرب بحر منالتي
الاهى والساهج اذ عليه الصلوات والتحيات والبركات.

في حقة انتقاء الكمال

جائبا

مکتوب چیل وروم (۲۲)

بشخ با تیرید ولد شیخ بدیع الدین سہارنپوری در نفوق وعلو حاله صلواتیہ و صبر بر ایدار خلق -
بعد الحمد والصلوة ونبلیغ الدعوات می رساند مکاتیب گرامی رسید چون متضمن احوال

بر حصول این نعمت عظمی

پسندیده و مشعر از جمعیت باطن بود سبب بهجت و مسرت گردید حالتی که در نماز دست می دهد و حضور ولذت آن از اصالت نسبت خبر می دهد و از انجام کار مشعر است شکر این نعمت بجا آرند و در از یاد کیفیت و کمیت آن کوشند و نماز را بطول قنوت و آداب شرائط آن بجا آرند و شاکر باشند و عوض جمیع مافات آنرا دانند و معالجه تلخه های زیاده را باین شیرینی نمایند بیت

بر شاکر غلطیده اند صفا و بیان از برای کوری سودا بیان

وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا لَا نَسَأَلُكَ رِزْقًا لَنْحْنُ نَرْزُقُكَ وَالْعَاقِبَةُ لِلتَّقْوَى نُوشته بودند که بیرون نماز آن خوبی نسبتی ظاهر نمی شود سبب آن چه باشد محذور ما مکتوبی که حضرت ایشان با دران نوشته اند بیرون نماز گویا معطل و بی کار است اگر مطالع نماید ظاهر اشقی نام حاصل شود و در حلقه ذکر گاه متوجه بیاران باشد و گاهی باحوال خود پردازند تا از خودی تمام برآیند با کلمه بمقتضای وقت عمل کنند از ایذای اقارب و حفاة اهل شهر نوشته بودند و از انقلاب املاک انتقاص اوراق نگاشته اند سبب کلفت و نشان گردید حق سبحان از شر ظلم محفوظ داراد و از نزد خود کشایش دبار قال الله تعالی لَتَبْلُوَنَّ فِي أَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ وَ لَتَسْمَعَنَّ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَمِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا أَذًى كَثِيرًا وَأَنْ تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ بلیه ازوست و دفع بلیه هم ازوست هر کدام وقت معین است که تقدیم و تاخیر انگجایش نیست لِكُلِّ أَجَلٍ كِتَابٌ اضطراب بود ندارد وَاِنْ يَمَسُّدَكَ اللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ وَإِنْ يُرِدْكَ بِخَيْرٍ فَلَا رَادَ لِفَضْلِهِ يُصِيبُ بِهِ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ اگر غمگسار اوست همه غمها بیچست اگر نیست فکر این غم باید کرد که فوق همه غمهاست خوش گفت بیت

اگر هزار غم است از جهان بیان بر دل همین بس است که او غمگسار یا باشد

کاش او شیرین بود و عالم همه تلخ باشد او بر مراد بود و از تمام عالم نامراد باشد - شعر

لَيْتَكَ تَحَلَّوْا وَ الْحَيَاتِ هِرْيِرَةٌ وَلَيْتَكَ تَرْضَى وَ الْاَنَا مِ غَضَابِ

و لَيْتَ الَّذِي بَيْنِي وَ بَيْنَكَ عَامِرٌ وَ بَيْنِي وَ بَيْنَ الْعَالَمِينَ خَرَابِ

Marfat.com

اذا صح الود منك يا غايتنا لمنى فكل الذي فوق التراب تراب
 و آنچه نوشته اند که با وجود این همه اسباب پریشانی در جمعیت باطن خلل نیست بل چون
 همه را از خدا می بینند تعالی و فعل او را در میان این جلوه گرمی یابد شوق بر شوق زیاده
 می گردد و جمعیت بر جمعیت رومی نماید و این شوق و جمعیت را هم از رومی داند و خود را خالی محض
 می بیند مطالعه آن بسیار خوش وقت ساخت و منزل همه کلفتها گردید حق سبحانه بکمال این دید
 برساند و بحقیقت نیستی متحقق سازد و از سفر شاه جهان آباد نوشته بودند استخارها مکر ردین باب
 بکنند و التجا و تضرع بجا آرند بعد از انشراح سینه اگر متوجه شوند گنجایش دارد -

مکتوب چهل و سوم (۲۳)

بمیرزا محمد صادق در تعبیر واقعه وے -

اللہ تعالی از رفیت باسوی محرر سازد و راهی بحرم قدس خویش بکشاید مرسله گرامی که
 نامزد این مسکین ساخته بودند و بود آن بپتج گردیدند در راج یافته بود که روزی در فکر آن بودم که
 روح چگونه خواهد بود در خواب دیدم که شخصی نزد بنده نشسته است و در دست او چیزی سرخ
 رنگ درخشان بعینه لعل بدخشان که پادشاهان بر سر خودی نهند من می گوید که روح این ست
 نزدیک بدین فقر آورده است و می گوید که این در وجود مثل ابرپهن شده می در آید و وقت کشیدن
 باز همین طور یکجائی شود - مخدوب این خواب شما درست است نور روح را رنگ سرخ قرار داده
 اند سرخی او ازین رو است و درخشندگی او از راه نورانیت او است روح نصیب از بیچونی دارد
 پهن و انقباض او از راه تمثیل او است، گفته اند روح نه داخل بدن است و نه خارج از ^{متصل}
 نه متصل او را تعلق است به بدن تعلق تدبیر و تصرف عالم بحقیقت روح علام الغیوب است
 وَمَا أُوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا وَ ذَكَرْنَا فِي اثبات راعد و وقت معین نیست هر وقت که خوا
 بکنند و نادام مساعدت بکنند بگویند هر عدد که برسد لیکن طاق بگویند حفت نگویند و بهمین سبب

این ذکر را قوف عدی گویند و اگر گاهی حس دم نتواند به حس دم بگوید که حس شرط لازم نیست چندان مداومت باین ذکر نماید که هیچ مراد و مقصود و در ساحت سینه غیر از حق سبحانه نماند و غیر از مراد او تعالی مراد نبود تا حقیقت بندگی بظهور آید و بدو نه خراط القناد و السلام اولاً و آخراً.

مکتوب چهل و چهارم

بمیر باقی بخاری در بیان طریقه صوفیه علیه مداحی این بزرگواران قدس اسرارهم -
 الله تعالی بعاقبت و جمعیت دارد و بر جاده شرع محمدی و سنت احمدی علیه و
 علی آله الصلوة والسلام مستقیم و مستقیم گرداناد و از تعلقات دنیا و گرفتاری ماسوا محروم ساخته
 در سراسر اوقات معرفت و سر پرده قرب خویش انس و الفت با این معنی در عالم اسباب بسته
 بسوگ طریقه صوفیه علیه است این بزرگواران در محبت حق جل و علا از خود و غیر خود گسسته اند
 و از عشق او از آفاق و انفس گذشته ماسوار در راه او در باخته با و ساخته اند اگر حاصل دارند او را
 دارند و اگر وصل اند با و وصل اند باطن شان را نیجه انقطاع از یادون او تعالی روے
 داده است که اگر سالها یاد با سوی نمایند بیاد شان نیاید و از انانیت نفس بتوع گذشته اند که
 عود کلمه انار بر خود شکر می دانند رجبال صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا وَاللَّهِ عَلَيْهِمْ وَرِجَالٌ لَا لِيَهُمْ هِمٌّ
 تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ - خداوند امر ازین قوم گردان یا از نظار گیان این قوم گردان
 که طاقت قوم دیگر اندام هر کس که هوس این راه دارد و تخم این اندیشه در دل می کارد باید که
 همه چیز را گذشته صحبت این اکابر اختیار نماید و جان نثار لوازم طلبگاری کند و از هر جا بوس
 ازین دولت مشام جان برسد از پے آن شود خوش گفت . بیت

بعد ازین مصلحت کار در این می بینم که روم برد در میخانه و خوش بنشینم

مامول از دوستان دعای سلامتی خاتمه است والسلام علیکم وعلی سائر من اتبع الهدی
 والترم متابعت المصطفی علیه علی آله الصلوات و التسلیمات العلی -

مکتوب پہل و نهم (۲۵)

بمیرزا محمد شاہ در ندرت دنیاے دنیہ و تحریریں بر تحصیل معرفت۔

الحمد لله العلی الاعلی والصلوة والسلام علی رسولہ المصطفیٰ ونبیہ المجتبیٰ وعلیٰ آلہ
 وصحبہ البررة التقی صحیفہ شریفہ رسیدہ سبب مسرت گردید۔ مخدو بادنیایطاہر شیرین است و بصورت
 طراوت دارد، فی الحقیقت سچی ست قائل و متاعی ست باطل و گرفتاری ست لاطائل، مقنول او
 مخیزول است، مقنون آن مجنون مجاستی است ز راند و دوزخ سیت شکر آلود، عاقل آنست کہ
 باین چنین متلع کا سد فریفتہ نشود و بچنین کالائے فاسد گرفتار نگردد و درین فرصت قلیل رضامندی
 مولائے حقیقی جل نشانه حاصل نماید و توشہ آخرت آادہ سازد مطلوب درین نشاۃ فانیہ
 ادائے وظائف بندگی ست و تحصیل معرفت خداوندی افسوس است آنچه درین نشاۃ
 ازین کس طلب داشته اند بجا نیارد و بامورد دیگر پر دازد۔ بیت
 ترسم کہ یار یار ما نا آشنا بسا ند تا دامن قیامت این غم بجا ماند والسلام

مکتوب پہل و ششم (۲۶)

بہ محمد معین در انکطالب را ہمیشہ در طلب بے آرام باید بود۔

الحمد لله وسلام علی عباده الذین اصطفیٰ آنچه مرقوم نموده بود ندر روشن گردید کثرت
 اشتغال بذکر قلبی از اجل نغم است شکر آن بجا آرند لئن شکرتم لآزیدنکم امید است کہ
 این ذکر وسیلہ مذکور گردد و در پیکہ از معرفت بکشاید و ذکر و ذکر را از میان بردارد و حضور خود
 بخود روی نماید و لا ینکر الله الا الله پرده بکشاید طالب را باید کہ در طلب خود را آرام نند
 و ہموارہ مضطرب و منتعش باشد بزرگے گفته است کہ تصوف اضطراب ست چون سکون آید
 تصوف تمامد و گفته اند مرید را بدین صفت باید شد کہ درین کریم مسطور است حتی اذا

بیشتر بہ بہشت شد بل نفس تا امارہ است خائب و خاسر است قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّاهَا وَقَدْ خَابَ
 مَنْ دَسَّاهَا وَجَوْنِ مَطْمِنَةٍ كُنْتُ وَرَاضِي وَرَضِي شَدَّ بِشَرِّ بَحْتٍ وَقُرْبِ وَصَالٍ كَرْدِيدٍ يَا أَيَّتُهَا
 النَّفْسُ الْمُطْمِئِنَّةُ ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً قَرِيضَةً فَادْخُلِي فِي عِبَادِي وَادْخُلِي جَنَّتِي مَا نَا
 کہ این طفل کہ معبر نفس است لطیفہ شما باشد و امارہ شما نوید اطمینان یافتہ و از دوزخ بعد بیشتر
 بخت وصال شدہ لیکن باید دانست کہ خواب منجر استعدادت و بشر قوت است کہ قریب
 بفعل است جانی باید کند کہ استعداد او بمنصہ ظهور آید و معاملہ از قوت بفعل از گوش باغوش رسد
 بیت می تواند کہ در اشک مرا حسن قبول آنکہ در ساختہ است قطرہ بارانی را کہ
 و تعبیر واقعہ دوم کہ در آن مندرج است فقیر شما گوید کہ فلانی دل و جان ما متوجہ تست ظاہر است
 مشعر از مناسبت نامہ است فیما بین حق سبحانہ آثار آنرا بطہور آرد، اند قریب عجیب۔

مکتوب چہل و ہشتم

بمولانا محسن سیالکوٹی در ذکر کمالی کہ مناسب مقام جمع است و آنچه مناسبت بحج بعد الفرق دارد
 و بیان عین الیقین و حق الیقین۔

حمد لله على نعمائه والصلوة والسلام على افضل رسله وانبيائه وعلى الروح صبحه وسائر
 اوليائه، صحيفه شريفه رسیده خوش وقت و ذوقین ساخت از نفی وجود و وجدان عدیت ذاتیہ
 اندراج یافتہ بود نیک مبارک است حق تعالی از دیدار این پیر فریاد عین و اثر از روی بر پایہ نوشتہ بود
 احوال خود نوشتن اثبات وجودی بخش و نیز نوشتہ کہ خود را بیچ نمی یابد از دست نشان چگونہ یابد
 اگر هست خود نشان هستی حق می یابد و اگر نیست و عدم محض بقدرت کاملہ صورت بستہ است
 پس چہ در یابد و منزه و من محدث جبران کار و بار خوشیم میخواہم یک چیزے نفہم ہر چہ می فہم،
 حق تعالی از ان منزه و بیرون است پس چہ کم من هیچ، مخدوم آنچه نوشتہ اید ہمہ درست و سنجیدہ
 است، سالک ہنگام ظہور و استیلا ہستی حق، ہستی موہوم خود را متلاشی و ناچیزی یابد بیچارہ

که خود را کم کرده از هستی خود خبر ندارد و از هستی مطلق چه خبر خواهد داشت و از جمال و کمال او چگونه بهره خواهد گرفت کمال در حق او انتقاع کمال است و تخریت در سلب تخریت نصیب او از آن ذروه علیا استهلاک و بے نصیبی است، حضرت خواجہ با قدس سرہ فرموده اند: بیت

از حضرت ذات بهره استهلاک است استهلاکی که از تصور پاک است
بیچاره سالک درین ہنگام چه کند و علم مطلوب از کجا آرد کہ علم منافی عین است، باید دانست کہ
این کمال مناسب مقام جمع است و چون عارف ازین مقام ترقی نماید و بفرق بعد الجمع رسد بہ بقا
و شعور مشرف گردد آن زبان علم و عین ہر دو جمع شوند و یکے منافی دیگرے نبود آن زبان بعلم باقی
خواہد دریافت نہ بعلم فانی من قناتنا فانا دیتہ۔ بیت

گر بر سر کوی عشق با کشتہ نشوی شکرانہ بدہ کہ خون بہاے تو مہم
در عین فنا باقی ست و در عین بقا فانی۔ نوشته بودند کہ حق الیقین کرامی گویند و عین الیقین حسیت
و من بدہ کیستم و چیستم، مخد و باشما عدمید و بتدہ اید کہ از پر تو کمالات وے از سائر اعدام
جدا شدہ اید و از عدم مطلق متمیز گشتہ و جود نما گردیدہ اید چون ہستی مطلق برین عدم وجود نما استیلا یابد
و این ہستی مہم در پر تو آن مستور و ناچیز نماید و در شہود شعشان آن بدہوش و متخیر شود نہ علمی
نحو دماند و نہ علمی بمطلوب عین الیقین باشد و کفر طریقت بود۔ بیت

حسن تو چنان ساخت مرا ز پر تو بر کز خال و خط زلف تو ام نیست خبر
حسن اسلام و قبح کفر درین ہنگام مستور شود درین مقام سالکے گفتہ۔ بیت
بکفر و باسلام یکسان نگر کہ ہر یک ز دیوان او دفتر نیست
ازین مقام چوں ترقی واقع شود و با نچہ درو کم شدہ بود متحقق شود با خلاق و اوصاف او متخلق گردد
حق الیقین رونماید این زبان حسن اسلام متجلی شود و باسلام حقیقی کہ از زوال و قبح کفر محفوظ
است برسد و از حیرت و بدہوشی بر آید و علم عود کند و حجاب عین نبود چنانچہ گذشت، درین وقت
اورا با و خواہد دریافت نہ جود و علم خود کہ فانی گشتہ است بدانند کہ عین الیقین و حق الیقین زرد

قوم داخل شہود انفسی است چه یافت نزدشان منقصور بانفس است بیرون خود شہود نیست
 و شہود آفاقی معتبره و نزد حضرت ایشان ماقدستا اللہ سبحانہ بسره شہود انفسی در رنگ شہود
 آفاقی از حیز اعتبار ساقط است بر آنکه حق سبحانہ چنانچہ و بای آفاق است بر آن نفس است نیز اورا جل و علا
 بیرون آفاق و انفس باید حجت پس آنچه در عین الیقین و حق الیقین مشہود سالک است نہ ذات
 حق است تعالی و تقدس او تعالی ازین مرآت مبرا است و ازین شہود منزه و متعالی است مصرع
 در کدام آئینہ در آید او

بلکہ این شہود از آیات و اہل است برو جود او عزیر پانہ و شہود آیات داخل علم الیقین است کہ اشکال
 از اثر نبوت است پس آنچه نزد قوم عین الیقین و حق الیقین است نزد آنحضرت داخل قسم علم الیقین
 باشد و عین الیقین و حق الیقین در آن بود تا از قید آفاق و انفس بالکل زبرد و از شہود بعین
 نیاید جمال این کمال پر تو نیندازد و ایمانی باین معانی مشکل کہ حاصل نماید از عین الیقین و حق الیقین
 چه تو سید و کہ ہم کند یصین صدری و لا ینطلق لسانی مصرع
 سخن از لب تو گفتم بلیم سخن گره شد

این نسبت علیہ کہ از کمال غایت حکم عقلاے مغرب دارد و از فرار فایض الانوار حضرت پیر
 دستگیر رضی اللہ تعالی عنہ مفاض و مستفاض است و از آن آن بقعہ مبارک دیدہ بصیرت نشان
 بخاک پاک آن سده سنیہ مکتحل است امثال این معانی بر ایشان بکشوف و معاین است بانوار این
 اسرار مستفیض و مستنیر اند ربنا آمتم لنا نورنا و اغفر لنا انک علی کل شیء قدير

مکتوب چہل و نهم

بیاد تپناہ حاجی الحسن الشریفین میر غصنفر در تہنیت ریح

الحمد لله ذي الشان عظيم البرهان والصلوة والسلام على رسوله المبعوث الى
 الانس والجان وعلى الود صبحه وى لاکرام الاحسان صحيفه گرامی مسرور و خوش وقت ساخت

حمد الله سبحانه که بسعادت عظمی رسیدید و فرض عمر و عمره واجب ادا نمودید و زیارت امکنه مبارکه و
 مرقد مطهر سرور کائنات علیه افضل الصلوات والتجیات مشرف گردیدید و از انوار و برکات آن موطن
 بهره و گشتید باز بعاقبت باجماعت مراجعت نمودید رجوع بیدایت که محض نهایت است واقع شد
 زود تشریف آرند که مشتاقان زیر بار انتظارند و از برکات زایران کعبه مقصود امیدوار - مصرع
 نشان اشتاداری بیاتر دیک من بنشین
 والسلام اولاد آخراً

مکتوب پنجاهم (۵۰)

به محمد عارف لاهیوری در جواب عرضیه وے که مشتمل بر احوال و اذواق بود -

الحمد لله ذی الانعام والصلوة والسلام علی رسوله سید الانام وآله الکرام و صحبه
 العظام . مکتوب شریف که منی از شوق لقاء و مشعر از آلام هجرت بود رسیده خوش وقت و زمین
 ساخت زادکم الله سبحانه شوقاً و دوقاً آنچه از احوال پذیرده خود نوشته بودند که خود را از ذات صفات
 و افعال عاری می یابند که اطلاق انا درین موطن مفقود است زوال علم حضوری که عبارت
 از نفس حاضر است نیز اظهار نموده مطالعه آن مخطوظ و ملتذ ساخت و نیز شهود معیت و احاطه
 ذاتی و یافتن آن کالایات المتشابهات نیز واضح گردید - آنچه نوشته اند که ذات و صفات افعال
 مرغیر حق را تعالی بطریق عاریت است محل نامل است چه ممکن را ذات نیست همگی وجوه اعتباراً
 است و اگر ذات است عدم است که لائحه است ممکن از مرتبه ذات اقدس تعالی قلیل
 التصیب است آری صفات و افعال که بمنزله ذات اوست عاریت است بله رواست که
 عارفی کالی را بعد از فناے تم از نزد خود ذاتی عطا فرماید که قیام افراد عالم بان ذات بود
 این قسم عارف در یک عصر متعدد نمی باشد بلکه بعد از قرون متداوله و از متباعده ظهور می نماید
 نوشته بودند الحق متشابه کل خیر و غیره متشابه کل شر لانا معدوم المطلق و المعدوم المطلق
 لا یصدر منه الا شرا هذا ایضاً محل نامل لان امکانات باسرها اعدام مقیده لامعدوم مطلق

ن
 خیر و ممکن غیره

بعد

نعم العارف الكامل بقدر ومنتسباته الى اصولها وحقوق الكمالات المقيدة بالاطلاق يبعد
 عنه المقيد الذي بمنزلة ذاته ملحقا بالعدم المطلق والنفي الصرف الذي لا يقيد الاعتبار
 فيه من وجملان تميز العدم عن سائر الاعدام كان لاجل ظهور المنتسبات فيه و
 انعكاس الكمالات فلما كحق الكمالات باصولها لم يبق للعدم المقيد فابه الامتياز عن سائر
 الاعدام وكحق بالعدم الصرف وقايح كدبره ووثقة بودند از اخراج صفات زميمة و افعال
 صفات حميده و در واقعه ديگر كه نداشتيد بديگر كه من از توحيد نستم و توازن جدا نيمستي تعبير آن همين
 احوال است كه نوشته ايد و واقعه ديگر كه پيغمبر اصلي الله تعالى عليه وسلم ديد ايد كه مي فرمايند كه
 شيخ تو همراه من طعام مي خورد و مبارك است و چون اين دو را زكار را نيز بشارت است شكر
 خدا و ندي جل شانہ بجا آورد الحمد لله الذي هدانا لهذا و اولا كنا لنتهدى لولا ان هدانا الله
 لقد جاءت رسل ربنا بالحق عليهم وعلى آل كل الصلوات والتسليمات والبركات.

مکتوب پنجاه و یکم (۵۱)

به يكه از صالحات اهل طریق در ذكر بعضه از عادات شریفه حضرت رسالت خاتمت علیه علی آله
 الصلوات والتسليمات و ما یناسب ذلك -

الحمد لله وسلام على عباده الذين اصطفى. سوال: حفر قبر در حیوة خود طریقه مسنونہ
 است یا نہ. جواب این عمل از حضرت رسالت خاتمت علیه علی آله الصلوات والتسليمات
 و از خلفائے راشدین و سائر کبار صحابه رضوان الله تعالی علیہم اجمعین یہ ثبوت نہ پیوستہ است
 آری از بعضے سلف چون عمر بن عبد العزیز و غیرہ منقول گشته کہ در حیوة خود اتحاذ قبر کرده اند و علماء را ہم
 درین باب قبیل و قال است بعضے بکر است قائل اند و بعضے بجاز بے کرامت و بعضے باستحباب -

سوال: عادت شریفه حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و علی آله وسلم در طعام چه بودہ
 جواب: آنحضرت طعام تناول می فرمود بر حد ضرورت و قدرے کہ بآن قوام بدن باشد

بے آنکہ سیر بخورد و پروایت عانتشہ صد لقیقہ ثابت شد است پر شد شکم حضرت علیہ الصلوٰۃ والسلام
 ہرگز و بود آن حضرت علیہ الصلوٰۃ والتجیہ در اہل خود کہ سوال نمی کرد از ایشان طعام اگر طعام
 می آوردند بخورد و ہر چہ می آوردند قبول می فرمود و آنچه از انہر بہمیرا دند می آشا مید و دوست ترین
 طعام نردا و علیہ الصلوٰۃ والسلام آن بود کہ بروے دست بسیار باشد یعنی با جماعہ بخورد نہ تنہا،
 و پروایت معدی کرب ثابت شدہ است کہ حضرت فرمود علیہ علی آلہ الصلوٰۃ والتسلیمات بسندہ
 است ابن آدم را لقمہ چند کہ درست از بند پشت او را پس اگر نتواند برین صبر کرد پس سوم حصہ از
 شکم او برائے طعام او باشد و سوم برائے آب او باشد و سوم حصہ برائے نفس گرفتن باشد در شروع
 طعام بسم اللہ گفتی و این عمل سنت مؤکدہ است و فرمودہ علیہ الصلوٰۃ والسلام ہر کہ طعام بخورد
 بعد از ان بگوید الحمد لله الذی اطعمنی هذا الطعام و رزقیہ من غیر حول منی و لا قوۃ ایزیدہ
 شوگناہان ما تقدم در روایتہ ما تقدم و ما تخر و جواب آنحضرت بر حد اعتدال و قلت بود با آنکہ دل مبارکش نمی خوابد
 بلکہ چشم آنحضرت می خوابد علیہ و علی آلہ الف صلوٰۃ والتجیہ متون کم کردن آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم
 ہفدہم ماہ یا نو زدہم ماہ یا بست و یکم ماہ بودہ است لباس آنحضرت علیہ الصلوٰۃ والتجیہ بر چند نوع
 بودہ است لباس نفیس ہم پوشیدہ اند یعنی رد نگردہ اند و غیر آن ہم پوشیدہ و جامہ پنیکی بیشتر پوشیدہ اند
 و شمیمہ ہم در بر کردہ اند با کجملہ عادت شریف در لباس تکلف نبودہ ہر قسم حاضر می شد قبول می فرمودند
 و روز معین برائے قطع جامہ ثابت نشدہ است و روز ولادت و روز وفات خیر البریہ علیہ الصلوٰۃ و
 التجیہ روز دوشنبہ است آخرین روز وفات یافتند و آن روز کہ روز شنبہ ایشان را نگاہداشتند و
 منتصف شب چہار شنبہ و در روایتی اخیر شب ایشان را بدقون ساختند علیہ و علی آلہ
 افضل الصلوٰۃ و اكمل البرکات۔ رباعی

باخیر مزدقنت فی التراب اعظمہ

فطاب مزطیہن القاع و الاکم

روحی القداء لبقیرانت ساکنہ

فیہ العفاف و قیہ الجود و الکریم

از سن مبارک حضرت حبیب رب العالمین صلی اللہ تعالیٰ علیہ و علی آلہ وسلم پر سیدہ بودند۔

برائند درین جا چند قول ست بقولے بر سر شخصت سال فوت کردند و بقولے شخصت و سہ و این قول صحیح ترین اقوال است بقولے شخصت و پنج و علمایان این اقوال جمع کرده اند کہ ہر کہ شخصت و سہ سال گفتمہ است، سال ولادت و سال وفات حساب نکرده است و ہر کہ شخصت و پنج گفتمہ است سال ولادت و سال وفات را حساب کرده است و ہر کہ شخصت سال گفتمہ است عشرات را شمرده و کسور را شمرده والسلام علی من اتبع الهدی۔

مکتوب پنجاہ و دوم (۵۲)

الی شیح مصطفیٰ فی بیان کیفیت جامعیتہ کل اسم الاءماء والصفات و بیان کیفیت الوصول الی مرتبۃ الذات و تحقیق بمقالہ ہما و ست و ہما از و است بیان ان زوال صفتنا الارادہ مشروطہ فی اطوار الولایت دون النبوة و بیان فنا اللطائف و تعین اتوارها و بیان ان بعد فنا القلب الذی ہو محل الشعور من الذی ہو صاحب الشعور و کیفیت الجمع بین التثبیت بالاسباب و تفویض الامور الی رب الارباب جل شأنہ و فینا سبب ذلك۔

مقام

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ اَمَّا بَعْدُ فَقَدْ وَصَلَ الْمَكْتُوبُ الْمَرْغُوبُ مِنَ الْاَخِ الْاَعَزِّ الْاَشَدِّ وَ سَرَفِي وَ صَوْلُهُ وَ كَانَ مُشْتَمِلًا عَلٰی اَسْوَلَةٍ فَلَنَشْرَعُ فِي اجْوِبَتِهَا وَ اللّٰهُ سُبْحَانَهُ الْمَلْمُومُ لِلصَّوَابِ۔
سالتنی ان لما وقع فی بعض المكاتب ان كل اسم الاهی جامع للاسماء والصفات ان كان المراد منها كل اسم متصف بالاسماء والصفات فيلزم تعدد الذات او قیام العرض بالعرض و ایضا یلزم ان يكون اسم الاءماء ایضا جامع للاسماء والصفات و هكذا اسم اسم الاءماء و هلم جرا الی غیر النهایة فیلزم التسلسل۔ و الجواب انه يجوز ان يكون الصفة و صفة الصفة کلیتہما قائمتین بالذات الواجبی تعالی و تقدس فلا یلزم الانقلاب ولا قیام العرض بالعرض كما قالوا فی بقاء الاعراض وان الاعراض والبقاء الذی هو صفة کلها قائمان بالجواهر لا یجوز ان يكون المراد بالاسماء الاءماء التي تميزت فی العلم الواجبی تعالی و صارت مباری

کتابها

تعبئات الخلاق لا الاسماء المندرجة فيها على ان نقول ان الكمالات الالهية غير متناهية
 فلا استحالة في ان يكون الاسماء المندرجة ايضا جامعته والتسلسل المحال هو ترتيب امور غير
 متناهية وهو مفقود ههنا وايضا ليس المراد بجامعية الاسم للاسماء والصفات كونه موصوفا
 بها بل كونها ملحوظة فيها او كونه متعلقا بها او كونه مشروطا بها كما ان العلم اجمع الاسماء باعتبار
 تعلقه بجمعها والتكوين جامع باعتبار كونه مشروطا بصفات الكمالات من العلم والقدرة و
 الارادة وغيرها لا يتم بدونها فكانها مأخوذة قيودا والقدرة والارادة مشروطتان بالحياة و
 العلم وكذا السمع والبصر مشروطتان بالحياة مستبتعتان ملزومتان للعلم فجامعية العلم
 مأخوذة في هذه الصفات والكلام جامع باعتبار الاشتمال عليها والصوفية الموحدة
 قالوا ان الذات تعالى وتقدس بجميع اسمائه وصفاته سائر متجمل في جميع الاعيان العلية
 والتأرجية ولذا قالوا اكل شئ في كل شئ -

سالتني ايضا انه وقع فيه مكتوب ان الفتاوى البقا للسالك في الحقيقة انما هو باسم
 هو مبدأ ليقين السالك او باصول ذلك الاسم بالذات البحت فطالب الذات البحت كيف
 يتسلى بغير الذات واني له الصبر والثبات - الجواب ان كمال سعي الطالب المذكور ان يخرج عن
 الحجب الظلمات والتوراني وترفع الاستار عن بصيرته حتى يحصل له الوصول العرياني الا ان
 يسطاد الغشاوي ويحيط بما لا يدرك نهايتها وما احسن من قال في حقه بالشعر الفارسي بيت
 غفا شكار كس نشود رام باز چين كاي ن جا هميشه بار دست دست دام را
 وههنا سر يتعلق بالمشاهدة -

سالتني ايضا ان المقصد الاعلى والمطلب الاقصى للسالك ان يتخلص عما سواه ويخرج
 عن رقية ماعداه ويحصل له استهلاكه واضمحلال بالذات تعالى حتى يخرج عن ورطة الشرك
 الخفي ولهذه الاثر الصوفية العلية صاروا قائلين بكلمة همه دست وشينخنا واماننا صاروا قائلين بكلمة
 همه از دست والحق انه يكفي في حصول هذا المقصد ان يتقى السالك عن نفسه وعما سواه

التيقن للسالك

ولا یبقی فی شہودہ وشعورہ غیر الحق تعالیٰ وتقدرس ولا حاجتہ لہ الی ان یحمل لمعدوم الصرف
 علی الموجود الصرف وتقول ہمہ اوست ولكن یجدش از المناسبت لهذا المقام ان یقول کلمۃ
 ہمہ نیست موجود اوست لان الظلال لما کتبت بالاصول فلیس لہ ید من ان یقول ہمہ نیست موجود
 اوست فالقول ہمہ اوست وان کان خارجاً عن الشریک الخفی لکنہ غیر خارج عن ورطۃ الشریک
 الاخفی کما ان العلماء غیر خارجین عن الشریک الخفی الا ان نقول ان هذا القول بالنسبۃ
 الی اهل الابتداء - الجواب الاستهلاک والاضمحلال المذکور معبراً بالتوجید الشہودی وهو
 موطن الفناء وزوال الشعور عن شہود ما سوی الحق جل وعلا وعن وجودہ فصاحب هذا الحال
 ما لہ مجال التکلم بکلمہ ہمہ اوست وهمہ اوست اذا کثرۃ وافراد العالم لسیب مشاہدۃ الوحید
 الحقیقۃ مرتفعۃ عن نظرہ راساً کیف یحکم بان هذه الافراد عین الحق تعالیٰ او غیرہ سبحانہ
 هذا مقام الجہل والحیرۃ والتکلم بامثال هذه الکلمات یقتضی العلم والتمیز وصاحب الفناء
 ما لہ شعور بفنائہ بل لیس لہ ادراک بمطلوبہ فکیف یکون لہ شعور بما سوی مطلوبہ بیت
 آن معرفتہ ست نامش ادراک بسیط آنچاہے محل دانش و ادراک ست

تعمہ ہمہ نیست موجود اوست وان کان قریباً من حال لکن ما لہ مجال التکلم بامثال هذه
 الکلمات لما مر ان تکلم کان نقصاً فی حالہ وشراً فی اطوارہ لان هذا المقام عین الیقین
 وکل من العلم والبعین فی هذا المقام حجاب الاخر علی ما هو المقر عند القوم ومن ہہنا علمت
 ان صاحب ہمہ اوست ما خرج عن دائرۃ علم الیقین وما تخلص عن شہود اکثرۃ وما
 تحقق بالفناء وعین الیقین وان تصور اکثرۃ بعنوان الحقایق لکن مشہودۃ اکثرۃ دون
 الوحیدۃ والذی حکمت علیہ بانہ مقصد اعلیٰ ومطلب اقصى من الفناء وزوال الشعور
 عما عداہ انما هو شرط للوصول الی المقصد الاقصیٰ والمقصد الاقصیٰ وراءہ - بیت
 بیچ کس راتا نگر در اوفتا نیست رہ در بارگاہ کبریا

قالوا نانه رہی نیابی و فی ذلک فلیتکنا فیس المتناقضون -

تنبيههم: اذا عرج السالك عن هذه الفناء والعيز اليقين تحقق بالبقا وخو اليقين وارتقى
من السكر وعدم الشعور الى الصحو والشعور لم يكن كلام من العلم والعين حجاب بالآخر وصار
مولودا بالولادة الثانية وموجودا بالوجود الموهوب الغاني الخفاني وهما شهود العالم متميزا عن
الخنجى جل وعلا في يحكمهم ازوست ويكون في هذه الحكمة بريعا عن اقسام الشرك لانه
تخلص بالفناء عن هجته فاسواه ونكر عن رقية فاعداه وخرج عن مكاييد الامارة بل
صارت امارته مطمئنة وتخلق باخلاق الله عز وجل ورجع الى العالم للتكميل والارشاد
ويرى العالم مصنوعا لى مظهر الكمال لانه سبحانه ولما كانت المظاهر صادرة عنه سبحانه
لاجرم حكمهم ازوست وما قلته ان هذا القول بالنسبة الى اهل البداية نعم كذلك
لكن ما سمعت ان النهاية هي الرجوع الى البداية فهذا القول بالنسبة الى اهل البداية
والنهاية وشهود العالم نصيبرها والمتوسطون الذين هم في سكر الحال يستنكفون عن شهود
العالم باستغراقهم واستهلالهم ليس لهم علم بما سواه ولا شعور بما عدا اولم يعلموا ان
العالم معلوم للحق عز وجل ومشهود له تعالى فعلم وشهوده من صفات الكمال نعم هجته
والتعلق به نقص وشرك خفى وبهذا الظاهر الفرق بين شهود العوام وشهود اخص الخواص
للعالم فشهود العوام وعليهم مقتزات بالتعلق والحب له فلاجرم صاروا محجوبين محرومين
وشهود اخص الخواص خال عن هذا التعلق والمجته برى عندهم بنحو اعراض المجتهد
تحققوا بصفة الكمال الذى هو العلم والشعور والخواص وان تخلصوا عن مرض التعلق
لكن خلوا عن صفة الكمال على ان شيجنا وقد وتنا ايضا قابل بكلمة نية نيت موجودا و
كما لا يخفى على المتنبع في كلامه وما قال كما ان علماء الظواهر ما خرجوا من الشرك الخفى
العجب من ان العلماء ايضا قائلون يقول بهم ازوست فالحكم عليهم بانهم في الشرك الخفى
وعلى القائل بهم ازوست بالشرك الخفى بحكم صرف والاعتراض ناش عن عدم العلم
بحقيقة الحال وعدم الوصول الى كنه المقال والله المستعان المتعال ومنه القيص والموال

رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا -

سالتني ايضا ان زوال صفت الارادة محمود بالنسبة الى النبي والولي ام بالنسبة الى
الولي خاصة الخ. الجواب ان المطلوب من زوال صفت الارادة رفع متعلقاتها السوء ولما كان رفع
متعلقاتها في طريق الولاية متعسرا بل متعذرا مع بقاء صفت الارادة لاجرم اهل الولاية يجتهدون
في زوال نفس الارادة بل كان زوالها شرط في اطوار الولاية وذلك لان قرب الولاية ظلي والقرب
الظلي لا يقوى ان يرفع متعلقاتها السوء مع بقاء نفس الارادة وفي طور النبوة يشهدون في رفع
متعلقاتها الا في رفع نفسها لانها في نفسها صفة كمال والقبح الذي جاء فيه من متعلقاتها السوء
فلما ارتفع متعلقها السوء لم يبق حاجة الى رفع نفسها لان قرب النبوة قرب اصلي وهذا القرب
يقوى ان يرفع متعلقاتها مع بقاء نفسها في طريق الولاية زوال الارادة مطلوبة محمودة دون
طريق النبوة وما قال لسائل ان بقاء الارادة مناف لمقام الرضاء والعبودية ممنوع لان
المنافات متعلقاتها السوء بان يريد خلاف رضاء الله تعالى لا لنفس الارادة فان كان
مراد ان يرفع متعلقاتها السوء بان يري خلاف رضاء الله تعالى لا لنفس الارادة لانها في

يجتهدون
السوء لان

طريق

سالتني ايضا عن فناء الجواهر الخمسة التي هي لطائف عالم الامر وسالتني عن تعيين
انوارها ايضا فاعلم ان لكل لطيفة من هذه اللطائف الخمس صلا في مراتب الوجوب و
فناء كل لطيفة منها متوطر بوصول تلك اللطيفة الى اصلها واستهلا كرهاية فالقلب اصل
عن صفات الافعال ففناءه مربوط بتجلي الافعال واصل الروح من الصفات الحقيقية
ففناءه متعلق بتجلي الصفات واصل السر من الشيون التي هي اصول لصفات ففناءه
موقوف على تجلي الشيونات واصل الخفي من الصفات التزهيمية ففناءه بالوصول الى هذه
الدرجة القصوى واصل الاخفي من مقام الجهل والحيرة التي نشأ من التجلي الذاتي ففناءه
مربوط بهذا التجلي، واما انوار اللطائف فنور القلب نور اصفر على ما قالوا ونور الروح احمر
نور السر ابيض ونور الخفي اسود ونور الاخفي اخضر -

المستبين

سالتنی ایضاً ان طالب الوصول هو قلب لسالك فيعد فناء الاتم اي شئ
 واصل بالمطلوب وبعد عدم شعوره من الذي هو صاحب الشعور فان قلنا ان بعد فناء
 الاتم يعطى للطالب قلب ودرك وشعور ورأى ذلك القلب والدرك والشعور ويكون
 هذا القلب الاخير واصل وواقفاً لم يصل الطالب الى المطلوب. الجواب لو اصل
 هو القلب مثلاً الذي كان طالباً وحصل له الفناء وصاحب الشعور ايضاً هو المعدوم فعدم شعوره
 بالنسبة الى ما سوى المطلوب وشعوره بالمطلوب اي ادراك بسيط به وبعد لبقاء حصل له
 ادراك مركب وهذا السؤال قريب عن اعتراض صاحب النزعة اعترض على القوم في
 القول بالفناء حيث قال بالشعر الفارسي - شعر

گویند عنان خود چه تابی گم شو که چو گم شوی بیابی
 این نکته نمود تا صوابم چوں گم شوم آن گهی چه یایم
 یا بنده اگر کسی دگر خواست از گم شد تم پس و چه میخواست

ولقد كتبت في حل هذه الشبهة شيئاً وفي بعض مكاتبي فيطلب من ثم -

سالتنی ایضاً ان النظر على المؤثر الحقيقي تعالى والنظر الى الاسباب الظاهرية و
 المكاسب الصورية يكونان في ان واحد فكيف يجتمع الوجدان الاتم مع فقدان
 الاكمل. الجواب انما راي المؤثر الحقيقي في الاشياء كلها هو الخي عز وجل راي الاسباب
 عداً عاديتة يخلق الله تعالى الاثر بعد مباشرتها فلم يكن منافياً للوجدان ولم يحصل الفقدان
 كيف وبعض الاسباب مما يجب ايتانها بحيث لو تركها كان عاصياً -

سالتنی ان قوايد ذكر النفي والاثبات صارت برئینہ من الزمان منوط باسم
 الذات وزوال احتیاجی عن النفي والاثبات والآن زال الاحتیاج عن اسم الذات ایضاً
 والتوجه الى صرف والمراقبه يقوم مقامها. الجواب ان هذه الطرق انشرح الصدر
 يحصل الترتي اشتغل به لكن لا تترك تكرار النفي والاثبات لان منافعة متوقعة لم يتم بعد -

ناتینہ

الطرق كلها موصلة قباي طريق

سالتی ان النصیب من الذات الواجبی تعالی و صفاتہ و افعالہ سبحانہ لیس
 الا المنجیر و المنجس و الام و المحرقہ۔ الجواب الامر ہکذا الممكن کیف یدرک لکنہ الواجب و
 الحادث یتجیل احاطتہ بالقدیم فلا جرم یكون الحرفان دائماً للتراب و رب الارباب
 نصیب مرتبک المرتبۃ المقدستہ یكون مقدر ان بقدر استعدادہ و حصولہ و وصولہ مقیداً
 بقید تعینہ و المطلق منزہ عن ہذا التقدير المتعال عن ہذا البقید و لنعم ما قال بالشعر الفارسی
 بیت تو از خوبی نمی گنجی بعالم مراہرگز کجا گنجی در آغوش
 ولیکن ہذا آخر المکتوب و الحمد لله اذ لا و اخرا و الصلوٰۃ و السلام علی رسولہ ائماناً و سرمداً و علی
 الکرام و صحبہ العظام علی سائر الانبیاء و الملائکۃ و الصالحین۔

مکتوب پنجاہ و سوم (۵۳)

حاجی شریف خادم در جواب اسولہ وے۔

الحمد لله و سلام علی عبادہ الذین اصطفی، اخوی حاجی محمد شریف سوالے چند نموده
 بودند جواب ہر کدام را بگوش ہوش استماع کنند دوام آگاہی را بیداری و خواب و تلاوت و
 نماز و جزآن یکسان ست درین وقت حضور و آگاہی ملکہ دل می شود و صفت لازمہ او کہ ہرگز
 انفکاک پذیر نیست حضرت موسی علی نبینا و علیہ الصلوٰۃ و السلام کہ فَاخَافُ اَنْ یَّقْتُلُوْهُ
 فرمودند عذر و ابا از تبلیغ رسالت نبود بلکہ بیان حال بود و نیز اشارت بانست کہ بعد از آنکہ من
 کشتہ شوم تبلیغ رسالت کما ہو حق از من نیاید ازین حی ترسم و اگر عذر و ابا بودے چرا فرمودے :
 وَاَحْلَلْ عُقْدَةَ مَنْ لِّسَانِيْ یَقْفَهُوا ثَوْبِيْ وَاَجْعَلْ لِّيْ ذَرِيْرًا مِّنْ اَهْلِ هَارُونَ اِخِيْ اَشَدُّ
 بِہِ اَزِّيْ وَاَشْرِكُ فِيْ اَمْرِیْ وَ ثَمَرَةُ دَعَا اللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِحَدِّیْ وَاَجْعَلْ عَنِ اَکْرَمِ عِبَادِکَ وَ حُصُولِ
 ثَوَابِ وِدرجات ست مردعا کنندہ را نمی بینی کہ حق تعالی می فرماید اِنَّ اللّٰهَ وَاَمَلًا لِّکِنَّ یُّصَلُّوْنَ
 عَلَی النَّبِیِّ بازمومنان را حکم است کہ بگویند اللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَی مُحَمَّدٍ و نیز بعد از آن ما ثورا است کہ

بگویند و ابغثه مقام محمودان الذی وعدته انک لا تخلف المیعاد و حال آنکه موعد حق تعالی البته واقع است و الدلیل علیه ما ورد فی الحدیث فی غایة العمال یا ایها الناس ان اتجا کم یوم القیمة من احوالها و مواظبها اکثرکم علی صلوة فی دار الدنیا ان قد کان فی الله و الملائکة لکفایتاذ یقول ان الله و ملائکته یصلون علی النبی الایه فامر بذلك المؤمنین لیثبتنهم علیه لدی علی عن انس ممکن بر چند وجود هستی مستقل ندارد و هر چه دارد عاریت است لیکن حق تعالی این هستی عاریت را از کمال قدرت خویش ثبات و استقرار داده است احکام صادقه بران مترتب ساخته و تکالیف شرعیه در همین مرتبه فرموده و عذاب ثواب ایمان بر او بطور کرده که هر که انکار آن نماید جزوزندیق است مالک حقیقی همه اشیا و دست تعالی لیکن بظاہر هر که را از بندگان خود مالک ساخته است دیگرے را تصرف در آن بے اذن او حرام ساخته است مواخذه بران مترتب کرده فلا تکن من القاصرین تخصیص حضرت ابراهیم در میان سایر انبیاء علی نبینا و سایر الانبیاء الصلوات و التسلیمات بے کما صلیت علی ابراهیم جهت بزرگی ایشان است هر نبی که بعد ایشان آمده بامور بتابعیت آنحضرت گشته است اتبع ملة ابراهیم حنیفاً شاکها است برین معنی و تفصیل درین باب از مکتوبات حضرت ایشان باب اید حبت ایمان اسلام فی الحقیقت یکے است لیکن هر جا عطف اسلام بر ایمان آمده است مراد از ایمان تصدیق قلبی بایده داشت از اسلام انقیاد صوری که باعمال جوارح دارد که در اطلاقات شرع ایمان اسلام باین معنی هم آمده است مقصود از کرمه لقد نصرکم الله ببدر و انتم اذله تعدد نعمت خود است بر بندگان خود و منت نهادن است بر اینها و طلب شکر است از ایشان چنانچه فانقوا لله لعلکم تشکرون دلالت دارد بر آن خبر یا فایده خبر در هنگام دوم حضور اگر از ظاہر غفلت واقع شود یا گناه سرزند ممکن بلکه واقع است بخصوی باطن قصورے نیست.

مکتوب پنجاه و چهارم (۵۴)

بشیخ محمد علیم جلال آبادی فی الترغیب علی دوام الاقبال الی الله سبحانه و انقطاع عما سواه.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ الْحَمْدُ لِلَّهِ وَسَلَّمَ عَلَى عِبَادَةِ الَّذِينَ اصْطَفَىٰ خُصُوصًا عَلَى سَيِّدِ
 الْوَرَى صَاحِبِ قَابِ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَىٰ وَعَلَىٰ الرُّسُلِ أَصْحَابِ الْبُرَّةِ التَّقَىٰ أَمَا بَعْدُ فَقَدْ وَصَلَ إِلَيْنَا مِنْكُمْ
 كِتَابٌ كَرِيمٌ كِتَابٌ دَاعٍ إِلَىٰ لَذَاتِ النِّعَمِ لَا زَالَتْ مَشْمُوكًا بِعَنَائِيَاتِ اللَّهِ وَدَوَامِ اقْبَالِ اللَّهِ وَ
 انْقِطَاعِ عَمَّا سِوَاهُ اخْتِرَقَ قُلُوبَ لِعَاشِقِينَ بِتَارِهُوَاهُ وَتَعَطَّشَ أَكْبَادَ الْمُحِبِّينَ فِي تَمْنَاهُ فَطُوبَىٰ
 لِمَنْ لَمْ يَكُنْ لَهُمْ سِوَاهُ وَبَشَّرَىٰ مَنْ لَمْ يَبْقِ لَهُ شَعُورٌ بِإِعْدَاةٍ فِي جَدِّهِ مَنْ وَفَّقَ لِمَرْضَاتِ اللَّهِ وَ
 يَا حَسْرَتًا عَلَىٰ مَنْ فَرَطَ فِي جَنَابِ اللَّهِ الْمَسْئُولِ مِنْ اللَّهِ تَعَالَىٰ وَصَوْلَكُمْ عَلَى الدَّرَجَاتِ وَشَهُودَكُمْ
 أَقْصَىٰ الْغَايَاتِ بِحُرْمَتِ أَفْضَلِ الرُّسُلِ وَأَكْمَلِ الْمَكُونَاتِ عَلَيْهِ وَعَلَى الْأَشْمَلِ الصَّلَوَاتِ وَأَكْمَلِ
 الْمَكُونَاتِ عَلَيْهِ وَعَلَى الْأَشْمَلِ الصَّلَوَاتِ وَأَعْلَى الْبَرَكَاتِ - مُحَمَّدٌ يَا بَرَدِ رِدِّي بِلَا شَاهِ حَسِينِ خَيْرِ رُؤْيَا
 أَيُّهَا يَوْمَ دَارِ صِحْبَتِ أَوْ خَيْلِ مَحْظُوظِ وَذَوْقِينَ تَشْدِيمِ وَبُرْفِ اجَاذَتِ شَمَاهِمِ اجَاذَتِ تَمُؤِيمِ وَفَقْدِ اللَّهِ
 سُبْحَانَ مَرْضِيَانِهِ چُونِ مَحَبِّ قَدْوَى شَمَاسْتِ طَرِيقَةِ شَفَقَتِ مَهْرَبَانِي بِشِيشِ از بِشِيشِ يَا وَیِ مَرَعِي دَارِنْدِ -

مکتوب پنجاویں نم

ساجی سلیم بلخی در تذکیر و التزام طریق خود -

الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام الايمان الاكملان على سيد المرسلين محمد
 واله وصحبه جميعين سلام و تحية از اين مسكين دور افتاده انخوی اغزی حاجی الحسن الشریفین
 مطالعة نمایند و بوظائف از کار و طاعات سرگرم بوید و از استعداد موت فارغ نباشند و
 نوشته آخرت را آماده سازند با کجمله از دنیا معرض و با آخرت مقبل بوید و راه مرسلت مفتوح
 دارند که سبب توجه غائبانه است و بیاران طریق را عزیز دارند و فانی در یکدیگر باشند در سخا
 بیته هم خوانند باشند و طریق خود را ملتزم بوید و احداث امری در طریق نمایند فیوض و
 برکات طریق تا زمانه قائلین است که احداث امری در طریق نشده است و الایراه فیوض
 مسدود است و اجازت تعلیم طریقت هم مشروط است بعدم این احداث اتباع سنت

و رسوخ بر محبت شیوخ ہر چند این محبت بیش از اخذ فیوض از باطن شیخ بیش چون چہر در
 طریقہ بانیت یاران را بچہر نباید دلالت کرد و حلقہ چہر نباید منعقد ساخت والسلام علیکم
 و علی سائر من اتبع الہدی والتزم متابعتہ المصطفیٰ علیہ و علی الصلوٰۃ والتسلیمات
 والتحیات والبرکات العلی۔

مکتوب پنجاہ و ششم (۵۶)

بجناب رشاد پناہ حقائق و معارف آگاہ خواجہ عبدالغفار بلخی در جواب رقمہ ایشان کہ متضمن
 بشارت بود و بیان سبقت و استقلال اصل و تبعیت و محویت ظل۔

الحمد لله العلی الاعلی والصلوٰۃ والسلام علی رسولہ محمد خیر الوری صاحب
 قاب قوسین او ادنی و علی صحبہ البررة المتقی۔ اما بعد ذرہ احقر بحضرت ولایت پناہ
 ارشاد و اقامت دستگاہ میرساند عنایت نامہ نامی و صحیفہ گرامی کہ از روی شفقت مہربانی
 نامزد این بے حاصل فرمودہ بودند بوردان مستنعد و سر بلند گردید۔ مصرع

بوسیدم و بر مردیک دیدہ تہام

امیدوار است کہ ہم برین منوال این دور از کار آگاہ گاہ بجائشہ ضمیر مہر تنویر راہ می دادہ
 باشند و باذواق خاصہ می نواختہ باشند و رؤیای عنایت نامہ کہ از عین کرم بود بے سابقہ اسلت
 نعمت بود غیر مترقبہ امیدوار کشایشہا و ترقیہا از وصول آن گردید بے سبقت از بزرگان می باید
 و کرم از کریمان می شاید۔ مصرع

از پیشگاہ چین آردہ است و اشدر شوق باصل منسوب گشتہ برانیہ از مبداء است آغاز از اصل

بچہم و بچونہ خیر و کمال کہ ظل دارد ہمہ مستعار و مستفاد از اصل است و ظل در ہیچ چیز بخود
 استقلال ندارد و اگر نسبت خیر و کمال بخود نماید خائن بود و دعوی ہم سری باصل پیدا کند کمال
 در حق او انتفای کمال است و خیریت در سلب خیریت ظل نصیبے کہ از اصل دارد بعد در

منتسبات بآن محویت و متلاشی است ہر چند ظہور اصل پیش محویت و تلاشی ظل پیش . بدیت
 معشوق اگرچہ ہست ہمخانہ ما ویران تر از اول ست و پیرانہ نا
 بیچارہ کہ جز انتفا از اصل بہرہ ندارد از کمال او چہ خبر داشته باشد و کمال او چگونہ پے برد . بدیت
 گیرم کہ بغمخانہ ما یار خرد کو حوصلہ و طاقت دیدار کہ دارد
 تسبیح و عصای تبرکی زیدۃ العارفین قدوۃ المحققین حضرت مخدومی اعظم قدس سرہ کہ از تطف
 ارسال داشته بودند و این مسکین را بآن نواختہ رسید و بر سر و چشم نہادہ از برکات آن بہرہ مند
 و مستفیض گردید الہی سلامت باشد بشارت قطبیت کہ در بارہ این مسکین دیدہ مرقوم قلم
 مشکین رقم فرمودہ بودند از مطالعہ آن مفتخر و مبہی گردید این دور از کار را ہمیں قدر بسیار است
 کہ بخاطر دریا مفاطر راہ یافتہ است و در حضور پر نور بندگور گردیدہ این معنی را برابر چہ دین بشارت تصور
 می نماید آنقدر شادی و مسرت کہ ازین دست دادہ زیادہ از آنست کہ بشارت دہد
 ماسر فی تبشیر کم لی مثلہا قدس فی انی خطرت ببالکم
 ظلال اشفاق و ارشاد بر مفارق حجان ہوا خواہان محدود و بسوط باد بالنبی الہی والہ الامجاد
 علیہ و علیہم الصلوٰات والتسلیمات والتحیات والبرکات -

مثلاً

مکتوب پنجاہ و ہفتم (۵۷)

بمیزر شاہ در بیان آنکہ حقیقت ممکنات کہ عدم است و ممکن از دریافت حقیقت واجب تعالی
 عجز و یاس ناگزیر بگر آنکہ بوجود مہوہوب متحقق گشتہ پے بمطلب برد
 الحمد للہ ذی الانعام والصلوٰۃ والسلام علی رسولہ سید الانام و علی الہ الکرام و
 صحبہ الاعظام الی یوم القیام مخدوم حقیقت انسان و سایر ممکنات عدم است کہ لاشی
 محض است و وجود و کمالات تابعہ او خاصہ رب معبود است و وجود ممکن در جنب وجود واجب
 حکم مہوہوبات و تخیلات دارد معدوم از حقیقت موجود چہ در یاد و مہوہوم از کتہ ثابت متحقق

سأهباست

چه فرآگید پس ناچار عجز از معرفت معرفت باشد و یاس همواره دامنگیر بود. خوش گفت بیدت
 کو غبارِ نازِ لیلی که مجنون ساها
 چشم برره داشت گروے از بیابان برخت
 نهایت سعی این بیچاره آنست که بر حقیقت عدمیت خود آگاه شود و از نیستی موهوم منخلع گردد
 ولیکن بادراک حقیقت اجبی تعالی و تقدس چگونہ پے برد و غیر از یاس و عجز چه نصیب یابد بیدت
 عاشقان را نصیب از معشوق جز خرابی و جان گذاری نیست
 آرے بعد از عدمیت عارف و انخلاع او از این هستی موهوم بمقتضای کریمه او من کان میتنا
 فاجیناه و جعلنا له نورا یمنی به الایه می تواند که بان وجود موهوب نور مسطور پے بمطلب علی بر
 و سبر اوقات غرور آید لاجل عطایا الملک الامطایاه والسلام علیکم وعلی سائر من اتبع الهدی.

مکتوب پنجاه و هشتم (۵۸)

به محمد مومن گیلانی برهان پوری در جواب عریضه فی بیان آنکه حصول مقام او ادنی اثر تجلی ذاتی است
 وقاب تو بین تعلق تجلی صفاتی دارد، و ما یناسب ذلك من التحقیق اللائقة.
 الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفی. مکتوب مرغوب اخوی اعزیز رسیده خوش وقت
 ساخت، حمد الله سبحانه که بعافیت و استقامت اند و از یاد فقر فارغ نه از ظهور عدمیت ذاتیه
 نیستی تجلی معرا از صفات بعد از تحقق بوجود موهوب که قیام صفات بان است، نوشته بودند بوضوح
 انجامید بے ذات ممکن عدم است که با انعکاس صفات کمال در مراتب او وجود تماشیه است.
 چون سالک مستعد را نظر بر عدمیت ذاتیه افتد و کمالات منعکسه را دسترس بصاحب آن
 کمالات بدید بفتا و نیستی موصوف گردد و بموتی که پیش از موت است مشرف شود بعد از آن
 بموجب او من کان میتنا فاجیناه و جعلنا له نورا الایه اگر خواهند که آن میت شده راجع
 بخشند و آن در پوش باره محبت را بهوش آرند صفات کمال از حیات و علم و غیر آن او را از نزد
 خود عطا فرمایند فیصبریم جیا بحیاته علما بعلمه قادر اید با بقدرتته و ارادته

التحقیقا

تجلی تحقیق

اینجا دقیقه ایست، باید دانست که حقایق ممکنات اعدام مقیداندر که بانعکاس کمالات
وجودیه متمیزگشته اند و هر عدی از عدم دیگر جدا شده و چون کمالات وجودیه باصول خود رجوع
نمایند و مراتب عدم را خالی گذارند مابیه الا نیاز آن عدم از سایر اعدام نماید عدم نیز باصل خود
که عدم مطلق باشد ملحق گردد این زیان تمام و کمال از عارف نه عین ماند و نه اثر کاتبقی و کاند
کمالات وجودیه چنانچه از وی و در اع شده بودند و او را بجام حواله نموده عدم نیز از وی جدا شد
و بعد مطلق پیوست مانا که این کمال باو ادنی است و اثر تجلی ذات است چنانچه کمال سابق
که عارف بعد کحوق کمالات باصل خود را بجام و عدم می یافت از قاب قوسین بود و تعلق تجلی
صفات داشت - اگر گویند هرگاه تمیز عدم بظهور صفات است پس چون صفات باصول خود
راجع گردند باید که عدم نیز بعد مطلق رجوع نماید چه مابیه الا نیاز عدم نماید پس هر دو کمال
یا یک دیگر متلازم باشند و انفکاک مفقود بود پس جز یک کمال داخل کلی صفات بود کمال
دیگر نباشد از تجلی ذات گوئیم که صفات و کمالات خود را ظلال صفات و کمالات حق دیدن
تعالی و تقدس از تجلی صفات است و کمال این تجلی آنست که این ظلال را جع باصول
خود کرد و عارف خود را خالی از صفات کمال یابد و رخت بصحرائی عدم کشد لیکن تا زیان
که سیر سالک در دایره صفات است هر چند ظلال ملحق باصل شوند و مراتب عدم خالی از کمالات
می نماید که مانع از کحوق آن عدم بعد مطلق می شود چون دایره صفات را بنقطه آخر
رساند تجلی ذات پر تو اندازد چه علامت وصول نهایت هر مقام ظهور مقام فوق اوست
این زیان علاقه مذکوره که مانع کحوق مسطور بود نیز مانند عدم مقید بعد مطلق ملحق شود
پس تلازم و عدم انفکاک بین الکمالین مطلقا ممنوع است بلکه مقید بود در بنقطه آخر
از دایره صفات، باید دانست که این معامله از پر تو تجلی ذات است و اثر اوست و معامله تجلی
ذات امر سبب ذوقی که بگفتن و نوشتن راست نیاید من لم یتق لم یدر - مصرع

قلم اینجا رسید و سر بشکست

و اصل

نوشتہ بودند کہ در نماز گاہے چنان حضور فرمے می نماید کہ در خارج آن روی نمی نماید۔ مخدوما
حالتے کہ در نماز پیرا شود آن را فریبتے ست بر غیر آن و این حضور از اصالت مخابرات و السلام

مکتوب پنجاہ و نہم (۵۹)

بشیخ ادم تقی فی بیان ان نسبة المشائخ لیست فی فخر عاتقہم بل ماخوذة من اوار
النبوة و بیان ان النسبة النقشبندیة کیف یصل الی الصدیق الاکبر و نسبة سائر السلاسل
الی علی رضی اللہ تعالیٰ عنہما۔

سبحانک اللهم و محمدک اشهد ان لا اله الا انت و ان محمد عبدک و رسولک
اللهم صل علی افضل صلواتک عددمعلوماتک و علی الہ و اصحابہ و ازواجہ اهل بیتہ
و بارک و سلم تسلیما کثیرا کثیرا و صل الینامکاتیکم الشریفة المنیئة عن سلامة الاحبة
و استقامتکم علی الطریقتہ المرصیہ و عجنۃ الشیوخ الفناء فیہم الحمد للہ سبحانہ علی
ذلک اکمل الحمد و علی کل حال۔

سالت عنان فافی هذه الطریقتہ النقشبندیة من التوجہ الی الاحدیة الصریفة
ثم النقی والاثبات و المراقبۃ فی جمیع الاوقات لوکان فی زمنہ علیہ و علی الہ من الصلوة
افضلها و من التسلیمات اكملها و فی زمن اصحابہ الذرام علیہم الرضوان لنقلوها فی
الکتب المدأ و لتبعدهم المشتملة علی سنتہ و سنن الخلفاء الراشدین المہدیین من بعدہ
لتوقر لدواعی الیہا فلیس هذه الامن فخرعات الاولیاء العظام فالردعاء عن اجتناب
البدعۃ ای بدعۃ كانت القول بعدم حسنہا و لا توفیرہا و لا خیاء و لا للعلیل فیہا شفاء و لا
لداعمہا دواء فی هذا الطریقتہ العلیہ کیف یصح و یای معنی انتسبت السلاسل سوی
النقشبندیة الی علی کرم اللہ و جہد و هذه السلسلۃ العلیہ الی الصدیق الاکبر رضی اللہ
تعالیٰ عنہ۔ فتقول فی الجواب عن السؤال الاول ان کمالات الصوریتہ و المقامات

المدونة

المعنوية كلها مستفادة به من الجناح النبوي عليه وعلى اله الصلوة والسلام فالاحكام و
الاعمال البدئية وصل اليها رواية العلماء الكرام والاسرار والمعاملات الباطنية وصل
برواية الصوفية العظام . شعر

فكلمهم من رسول الله ملتمس عرفان البحر ورشاح من الدير

عن ابي هريرة رضى الله تعالى عنه انه قال حفظت من رسول الله صلى الله تعالى عليه واله
وسلم وعائيز فاما احدهما فثبتته فيكم والاخر لو ثبتته لقطع هذا البلعوم رواه البخاري و
روى انه لما مات عمر رضى الله تعالى عنه قال ابنه عبد الله في ايام عزائه في محضر الصحابة
ما ت تسعة اعتناء العلم فلما راى توقف عن البعض فيه قال مرادى العلم بالله دور العلم
بالحيض والنفاس فالسلاسل كلها منسوبة اليه منتهية لديه فالمشائخ واهل السلاسل
اخذوا بتوسط شيخهم النسبة المعنوية منه صلى الله تعالى عليه وعلى اله وسلم فليس
نسبتهم من فخر عاقتهم نعم ووضع الاسامى تلك النسبة من الفناء والبقاء والجدية
والسلوك والسير الى الله وامثال ذلك من فخرعات الصوفية في النفحات اول من تكلم
بالفناء والبقاء ابوسعيد الخزاز قدس سره فاصل النسبة مقتبسة من مشكاة النبوة
ووضع الاسم لها محدث والذكر القلبي ايضا مرادى كما روى انه عليه الصلوة كان قبل
البعثة مشتغلا بالذكر القلبي ولا تسلم ان التوجه الى الاحدية الصرقة والنقى والاثبات
والمراقبة لم تكن في زمانه صلى الله تعالى عليه واله وسلم ولا في زمان اصحابه بل لظاهر ان
سكوتة عليه الصلوة والسلام لم يكن خاليا عن هذه الامور وان لم تكن مسماة بهذه
الاسامى كلامه عليه وعلى اله الصلوة والسلام ذكر وسكوتة فكر والتوجه والمراقبة وامثالها
داخلة في الفكر تفكر فتن ارباطل سوئے حق تفكر ساعة خير من عبادة الف سنة فالعجب
كيف نفى كون هذه الامور في الصدر الاول وما الدليل عليه فقوله فليس هذه الا من
فخرعات اولياء في جيز المتعم ونقل ان ذكر النقى والاثبات بحبس النفس المعهود

منتبه

لتلك

الابتداء

فی طریقتنا علم الخضر علیه السلام بخواجه عبداً کخالق العجد وانی قدس سره ومن البین
 انه علیه السلام لا یعلم شیئاً مبتدعاً لیس فیہ نور ولا ضیاء ولا للعلیل منه شفاء فان قبل
 لما كانت النسبة کلها مأخوذة من انواره ورشحاته من اسرارہ علیہ علی الما فضل الصلوة
 وامل التجات فما وجه اختلاف النسبة وتبائن الطرق بالصحو والسكر والتلوین و
 التلمین والتکلم بالشطح وعدمه وامثالها فی الاولیاء قلنا وجه اختلاف الاستعدادات
 وتغایر المحال وتباين الاوعية والمظاهر النسبة الماخوذة تختلف اثارها کمیتة وکیفیتة باختلاف
 هذه الامور الا ترى ان الغذاء الواحد والدواء الواحد تختلف اثارهما باختلاف الاشتغال
 والافرنجة والشخص الواحد يختلف اطواره باختلاف المظاهر والمرایا مع
 بقدر آئینة حسن تومی نماید روی

فکل یاخذ المال من مشکوة النبوة لکن علی وفق استعداده ویظهر اثره مطابقاً
 للمظهر والمحل والنبی صلی الله تعالی علیه واله وسلم یقید ویلقی المعانی والاسرار علی
 طبق الاستعداد ووفق الاوعية کما والناس علی قدر عقولهم وروی عنه علیه الصلوة والسلام
 والتسلیماً انه تکلم مع ابی بکر بکلامهم اسراراً فاذا جاء عمر غیر اسلوباً لکلامه وبذل تبیان
 الاسرار واذا جاء عثمان غیر تلك الاسلوب ایضاً واذا جاء علی رضی الله تعالی عنهم اجمعین
 کلم بطریق آخر وما ذلك الا لاختلاف الاستعداد وتغایر الفطرة والجواب عن السؤال
 الثاني ان سلاسل المشائخ منسوبة الی الامام جعفر الصادق رضی الله تعالی عنه
 وللإمام نسبتان نسبة من ابائه الکرام منتهية الی علی کرم الله وجهه الکریم ونسبة من
 اجداده من جانب الامم مأخوذة من الصديق الاکبر رضی الله عنه وباعتبارها تبين
 الولايتين الصورية والمعنوية قال الامام ولدنی ابوبکر مرتین وکلنا النسبتين فی الامام
 من غیرتان ووصل الی المشائخ النقشبندیة من الامام نسبة الصديق الاکبر والمشائخ
 سائر السلاسل منه النسبة الماخوذة من علی کرم الله وجهه صلی الله تعالی علیه واله وسلم

مکتوب (۶۰) ششم

بحاجی سلیم بلخی در شرح واردے کہ نوشته بود و سیر و عروج لطائف خمسہ عالم امر و در آنکہ از اجتماع طالبان ترسان و لرزان باید بود۔

بعد از الحمد و الصلوٰۃ و ارسال التحیات می رساند کہ احوال و اوضاع فقرائے این حدود مستوجب حمد است المسئول من اللہ تعالیٰ عافیتکم و استقامتکم۔ مکتوب مرغوب کہ منضمین احوال پسندیدہ بود و مطالعہ آن فرحت و بہجت بخشید۔ نوشته بودند کہ بتقریب جوانی کہ در حلقہ ذکر بر در خانقاہ دیدہ بودم بجاتب تو متوجہ شدم بناگاہ در محراب مسجد ظاہر شدی بمن متوجہ گردیدی نسبت عالی بمن پر تو انداخت درین اثنا دائرہ بنظر درآمد مثل ماہ چہار دم بلکہ زیادہ ازان روشن و درخشان بود خود را در ان دائرہ مستہلک یافتم برہنجے کہ هیچ اثرے از وجود خود نیافتم۔ مخدوم می تواند کہ این دائرہ توراتی عبارت از اسم الہی باشد کہ مبداء تعین شماس است و آنکہ اثرے از وجود نیافتند نشان فناست در ان اسم، باید دانست کہ وصول باین اسم و فنا در آن کمال مرتبہ انسانی است و ولایت هر لوط است بان لیکن درین وصول مراتب بسیار است و آن اسم را چندین ظلال است ہر ظل ہنگام وصول بان عنوان اصل ظاہر می گردد و سالک را در مظنہ اصالت می اندازد تا کہ رام صاحب دولت باشد کہ وصل اصل گردد و از ظلال تمام و اربہ این از مرال اقدام و اغلاط سالکان است۔ حضرت خواجہ نقشبند قدس سرہ فرمودہ اند ہفت سال ہمراہ مولانا عارف دزنگ و پوی آن بودم کہ از اصل آگاہی بیاں سہ بار سفر حج از رفتم اگر مثل مولانا یا جبہ مولانا انجامی یافتم ہرگز از آنجا بر نمی گشتم۔

نوشته بودند بعدہ حاضر شدم دیدم کہ لطیفہای فقیریم در مقام اخفی جمع شدند و سینہ را شکافتہ بعالم علوی پرواز نمودند و جب فقیر در مسجد عالی ماند از طبقات ہفت آسمان بہ ترتیب گذشتند و بکنگرہ عرش رسیدہ نشستند اما التفات بعرض نداشتند و بازار آنجا پرواز کردند

۴ علی جاوید الشریعہ العلیہ و السنۃ السنیۃ المصطفویۃ علی صاحبہا الصلوٰۃ والسلام والتحیۃ۔

نایب
نام

ہمان مقدار راہ فوق عرش طیران کردند فهمیدم کہ عالم لامکانی خواهد بود و در آنجا مستہلک
گشتند جدی کہ ہیچ اثرے ازان معلوم نشد کذا و کذا۔ بعد ازان باز رجعت بعالم سفلی کردند
و متوجہ بدن گشتند و در مقام اخفی یکی شدند بعد ازان ہر لطیفہ در مقام خود قرار گرفت۔
مخرو با عروج لطائف و طیران آن از بدن و خالی گذاشتن بدن را از اشرف احوال است
و معبر است بقنای جسمی چنانچہ تفصیل آن در رسالت حضرت ایشان مذکور است۔
مخرو با لطائف خمسہ عالم امر کہ اجزای عالم صغیر را کہ انسان است اصول آن در عالم کبیرا
کہ سوائے انسان است از علویات و سفلیات و ظہور آن اصول فوق العرش است کہ نصیبے
از لامکانیت دارد و شائبہ بیچونی یا قنہ آن لطائف پاک را باین بدن حادث نسبت تعشق
و گرفتاری دادہ اند و باین سبب آن لطائف نورانی را باین پیکر ظلمانی تعلق خاص بہم رسیدہ
است چنانچہ ہر کدام را ازان لطائف مکان معین و آشنا جہاد جہاد آدمی مقرر گشتہ است و از
اعلیٰ علیین با سفلی سافلین نزول نمودہ و ای اگر محبوس این نفس ماند و از بند گرفتاری عالم
سفلی و از بند و ازین سفر خطر مہاجرت نماید اولئک کالانعام بل هم اضل اولئک
ہم الغافلون۔ و ہر کرا سعادت ازلی دستگیر نماید از بند این ظلمت کردہ و از بند و شوق
اصل دامن گیر او شود و کشان کشان بخود برد۔ بیت

ہر کسے کو دور ماند از اصل خویش باز جوید روزگار وصل خویش

این عروج لطائف کہ توشنہ انداز آن کشش است و ناشی از جذب اصل و چون اکنہ طبیعی
این لطائف و ظہور آنها فوق العرش است ناچار عروج آنها فوق العرش کہ محل ظہورشان است
باشد دائرہ امکانی نہایت اصول این لطائف منتهی می شود و سالک بوصول منتهای آن
قنا حاصل می نماید کہ منوط بطبی دائرہ امکانی است و سیرالی اللہ با تمام میرساند و سلوک تمام
می کند بعد ازان معالکہ بجدہ است معبر سیر فی اللہ است مبداء تعین سالک درین سیر مندرج است بیت
بوصلش نارسم صد بار از پا افگند شوقم کہ نوپرد اتم و شاخ بلندی آشیان ارم

از گرمی هنگامه طالبان نوشته بودند و ظهور احوال عجیبه از آنها اظهار نموده شکر خداوندی
 جل شانه بجا آرند و نیک باحوال شان پردازند و توجهات در حق آنها بکار برند و صلقه ذکر را معمور دارند
 لیکن ازین جمعیت واجتماع ترسان و لرزان باشند و همواره بلخی و متضرع بودند که خرابی این کس
 درین اجتماع نخواسته باشند و این کثرت ظاهر خلل در وحدت باطن نیفتند و از بعضی وسواس نفسانی
 که درین اجتماع روی دهد توبه استغفار از ان لازم گیرند با جمله هم درین کار سرگرم باشند و هم ترسان و مستغفر
 بودند بزرگان گفته اند اعمال و استغفر اوقات را بگذر و فکر معمور دارند و بخلوت راغب بودند چیزی
 تکرار نفی و اثبات نمایند که از وجود و توابع وجود اثری نماند و حضور خود بخود روی نماید و کاید کر الله
 الا الله پر تو اندازد نه آن معنی که درین وقت بنده حق گردد جل و علایک که آن معنی که بنده از هستی موموم
 منخلع گردد و اتانیت اماره از بیخ برکنده شود و معشوق خود بخود بر خود جلوه گر باشد ممول از دوستان
 سلامتی قائمه است والسلام علیکم وعلی سائر من اتبع الهدی والتزم متابعت المصطفی علیه و

الصلوة والتسليمات و
 البرکات العلی-

مکتوب شصت و یکم

بفضائل آب حاجی ابوالقاسم بن محمد مراد لاهوری در وجه فارق میان معرفتی که علمایان فرموده اند
 و معرفتی که صوفیہ کرام بان ممتازند و در ترغیب بر تحصیل این معرفت -
 الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفی صحیفه گرامی مشرف ساخت و مسرت بخشید
 چون نبی از دید قصور و ناسف بر احوال و اطوار باطنی و حال بود و ایام از آرزوی وصول
 مطلوب داشت مسرت بر مسرت افزود حق سبحانه این دید قصور را زیاده گرداناد و از عجب و پندار
 ربانی دهاد و آتش شوق در دل مشتعل کناد تا از موانع وصول بکیسوسازد و در طلب محبت او بجهت
 و یک رو گرداند ان الله قریب مجیب متحد و با شفقت آنا را مطلب اعلی درین نشانه قانیه تحصیل
 معرفت حق است جل و علما و معرفت برد و نوع است، نوع اول معرفتیست که علماء عظام
 بیان فرموده اند و نوع ثانی آنست که صوفیہ کرام بان ممتازند نوع اول مربوط بنظر و استدلال است

و نوع ثانی منوط بکشف و شہود، نوع اول داخل دائرہ علم است کہ از قبیل تصور و تعقل است
و نوع ثانی داخل دورہ حال است و از جنس تحقق نوع اول معنی وجود عارف نیست و نوع ثانی معنی
وجود سالک است چہ معرفت درین طور عبارت از فناء فی المعروف است۔ بیت

قرب نے بالادستی رفتن است قرب حق از قید ہستی رستن است

نوع اول از قسم علم حصولی است و ادراک مرکب است و نوع ثانی از قبیل علم حضوری است و
ادراک بسیط چہ حاضر درین موطن حق است سبحانہ بجای نفس سالک کہ فنا یافته است نوع اول
حصول معرفت است با وجود متازعت و انکار نفس چہ نفس درین موطن بر صفات زدیلہ خود است
از امارگی و تمرد کہ در نہاد اوست نہ برآردہ است و از طغیان و سرکشی کہ جبلی اوست بازنگشته
درین موطن اگر ایمان است صورت ایمان است و اگر اعمال صالحہ است صورت اعمال است زیرا کہ
نفس سہو بر کفر خود است و معادات مولای خود بر پا است در حدیث قدسی است عاد نفسک

فانھا انتصبت بمعاداتی، لہذا این ایمان را ایمان مجازی گویند این ایمان از زوال و خلل
محفوظ نیست المجازی یعنی، و نوع ثانی از معرفت چونکہ معنی وجود سالک است و نتیجہ اسلام نفس
است لاجرم ایمان این موطن از زوال محفوظ است و از خلل مأمون حقیقت ایمان در اینجا است
و حقیقت اعمال صالحہ درین محل متحقق حقیقت منتفی نمی شود و بقا آنرا لازم گوید در حدیث نفیس

لازم است

اللهم انی اسئلك ایمانا لیس بجدہ کفر و در کریمہ یایھما الذین آمنوا باللہ و رسولا
اشارت باین ایمان است امام جعفر جنبل طالب این معرفت بوده است کہ باین علم اجتهاد در
رکاب بشرحانی می رفت از وہ پرسیند گفت او از من خدای را بہتر می شناسد یا نا کہ امام عظیم
کوفی قدس سرہ در دو سال اخیر عمر کہ ترک اجتهاد و استنباط نموده عزلت گزیدند چنانچہ در خواب
فرمودند لوکا النسیان لهلك النعمان در تحصیل و تمہیم این معرفت بودند و در پے تکمیل این ایمان
کہ ثمرہ این معرفت است و الادرا اعمال درجہ علیا داشتند کہ امام عمل است کہ بدرجہ اجتهاد و استنباط
می رسید و کلام طاعت است کہ بیایہ درس و تعلیم می رود و باید دانست کہ قبول اعمال بروح

کمال باندازه کمال ایمان است و نورانیت اعمال بکمال اخلاص است هر چند ایمان کامل تر و
 اخلاص تمام تر اعمال را نور و قبول و کمال دیگر کمال این ایمان و تمام اخلاص وابسته بمعرفت است
 و چون این معرفت و ایمان حقیقی وابسته بفنا است موت قبل الموت پس هر که را در قدم راسخ تر بود
 در ایمان کامل تر باشد لاجرم ایمان صدیق اکبر بر ایمان امت راجح آید و اتزان ایمان ابی بکر مع
 ایمان امتی لرحم ایمان ابی بکر چه او در فضا فرد کمال بود من اراد ان ینظر الی میت یمشی
 علی وجه الارض فلینظر الی ابن ابی قحاده مؤید این معنی است زیرا که تخصیص ابو بکر حصول
 فنا با وجود حصول آن در سایر صحابه نیز دلیل بر کمال این معنی است دروے رضی اللہ تعالیٰ عنہ
 مقصود ازین ابدال و مطلوب ازین اطناب آنست که برهوشمندان و اهل فطانت لایب و ناگزیر
 است که در حاصل کار و نقد روزگار خود تا بل صادق نمایند هر که معرفت مسطور حاصل است
 فطوبی لم و بشری آنچه مقصود از آفرینش او بود کجا آورد و مقتضای و ما خلقت الجن و الانس
 الا لیعبدونی اے یعرفون چه کمال عبادت منوط بمعرفت است زندگانی نمود و هر که را این
 معرفت حاصل نیست باید که در طلب آن بجان کوشد و از هر کجا بوی از مطلوب یابد از پی آن
 شود افسوس است که آنچه درین نشأه فانیه ازین کس طلب داشته اند بجا نیاورده باشند با مور
 دیگر پر از دو تعمیر چیزے که تخریب آن با مور است نماید فردا بکدام رو بکدام جیلت زبان عذر کجا بید بیت
 ترسم که یار با مانا آشنا بماند تا دامن قیامت این غم بماند

مکتوب شصت دوم (۶۲)

بحاجی مصطفیٰ در بیان آنکه حصول ولایات و علم آن موسیٰ است مقدمات آن کسی باینسانسب ذلک
 حامداً لله العظیم و مصلیاً علی رسولہ الکریم. اللہ تعالیٰ ابواب فیوض را همواره
 مفتوح دارد مکتوب مرغوب رسیده سبب مسرت گردید و مطالعه بعضی از واق آن ذوق بخش
 از عدم حصول بعضی مطالب صوریه نوشته بود زیرا که خیر فیها صنع اللہ سبحانه همه امور را بحق

حل و علا تفویض نمایند و در حصول آن تعب نکند اللیس اللہ بکافی عبده عزت با مردم با ایمان
 معرفت ست نہ ہمال و جاہ در تکمیل ایمان کوشند و در حصول مراتب معرفت جتنا امرعی دارند ہر قدر تعب
 کہ در تحصیل این مطلب اعلیٰ کشت زریبا و مستحسن است فی الحدیث من جعل لہموماً واحداً ہم المعاد کفاه
 اللہ سائرہم و من تشعبت بہ الہموم من احوال لدنیالہم بیال اللہ فی ای اددیتھا ہلاک در تحصیل معاش
 اگر کسی نتواند صبر کرد یک جملہ سعی بجا برد اگر بجای رسید قبہا والاد رہے آن نشود کہ بدور و تسلسل
 می کشد و پریشانی نقد وقت می آید۔ نوشته بودند علم آنکہ مرید در کدام ولایت است صغری یا کبری
 یا علیا یا غیرہ الخ۔ مخدوعا علم این ایشاد رنگ نفس این اشیا موسیٰ است ہر چند مقدمات آن
 کسی است صاحب معاملہ بوجہ ان خوش تشخیص این ولایات می کند و انتقال خود از یکے
 بدیگرے درمی یابد اگر صاحب تفصیل علم است و همچنین پیر صاحب علم ولایت مرید را و انتقال
 او از ولایتے دیگرے مشاہدہ می نماید و اگر مرید صاحب علم نیست بعلم پیر کفایت دارد
 یا بجمہ حصول ولایت می باید علم آن اگر بہ بند نعمتے است والاد نفس ولایت ہیچ نقصانے
 ندارد فمتان علم و منان جمل۔

نوشته بودند کہ اگر این علم موسیٰ است توجہ کنند تا ششمہ از ان نصیب شود توجہ کردہ
 خواہد شد انشا اللہ تعالیٰ این علم شرط ارشاد و تکمیل نیست ہر چند مستحسن است لیکن صاحب
 کمال کہ باین ولایات سیر کردہ رو بنزول آورده است و تکمیل و ارشاد نصب گشتہ اگر کجیمت
 متوجہ این امر خطیر گردد و توجہات نماید صاحب تفصیل علم نبود اغلب آنست کہ از احوال
 طلاب بے خبر بود از نقص و کمال و از ترقی و انتقال شان از ولایتے دیگرے و لو فی الجملہ
 ولو ببعض الامارات واقف باشد و باعلام خداوندی حل شانے از بعضے امور کہ درین امر
 خطیر ناگزیر است مطلع گردد بہ بیت

تو کار بگفت کاردان کن خود کار بگو بیت کہ آن کن

والسلام علیکم وعلی سائر من اتبع الہدی۔

مکتوب شصت و سوم (۶۳)

بشیخ آدم تنقیہ فی ان قضاء الفوائت احتیاطاً فی اوقات التواقل الموقۃ یقع عن تلك التواقل۔
 الحمد لله وسلام علی عباده الذین اصطفی سألت عنان المرین الذی فانت عنه
 الصلوات المفروضة فی بعض ایام مرضه فیقضیها بعد ولا یعرف عدداً فانت عنه علی
 تقدیر ان یقضیها ایضاً وقت التهجد والاشراق بدل صلواتها ویدل التواقل المروية
 فی بعض الاوقات سوى السنن الموكدة ویفعل كذلك الى انقضاء عمره مع انه یعرف ان
 ایام مرضه ما بلغت ستة واحده یحصل له ما ورد فی هذه الصلوات من الثواب الجزیل
 اولاً فقول الظاهر یحصل بعد تمام قضاء الفوائت لان تلك الصلوات یتقلب نقلها
 تعین النیة فی التواقل الموقتة لیس شرطاً یقع عن التواقل الموقته۔

مکتوب شصت و چهارم (۶۴)

بشرف الدین حسین لاہوری در جواب مکتوب وے نوشته بود کہ مقدمہ ہمہ اوست بر دل مستولی شود۔
 ابواب فیوض ہموارہ مفتوح باد مطالعہ مکتوب شریف بنتج و مسرور ساخت نوشته بودید
 مقدمہ ہمہ اوست بر دل مستولی می شود و غالب می آید و این شکستہ بلا حظہ شریعت نمودہ التماس
 کردہ است کہ بہرچہ فرمایند بوسع طاقت بران مستقیم باشد۔ مصرع
 بہ مے سجاده رنگین کن گرت پیرمغان گوید
 مخدو با این مقدمہ امثال آن ناشی از غلبہ محبت است از سکر محبت در نظر محب غیر از محبوب
 بیچ نمی در آید و از قرطاشوق کثرت را مرآت جمال وحدت درمی یابد۔ بیت
 درود یوارچو آئینہ شد از کثرت شوق ہر کجای نگر مے روبے ترا می بینم
 و مقرر است کہ مرآة از شہود مخفی است ظاہر بہمان صورت است لاجرم حکم بوحسب وجود درین

وقت می نماید کثرت محنتی و مستور میگردد این زبان سالک باید که شریعت را از دست نبرد و تکلف خود را بر احکام بندگی دارد بباطن مستهلک و حدت بود و بظاهر با احکام شرعیه متجلی باشد. مصرع
این کار دولت است کتون تا کرادهند
چون از سکر بصحو آید و از جمع بفرق گراید آن زبان با سلام حقیقی مشرف شود و دعوت ارشاد را شاید

مکتوب شصت و پنجم (۶۵)

بیز بشرف الدین حسین لاهوری در بلنایمتهی و عدم التفات بهر چه مشهود شود و ما ایناسب ذلك -
بعراکمه و الصلوة و ارسال التجیات می رساند مکتوب مرغوب که بصحوب حافظ محمد ضیا
ارسال داشته بودند رسیده سبب مسرت گردیده نوشته بودند آنچه دید و دانش بود همه را پنداری است
و آنچه یافت و پیش داشت همه را قصور دید آنچه حمد الله سبحانه که بصراط مستقیم همتش دید و بشاه راه
انبیاء علیهم السلام در آید عزیز پیغمبر را صلی الله تعالی علیه وسلم بخواب دید پرسید یا رسول الله
ما التوجید فرمود کما هجس بیالك او خطر فی خیالك فالله سبحانه و راء ذلك همت را بلند
دارند و بهر چه درین راه بدست آید قناعت نمایند هر خس و خاشاک این راه بندای انی انا الله
می سراید و سالک بیچاره رای پرستش خود میخواند شاها بازی بلند پروازی باید که بزیر بصر مبتلا نشود
و بترانه لا اُحِبُّ الْاَفْلَیْنِ مترجم بود و کریمه انی و جَهِتُّ وَجْهَی لِلَّذِی فَطَرَ السَّمَوَاتِ وَالْاَرْضَ
حَقِیْقاً الایه را پیشوا خود سازد ما زاع البصر و ما طغی صفت حبیب است و لا اُحِبُّ
الْاَفْلَیْنِ مقوله خلیل علیهما الصلوة و السلام نوشته بود که در محبت تو و محبت او تعالی تفرقه نمی بیند
بیت بنشینم و با غم تو سازم پنهان ز تو با تو عشق تا زم آن
بله محبت حق است جل و علا که براه پیروم شد متعلق است حدیث نفیس من اجهم فمحبی
اجهم شاید این معنی است خوش گفت بیت
یک نغمه نشسته در دو پرده یک نشاءه دو جا ظهور کرده

پیغام برخارے را صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ وسلم کہ بخواب دیدہ اند و نوشتہ بمطالعہ آن بسیار خوش وقت ساخت حق سبحانہ از کمالات خاصہ ایشان را بہرور سازاد۔

مکتوب شصت و ششم

بشیخ عرب بخاری در نصیحت و در جواب وقائع۔

اخوی اعزی شیخ عرب ازین درویش دلریش سلام عافیت انجام خوانند صحیفہ مرسلہ رسیدہ خوش وقت ساخت حمد اللہ سبحانہ کہ بعافیت صوری و بطراوت و جمعیت معنوی اند اللہ تعالیٰ ترقیات دہاد و مزید بر مزید عطا کند من استوی یوفاه فرہو مغبون خلاصہ اوقات را بوظائف طاعات مصروف دارند درین فرصت بسیرہ بتعمیر باطن و تنویر آن پردازند سہیات سہیات تعمیر ظاہر سبب تخریب باطن است و بالعکس و با بوالہوسان در پے تعمیر ظاہر ہم پس از باطن خبر داشته باشیم در حدیث آردہ است فانی بعنت لخراب الدنیا و لم ابعث لعمارکھا۔ نوشتہ بودند در اثناے صلوة خمسہ کیفیت نادرہ روئے می دہد و دیدنیستی بطریق دوام است علی الخصوص در حین ذکر و مراقبہ نہ از وجود انژی در نظرمی آید و نہ از عدم ارادہ ہیچ امرے در دل نمی آید۔ مخد و با احوال سنجیدہ و پسندیدہ اند خصوص حالتی کہ در حین ادای نماز رود ہر بسے اصیل است ولذات آن مبنی از انتہا و السلام اولاً و آخراً۔

مکتوب شصت و ہفتم

بصلاح آثار حافظ محمد محسن در شرح حال او با ذکر احادیثی کہ در آن فضائل نماز و وضو و تلاوت قرآن مجید وارد شدہ اند۔

بعد الحمد و الصلوٰۃ و تبلیغ الدعوات می رساند مکتوب مرغوب کہ از راہ حجت نامزد این مسکند نموده بودند بورد آن بہتج و مسرور گردید چون متضمن احوال علیہ و اذواق سنیہ بود مسرت بر مسرت

بخشید. نوشته بودند قبل از اینکه معامله بفنا و بقا مربوط بود عجایب احوال و اذواق روئی نمود
و غرائب حالات و کیفیات ظاهری گشت الحال که معامله بجهل کشیده غیر از عجز و انکسار نماند و هر
عملی که واقع می شود لائق رد و طرد می داند و خود را هیچ وجه شایان آن جناب مقدس نمی یابد و غیر از
نسبت خالقیت و مخلوقیت نمی داند بدانند تا معامله سالک در اصول و اصول اصول است
الی انشاء الله تعالی نسبت فنا و بقا و اصالت و ظلیت و مرآتیت و امثال آن منصور است و
اشواق اذواق و لذات و کیفیات و وصل و اتصال کاین ثابت و چون معامله از اصول بالا رود
و اصل در رنگ ظل در راه ماند و کمالات نبوت پر توانند از دو تمیز منفقود شود جهل و نادانی پدید آید
و حیرت و عجز آفراید شوق و ذوق در راه ماند و خیال وصل و اتصال از سر فرود آید و نسبت اتحاد و
ظلیت و مرآتیت رو با ستار آرد و نسبت خالقیت و مخلوقیت صرف جلوه فرماید.

نوشته بودند نگاه گاه نسبتی وارد می شود و نور صرف ظاهری گردد و خود را در آن نور مضمحل
و منلاشی می یابد و از خود نامی و نشانی در آن وقت نمی فهمد و اطلاق نور بر آن مرتبه از با یافت
حقیقت اوست الا آن امر است که از تیز تحریر و تقریر برین است و هیچ چیز تعبیر از آن نمی توان نمود و حیرت
عجز و حیرت از آن مرتبه مقدسه نقد و وقت نیست. محمد و با حضرت ایشان با قدر سنا الله سبحانه بسره
فوق مراتب تعینات مرتبه برنگاشته اند و تعبیر از آن بتور صرف نموده و آنرا حقیقت کعبه فرموده اند
اگر آنچه شما نوشته و دریافته اید همان حقیقت است که آنحضرت بیان کرده اند پس ز به سعادت کبری
فطوبی لك و بشری و اگر ظلی از ظلال این حقیقت بود هم مقتنم است با کجمله هر چه هست کبریت حمر
است از اصالت و علو این نسبت، آنچه نوشته اند که اکثر اوقات این نسبت در نماز وارد می شود خصوص
در نماز فرض که بجماعت ادای نماید و بعد از فراغ نماز در محل نماز مقید نشسته است آن حالت
هم باقی است بعد از آن رو با ستار می آرد. محمد و با نماز که معراج مومن است موطن ظهور اصل
است و نمونه حالت معراجیه، حدیث الساجد بسجد علی قدمی الله فلیسال و لیرغب شنوده
باشند، و نیز در حدیث آمده ما من حاله یتکون علیها العبد احب الی الله من ان یراه ساجدا

فنا و بقا

یعفر و جہد فی التراب، و ہم در حدیث است اذا دخل لبعده فی صلوتہ اقبل اللہ علیہ بوجه
 فلا ینصرف حتی ینقلب او یجدت حدیث سوء باز قرائض صلوات را خصوصیت علیجہ است
 و جماعت نور علی نور است رسول خدا صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ وسلم فرمودہ است ان اللہ لیضیئ
 للذین ینتجلون الی المساجد فی الظلم بنور ساطع یوم القیمة و نیز در حدیث است المشاء
 الی المساجد فی الظلم اولئک الخواص فی رحمة اللہ، و ہم در حدیث است ان اللہ ینسجی من
 عبداہ اذا صل فی جماعة ثم یسال حاجتہ ان ینصرف حتی یقضیہا، و ہم در حدیث است
 الصلوة فی بیتہ بصلوة و صلوتہ فی مسجد القبائل خمس و عشرين صلوة و صلوة فی
 المسجد الذی یجمع فیہ خمس مائة صلوة و صلوة فی المسجد الاقصی خمس مائة صلوة
 و صلوة فی مسجدی ہذا الخمسین الف صلوة و صلوتہ فی المسجد الحرام مائة الف
 صلوة، و ہم در حدیث است ان من حافظ علی هؤلاء الصلوات الخمس مکتوبات فی جماعة
 کان اول من یجوز علی الصراط کالبرق اللامع و حشرہ اللہ فی اول زمرۃ من السایقین
 و کان لہ فی کل یوم و لیلۃ حافظ علیہن کاجر الف شهید قتلوا فی سبیل اللہ، و ہم در حدیث
 آردہ است لا یتوضا احدکم فیحسن و وضوء و یسبغ فیاتی المسجد الا یرید الا الصلوة الا
 استبشر اللہ بہ کما یستبشر اهل الغایب بطبیعة ثنائیہم۔

نوشتہ بودند کہ ترقی در تلاوت قرآن مجید مفہوم می گردد در چیز ہای دیگر کم است خصوصاً
 تلاوتی کہ در نماز بطول قنوت کردہ می شود بے چون و معالہ از اصول بالارود و تمیز منفقود شود
 ترقی در ان موطن بتلاوت قرآن است و بنماز کلام صفت حقیقت است و از موصوف خود
 بیچ گوئہ انفکاک و جدائی ندارد و تلبس و تشبہت بان موجب کمال تقرب است بموصوف آن، در
 حدیث آردہ است اهل القرآن اهل اللہ و خاصندی تو اند کہ مراد از اہل قرآن ہمیں جماعہ
 باشند کہ بایں درجہ رسیدہ اند و از اصول گذشتہ و بحقیقت بنا بقامطہر گشتہ باشند و تا چنین از اسوا
 پاک و مطہر نشود، اہل قرآن و سزاوار تلاوت آن نبود تلاوتی کہ پیش ازین حالت بوقوع می آید

داخل اعمال ابرار است نہ اعمال مقربین دران موطن تکرار کلمہ طیبہ سودمند و ترقی بخش است
 و چون برکت این کلمہ مبارک طہارت باطن بحصول پیوند قابل تلاوت گردد کریمہ لایمستہ الا
 المصطرون ایمانے باین معنی دارد یعنی بخوانند قرآن را اگر کسی نیکہ پاک شدہ اندازد نس تعلقات
 تعبیر قرابت قرآن مساس کرد از جہتہ مبالغہ در حدیث آردہ است الا من اشتاق الی اللہ
 فلیستم کلام اللہ، و ہم در حدیث است من اراد ان یحدث ربہ فلیقرأ القرآن، و ہم در
 حدیث است حملۃ القرآن اولیاء اللہ فمن عاداهم فقد عادی اللہ ومن واکاهم فقد
 وادی اللہ و ہم در حدیث است ما انزل اللہ عزوجل ایتۃ الاولیاء ظہر و بطن و لکل
 حرف حد و لکل حد مطلع والسلام۔

مکتوب شصت و ہشتم

بشیخ غازی در بیان آنکہ رویت قلبی در دنیا واقع ہست یا نہ و حقیقت سخن سلطان العارفین کہ فرمودہ
 جائے کہ سالک بسا ہزار سد سلطان خیال بیک لمحہ می رساند۔

الحمد للہ و سلام علی عبادہ الذین اصطفے۔ برادر عزیز شیخ غازی اسولہ چند نمودہ بود
 در جواب آن سطرے چند نوشتہ می شود و اللہ الہادی الی سبیل الرشاد۔ بدانند کہ متاخران
 صوفیہ علیہ بوقوع مشاہدہ کہ عبارت از رویت قلبی است در دنیا قابل اند و اثبات آن درین
 نشاۃ قایمہ می نماید و واقع می دانند و صاحب تعرف می گوید و اجمعوا علی انہ تعالی لایری
 فی الدنیا الا بالبصر و لا بالقلب مانا کہ مراد ازین اجماع اجماع قریبے صوفیہ است، پس
 قریبے صوفیہ برویت قلبی در دنیا قابل نیستند مذہب حضرت ایشان با قدس ابتر نیز موافق این اجماع
 است بان معنی کہ مشاہدہ نہ ذات حق است جل و علا کہ متعلق برویت اخروست بلکہ
 متعلق مشاہدہ ظلی است از ظلال کہ گرفتاری بان گرفتاری ست بغیر طالب ذات عزیر ہاتہ
 بان در نماز و از ذرورہ بخصیض نغزاید و آنچه از حضرت خواجہ نقشبند قدس سرہ منقول است کہ

گفتہ اند، ہرچہ دیدہ شد و شنیدہ شد و دانستہ شد آن ہمہ غیر است بحقیقت کلمہ لافعی آن باید کرد
 نیز مطابق این اجماع است و مؤید آنست آنچه در صفحات می آرد کہ عزیزی پیغمبر اصلی اللہ
 تعالیٰ علیہ وسلم در خواب دید، پسیدار رسول اللہ ما التوجید؟ فرمود کلاً ہجس بیالک او
 خطر فی خیالک فاللہ تعالیٰ وراء ذلک و آنچه از بعضی اکابر در اثبات مشاہدہ نقل کردہ اند از
 کجا کہ آن اکابر از آن مقام ترقی واقع نشدہ است و تا آخر درین مشاہدہ بندماندہ اند۔
 نوشتہ بودند کہ روئے این فقیر ہم شد اگرچہ صفتی خواہی در خود مشغول باشی و در خود مشغول
 شدن چیست و جنید صفت بچہ معنی است۔ مخدوم می تواند کہ در خود مشغول شدن عبارت
 از سیر نفسی باشد کہ بجز بہ معبر است و سلوک سیر آفاقی است یعنی از سلوک بجز بہ آئی و از
 آفاق بانفس در آئی کہ یافت در بیرون خود نیست۔ بیت

ہمچونابینا مبر ہر سوے دست با تو در زیر کلمیم است ہرچہ هست

و این سیر نفسی نہایت است در اطوار و ولایت و جنید صفت متحقق شدن است بکمال او قدس سرہ
 کہ سیر نفسی باشد۔ نوشتہ بودند کہ سلطان العارفين شیخ یازید بسطامی گفتہ است جائے کہ سالک
 بسا ہا نرسد سلطان خیال بیک لمحہ می رساند و ازین قول تعجب داشتند کہ خیال چہ چیز است کہ
 کسے را بجائے برساند و اگر بالفرض چیزے پیش سالک آرد چگونہ بر آن اعتماد نماید بر خواب و
 خیال چہ اعتبار است۔ مخدوم با آنچه سلطان العارفين فرمودہ است حق است بان معنی کہ
 بمدر سلطان خیال راہ سنین بیک لمحہ قطع می یابد، راہ غیب العیب بمردوم قطع می شود و
 معاملات بچوٹی بیاری خیال صورت پذیرد و درک میگردد حضرت ایشان ما قدرت اللہ بہ
 بسرہ نوشتہ اند مدار سلوک این راہ بوسم و تخیل است احوال و مواجید کہ معانی جزئیہ این راہ است
 بوسم بدرک می گردد و تجلیات و تلویذات سالکان در مرآت خیال مشہود می شود فلوکا الوہم
 یقصر الفہم و لوکالخیال یستر الحال درین راہ ہیچ چیز نافع تر از بوسم و خیال یافتہ نشد
 و اکثر ادراک و انکشاف شان مطابق واقع برآمد و بوسم است کہ پنجاہ ہزار سالہ راہ را کہ

در میان عبد و رب است بگرم خداوندی در اندک مدت قطع می نماید و بدرجات وصول می رساند و خیال است که دقائق اسرار غیب لغیب را در مرآت خود منکشف می سازد و سائل مستعد را مطلع می گرداند، ہذا کلامہ قدس سرہ والسلام۔

مکتوب شصت و نهم

بہ محمد باقر فتح آبادی در بیان آنکہ عشق حقیقی مویہی است و نصیب باطن است۔
 نوشتہ بودند کہ عشق حضرت حق سبحانہ از راہ دیدن است یا از راہ دانستن۔ از راہ
 دیدن نیست کہ دیدار موعود با آخرت است بلکہ از راہ شنیدن و دانستن۔ بیت
 نہ تنہا عشق از دیدار خیزد بسا کین دولت از گفتار خیزد
 نوشتہ بودند اگر از راہ دانستن است پس ایمان آورده ایم بخداے تعالی و شناختہ ایم اورا
 چنانچہ با سما و صفات خود هست پس چیست و چه بلا است کہ با وجود این ہمہ دانستن شناختن
 برابر عشق مجازی ہمہ بقیاری و بے آرامی در نہاد با پیدا نیست و آتش شوق درد لہاے ما
 در اشتغال نمی آید جواب از دو وجہ است۔ وجہ اول آنکہ مجرد دانستن موجب عشق و گرفتاری
 نیست اگر مجرد دانستن در عشق کفایت کند باید کہ ہمہ مومنان والہ و عاشق باشند و از خود و غیر خود
 آزاد بودند کہ لازمہ عشق است بلکہ عشق و گرفتاری مویہت حق است جل و علما کہ مترتب بر دانستن
 است و در عالم اسباب متوسط بسلوک ریاضت است و صحبت شیخ مقتدا کہ مقامات سلوک
 و جذبہ را طے کردہ است و دانستن و معرفت کہ صوفیہ کرام بآن ممتازند نتیجہ این عشق و ولولہ است
 و نتیجہ حق الیقین است کہ مقام بقا است من قتلہ فانادینہ آنرا گواہ است۔ وجہ دوم
 آنکہ عشق و محبت کہ بمراتب بچوئی متعلق است نصیب از بے کیفی دارد و نصیب باطن است کہ
 سرایت آن بظاہر کہ سراسر چون است کمتر است و عشق مجازی کہ بچون و چید متعلق است
 نصیب ظاہر است لهذا آثار آن در ظاہر بیشتر است از بقیاری و بے آرامی و آہ و لغرہ و

عشق حقیقی
 کہ معصوم کا
 سبب

عشق مجازی
 در کتب
 صوفیہ

لاغری وزردی بخلاف عشق حقیقی کہ بے کیف است و این آثار دروے کمتر اثر آن فنا
فی المعشوق است و آزادی ناسوی این حقیقت عشق است و آن صورت عشق شبلی را گفتند
کہ دعوی محبت میکنی و فریبی مینافی آن است شبلی گفت۔

احب قلبی و ما ادری بدنی ولو دری ما اقام فی السمن

با کلمه در عشق مجازی میان عاشق و معشوق چونکہ مناسبت صورتی کائن است آثار آن در صور
بیشتر ظاہر است و در عشق حقیقی چون این مناسبت مفقود است اثر آن بظاہر کمتر می آید و فنا و
بقا کہ از صفات باطن است میرساند آری در مقامات ظلال مناسبت اسما و ظلیت میان
حُب محبوب در میان است اگر آثار آن و لونی کلمه بظاہر آید گنجایش دارد و صبح و نعره و امثال آن
در میان آید چون معالما از ظلال برتر رود بلکه اصل در رنگ ظل تیر در راه ماند و کار لغیب الغیب
افتد و تپش و بے آرامی محبت کمتر باشد لہذا در کمالات نبوت محبت بمعنی ارادہ طاعت است زیاد
بر آنکہ منشأ بے آرامی باشد این محبت در رنگ محبتی است کہ ہر کس را بذات خود است بلکہ از ان
ہم نازک تر کہ او تعالی از بندہ بہ بندہ اقرب است و شک نیست کہ محبوب تری از خود نیست
الا ماشاء اللہ تعالی و ہیچ بے آرامی درین محبت ثابت نیست۔ نوشتہ بودند کہ در توفیق عبادت حق
جل و علا خود را بسیار قاصر و عاجز می یابید و قدرت ہمرا انجام امور اخروی در خود کمتر می بینید ناچار
است علاج بیماری خودی نماید، مخدو یا آنچه نوشتہ اند از زبان فقیر نوشتہ اند از بے توفیقی ہائے خود چہ اطہار
نماید است علاج ازین دور از کار جستن در رنگ استغارت از مستغیر است و سوال از محتاج فقیر مرض
الاطبا ایجا صادق است حق سبحانہ و تعالی ما را و شمارا بکسب مرضیات خویش موفق گرداند و
بمراتب کمال مہند سازد۔

مکتوب ہفتاد و نہم

بمیر عبد الرحمن در بیان حقیقت جامعہ و مضغہ قلبیہ و وجوہ اشتراک۔

حامد الله العظیم ومصیبا علی رسولہ الکریم. اللہ تعالیٰ ابواب فیوض را ہموارہ
مفتوح دارد صحیفہ گرامی کہ نامزد این دور از کار نموده بودند بورد آن مشرف و پتہج گردیدہ
در طلب و شوق طلبا ظہار نموده بودند حق سبحانہ این درد از یادہ تر بکنند و نائرہ شوق مشتعل تر
سازد تا از یاسوی بالکل برہاند و تعلقات علمی و حسی را بان پاک بسوزد و بفساد نیستی رساند۔ بیت
بیچ کس راتانہ گردد اوقتا نیست رہ در بار گاہ کبریا

مخدوم با قلب را گاہے اطلاق کنند و مراد حقیقت جامعہ قلبیہ دارند کہ از عالم امر است
ذکر و تاثر و التذاذ و سکر و فنا و استہلاک کہ متعاقب یکدیگر می آیند کار اوست و گاہے اطلاق
کنند و مراد مضغہ دارند کہ در جانب دست چپ واقع است کہ از عالم خلق است و حقیقت جامعہ
قلبیہ را باین مضغہ تعلق حاصل است کہ گویا آشیانہ اوست و مسکن مادے او و نوعی اتحاد
در میان شان کاین گشته است کہ امتیاز گویا مفقود شدہ و در بعضی احکام شرکت بہم رسیدہ
و از ذکر حقیقت جامعہ متحرک در مضغہ ہم پیدا گشته در رنگ روح کہ از عالم امر است و نصیبے از
بیچونی دارد بواسطہ تعشق ببدن فانی در بدن شدہ است و با حکام بدن منصیب و متحقق گشته و
بتوسط بدن سمیع و بصیر و تکلم گردیدہ و بلذت بدن ملذذ بالم او متالم و از تحرک و سکون او متحرک
و ساکن شدہ پس ذکر قلبی کہ اہل ابتداء حاصل میشود آن ذکر حقیقت جامعہ راست اولاً بتوسط
و مجاورت او مضغہ نیز ذکر و متحرک می گردد با بجمہ یک ذکر است کہ منسوب بہ دوست و بجهت
اتصال و اتحاد و عدم امتیاز نشان ذکر یکے بدیکرے منسوب شدہ و بکرت یکے دیگرے متحرک گشته
للملوی المعنوی قدس سرہ بیت

چونکہ او شد گوش و چشم و دست پاے خیرہ ام در چشم بندی خدایے

ہر گاہ بندہ را با حق جل و علا این دید حاصل می شود اگر روح و قلب را کہ نصیبے از بیچونی دارند
این معاملہ در میان آید گنجایش دارد۔ نوشتہ بودند کہ ذکر معرہ در عبارت بعضی اکابر واقع شدہ
بچہ معنی است و ذکر دل کدام امتیاز میان این دو ذکر چیست۔ مخدوم با معرہ را محلی است دل را

محل دیگر ذکرے و تحر کے کہ از محل معرہ بر آید آن ذکر منسوب بمعرہ است و ذکرے کہ از محل
دل ظاہر گردد و ذکر دل فالامتیاز بیہما با امتیاز المحال۔

مکتوب ہفتاد و یکم

بشیخ مظفر بہانپوری کہ فرع ہرچہ دارد از اصل است حتی کہ شوق و محبت ہم بانصاح و ہوا عظ۔
الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفے۔ اللہ تعالیٰ ابواب فیوض را ہموارہ مفتوح
دارد، صحیفہ گرامی رسیدہ سبب مسرت گردید اطہار اشتیاق ملاقات نمودہ بودند ازین جانب
دوستان را نیز مشتاق دانند و انا الیہم کلا شد شوقا شنودہ باشند، اشد شوق با وجود کبریا و
استغنا ذاتی با آن طرف منسوب گشت چہ ہرچہ منسوب باصل است اصالت و غلبہ دارد فرع
طفیلی است ہرچہ دارد از اصل دارد در پیچ امر بخود استقلال ندارد، شوق و محبت او پر تو شوق و
محبت آن جانب است و قطرہ ایست از دریاے بیکران شوق او عز بہانہ۔ بیت
ادایے حتی محبت عنایتے است ز دوست و گرتہ عاشق مسکین ہیچ خرد است
شوق قرع را با شوق و محبت اصل چہ نسبت و کلام مساوات اثر محبت اوست کہ عرصہ
کائنات را از کتم عدم بر آورده و سلسلہ وجود و ایجاد را جنبش دادہ و پردگیان غیب ہویت را در
عرصہ ظہور آورده ہر ایے کمال و جمال خود گردانیدہ جاذبہ حب و ست کہ محب بے پروبال را از گرداب
علایق کشیدہ بسر اوقات عظمت و کبریا می رساند و پنجاہ ہزار سالہ را در اندک مدت قطع می کنند
والاسعی و کوشش محب بیچارہ چہ می آید و از محبت او چہ می کشاید۔ بیت

مراگر تو سن دل نیست در راہ کمنہ زلف او ہم نیست کوتاہ

سخن بجایے دیگر رفت، طلب نصاح رفتہ بود۔ مخدوم و ادرا بتباع سنت بجان کوشش تشبہ را بسر وید
دین و دنیا علیہ علی آلہ الصلوٰۃ والسلام در جزوی و کلی و عادات و عبادات سعادت عظمی دانند و
متمم برکات و منتج درجات عالی تصور نمایند متشبهان محبوب با تندر و پس روان دے بے مرغوب

کریمہ قل ان کنتم تحبون الله فاتبعونی یحبکم الله شاہد این معنی است اوقات را معمور
دارند و تجلوت راغب بوند و نماز را بطول قنوت ادا نمایند و شہائے نار را بگریہ استغفار روشن دارند
چندان تکرار کلمہ طیبہ نمایند کہ از جمیع مرادات ہی گردند و کبر ادحق جل و علاقا یم شوند و نفی وجود و
کمالات تابعہ وجود از خود نمایند تا ہمہ منتفی گردند و عد میت ذاتیہ رفی نماید و انانیت امارہ از سنج
برکنده شود و کمالات ہمہ باسل عاید شوند حتی ذکر و حضور ہم نمازد و لایذکر الله الا الله در میان آید
وقایع کہ دیدہ اند و نوشته نیک روشن اند و بیشتر اشد و السلام اولاً و آخراً۔

مکتوب ہفتاد و دوم (۷۲)

بہ محمد سعید سہارنپوری در بلند ہمتی و عدم التفات مشاہدات و مکاشفات۔

حامد الله العظیم و مصلیا علی رسولہ الکریم۔ اللہ تعالی ابواب فیوض را ہموارہ مفتوح
دارد مکاتیب شریفہ بتعاقب رسیدہ سرت بخش گردید از شوق ملاقات و درد فراق اظہار نمودہ بوند
امید کہ آتش این شوق سر بلند گردد و شعلہ عشق مشتعل تر شود تا از اسوا بالکل برہاند و تعلقات علمی
و حسی را از یادون او تعالی پاک بسوزد و این ہستی موہوم کہ حجاب نیستی حقیقی است مرتفع شود و فناے
حقیقی نیستی بحقیقی رفی نماید و بدام این نیستی صید ہستی فنا کند مخدو با فادہ و استفادہ در طریقہ بزرگان با
انعکاسی و انصباغی است مرید صادق کہ بر الطبہ محبت بشیخ مقتدا دارد ساعتہ فساعتہ بزرگ اومی برآید
و در حضور و غیبت بجاذبہ این عشق معانی خفیہ اورامی رباید این معنی را دانند یا ندانند لیکن حضور
و صحبت را تاثیر قوی تر است۔

نوشتنہ بوندند کہ از نفی و اثبات گذشتہ معلوم می شود کہ بمعانہ مذکور می کشد۔ مخدو با این
نوع مکاشفات و تجلیات سالکان راہ را روی می دہد در آخر کار ازین ہمہ باید گذشت و بچہل و
حیرت باید آمد عالی ہمت باین ظہورات فریقہ نشود و از مطلب اعلی باین قسم مشاہدات بازماند
حضرت خواجہ نقشبند قدس سرہ فرمودہ اند ہر چہ دیدہ شد و شنیدہ شد و دانستہ شد انہمہ غیر است

بحقیقت کلمہ کلا نفی آن باید کرد تا بتواند تکرار نفی و اثبات نماید و همه مشهورات و مخیرات ا
در تحت کلا آرنند چون مغلوب شوند و دید غالب آید و شمار از شمار بریاید امر دیگر است. نوشته بود
که این را غیبت گویم یا حضور یا صورت شوقی و لذت ذوقی است چون درین هنگام غیبت از
ماسوی ست و حضور حق است جل و علا و صورت شوق و لذت ذوقی باین غیبت و حضور آورد
هر چه می گویند گنجایش دارد. نوشته بودند که اکثرها سکر دامنگیر است هم شکر این عطیه بجا آرنند و هل
من هنرید گویان بوراے آن پویند و مقام صحو و بندگی جویند.

مکتوب ہفتاد و سوم (۷۳)

پیشخ بایزید در بیان آنکه علم باحوال باطن از محسنات زایدہ است در نفس و وصول ارباب علم و
ارباب جہل برابرند۔

اللہ تعالیٰ ابواب فیوض را ہموارہ مفتوح دارد مکتوب شریف رسیده خوش وقت سا
مقدیات فقد و یاس آمیز۔ نوشته بودند چه توان کرد شما از علم قلیل التصبیب ہستی باطن شما نسبت
ماخوذہ معمور است و در مراتب قرب متختر حضرت ایشان ما قدس اللہ تعالیٰ بسره نوشته اند کہ
نسبت باطن ہر چند بلند تر رود بچہالت نزدیک تر باشد اندوہ نخورند و بزرگو فکر ہموارہ مشتغل
باشند و تقویہ نسبت باطن نمایند کہ ترقی باطن باعمال ظاہر و ابستہ است ارباب علم و ارباب
جہل در نفس و وصول و قرب برابرند فرق بعلم و وصول و قرب است عدم علم آن کہ از محسنات
زائدہ است اگر شمارا علم کم است بعلم دیگرے کفایت کنید و از عدم خواب خیال و از فقد ظہور
امرے در استخارہ در بار نیاشند کہ ولایت و قرب بآن مربوط نیست و فقدان پیچیلے در کمال
نقصان ندارد و ہمت بلند دارند و بمقصد اقصی در آویزند محسنات زائدہ گونا باشند۔ بیت
تو میاش اصلا کمال نیست و بس رود و کم شود وصال نیست و بس

نک
کمی

و اگر از حقیقت کاری پرسید ہمہ کس از مرتبہ ذات اقدس بفقو و جہل موصوف اند و ارباب علم

و جهل را از آن ذروه علیا یاس دامن گیر علم و شهود و گفت و گوئی همه در مراتب ظلال است
 و در مراتب اوصاف و افعال و در مرتبه ذات مقدس جز حیرت و جهل چیزی نیست اعرفهم
 بالله انشاهم نجیرافیه بیت
 ازین خانه آواز پائے نخاست همیں دست من حلقه بر در شکست
 والسلام اولاً و آخراً

مکتوب هفتاد و چهارم (۷۴)

تیر بشیخ با نیرید در اختیار نمودن سفر حج و بیان آنکه حقیقت تصوف اضطراب بقراری است -
 الله تعالی از قیمت باسوی محرکناد و بجزبات معنویه ملتذ و خوشوقت دارد صحیفه گرامی رسیده
 سبب مسرت گردید و ما امیدواریم که او آخرین ماه که ماه ذی الحجه باشد از سبت و دروم تابست
 و بهم انتقال از سرستد واقع شود و از راه بتدر سورت بکعبه مقصود و وصول میسر آید - مصرع
 نادر میانه خواسته کردگار چیست

هر چند عقل عقیل نظر بعالم اسباب پابندی شود لیکن در راه عشق پاره از بند عقل باید برآید و نظر
 بمسبب باید در وقت خوش گفت بیت

دل اندر زلف لیلی بند و کار از عقل مجنون کن که عاشق را زبان دارد مقالات خردمندی
 واقعه که دیده و نوشته بودند نیک و روشن است حتی سحانه امور منتظره را از قوت بفعال آرد
 و گرمی در طلب عطا فریاد تا از باسوی برهاندانیه قریب عجیب عزیزتری گفته است که تصوف
 اضطراب است چون سکون آید تصوف نماند گفته اند میرزا بدین صفت باید بود که درین کریمه
 نذکره است حتی اذا ضاقت علیهم الارض بما رحبت و ضاقت علیهم انفسهم و ظنوا
 الا ملجأ من الله الا الیه الایه دیگر شمارا بخدا سپردیم کجا تصدیح می کشید بارانیر بخدا سپارید
 جل و علا و بدعای سلامتی خاتمه یاد آور با شید رباعی

گر بماندیم زنده بر دوزیم دامن کز فراق چاک شره

و ببردیم عذر ما بپذیر اے بسا آرزو کہ خاک شدہ و سلام اولاً و آخراً

مکتوب ہفتاد و پنجم (۴۵)

یکے از ساراہل طریق در عزرا و نصیحت۔

بعد الحمد والصلوة و تبلیغ الدعوات ہمیشہ عقیقہ محترمی رساند کہ از شنودن خبر
وحشت اثر چه نویسید کہ چه قدر غم و غصہ روے داد لیکن چون بتقدیر و ارادہ مولای حقیقی است
جل شانہ غیر از صبر و شکیبائی چارہ نیست و جز از تسلیم و رضا گذرتہ اِنَّا لِلّٰہِ وَاِنَّا اِلَیْہِ رَاجِعُونَ
دنیاے شمارفت حق سبحانہ شمار آخرت بدہر و محبت خود عطا فرماید و با خود آشنائی و از با سوا
رہائی دہد اوقات را بیاد او تعالی معمور دارند و گذشتہ را بدعا و فاتحہ یاد آرند امروز و فردا مانیز
بآن جماعہ ملحق می شویم و از خان و بان جد می گردیم و فرزندان و خویشان را وداع می کنیم
توشہ آخرت را آمادہ سازند و گور و قیامت را نصب عین گردانند حق سبحانہ شمار اجر عظیم کرامت
کن و جمعیت ظاہر و باطن عطا فرماید اِنَّہٗ قَرِیْبٌ مُّجِیْبٌ۔

چون دنیا

مکتوب ہفتاد و ششم (۴۶)

بفضیلت آب شیخ آدم تہی در بیان آنکہ در نماز جز بتکمیل نماز نباید کوشید و در زمان خاتم انبیا
علیہم الصلوٰت و التسلیمات منصب قطبیت و قیومیت با تسور و صلی اللہ تعالی علیہ آلہ وسلم بود
حامد اللہ العظیم و مصلیا علی رسولہ الکریم۔ اللہ تعالی ابواب فیوض را ہموارہ
مفتوح دارد صحائف گرامی بتعاقب یکدیگر رسیدہ سبب مسرت گردید۔ نوشتہ بودند کہ مقتدی
عقب امام بزرگ تفسی و اثبات مشتغل شود بیانہ۔ مخدوم مقتدی و غیر مقتدی را باید کہ در نماز بارگاہ
نماز مقید باشد و در رعایت آداب و سنن آن کوشد اوقات از برای ذکر نفی و اثبات بسیار است
در نماز بتکمیل نماز پردازد کہ افضل اعمال و اکمل مقربات است آری اگر در حضور دل و وقوف قلبی

گوشت مستحسن می نماید که اصلوٰة الایحضور القلب دارد شده است و نیز نوشته بود تکر که در بعضی عبارات وارد شده است که پیغمبر خا صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ وسلم قطب ارشاد وقت خود بوده اند آیا در آن وقت نسبت قیومیت که داشت اگر آنسرور داشت علیہ علی آله الصلوٰة والسلام پس چرا ایشان را با وجود قیوم قطب ارشاد گویند و کدام قائله در آنست با وجود که نسبت قطبیت دون نسبت قیومیت است۔ بدانند که لفظ قطب ارشاد و مدار و خزان در لسان اہل شرع وارد نیست و از مصطلحات و مکشوفات صوفیہ کرام است و نسبت قیومیت مکشوف حضرت ایشان است معلوم نیست کہ پیش از آنحضرت از اولیا کسے بآن تکلم نموده باشد با سر آں متحقق گشته کمال الکمال بطور صوفیہ در اطوار ولایت قطبیت ارشاد است کہ بآنسرور نسبت کرده اند نسبت قیومیت کہ در آن وقت جلوه نفرموده بود از کجا اطلاق کنند اکنون کہ جلوه گر گشته است گوئیم کہ این نسبت علیہ در زبان آنسرور بآنسرور مقوض بوده علیہ علی آله الصلوٰة والسلام و نشاید کہ در آن وقت غیر او را بود نسبت قیومیت بدیگرے منسوب گردد و نیز نوشته بود کہ مراقب نشسته بودم این عبارت ظاہر شد کہ تجلی ذاتی عبارت از آنست کہ متجلی لہ را از بیچوئی یک نصیبی بدینند۔ محذوب آنچه ظاہر شده است بس عالی است از تقدیر وقت شما آن بلند بینما بشارت است امیدوار باشند۔ بیت

اگر این لحظه ممکن کار شیب نیست ز بخت مقبلان این ہم عجب نیست و السلام

مکتوب ہفتاد و ہفتم

تیر بقضائل مآب مخدوم آدم نیر فی جواب اسولتہ۔
 بعد الحمد والصلوٰة وارسال التیمات فقد وصل مکتوبکم الشریف المنہی عن
 سلامتہ الاجتہد و جمعیتہم و حصل بالفرح والسرور رسالت عنی انہ هل یجوز لمن یقرء کارواح
 الموتی سبعین الف مرة کلمۃ التوحید ان ینفی بذلك التکرار مقاصدہ و یلاحظ المعنی

المراد للصوفية اولا وعلى تقدير ان يلاحظ المعنى المقرر عند العلماء يجوز الجمع بينهما اولا
اقول لا كلام في الجواز بل ينفي المقاصد يكون اقرب الى القبول وابعده عن افات النقص
وادخل في فوائدها قال بعض العرفاء يك ساعت در نفی وجود بشریت کوشیدن به از عبارات
متعبدان ست چندين سال والعماء لا يتقون هذا المعنى بل كادوا يجنون وكيف يتقون
وهو خالص لعبادة والمطلوب من الطاعة والمستعمل للجهد الاكبر والمحصل للاخلاص الذي
هو الجزء الثالث للشرعية والمعنى المراد للعلماء مراد للصوفية ايضا وهم يتقون المقصود والمعبر
لكن باختلاف المقامات سالت ايضا از المقلدين العلمين المریدين با داب آبا تهم المرشدين المتعمين
بأعمالهم من غير ان يسلكوا مسالكهم هل يجوز لهم اخذ المریدين في خلوتهم بالمصاحفة
وتلقين التوبة كما اخذ آبا تهم الكرام فنقول الارادة في طريقنا لتعليم والتعليم والتكلم
فمن لم يكن كاملا كيف يكمل غيره اذا التكميل فرع الكمال وكيف يجوز له اخذ المریدين بالتقليد.

المتعلمين بأعمالهم

مکتوب ہفتاد و ہشتم (۷۸)

الى الشيخ يدالدين في كيفية التوجه الى الطلاب والتوجه لدفع الامراض والشدايد و
التوجه لترقي درجات الاموات وبيان الرتبة بين انواع الاشتغال وما يناسب ذلك
الحمد لله وسلام على عبادة الذين اصطفى اما بعد فان الاخ الاعز الاكرم
صاحب الكمالات الواصل الى اعلى الدرجات لازال شموسا لهداية عليه طالعته وانوار
افادته ساطعة على الطلاب سال عن عدة امور فيها انا اشعر في اجوبتها على قدر فهمي
ودركي والله المستعان وعليه التكلان فانواع الذكر والشغل مذكور في مکتوب ما هيجو
بالتفصيل فليطلب منه واما كيفية التوجه في ذكر اسم الذات تعالى وغيرها من انواع
الشغل فواحد والعمدة في ان يصير المتوجه وحداني التوجه ويجعل الامر الذي يتوجه
اليه مطهر نظره وهكذا الحال في التوجه لدفع الامراض والشدايد اولين مراد و

مقصد واما التوجه الى ترقى السالك من مقام الى مقام فمع ما ذكرنا يجره الى مقام
يريد السالك وان اراد ترقيه ولم يكن مقام معين ملحوظا يجره الى الفوق وهكذا يتوجه
الى الاموات وان اراد ترقيهم يجرهم كذلك واما معرفة الاستعدادات ومناسبة كل استعداد
باى نوع من الذكر والشغل وامثالها فالعلم بتفاصيلها والتميز بينها انما هو شان صاحب العلم
الذى له علم بتفصيل احوال وحوال طلابه واما صاحب الجمال العلم والذى لا علم له
فالمناصب بحاله تعليم الذكر على الوجه الذى سمع من شيوخه وفهم من اطوار شيخه و
طريقتنا فى الاكثر تقدم اسم الذات فان لم يتأثر الطالب منه فنامرة بمجرد الوقوف القلبي
توجه اليه حتى يتأثر باذن الله تعالى ثم التقي والاثبات وسائر الاشتغال وبعد ما تعلم السالك
طريق الاشتغال يقال له انت مخير فيها فكل شغل يكون بعد التفرقة فى حقاك واقرب الى
الجمعية اشتغل به لكن الاشتغال بالتقى والاثبات ادخل فى الترقى واقرب الى تنوير الباطن
والتخلص عن العلايق وحدث النفس واذا غلب على السالك الحضور والاستغراق يؤمر
بمحافظة وترك الذكر ما دام فى هذه الحالة وما ينبغي ان يعلم ان شيخنا واما منا قد سنا الله
بسرة الاقدس واز كتب فى بعض رسايلنا ان ينبغي للشيخ ان يعلم الطالب من طرق الذكر
والشغل وهو مناسب بحال الطالب وملايم لاستعداده وقابليته لكن كان طريقه فى
الآخرة تقدم تعليم اسم الذات لجميع الطلاب الا ما شاء الله تعالى لا يفرق بينهم
باختلاف استعداداتهم وكان السرفيه ما كتب سابقا فى بعض الرسايل كان فى اوائل
حاله حين كان سيرة فى اطوار الولايات لان كمال الولاية منوط بالجزم والسلوك وهما
ركنا الولاية لا يتحقق الولاية الا بهما ففي كمالات الولاية لا بد للشيخ ان يراعى حال المرید
ويعلم طريقه يتناسب استعداده ولا يعلم ما هى خلاف استعداده يسهل عليه السلوك
اذ لا يحصل امره مثلا اذا كان استعداده ملايما للجدبة يعلم طريقا ملايما للجدبة ان
علم طريقا ملايما للسلوك انما يدخل اختلال فى امره وبطوء او تعسر فى سلوكه ويتعب

رکنان

وہا
انہما

الشيخ والسالك في اصلاح امره ولما عرج قد سنا الله تعالى بسره عن اطوار الولايمترو وصل
الى كمالات النبوة بالتبعية والوراثة اخرج عن دائرة الجذبة والسلوك لان الكمالات النبوة غير منوطة بمايل
وقهها والترقي للسالك في هذه الطريق بمجرّد صحة الشيخ وحقته ورعايته اذ ابعث اتباع اطوار الشريعة العلية
والسنة النبوية المصطفوية على صاحبها الصلوة والسلام والتحية فالطالب في صحة
هذا الشيخ يصل بالتدرج الى كمال استعداده بل الى كمالات شيخه ايضا ولا يحتاج
الشيخ الى ان يرشده الى طريق يناسب استعداده وتعليم ذكره للطلاب لتسليته وان
كان الذكر في نفسه مفيدا ايضا لكن ليس مدار الوصول انما المدار الصحيحة مع الفتاء
فيمن يصحبه كما كان في الصدر الاول اذا الصحابة والتابعون بمجرّد الصحة يصلون الى
كمالات لا تحصى هذا وبعد تسويد هذه الرقيم خطر بالبال ان اعرب مكتوب ما هجيو
اصيف اليد قوايد اخرى واجعله متممها لان المكتوب باللسان الفارسي والعرب
بمعزل عن فهمه قلما ينتفعون لغير العربي ولما طليت المكتوب وجدتة عربيا عرابه
بعض الاصحاب فكفونا مؤنة تعريبه فارسلنا في وقت اخرى يد رجل في مط القلم ان شاء الله

مكتوب هفتادونم

الى محمد بن محمد طيب المجاهد العامري النهاي في فضائل حب في الله وبيان تجوهر
القلب بالذكر وانتقاء حديث النفس عنه وبيان فناء النفس وبقائها
الحمد لله وسلام على عباده الذين اصطفى اما بعد فقد وصل كتابكم الكريم المنبى
عن الشوق والمحبة وكذا نحن شايقون راغبون الى لقاء الاجتالاطال شوق الابرار الى
لقاء انا اليهم كاشد شوق كتاب عهدهم للحب في الله بذكر عن المتحابين في جلال الله
الذين في وجوههم الفوز ويوضع لهم يوم القيمة منا بر من نور على ما ورد لا تعدل بهذا الحب
شيء كاشا ما كان قبا للحب بينا لثرب والمجبة وبالحب ينكشف اسرار الصمدية و

بالحب يحصل الفناء وبالحب يشاهد البقاء وبالحب يجذب المرید لصادق من کمالات
 شیخه ومعاینه الخفیة بالحب يتحقق بانواره الجلیة اسرارہ العلیة الالذات فی بحر هذه الحب
 خواصا ومن جذبات الشوق والوجد رقا صا فعلیک یا اخی بدوام الذکر والمراقبة حتی
 یتجوهر القلب بالذکر ویكون الحضور وصفال لازمال ایزال عنه ابدا کالسمع للسامع والبصر
 للباصره وعلیک بنفی الخواطر وحديث النفس عن الباطن باستعانة الاذکار والمراقبات
 حتی یجوع عن صحیفة الباطن غیر الرحمن ویكون واسواه یحیت تسجیت علیه عناکل لسیان و
 علیک بنفی المقاصد المرادات بکلمة النفی والاثبات حتی لا یبقی لک مقصد غیر الحق ولا مراد
 غیره
 وابتغاء مرضاته تعالی واجتهد باستعانة تلك الكلمة الطیبة فی نفی ما انتسبت الیک من
 الوجوه والکمالات التابعة للوجود حتی یتنفی نسبتها الیک وترى الكمال والحسن والجمال
 کلها راجعة الی الملك الجبار صاحب الحسن والجمال وترى نفسك خالیه عن کلها متخلعة
 عن حلها فی تنكشف حقیقتها وتجلی ماهیتها لان حقیقة الممكن العدم والوجود والحیوة
 وسایر کمالات فی مستفاد مستعارة من مرتبة الوجود تعالت فادعاء کمالات العاریة لنفسه
 دعوی باطلا وتخیلها کاملة بالکمال المستعار عن الغیر تخیلا فاسدا وما احسن ما قیل بالشعر الفارسی
 رباعی وضانی خود بر غم حاسرنا کے ترویج چین متناع کاسرنا کے
 نومعدومی خیال هستی از تو فاسد باشد خیال فاسرنا کے
 وبهذه الدعوی والتخیل والاثبات صادمعادیا لرب مشترکافی کمالاته ودر فی الحدیث عاد
 نفسك فانها انتصبت لمعاداتی فاذا رات کمالات راجعة الی صاحبها ورأت ذاتها
 خالیه عنها الاحق بالعدم فی یحصل لها الفناء وتخلصت عن ورطة الشریک الخفی و
 المرض المعنوی ثم اذا تحقق بالبقاء لعدم الفناء والوجود بعد العدم بالوجود الموهوب
 الحقیقی وولد بالولادة الثانية بمقتضا من قتلته فانادیته شرف الاسلام الحقیقی و
 صار نفسه مطمئنة مقولا فی حقها راضیه مرضیة والسلام اوله واخره۔

مکتوب ہشتم (۸۰)

شیخ بائزید در تعبیر وقائع و فی بیان آنکہ لوازم بشریت از ظاہر نمیرود و فضائل استغفار -
 بعد از الحمد و الصلوٰۃ و تبلیغ الدعوات می رساند مکتوب مرغوب رسیده سبب مسرت گردید
 چند واقعه کہ دیدہ اند و مندرج ساختہ مطالعہ نمود و واقعه اولی بسیار روشن است و بیشتر است
 امامت این قسم عزیزان مرتبہ عالی است وَ جَعَلْنَا الْمُتَّقِينَ اِمَامًا وَ بِمَنْ شَاءَ
 خطاب کردہ میگویم کسانے را طریقہ می گویم مقصود این ہمہ تویی و ازین ترا می خواهم بشناسی
 است بزرگ و از کمال اتحاد باین جانب و جامعیت استعداد فخر است، واقعه ثانیه کہ متضمن
 اجازت طریقہ غوث الاعظم است قدس اللہ سرہ تعلق بحضور دارد و آنچه مناسب وقت و
 استعداد بود بعد استخارہ بعمل آید و واقعه ثالثہ بحمل است تفصیل آنرا نوشتہ اند با کلمہ ہر سہ واقعه
 روشن است رَبَّنَا اِنَّمَا لَنَا نُوْرُنَا وَ اَغْفِرْ لَنَا اِنَّكَ عَلٰی كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ

نوشتہ بودند کہ ظلم و شدت از حکام و غیر ہم می رسد ہمہ را از حق می داند بلکہ فعل او تعالی
 یقین می کند مع ذلک طبع ازان رنج می شود و غم حادث می شود حیرت رومی دیدن گر این دید
 وہی است چه اگر حقیقی می داشت سبب غم و غصہ چرامی شد و محروبا این دید حقیقی است وہی نیست
 لیکن لوازم بشریت از بندہ نمی رود القلب یحزن و العین تندمع و اما بقراقك یا ابراہیم
 لحن و تون گوش زرد شدہ باشد اجزای خروی و نورانیت باطن مربوط ہمیں خزن و اندوہ است این
 دید و فرح و سرور از فعل حق جل و علا کار باطن است و خزن و اندوہ بظاہر وابستہ است کہ از باطن
 بمراحل دور است لَبٰكٍ وَ حَمْدٌ لَهُمْ مَوْلٰیہَا فَاَسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ دیگر برای دفع بلیات
 و شاید استغفار نافع و مجرب است لازم باید گرفت پیغمبر خدا صلی اللہ تعالی علیہ وآلہ وسلم
 فرمودہ است من لزم الاستغفار و فی روایت من اکثر من الاستغفار جعل اللہ له من کل
 ضیق فخر جاو من کل ہم فرجا و یزقہ من حیث لا یحتسب این فقیر بعد از نماز ہائے فرض

هفتاد بار استغفار می خواند و واقف بر اینست که بار استغفار الله الذی لا اله الا هو الکی
 القیوم و اتوب الیه باقی استغفار الله استغفار الله قال الشیخ علی بن ابی بکر قدس سره فی
 معارج الهدایه و من انواع الاستغفار الماتور المشهور دارونی عن النبی صلی الله تعالی علیه
 و آله وسلم انه قال من قال استغفر الله الذی لا اله الا هو الرحمن الرحیم الکی القیوم الذی
 لا یموت و اتوب الیه رب اغفر لی خمساً و عشرين مرة لم یر فی بیته و لا فی اهل و لا فی دایره
 و لا فی مدینه و لا فی البلد الذی هو فیہ دایره فیبغی المواظبه علی هذا الاستغفار صباحاً
 و مساءً فقد کان جماعه من مشائخنا و علمائنا یأوصون به فیما بینهم و یوصون به
 تلامذتهم و اولادهم و اخوانهم و اصحابهم و یحسونهم علی مواظبه و ملازمته لما
 رأو فیهم من اعظم النفع و جزیل البرکة و کریم الدرع -

مکتوب هشتم و یکم (۸۱)

بمولانا محمد ضیف در تبیین مراقبات بطرز خاص -

الحمد لله العلی الاعلی و الصلوة و السلام علی رسول المصطفی و علی آله و صحبه
 البررة التقی بدتیت که از احوال ظاہر و اذواق باطن خود چیزی ننوشتند و مانع بخیر یاد و محذرتاً
 مصراع از هر چه می رود سخن دوست خوشتر است
 گفته اند مراقبه علم بنده است بدوام اطلاق حق سبحانه بر دو علم و حضور و تعالی مرورا
 باید دانست که این مرتبه مستتبع مراقبات است مراقبه اولی آنکه چون سالک مستعد و رزقش این
 نسبت شریفه نماید و این مراقبه را نصب عین خود سازد تا آنکه سالک در تصرف این مراقبه آید
 این مراقبه در رنگ ملکه شود این زمان این تعلق علم را شامل خود بیاورد و هر ذره از ذرات وجود
 محیط بیند و سرایان آن در ظاهر و باطن فهمد و حکم الا ان حیزب الله هم الغالبون قهرمان
 آن صفت بر وجود او غالب آید و در حیزب آن وجود سالک ضعیف و ناپسند نماید -

مراقبه ثانیه آنکه ازین تعلق از راه غایبه محبت و کمال کشتش بصفت عام آید و از علم برتری
 بعلم کلی گراید و از نمودج بحقیقت تشابه و آن صفت را نیز در رنگ آن تعلق بذرات وجود محیط
 بیند و در ظاهر و باطن ساری مراقبه ثالثه آنست که بعنایت بی غایت ازین صفت ارتقا نمود
 بحضور ذاتی که در آن موطن ذات عزیز بهانه خود بخود حاضر است عروج کند و از راه صفت
 بموصوف رود و برورد در آن حضور محو و فانی گردد و از حضور پر نفوذ خود برآمده بآن حضور که
 سر اسرار است متحقق گردد بامول از دوستان دعا است والسلام

مکتوب هشتم (۸۲) و در

بحاجی نظام کولابی در بیان طریق بریان ایجاز-

الحمد لله و سلام على عباده الذين اصطفى خصوصا على سيد الوری صاحب
 قاب قوسین او ادنی و علی آله و اصحابه البررة النقی - اخوی اعزى حاجی ابوتراب محبت و
 اخلاص آن عزیز نسبت باین فقر اظهار نمود و روابط معنویه را شرح ساخت و مجدداً محب
 این طائفة با این طائفة است و از فیوض و برکات تنان بهره و المشرع مع من احب حایث
 نبوی ست علی مصدرها الصلوة والسلام والتجیه طریقه که اخذ کرده اند آن را عزیز دارند چندان
 ماوست بران نمایند که این نسبت تشریفه بلکه دل نشود و حضور مع الله وصف لازم او گردد
 که بتفی نتفی نشود چنانکه سمع صفت سامعه و بصر صفت باصره بعد از ان بعنایت بیغایت
 دل را آن قدر انقطاع از اسوی مطلوب حقیقی پیدامی شود که هرگز بیاد او نمی آید بحدی که اگر
 بتکلف خواهد که یاد اسوی نماید پیدایش نیاید بواسطه نیسانی که دل را از اسوی حاصل شده
 است نه از شادی شاد گردد و نه از غمی غمگین این حالت معیر یقیناً قلبی است - باید دانست
 که درین فنا هر چند علوم اشیا از ساحت سببه رشت برشته است و تعلق علمی و جسی او از اسوی
 رفته لیکن نفس حاضر و علم حضور او هنوز بر جا است دعوی همسری و انانیت او بر پا چون

بسا بقه غایت عارف بر عدمیت ذاتی خود عالم و مینا شود و دانند که وجود توابع وجود از او ساقط
 کمال خاصه رب معبود است اگر در ممکن هست مستعار و مستفاد از آنحضرت است هر آینه در یکی
 از سعادت برکتی کشته شود و آنچه مطلوب بمشام جان او برسد پیدت
 چون بدانستی که ظل کیستی فارغی گرمردی و وزیستی
 این دید از تجلی صفات است چون این دید غالب آید می توانند که با شتارت کریمه ان الله
 یأمرکم ان تؤدوا الامانات الی اهلها - این کمالات عاریتیه را از توابع وجود سائر اوصاف
 کمال درست با اهل آن سپارد و ظلال را با اصول ملحق یابد و خود را که مرآت آن کمالات بود
 خالی بیند و بعد هم صرف ملحق این زمان آنچه مقصود از آفرینش او بود بحصول پیوندد و با سلام
 حقیقی راه یابد این کمال وابسته بقنای نفس است این است حاصل سیر و سلوک و نتیجه حال
 اهل کمال سلوک این طریق وابسته باتباع سنت سنیه است و اجتناب از بدعت ناهر صنیه و
 رسوخ تام است بر محبت شیخ مقتدا میر پور ابیطه محبت که بشیخ مقتدا دارد ساعت قساعت
 بزنگه او می بر آید و کمالات او منبغ می گردد -

مکتوب هشتم و سوم (۸۲)

بمیرزا محمد صادق در بیان آنکه کار بر روحیه است اتباع صاحب شریعت است بما الصلوة والسلام
 و محبت شیخ مقتدا و شرح مسئله قضا و قدر -

بعد الحمد و الصلوة و تبلیغ الدعوات می رساند مکتوب مرغوب که بمصحوب با قاصد ارسال
 داشته بودند زیرا چون متضمن عاقبت و سلامتی دوستان بود سبب مسرت و بهجت گردید انشاء تعالی
 بر جاده شریعت علیه و سنت سنیه مصطفویه علی صاحبها الصلوة والسلام و التجهه مستقیم و مستقیم دارد
 فانهاملاک الامر مدار النجاة ویدا و نها خطر القنادر - مخدو یا اگر در روحیه استقامت و رسوخ است
 و از احوال و مواجید هیچ نیست غم نیست اتباع صاحب شریعت و محبت شیخ مقتدا آخر او را همه

خواہند داد و از فیوض و مواجید اکابرے بهره نخواهند گذاشت و اگر در یکی ازین دو چیز خلل است و احوال و مواجید دارد غیر از خرابی هیچ نیست و هر چه دارد از قبیل استدراج است این سر رشته را نیک رعایت باید کرد تا حصول ملاقات بزرگ و فکر مشتعل باشد و از صحبت نا جنس مخالف طریق محترز بوند فرمهم اکثر: نفر من الاسد۔

آنچه نوشته بودند که از آن روز از خدمت آنها پر سیز نمود و توبه کرد از شنودن آن کلام حمد الله سبحانه علی ذلک، حق سبحانه بر آن استقامت دهد اگر شوق کلام اکابر دارند مکتوبات و رسائل حضرت ایشان را مطالعه کنند و مخدو با چهار سوال که از ایشان آنجا نموده اند واضح گردید و سوال اول بمسئله قضا و قدر تعلق دارد اگر از راه امتحان آن جماعه نوشته اند و مقصود الزام آنهاست پس جائے سخن نیست و اگر درین باب خدشه بخاطر راه یافته است پس میگویم که مسئله قضا و قدر سر نیست از اسرار الهی جل شانہ تذکره کردن و کاوش نمودن درین مسئله ممنوع است احادیث منع درین باب بسیار است آنچه بر او شمس است انشال او امر است و انتہا از نوای غور کردن درین مسئله فرموده اند بآنکه منع نموده حقیقت این معالده را بعلم تم جل و علا باید حواله نمود بآنچه تکلیف کرده اند بجان و منت در اتیان آن باید کوشید اینست طریق اسلم - مخدو با آنچه عقیده اہل سنت و جماعت درین مسئله است موافق آن اعتقاد درست باید نمود و تشکیکات و چون و چرا نباید رفت که ممنوع است - بدانند که مذہب اہل سنت و جماعت آنست که افعال بنده از خیر و شر عمه بتقدیر و ارادہ حق سبحانہ است و القدر خیرہ و شرہ من اللہ تعالی - و تقدیر عبارت از خلق و ایجاد است و معلوم است کہ خالق و موجر غیر او تعالی کسے نیست لا الہ الا اللہ خالق کل شیء قلعبد و وقال اللہ تعالی و اللہ خلقکم و ما تعملون - معنزلہ و قدریہ از کمال جہالت و سفاہت انکار قضا و قدر نموده افعال بنده را بقدرت و اختیار بنده نسوبے داشته و بنده را خالق افعال خود گفته صناد و افاضلوا علماء اند کہ مجوس ازین با احسن حال اند کہ انہا یک شرکابی گویند و اینها شرکاء لا یعدوا و لا یحصی اثبات می نمایند۔

علا غالباً این جمله چینی حرف مخدو است

بسر اصل سخن رویم و گوئیم که با وجود تقدیر خیر و شر نسبت خلق بحق تعالی و اراده و اختیار
 بنده را در وجود و فعل او نیز دخل داده اند اول صرف اراده از جانب بنده می شود بعد از آن موافق
 آن حق تعالی خلق می فرماید و همین صرف اراده را کسب میگویند پس خلق فعل از حق است بل در
 کسب آن از بنده آنچه نوشته بودند کلا بیک ذره الا باذن و امثال آن باعتبار خلق حق است و
 کشتن قاتل را در عوض مقبول و بلا امت نمودن گناهکار را و عذاب عقوبت او باعتبار کسب است
 و جبریه ارادت و اختیار را از نفی می کنند و بنده را در صدور افعال مجبوری دانند در رنگ آنکه
 شاخه های درخت را کسی چنانند بلکه نسبت فعل را به بنده نمی کنند و فاعل این افعال حق را
 می دانند و این کفر است و معتقد آن کافر گویند بفعل نیک ثواب خواهد شد و بفعل بد عذاب نسبت
 و کافران و عاصیان معذورند اینها اسواله و عقاب نیست چه افعال همه از حق است و اینها
 مجبورند و این کفر است حق تعالی می فرماید *وَقَفُّوهُمْ اِنَّهُمْ مَسْتُولُونَ قَوْلِكَ لَنْسَلَمَهُمْ*
اَجْمَعِينَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ - مرجمه همینها اند که ملعونند بر زبان هفتاد پیغمبر چنانچه در حدیث
 آمده است مذہب این بدکیشان ببداهت عقل باطل چه فرق در حرکت مر تعش که با اختیار
 دست او می جنبد و کسی که دست می جنباند بدیهی است که اول با اختیار نیست و ثانی با اختیار
 است و نصوص قطعیه نفی این مذہب می نماید قال الله تعالی *جَزَاءُ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ* و قال
سُبْحَانَ مَنْ شَاءَ فَلْيُؤْمِنْ وَمَنْ شَاءَ فَلْيُكْفُرْ اِنَّا اَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ نَارًا اَحَاطَ بِهَمَّ
سُرَادِقُهَا اَنْ يَرْتَابَ مطلقاً مسلوب الاختيار باشد حق تعالی چرا نسبت ظلم باینها فرماید و *مَا*
ظَلَمَهُمُ اللهُ وَلَكِنْ كَانُوا اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ بسیار از بلا حده میخواهند که به بهانه سلب اختیار
 خود را از رقبه تکالیف شرعی بر آرند و از سوال و عقاب آخرت که باز تکاب محرات موعود است
 خلاص سازند و خود را معذور و مجبور دانند بدیهی است که بنده را این قدر اختیار و توانایی است
 که از عهده او امر و نواهی تواند برآمد للفرق الظاهر بین حركة البطش و حركة الارقاش
 کما حق تعالی کریم است بتدبار تکلیف بالاطلاق نگارده است آنقدر تکلیف نموده است

که از عهده او تواند برآمد لا یكلف الله نفسا الا وسعها عجب معامله است این جماعت
از کسانی که اطاعت آنها نکنند و ایستار این را نندیدند برین در صد انتقام می شوند و فرزند
وراه و غلام خود را می زنند و ناری می کنند و اگر مرد بیگانه را با زن خود بینند بدیشوند و ایستار
می رسانند و معذور و مجبور گفته چشم پوشی نمی کنند و باین بهانه از عذاب اخروی که بنصوص قطعیه
ثابت شده است می خوانند که خلاصی جویند و هر چه خواهند بکنند حق تعالی می فرماید ان عذاب
رَبِّكَ لَوْ اَقْعَمُ مَا لَمْ يَنْجِ دَافِعًا دِیوانه را اگر در خانه بیند معذوری دارند و همچنین هر گناه است که
دیوانه می کند کسی او را مواخذه نمی کند می گویند دیوانه است و از عقل و اختیار بیرون است -
مصرع
عیب نبود گر گناه می کند دیوانه

و غیر دیوانه را مواخذه می کنند و بسزای رسانند و معذوری دارند و این نیست بجز جهت آنکه این
صاحب اختیار است و او از اختیار بیرون است پس محقق شد که قدریه که منکر قضا و قدر اند و جبریه که
نهی اختیار از بنده می نمایند هر دو از حق دور افتاده اند و اهل بدعت و ضلال و مضل اند و حق متوسط
آست که اهل سنت و جماعت بآن عهد گذشته اند و روایت است که امام ابو حنیفه از امام جعفر صادق
رضی الله تعالی عنهما پرسید یا این رسول الله هل فوض الله الامر الی العباد فقال الله اجل من
ان یفوض الی الربوبیه فقال هل یجبرهم علی ذلک قال الله اعدل من ان یجبرهم
ثم یعدّ بهم فقال ما ذاق الی بین الی بین لا جبر و لا تفویض و لا کراهه و لا تسلیط کافران و مشرکان
حجت آورده بودند که کفر و شرک با مشیت ارادت حق تعالی است چنانچه فرمود سَیَقُولُ
الَّذِینَ اَشْرَكُوا لَوْ لَوْ شَاءَ اللهُ مَا اَشْرَكْنَا وَاَبَاؤُنَا وَاَحْرَمْنَا مِنْ شَیْءٍ حَقَّ سُبْحَانَهُ اِنْ عَذِرْنَا
از ایشان قبول نکرد و قول ایشان را بر جهل آن حمل کرد و داخل تکذیب ایشان ساخت چنانچه
فرمود لَذٰلِكَ كَذَبَ الَّذِینَ مِنْ قَبْلِهِمْ حَتّٰی دَاخُوا بِاسْتَاْقِلْ هَلْ عِنْدَكُمْ مِنْ عِلْمٍ فَتُخَرِّجُوْهُ
لَنَا الْاٰیةَ اگر گویند که خیر و شریم بقره حق است جل و علا بارادت و مشیت او سبحانه پس شرک
کافران نیز مشیت و ارادت اوست تعالی و اینها درین قول محقق اند پس چرا قول شان مقبول

نشره جواب گویم که این قول منمردان نه از راه معذرت است که ما درین عمل شنیع محکوم مشیتیم
 چه ایشان کردار خود را بد نمیدانند بلکه مقصودشان نفی قبح این فعل است چه هر چه مراد حق است
 جل شانہ و متعلق مشیت او تعالی مرضی اوست سبحانه چه اگر مرضی نمی بود نمی خواست پس این کفر
 مرضی است و استحقاق عذاب از فاعل این فعل بدفع حق تعالی این قول و اعتقاد را بتکذیب
 یاد کرد و کذایات کذب الذین من قبلہم چه حق تعالی در کلام خویش و بر زبان انبیاء خود علیهم السلام
 کفر را نامرضی و قبیح فرمود و کافران را ملعون و یایوس از رحمت خود ساخت و عذاب مخلد که
 انقطاع پذیر نیست جز ایشان گردانید و نیز این اعتقاد را جهل ساخت که ارادت مستلزم رضایت
 چه کفر و معاصی مراد حق اندر جل و علا و مرضی اوست چنانچه از قرآن مجید واضح و لایح است و بعید
 نیست آنکه گفته شود که این قول مشرکان و وافق مذہب جبریه بود و غرض نشان نفی اختیار باشد
 از خود ما درین فعل حق تعالی را اینها کرد چه این اعتقاد باطل است کما مر و نیز می تواند که این قول
 ازین مردودان از روی استهزا بوده از راه اعتقاد چنانچه مفسران گفته اند و باین بیان که آیه
 کریمه را تمودیم استدلال اهل اعتزال که باین آیه بر مذہب خود کرده اند ساقط گردید چه استدلال
 آنست که حق تعالی اعتذار کافران را که نموده شرک با بارادت و مشیت الله تعالی قبول نه کرد و اینها
 را باین قول مستحق عقوبت ساخت فرمود حتی ذاقوا بأسنا پس معلوم شد که تقدیر خیر و شر از حق سبحانہ
 نیست بلکه بنده در ایجاد فعل خود مستقل است و وجه سقوط آنست که غرض نشان ازین کلام نه اعتقاد
 از کردار خویش است چه آنرا بد نمی دانستند بلکه مقصودشان تحسین فعل خودها است که فعل با مراد
 و مرضی حق است تعالی و این اعتقاد باطل است که مراد بود و مرضی نبود کما مر - اگر گویند که چون
 افعال عباد باراده حق است تعالی و در ازل تقدیر خیر و شر رفته پس اختیار بنده را نماند و صدور
 افعال خیر و شر ازینها واجب شد - گوئیم که در ازل خواسته است و تقدیر نموده بنده با اختیار خود
 این فعل خواهد کرد این تقدیر موجب اختیار است و این معنی مثبت اختیار است نه نافی اختیار
 و نیز گوئیم اگر قضاے ازلی منافی اختیار باشد باید که حق تعالی در افعال خود در ایجاد حوادث یومیه

مختار نبود چه این افعال باید که البته موافق تقدیر و ارادت بوقوع آئند لیس قلبیس السلام علی من اتبع الهدی والتزم متابعت المصطفیٰ علی آله الصلوٰات والتسلیمات والتجیات والبرکات العلیٰ۔

مکتوب ہشتاد و چہام (۸۴)

بعد الحمد والصلوات و ارسال التجیات می رساند مکتوب مرغوب کہ درین و لا فرستاده بودند رسیدہ سبب مسرت گردید نسبت زوال اثر و شروع در زوال عین۔ نوشته بودند کہ تو در حق من بچنین بشارت داده بودی۔ محمد و ما زوال عین اسهل است نسبت بزوال تمپس تقدیم زوال عین را باشد لهذا بعضی را بعد زوال عین زوال اثر ہم شود و بعضی را نشود لهذا مشایخ را در زوال اثر اختلاف است بعد از فنا سالک بعضی بزوال عین و اثر قائل گشته اند و بعضی زوال اثر را جائز ندانند و حق درین باب آنست کہ اگر مبداء تعین سالک از مرتبہ شیون است پس زوال عین و اثر در حق او بعد از وصول او بعین ثابتہ و فنا در واقع است چه شیون را با عالم هیچ مناسبتی نیست چه عالم ظل صفانت نہ ظل شیون۔ پس فنا در شانے مستلزم فنا مطلق او باشد و منزل عین و اثر بود و اگر عین ثابتہ سالک از مقام صفانت پس وصول و فنا او در صفت ماحی وجود سالک بالکل نبود و اثرش زائل نگردد چه وجود سالک اثر سمان صفت است و ظل او آنچه از فقیر بشارت نقل کرده اند از خاطر شما ذہول شدہ است فقیر باین روش ہرگز نگفتہ باشد و شیخ ابو سعید ابوالخیر بزوال عین و اثر قائل است چنانچہ در جواب سوال از زوال اثر فرمودہ و لا بتقی و لا تذری عین نمی ماند اثر از کجا ماند ریاضی

جسم ہمہ اشک گشت چشم بگریست در عشق تو بے جسم ہی باید زلیست
از من اثرے نماز این عشق از صیبت چون من ہمہ معشوق شدم عاشق کیت
لیکن مصرع اخیر این رباعی محل سخن است چه عاشق درین ہنگام رخت بصوای عدم کشیدہ
است و نشانے ازوے نمازہ و انانیت رو بزوال آورده و انا الحق کہ گوید و من ہمہ معشوق شدم

چه گنجایش دارد نصیب عارف ازین مقام فنا نیستی است و در امانات است باهل امانات
وزوال مورد کلمه انا است. بیت

تواونشوی و لیک گر جهد کنی جاء برسی کز تو تویی بر چیزی زد

نوشته بودند که در مکتوبات حضرت ایشان واقع است که همگی این راه پنج گام است
سه از عالم امر و دو از عالم خلق، سه که از عالم امر اند که دام اند و دو از عالم خلق چه چیز - مخد و مادر نقل
عبارت تفاوت رفته است در مکتوبات باین روش است این راه که مادر صدر قطع آیم همگی
هفت گام است دو از عالم خلق و پنج از عالم امر. بدانند که پنج گانه عالم امر قلب و روح و سرو
خفی و اخفی است و دو از عالم خلق، قالب و نفس است. پرسیده بودند که فنا در روح عبارت
از چه چیز است علامتش چیست و بر فنا نفس مقدم است یا نه. بدانند که فنا هر لطیفه منوط
است بوصول آن لطیفه باصل خود و چون اصل روح از مقام صفات است بلکه ظلال صفات
چه اصول پنج گانه امر اخلاذ اتره ظلال اسما و صفات است که سیر دران ولایت صغری است که
ولایت اولیا است پس فنا در روح عبارت از وصول بظلال صفات است چنانچه اصل قلب
از مقام افعال و اجبی است تعالی و فنا او مربوط بوصول او است باین مقام از گذشت
این دایره ظلال دایره اسما و صفات و شیون و تنزیهات است که سیر دران ولایت کبری است
که ولایت انبیاست علیهم الصلوة و التسلیمات، نهایت عروج جوهر خمسسه عالم امر تا نهایت
این دایره است بعد از گذشت این دایره دایره اصول اینها است و از گذشت آن دایره اصول
آن اصول است و از گذشت آن قوسه است از دایره که اصل این همه دوا بر است حضرت
ایشان ما قدسنا الله سبحانه بسره نوشته اند که حصول کمالات این سه گانه مخصوص بنفس مطمئن است
و حصول اطمینان مراد درین موطن بیسری گردد این بیان معلوم می گردد که کمال نفس
فوق کمالات عالم امر است و بفنا او هر وجه کمال منوط است بوصول باین اصول سه گانه
پس فنا نفس بعد از فنا روح بود بلکه بعد فنا لطایف امر و آنچه گفتیم که فنا او

بر وجه کمال زیرا که شروع فنا فی نفس و اطمینان او از دائره ظلال اسما و صفات است که در آره
ولایت صغری است لیکن درین موطن صورت فنا است حقیقت فنا وابسته باین اصول است
است اهل ولایت صغری نیز از فنا فی نفس و اطمینان خبر می دهند لیکن چون درین موطن حقیقت
فنا نیست لاجرم می گویند بیت

هر چند که مطمئنم گردد هرگز صفات خود نگردد

و آنکه بحقیقت فنا رسیده است می گوید که بعد فنا و اطمینان سر موی درو مخالفت نمی ماند و
جز انقیاد و استسلام کار او نیست و السلام.

مکتوب هشتاد و پنجم (۸۵)

بشیخ بایزید سهارنپوری در تحقیق اطمینان نفس و تعبیر وقایع او.

الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصیطقوا. مکتوب مرغوب رسیده مسرت بخش گردید.
نوشته بودند که زوال عین و اثر کمال و ولایت کبری است و فنا فی نفس که در ولایت صغری رو
میدهد در میان هر دو فرق ظاهری می شود امیدوار است که باین فرق جهت سازند. مخدو و فنا فی
نفس منوط بزوال عین و اثر است اما یک را بولایت کبری خاص کردن و دیگری را بولایت صغری
کجا دیده اید و از که شنوده اید فقیر خود نگفتناست و در مکتوبات حضرت ایشان نیست از هر که
شنوده اید از وصل آن بخواهید آرزو اگر باین معنی بگویند که شروع فنا فی نفس در ولایت صغری
است و کمال آن مربوط است بولایت کبری بلکه باعتدال عناصر راجعه که وابسته بکمالات
نبوت است درست است چه ولایت صغری هر چند نوعی از فنا و اطمینان دست می دهد
لیکن بآن سرحد که نفس بالکل از اوصاف سینه خود بر آید و بنام از اخلاق ردیه متخلع گردد
باین اهل این ولایت گویند بیت

هر چند که مطمئنم گردد هرگز صفات خود نگردد

حضرت ایشان کہ ولایت کبریٰ رسیدہ اند بلکہ بحالات نبوت مشرف گشتہ می فرمایند کہ
 نفس را بعد از فنا و اطمینان مجال مخالفت نماند و سر موے خلاف مرضی از وی منظور
 نیست و مستهلک و مستغرق است کہ از خود و غیر خود شعوری ندارد۔ واقعہ کہ در آن رسول خدا
 صلی اللہ تعالیٰ علیہ و علی آلہ وسلم دیدہ اند و حضرت امیر اکرم اللہ تعالیٰ وجہہ تیز دیدہ نیک
 مبارک است ظاہر شمارا از حضرت امیر المؤمنین نصیب است و مرہ ثانیاً کہ آنحضرت را
 صلی اللہ تعالیٰ علیہ و علی آلہ صلوات و السلام باز واج مطہرات دیدہ و ازین اجہات
 مؤمنین مہربانیہا مشاہدہ نمودہ اید گوئی از فیوض و برکات اینہا نیز بہرہ مند شدہ اید و کمالات
 ولایت را با کمالی کہ مناسب کمال نبوت است جمع نمودہ و در وقایع دیگر کہ فقیر بشما اسپ
 خاصہ ادہ و سوار کردہ و ہمراہ خود بردہ است مشاہدہ مہربانی و عنایت از حضرت میکائیل و
 گفتن ایشان کہ اخی جبرئیل بسیار بتولقات می کند و این از نشاۃ محبوبیت است یادرتو
 فرشتہا بصور حسینہ و لباس فاخرہ و از آسمان چیزے مثل باہتاب روشن فرود آندہ پیش شما افتادہ
 و روے زمین از درخشندگی آن روشن شدہ بسیار وقایع روشن عالی است بعضے ازان بظاہر
 بزر است از آنچه نقد وقت شما است با کجملہ وقایع مبشرات اندامید و ارباشند۔ بیت
 چشم دارم کہ دہی اشک مرا حسن قبول لے کہ در ساختہ قطرہ بارانی را

نشانی محبوبیت است و در بیان

مکتوب ہشتاد و ششم (۸۶)

سیادت پناہ میر مظفر حسین در وقایع عشق و شوق و درد دنیا یافت و در تخریص بر اکمال محبت کہ
 مثنیہ بیت است۔

الحمد لله و سلام على عبادة الذين اصطفى. سيادت پناہ آنچه از شوق عشق و ولولہ
 شوق مرقوم نمودہ اند و اظہار درد دنیا یافت فرمودہ روشن شد و لذت بخش و ستر افترا کردید۔ بیت
 خوش آنکہ براہ عشق جان داد عشق است کہ جان با و توان داد

الله تعالی نازره شوق را سربلند سازد و ناز عشق را مشتعل گرداند تا از قید آفاق و انفس
بتمام بریاند و معیت خاص با مطلوب پیدا آرد محبت هیچ دقیقه را نمی گذارد که نصیب محب
صادق نگردد المرء مع من احب - هر چند محبت قوی تر معیت کامل تر از دیاد محبت با ندراره
از دیاد دریافت حسن و جمال است هر قدر دریافت ذقایق حسن و نازکیها جمال و کمال پیش
آتش شوق و شعله محبت پیش و تیز - بیت

آنرا که بحسن دیده تیر است این عشق بلاه خانه تیر است

عشق را حسن با سازد و رسیست از پیشگاه عهد مصاحبت کائن است حدیث کنت کترا خفیا دال بر آنست

بینا هر کجا حسن می نماید روی می نهد سر بسجده عشق آن سوی

از آوازه حسن او جهان مالامال است لاجرم در دروازه عشق او همواره باز است - بیت

افسانه عشق او بهر سوی دیوانه عشق او بهر سوی

از درد نایافت در بار نبودند - مصرع بتاریکی درون آب حیات است

یافت آن موطن عین نایافت ست و چهل نفس معرفت اعرفهم یا الله اشد تحیرا قیبه

آرے حقیقت یافت و احاطه کنه معروف از طوق بشر خارج است و همه کس بدر این نایافت

بتلا انداختار از بشریت و تحقیق باطلاق ممکن نیست تا از کمال اطلاق بهره متر گردد

شیخ عطار گوید بیت

نمی بینی که شاہی چون پیمبر نیافت او فقر کل تو رخ کم بر

ممكن از واجب و مفید از مطلق چه در یابد و چه فرا گیرد هر چه از و فرا گیرد و در یابد از ذر و اطلاق

متزل است و بخصیض قید داخل طالب او بغیر از آنکه خود را بیاس قرار دهد چاره ندارد تنها

این بیچاره آنست که خود را گم و محوسازد و از خود نماند و نشانی نگذارد نه آنکه عنقا را شکار

نماید و سیرغ را در دام کند - بیت

عنقا شکار کس نشود دام باز چین کا نجا همیشه باد بدست است دم را

بائلاف

این شام فراق را صبح وصال متوقع نیست سیهات سیهات این غم را پایانی نیست و این درد را درمائی نه - بیت

همه صبح وصل جوین من شام تا امیدی که سیاه بخت بجز شب من سحر ندارد
از آرزو مندی عاشق و استغنائے معشوق نوشته بودند بله این هر دو صفت از لوازم عاشقی و
معشوقی است انفکاک ندارد عاشق در مدت نامق دارد از آرزو نمی ماند که بجان او او خجسته است
و برگ و پوست او دوخته و معشوق همه وقت بوصف استغنا است زوال پذیر نیست - بیت

بنام این چه استغنا و ناز است گذارم این چه امید دراز است
هر چند استغنا و ناپروائی از معشوق پیش جوش عشق و گذارش آرزو مندی از عاشق افزون تر خوش گفت بیت
نه تنها آتم ز بیانی اوست بلائے من ز ناپروائی اوست

در یوزة کمال ازین بے پروبال نموده بودند این آواره خود چه باشد هر چه هست از باطن بزرگان است
با جمله بعضی از مراتب کمال که آن بیشتر اند شکر آن بجا آرند و مراتب دیگر که متوقع است امیدوار
باشند فان المرء مع من احب دراز دید محبت کوشند تا معیت بروج کمال حاصل نمایند - و
السلام علیکم و علی سائر من اتبع الهدی و التزم متابعت المصطفی علیه و علی له الصلوات
والتسلیمات و البرکات العلی -

مکتوب هشتم (۸۷) مقدم

بفقیه حقیق شرف الدین حسین در یاس از حقیقت مطلوب و تفصیل غیب و شهود و برخی از کمالات
صلوة و اشارات بحقیقت آن -

الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفی. مخدو با آنچه در شرح احوال و تبیین اذواق
مرفوم نموده بودند بوضوح پیوست و سبب لذات معنویه گردید - الله تعالی ابواب ترقیات اعماره
مفتوح دارد همت را بلند دارند و بهر وجه دست دهد فرود نیارند مصرع

آن لقمه که در دهان نگنجی بطلب

ممکن از واجب تعالی چه در یابد و مقید از مطلق چه فرا گیرد مقید هر چه از مطلق حاصل می نماید و باشد و درک می کند از درجه اطلاق متنزل است و مقید یا استعداد و دریافت اوست مطلق ازین قبود معراست و ازین ادراک و شهود مبرای پس غیر از یاس از ان مرتبه مقدسه نصیب نبود بدیت عاشقان را نصیب از معشوق جز خرابی و جان گذاری نیست

شهود و مشاهده بظلال وابسته است و درک و وصل تا جای است که اطلاق اصل است و چون معامله از ظلال بگذرد و اصل هم در رنگ ظل در راه ماند کار و بار بغیب الغیب افتد معاملات سابق هباء منثورا گردد و ایمان شهودی با ایمان غیب مبدل شود و بجای لذت و حلاوت از ذوق و اشتیاق بے مزگی و در درو خزن آمدن کان رسول الله صلی الله تعالی علیه و آله و سلم دائم الحزن متواصل الفکر لذت این بزرگواران در طاعت محبوب است و بس و انس نیشان منحصر در بندگی او ارحنی یا بلال ایمان است بآن قره عینی فی الصلوة رمزیت از ان دیگران بلذت شهود ملتذند و بخمال وصال مغرور و ایمان ازین شهود چشم فرو بسته و این وصال را خیال تصور نمود بغیب که تراران مزیت بر شهود دارد آرمیده اند و کمزیرت را بر بندگی او چست بر بسته اند تخریم اولی را که با نام یا بند بر از تجلیات و ظهورات می دانند و خشوع و دوختن نظر را بسجده گاه که حدیث نفس متع بصرک بموضع سجودک بدان ناطق است و کرمیه قد افلح المؤمنون الذین هم فی صلاتهم خاشعون از ان مشعر زیاده از شهود و مشاهده تصور می فرمایند نماز مقصور برین صورت نیست در عالم غیب الغیب حقیقتی دارد که فوق همه حقیقتهاست و برتر است از مشاهدات و تجلیات مانا که در حدیث قف یا محمد فان الله یصلی ایمانی است بآن حقیقت هر چند در تکمیل صورت آن کوشیده شود و در تمیم خشوع و آداب جهد نموده آید بآن حقیقت مناسبت پیدا شود و از برکات آن بیشتر بهره و در گرد و سر که در بند شهود است و در قید ظهورات از ان حقیقت مجبور و محجوب است بنابراین تکمیل صورت آنرا که راه حقیقت دارد به از مشاهدات و تجلیات می فهمد و از علو مهمت

سری بان فرودنی آرد سخن بجای دیگر رفت بر سر مطلب آیم احوالے کہ نوشته اند ہمہ سنجیدہ و عالی است
و این فقد لذات هباء منثور یا فتن احوال و مواجید سابق و عدم اثبات نسبت میان عالم و
صانع عالم غیر از نسبت خالقیت و مخلوقیت و صانعیت و مصنوعیت ہمہ ناشی از کمالات مرتبہ
نبوت است و مناسبت تام بان مقام دارد حق سبحانہ امثال ما مجوران را بہرہ تام ازین کمالات
عطا فرماید اِنَّ قَرِيْبٌ مُّجِيْبٌ و السلام علیکم و علی سائر من اتبع الہدی و انزلہم متابعتہ المصطفیٰ
علیہ علی الصلوات و التسلیمات و التحیات و البرکات العلیٰ۔

مکتوب ہشتاد و ہشتم (۸۸)

بیادرت پناہ سید علی بارہہ بر تعمیر اوقات۔
الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفیٰ جناب سیادت و تقابرت پناہ از دور
افتادہ سلام عاقبت انجام خوانند احوال فقرائے این حرور مستوجب حمد است المسئول من
الله سبحانہ عافیتکم و استقامتکم علی جادة الشریعۃ العلیۃ و السنۃ السنیۃ المصطفویۃ
علی صاحبہا الصلوۃ و السلام و النجیۃ اوقات را بذکر و فکر معمور دارند و در کسب مرضیات مولا
حقیقی جل شانہ بجان کوشند شبہائے تار را بگریہ و استغفار روشن دارند و نوشته آخرت را درین
مہلت قلیل آمادہ سازند و اجبہ دور افتادہ را بدعائے سلامتی خاتمہ یاد آرند و السلام علیکم
و علی سائر من اتبع الہدی۔

مکتوب ہشتاد و نہم (۸۹)

بمیرک معین الدین در بیان آنکہ طالب را اظہار طلب بشیخ ناگزیر است و تعیین طریق و قبول
ازوے قضولی است و اجتناب از صحبت اہل بدعت۔
الحمد لله ذی الجلال و الاکرام و الصلوۃ و السلام علی رسولہ سید الانام و

علی آله الکرام و صحبه العظام صحیفه گرامی رسیده مسرت بخش گردید چون نبی از شوق
 و مشتعل بر در طلب مستر بر سر تا فرو در حق سجانه آتش این شوق را مشتعل گرداند و شعله
 طلب را سر بلند سازد تا از باسوی بالکل برهاند و آنچه مطلوب بمشام جان برساند بیت
 عشق آن شعله است که چون بر فروت هر چه جز معشوق باشد جمله سوخت
 با این همه اشتغال هر قدری از طلب شوق که دست دهد معتنم است و امید بخش
 عزیز گفتم است اگرخواستی دادندادی خواست آرزوی حصول نسبت منفقوده نموده بودند
 خدو با آنچه طالب را لا بد است آنست که اظهار طلب آنچه لازم طلب است بشیخ نماید تعیین
 طریق وصول را بشیخ حواله کند مرض را بیان مرض بحکیم حاذق ناگزیر است طلب تعیین طریق
 از آله مرض از وی فصولی است فیضی که از شیخ مرحوم رسیده بود موافق سیر و سلوک و مبداء تعیین
 شیخ بود از جای دیگر اگر خواهد رسید بر طبق سیر و سلوک او خواهد شد و از سر چشمه حقیقت ولایت او
 جوش خواهد زد هر چشمه را خزه دیگر است و هر حقیقت را آثار جدا - مصرع

هر خوش پسر را حرکتی دیگر است

هر چند اصل هر چشمه متحرک بود لیکن از اختلاف محال آثار مختلف می شود از همه وجوه اتحاد محال -
 مکرر بار بار قاده و استفاده در طریق با بر صحبت است مطالب مستعد کبر صحبت فوق استوار و صحبت خود از باطن شیخ
 متقد فیض مندی شود هر زمان از زایل اوصاف متخلع گشته برنگ شیخ می بر آید گفته اند فنا فی الشیخ
 مقدمه فنا فی الله است . بیت

زان روی که چشم تست احول معبود تو پیر تست اول

اگر صحبت پیر پیرنه شود بجز صحبت هم باندازه توجه شیخ فیض مندی میگرد لیکن تفاوت بسیار است
 نشان ما بینهما . او پس قرنی هر چند از باطن آنسر و علی آله الصلوة والسلام فیض مندی گردید
 و با علی درجه ولایت مشرف شد اما بمرتبه صحابه کرام نرسید و خیر التابعین گشت محبتی که با فقرا
 دارند آن را نعمت عظمی تصور فرمایند و از یاد این دولت خواهند المرء مع من احب

شنیدہ باشند امید است کہ از باطن شان پیرہ کامل گیرند و فیض مند شوند این حقیر در خود قابلیت آن نمی بیند کہ از وی در پوزہ امر خطیر نماید لیکن چون از راه حسن ظن نوشته اند امید است کہ بمقتضای این ظن بشما معاملہ فرمایند و از ویرانہ گنجی برآزند حدیث قدسی است انا عند ظن عبدی بی بہر حال از توجہ غائبانہ خود را در ریغ نمیدارد انشاء اللہ تعالی اوقات را بوظائف طاعات مضبوط دارند و از لہو و لعب معرض ہند و بیوقائی دنیا و احوال گور و احوال قیامت را در نظر دارند و تجات را در اتباع سنت و اجتناب از بدعت یقین کنند و باہل بدعت ملاحظہ صحت ندارند کہ لصوص دیندار اہل لبدع کلاب اہل النار حدیث تروی است علی صاحبہا الصلوٰۃ والسلام والتجیہ فقیری را کہ نہ با وضاع شرعی است بجاہ سنت متخی نیست در مجلس خود راہ ندہند بالجملہ **وَإِنَّا لَأَنكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَآمَنكُمْ عَنْهُ فَأَنقَهُوا دَانِقُوا اللّٰهَ وَالسَّلَامَ عَلَیْكُمْ وَعَلَى سَائِرٍ مِّنَ اتَّبِعِ الْهُدَىٰ۔**

مکتوب ۹۰ دوم

بصلاح آثار سید محمد در بیان آنکہ طالب وحدت را وحدانی باید بود۔

الحمد لله العلی الاعلی والصلوة والسلام علی رسولہ المصطفیٰ وعلی آلہ وصحبہ البررة النقی
مکتوب شریف رسید چون متضمن اشواق و اذواق بود سبب مسرت و بہجت گردید حق سبحانہ تا پیرہ
این شوق را اشتغال دہاد و نار بہجت را سر بلند کند تا رہائی تام از تعلقات کثیرہ کثرت بیسر آید
و جمال وحدت حقیقی پرده نکشاید و شد و کثرت ضد یکدیگرند سیالک ہر چند چہات کثرت با خود دارد و با حکام
کثرت در آویختہ است از وحدت و در و ہجور است وحدانی باید بود ہم از راہ طلب بہجت ہم از وی دید دانش تا
بوصرت اتی اقرب باشد و بتوجید حقیقی برسد التوجید استفاط الاضافات۔ والسلام اولاً و آخراً۔

مکتوب ۹۱ نود و یکم

بسیادت ناب سید محمد اسرائیل در بیان آنکہ شرارت نفس از شرارت عدم و از شرارت ابلیس پادہ است

حافظ پیر محمد

و تحقیق فنا و اطمینان نفس و تبیین زوال عین و اثر۔

الحمد لله ذی الانعام والصلوة والسلام علی رسولہ سید الانام و علی آلہ الکرام و
 صحبہ العظام اما بعد صحیفہ گرامی مشرف ساخت حمد اللہ سبحانہ کہ بعاقبت اندوخت فقر روز
 افزون ست و مطمح بہت مطلب اعلیٰ است حدیث شوق بزنگاشتنہ بودند فقر را تیز مشتاق دانند
 بلکہ حدیث و انا لیرحمہ لاشد شوقا بر خوانند چہ ہر چہ بنسوب باصل است اشد و اقوی است
 فرع ہر چہ دارد از قسم کمال مستفاد۔ از اس است بود در پیچ پیچ استقلال ندارد در پیچ گونہ باصل
 برابری نمی تواند کرد آری عدم است کہ بے توسط اصل نصیب فرع است و آن بشر و نقص است
 و بوی از خیریت فی نفسہ ندارد و اگر خیریت است انعکاسی و عاریتی است کہ خود را باین کمال عاریتی
 خیر و کمال تصور نموده است و حیانت در امانت نموده و شرارت بر شرارت افزوده پس شرارت نفس
 از شرارت عدم ہم افزون تر است چہ عدم شرارت ذاتی دارد و با نیستی و با مرادی خود ساخته است
 و نفس با وجود این شرارت ذاتی کہ از راہ عدم بمنزلہ ذات اوست آندہ است بعلت حیانت بسطوہ
 انانیت و بالیخولیائی سری و دعوی شکرنت باصل پیدا کرده است و ازین رہگذر بمعادات مولای
 حقیقی تعالیٰ برپا شدہ حقیقت نفس امارہ ہم ہر چند عدم است و شرارت را از و کسب کردہ فرزند
 خلف او شدہ لیکن از راہ جہل مرکبہ بالیخولیای سری کہ سبب نیناز اوست از عدم مطلق از پیر و
 مبداء خود در شرارت سبقت نموده و داد شریعت دادہ عدم بیچارہ اگر سالہا شاگردی او کند باین سرحد
 نمی تواند رسید و نیز استاد او درین شرارت و سرکشی ابلیس لعین است لیکن او در شرارت پیش قدم
 شد و بمراحل از ابلیس در سرکشی و انانیت گذارند ابلیس عصیان امر الہی کرد و نداے انا خیر منہ
 از بہاد او بر آید و بعد از اغوائے بنی آدم تبری از آہا نمود و گفت اِنِّی بَرِّیٌّ مِّنْکَ اِنِّیْ اَخَافُ اللّٰهَ
 رَبَّ الْعٰلَمِیْنَ و او دعوی خدائی کرد اِنَّا رَبُّکُمْ الْاَعْلٰی گفت شنتان ما بیخما۔ ابلیس با وجود
 اسنادیش تلمیذی اورامی شاید و با وجود پیشوا بیش پس روے اورا نشانایان سبحان اللہ ہمین
 امارہ با این شرارت و دیابیم بعد اطمینان و شرح صدر رئیس لطائف عالم امر کہ بیباکی و علو

موصوف اندمی گردد و در مدارج قرب معرفت نفوق بر آنها پیدامی کند حضرت ایشان با
قدسنا الله سبحانه بسره الاقدس بزرگاشته اند که مطمئن بعد حصول شرح صدر که از لوازم کمالات
ولایت کبری است از مقام خود عروج فرموده بر تخت صدر ارتقائی نماید و آنجا تمکن سلطنت
پیدامی کند و استیلا بر ممالک قرب می فرماید این تخت صدر فی الحقیقت فوق جمیع مقامات
عروج مرتبه ولایت کبری است برآینده این تخت را نظر با بطن بطون نفوذ می کند این مطمئن
را گنجایش مخالفت نمانده است و مجال سرکشی نه بکلیت خود متوجه مطلوب است و بنامی
گرفتار مقصود ستمش جز صناع پروردگار نیست جل سلطانه و مطلبش جز طاعت عبادت او
تعالی نه، هذا کلامه -

نوشته بودند که بعضی وقت خود را چنان گم می یابید که گویا هباء منثور موهوم است باطن
که بلباس ظاهری بلبوس است جز توهم محض درک نمی شود بعضی احوال هر چند چشم را مالش نماید که
شاید اثر خیرگی باشد و هم برین منوال تکلم و استماع الخ. مخدوم این عدمیت که بعلاقه اصالت
و ظلیت است مبارک و میمون است و مقدمه وصول است بلکه نفس وصول که تائیدی نری
بزرگ گفته اشتمعی عدو الا اعدو ابدان نتیجه ذکر و فکر و ثمره سیر و سلوک آنست که سالک بر عدت
ذاتی خود بینا شود و هستی و کمالات تابعه و در دست از اصل اند و با صل سپارد لیلوی قدس سره
بیت چون بدانستی که ظل کیستی فارغی گر مردی و زریستی

آنچه در باب زوال عین و اثر نوشته بودند که این معامله زوال و فنا بصفات نفس تعلق دارد
نه بذات او که ذات او باقی است و زوال و تبدیل در صفات است و پس در این تبدیل اوصاف
ذات او مزکی و مطهر می گردد و باطمینان می رسد به تحقیق آنست که فنا و بقا تبدیل اوصاف
و اخلاق سببه است باخلاق حسنه لیکن بر تقدیر تحقیق آنکه افراد عالم همگی ظهور اسما و صفات است
ذاتی در میان اینها کائن نیست پس وجود اینها به تمام وجوه و اعتبارات باشد به ذات باید که
بر تقدیر فنا صفات زوال عین و اثر بطریق حقیقت بوده بطریق مجاز چنانچه نوشته اید و

شیخ محی الدین بن العربی نیز عالم را اعراض مجتمعه گفته است پس برین سبب او ہم افراد عالم را ذات نبود و اگر باشد بر قضیہ اطلاق و تقیید وجود ہماں ذات حق باشد حل و علا پس افراد ممکنات یا محض اعراض اند یا ذات یا خود یا این اعراض اگر گویند نفس چنانچہ صفات ردیہ دارد صفات حمیدہ نیز دارد از علم و قدرت و ارادت و مانند آن پس بر تقدیر فنا و زوال صفات ردیہ صفات حمیدہ باقی ست کہ منافی زوال عین و اثر است۔ گوئیم آنچه ذاتی نفس است شرارت و نقص است صفات کمال در وی نہ از ولایت بل مستعار از مرتبہ و جوہ است کہ آن کمالات را از راه جہل از خود تصور نموده است و خود را ازین رہ گذر خیر و کامل و مہر آخرت دانستہ و دعوی شرکت بصاحب خود پیدا کردہ و خیانت در امانت نموده پس حقیقت او ہماں جہل مرکب علم کاذب ست کہ نشاء شرارت و انانیت او گشتہ است للمولوی مصرع
اے برادر تو ہمیں اندیشہ نہ

بوع از خیریت در ذات او نیست پس بعد از فنا و زوال جہل مرکب استیلاے دید عاریت اثرے از وے نمی ماند و حقیقت گویا انقلاب می یابد و از امارگی باطمینان می رسد و متبادرات کلام کبراکہ در فنا و زوال عین و اثر آیدہ است ہمیں معنی است و نصوص ہم ازین اشعار خالی
من قتلہ فانادیتنا و من کان مینا فاحینناہ والسلام

مکتوب نود و دوم (۹۲)

بشیخ حسین منصور در شرح احوال و اذواق سنیہ او با بشارت ولایت علیا۔

اللہ تعالی در مدارج قرب ترقیات بے اندازہ کرامت فرماید بکتوب مرغوب کہ تاخرد این مسکین نموده بودند رسیدہ سبب مسرت گردید از تاثیر توجہات کہ نسبت بطلبہ واقع میشود نوشتہ بودند و از قدرت و قوت برین امر خطیر بوضوح پیوست شکر خداوندی صل شانہ بجا آرند انرا نعمت شکر دانند و کریمہ ماشاء اللہ لا قوۃ الا باللہ بر خوانند در لرج یا قہ

اولا کہ تفحص احوال خود می کردم خود را در ولایت کبری می یافتم و هر چند متوجه فوق می شدم
 نمی توانستم مدتی در پدران بودم الحال که متوجه می شوم خود را در ولایت علیا می یابم بکرات
 ملاحظه نموده و تاکید کرده درین امر شک و ریبی عارض نمی گردد. مخدو با این حال و این دید
 حاصل است گفته اند علامت صحت حال حصول یقین است بوجه کمال فقیر هم که متوجه شدم
 موافق دیدنمایم و شماراداران ولایت ملاحظه نمودم حمد الله سبحانه علی ذلك و علی جمیع
 نعماته. و نیز نوشته بودند که اولاً عروج لطائف عالم امر بوقوع می آید اکنون لطائف عالم
 خلق که نفس و عناصر اربعه است نیز معلوم می گردد. مخدو با این عروج که لطائف عالم خلق را
 مؤید دیدار است چه عروج لطائف عالم خلق بلایم ولایت علیا است غیر از لطیفه خاک که
 کمال آن منوط بکمالات نبوت است و لطیفه نفس در رنگ لطائف عالم امر و ولایت کبری
 بقنا و بقا مشرف می گردد و بجمال اطمینان می رسد با کمال ترقی در کمالات ولایت علیا اصلاً
 نصیب سه عنصر است از لطائف عالم خلق عنصر آبی عنصر هوایی و عنصر ناری بامول از
 دوستان زعاست والسلام اولاً و آخراً.

مکتوب (۹۳) نور و سوم

به بدر بیک سمرقندی در تخریص مداومت ذکر و بایزرتب علیه -
 حامد الله العظیم و مصلیا علی رسولہ الکریم۔ الله تعالی ہموارہ با خود دارد و یک
 لحظه بغیر خود نگذارد کتابتی که از راه محبت ارسال داشته بودند رسیده خوش وقت ساخت باید که
 هم برین منوال از احوال خیر با آن نویسان باشند که سبب توجه غائبانه است آنچه در باب بیوه با
 سعی جمیل می نمایند محل ثواب است حق سبحانه جزای خیر دهد۔ واقعاتی که دیده و نوشته بودند
 همه روشن و خوبست ببنشرات اند بکار خود سرگرم باشند از احوال باطن و از ذکر و فکر و بایزرتب علیہ
 هیچ ننوشته بودند بایستی اول آنرا می نوشتند و چیزهای دیگر را تابع می ساختند۔

مصرع طقیل دوست باشد ہرچہ باشد
 باجملہ چندان مداومت بذکر نماید کہ ذکر و حضور بلکہ دل شود و صفت لازمہ او گردد کہ بنفہ منتفی
 نشود و ماسوی مذکور از ساحت سینہ رخت بر بندد و پیچ مرادی و مقصدی غیر از حق سبحانہ نماید
 مصرع این کار دولت است کنون تا کراد ہند
 مامول از دوستان دعائے سلامتی خاتمہ است والسلام اولاً و آخراً۔

مکتوب نورد و چہارم (۹۴)

بخواجه امان اللہ و خواجہ محمد مومن برہانپوری در تحقیق فناے قلب و فناے نفس و حقیقت
 لایذ کر اللہ الا اللہ و تفوق حالت صلوتیہ بر غیر آن۔

الحمد لله وسلام على عباده الذين اصطفى کاغذے کہ سعادت آثار خواجہ
 امان اللہ و فقہ اللہ سبحانہ لمرضاتہ دران احوال و اذواق و وقائع و مقامات خود مرقوم نمودہ
 باین مسکین فرستادہ بودند رسیدہ خوشوقت ساخت و ہمچنین کاغذے کہ متضمن احوال و وقائع
 محبت اطوار خواجہ محمد مومن حصل اللہ تعالیٰ آمانہ بودند بہجت افزا گردید احوال بہر دو عزیز
 سنجیدہ و اذواق پسندیدہ است و وقایع و منامات روشن و بشرا پنچہ از فناے قلب و فناے
 نفس نوشتہ بودند و رفع خطرہ از قلب و دماغ و وہم و خیال و دیدنیستی و عدمیت و زوال
 مورد کلمہ انا و انتفای ذکر و اثر آن و نایافت مذکور و حصول مقام لایذ کر اللہ الا اللہ ہمہ
 واضح گردید بدانند کہ لایذ کر اللہ الا اللہ را اہل وحدت و جود ہم می گویند و بعد از فناے اتم
 ہم این حالت روے می دہد لیکن فرق میان این دو مقام فرق زمین و آسمان است اہل وحدت
 و جود تعین امکانی را حق می گویند و اللہ ایشان برہمان تعین اطلاق می یابد آن تعین را پیش
 از تحقق این حالت بعنوان غیر می دانستند و بعد از تحقق این حالت ہمان را بعنوان حقانیت
 مشاہدہ می نمایند خوش گفت مصرع خواب اندر مگر مویشے شتر شد

و در مانحن فیہ بعد از فناے اتم ازین تعیین اثرے نمانده است و ذکر و توجہ و حضور ہم
متسوب با تجاب قدس گشته و ذا کر نیز خت بصحراے عدم کشیده شنان مابینهما حقیقت
لا یدکر الله الا الله درین موطن صورت می بنددند دران موطن که وجود ذاکر در میان است و
اطلاق الا الله بزنیانی و نفی راجع بعنوان و آنچه از رفع خطرہ از دماغ و وهم و خیال که نوشته اند
محل تامل است این ہمہ قلع و احوال که نوشته اید خطرات است که از راه وهم و خیال شد
بر روی کاغذ آندہ است یا چیز دیگر تا این نشاء بر پا است خلاصی از چنگل وهم و خیال اشکال
دارد آے چون این نشاء خلل پذیرد و مقدمہ موت در میان آید تخمل که تجات از چنگل وهم و خیال
بیسر آید چنانکه مولوی روم قدس سرہ می فرماید بیت

من شدم عربی ز تن او از خیال می خرامم در نہایات الوصال
آری بعضی از کمل باشند کہ درین نشاء قانیہ ہائی از قید خیال و خلاصی ام وهم یا بند و مطلوب بے سخت
خیال در آغوش کشند آنچه دیگران ابفردا موعود است این بزرگواران امروز حاصل و قلیل با ہم بیت
اگر این لحظہ ممکن کا شب نیست - ز سخت مقبالاں این ہم عجب نیست

آرے رفع خطرہ از قلب ممکن است بلکہ واقع درین موطن خطرہ از قلب بنوع منتفی می شود کہ
اگر نہ ارسال عمر بصاحب این قلب بدین ہرگز خطرہ بردل نیاید و شادی و غمی جہان دروے ننگد
بواسطہ فیسانی کہ دل را از ماسوی حاصل شدہ است - پاید دانست کہ فناے قلب نتیجہ
تجلی افعال است و فناے نفس منوط بتجلی صفات و کمال این فنا و ابستہ بتجلی ذات است چہ
کمال ہر مقام مربوط است بگذشتن از آن مقام و وصول بمقام فوق ہر کدام ازین تجلیات
ثلثہ را آثار و علامات جداست و ہر فنا را احکام علیحدہ و معتبر در ہر فنا و قدر مشترک آنست
کہ دائمی بود، فناے کہ در دوام پذیرد از حیرت اعتبار ساقط است و آنچه نوشته اند کہ از ہمان
روز ہر نمازی کہ این فقیری کند عداوت و محبت و خشوع و خضوع پیدامی شود خصوصاً در
نماز فرض و گاہ گاہے چنان وقت رے می دہد کہ در بیان نمی آید بسیار صیل است عالی

و حالت صلواتیه را بر غیر آن تفوق است نیاز معراج مومن است و حالت آن مناسبت بحالت معراجیه دارد در حدیث آمده است اذا قام العبد فی الصلوة فتحت له ابواب الجنان و کشفت الحجب بینه و بین ربه بالحديث و آنچه بعد از قنای خود را نور می یابند و نورانی می بینند از آثار بقا است کریمه او من كان ميثاقاً حييناه و جعلنا له نوراً مبيناً يهتدي به في الناس الآية ایمانی است بآن و السلام علیکم و علی سائر من اتبع الهدی و التزم متابعت المصطفی علیه علی الصلوة و التسلیات و التمجیلات للبرکات العلی.

مکتوب نود و پنجم (۹۵)

ببید علی بار سه در آنکه اخلاص در عمل اطمینان نفس ابسته بصحبت صوفیه کرام است. بعد الحمد و الصلوة و تبلیغ الدعوات بجناب نجابت آیات میرساند احوال فقراے این حدود مستوجب حمد است المسؤل من الله سبحانه عافيتكم و استقامتكم علی جادة الشريعة العلیت و الستة السنینہ صحیفه گرامی رسیده مسرت بخش گردید از شوق لقا اظهار نموده بودند موقوف بروقت است لکل اجل کتاب دنیا محل فراق است عاکنده حق سبحانه در آخرت جمع سازد و لقاء او تعالی هم موعود با آخرت است من كان یرجو لقاء الله فان اجل الله لات موت از مقدمات آخرت است چیزی که موعود با آخرت است موت در ریجه آنست دنیا از مزرعه بیش نیست محل عمل است هر چند در عمل با خلاص کوشید آید ثمرات نتایج اخروی بیشتر متوقع است درجات قرب بیشتر ممول عمل از کتب شرعیة خود است و حقیقت اخلاص عمل که متوط با سلام حقیقی و اطمینان نفس است ابسته بصحبت صوفیه کرام است عمل بے خلاص مانند قالب بے روح است. والسلام علیکم و علی سائر من اتبع الهدی.

مکتوب نود و ششم (۹۶)

ببید نور بگرد در تجر ایض بر معرفت.

الحمد لله وسلام على عباده الذين اصطفى جناب سیادت پناه ازین مسکین سلام نما
انجام خوانند کتابی که از راه محبت فرستاده بودند رسیده خوشوقت ساخت باید که هم برین
منوال احوال ظاهر و باطن خود نویسیان باشند که سبب توجه غائبانه است. محرومان اشرف
عمر که موسم جوانی است گذشته می رود و از دل عمر رسیده می آید افسوس است که اشرف اشیا که
معرفة الله است باز دل عمر حواله نموده آید و اشرف عمر در پے از دل اشیا که هوا و هوس و
زینت دنیا است صرف باید بایر که اوقات بزرگ و فکر معمور باشد و نوشته آخرت آماده سازند
والسلام علیکم وعلی سائر من اتبع الهدی۔

مکتوب نود و نهم (۹۷)

بمولانا محمد جان ورسکی در تحقیق ولایات سه گانه و حقیقت اطمینان نفس و شرح صدر کمال
لطائف عالم امر و عالم خلق و تعیین نصیب هر کدام و تحقیق کمالات نبوت و تفصیل آن بر ولایت
و بیان نتیجه از کار و تلاوت قرآن و نماز و بیان مقامی که افاضه کمالات در آنجا بحض فضل
است نه بعمل و بیان مقامی که فوق آنست۔

الحمد لله وسلام على عباده الذين اصطفى فضائل باب اخوی مولانا محمد جان
ورسکی بدانند که قنای نفس و اطمینان او که اسلام حقیقی بآن منوط است هر چند شروع آن از
ولایت صغری است لیکن کمال آن وابسته بحصول کمالات ولایت کبری است بلکه اصول
سه گانه که فوق دایره اسما و صفات و شیون و اعتبارات است که ولایت کبری عبارت از
مجموع این اصول سه گانه و این دایره است این دایره نتهای عروج پنجگانه عالم امر است
فوق آن عالم امر را با لصاله گذر نسبت نفس از کمالات آن سه گانه امیدوار است حقیقت
اطمینان و شرح صدر درین موطن حاصل می شود حضرت ایشان با قدر سنا الله سبحانه بره
بزرگاشته اند که مطمئن بعد از حصول شرح صدر که از لوازم ولایت کبری است از مقام خود

عروج فرمودہ بر تخت صدر از تقامی نماید و آنجا ممکن سلطنت پیدامی کند و استیلا بر ممالک قریب
می فرماید و این تخت فی الحقیقت فوق جمیع مقامات عروج مرتبه ولایت کبری است۔ اگر گویند
مقام نفس در دماغ است و آنرا بر صدر تفوق است فرود آمدن او بر صدر بظاہر تنزل است
آنرا از تقا چگونه توان گفت جواب گوئیم کہ دماغ را هر چند بر صدر بصورت و ظاہر تفوق است اما
فی الحقیقت معامله بعکس است و بمعنی صدر را بر دماغ تفوق است چه سر محل غرور و خودی و
انانیت است و موضع ترفع و تکبر و خیالات فاسد و صدر محل ایمان و الهام و واردات و موطن
انوار و اسرار است کریمہ اَقْسَمَ نَشْرَحَ اللهُ صَدْرَهُ لِلْاِسْلَامِ فَهُوَ عَلَى نُوْرٍ مِّنْ رَبِّهِ وَحَدِيثُ
التَّوْرَةِ اِذَا دَخَلَ الصَّدْرَ انْفَتَحَ الْحَدِيثُ رَيْلٍ بَرَّانَتْ وَنَفْسٌ حَوْنِ اَزْزَايِلِ اَوْ صَافٍ پَاكٍ كَرْدِ
از دعوی همسری و انانیت بری و نایب شود و مطمئن و مرضی گردد و مقتضای کریمہ رَبَّنَا اَخْرِجْنَا
مِنْ هَذِهِ الْقَرْيَةِ الظَّالِمِ اَهْلُهَا الْاَيَّ جَاے خود بگذارڈ از زمین معصیت هجرت نماید و جوار
صلحا کہ لطائف عالم امر است اختیار نماید بمصدق خیار کم فی الجاهلیتہ خیار کم فی الاسلام
اذا فقہوار پس لطائف عالم امر می گردد و بر تخت صدر استقرار گرفته ممکن سلطنت پیدامی کند
چون از ہستی و انانیت خود بغربت و نیستی آرد و از بانوسات و منشیات ہی و یکسو شود و آن را
یاہل آن سپرد و بموت عدمیت ساخت حق تعالی اورا باین کرامت بنواخت و خلعت سلطنت
مشرف ساخت فَاَنْظُرْ اِلَى اَنْتَارِ حِمَّةِ اللّٰهِ كَيْفَ يَمْجِي اِلَى الْاَرْضِ بَعْدَ مَوْتِهَا اِنْ هُنَّ كَامِ
بجای اوصاف زمیمہ و اخلاق سبتہ اوصاف حمیدہ و اخلاق حسنہ و اعطامی شود کہ غیر از
نیکیوں از وی چیزے دیگر نیاید و دعوت بحق فرماید وَلَوْلَاكَ يَبْدُلُ اللّٰهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ
وَكَانَ اللّٰهُ غَفُوْرًا رَّحِيْمًا

مخدو یا آنچه مذکور شد از کمالات ولایت انبیا است علیہم الصلوٰت و البرکات و معاملہ
کہ بہ نبوت این بزرگواران تعلق دارد و رای آنست و نسبت میان این دو کمال نسبت قطرہ
است بدریای محیطہ کمالات ولایت را هر چند ولایت انبیا بود علیہم الصلوٰت نسبت

بکمال نبوت هیچ اعتداری نیست مدعو ادلی اینی اند و مقصود و خلص آفرینش هم اینان هر دو
 روئی که آمده است از برای ایشان آمده است علیهم التسلیمات اولیا طفیلی و اولش خورشید
 کمال در حق اولیا آنست که ایمان خود را بنیاد درست کنند تا فراتجاات یا بند و در سایه رایت
 شان جاگیرند قال الله تعالی و لقد سبقت کلینا العبادنا المرسلین انکم لهم
 المنصورون و ان جئناکم الغالبون پس باید که افضلیت شان از راه نبوت بود
 و نبوت افضل از ولایت باشد هر چند ولایت این بزرگواران بود نبوت را عروجی است که رو
 بحق تعالی دارد و نزولی است که رویش بخلق است چنانچه ولایت را عروجی است و نزولی نه آنکه
 ولایت رو بحق است و نبوت رو بخلق چنانچه اکثر گمان برده اند لای برادر حظ و افزای کمالات
 نبوت عالم خلق راست عالم امر نصیب خود را از کمالات لایت مستوفی گرفته است و بقا و بقا
 رسیده اکنون نوبت بعالم خلق رسیده و پستی آن سبب رفعتش گشته بدیت

خاک شو خاک تا بروید گل که بجز خاک نیست مظهر گل

باید دانست که طهارت عالم خلق بنامه و اعتدال آن متوطب این کمال است هر چند
 بعضی ازین لطائف را در ولایت کبری و ولایت علیا نیز طهارت بحصول پیوسته است لیکن همه
 لطائف را با جمع هم درین مقام شگرف اعتدال حاصل می شود و جزو ناری که ندای آن انا خیر منه
 از نهاد آن سر می زند و جزو ارضی که بدنانت و خست موصوف است ازین ردایل پاک می شوند
 و با اعتدال می آیند و محرومانا و نت قرآن مجید و ادای صوات درین مقام ترقی بخش و سود مند
 است چنانچه از کار دیگر از تکرار کلمه طیب و ذکر قلبی و مراقبه در مقامهاے سابقه که بولایت ثلاثه
 تعلق دارد نافع و نتیجه بخش است چون ازین مقام عالی ترقی واقع شود افاضه کمالات در آن
 موطن بعضی فضل و احسان بود در آنجا نه عمل را اثر است نه اعتقاد را عارف درین مقام خود را
 از دائره شریعت غرابرون می بیند لیکن چون شریعت اصل و بنیاد است استغناء از آن متصور
 نیست که اگر در بنیاد خلل و در درخت در عمارات آن خلل تاثیر کند و چون معامله ازین مقام بالا رود

معاملہ از تفضل بجمبت گراید افاضہ کمالات بجمبت بود تفضل و احسان دیگر است عشق و محبت دیگر۔
 مصرع قلم اینجار سید و سر بشکست
 سعی نمایند کہ ایمانی باین معانی حاصل نمایند و بہت بر آن گمارند کہ از اولش مخدومان بقدر
 استعداد بہرہ گیرند والسلام علیکم وعلی سائر من اتبع الہدی۔

مکتوب نود و ہشتم (۹۸)

بکافظ محمد شریف لاہوری درو عظ و نصیحت۔

اللہ تعالیٰ در مدارج قرب ترقیات بے اندازہ نصیب کناد صحیفہ گرامی رسیدہ خوشوقت
 ساخت حمد اللہ سبحانہ کہ بعافیت اندو از ضعف فرصت است امید کہ فرصت کلی شود خاطر اکثر
 اوقات نگران ست۔ مخدومان بندگی استسلام و گردن نہادن است و از ارادات خود تمام بر آمدن
 و بمراد او تعالیٰ قائم شدن ست ہر چہ از محبوب می رسد محبوب ہر غویب محب است انعام باشد
 یا ایلام محب فدای محبوب ست ہمہ فعال و کردار در نظر محب سنا و زیباست و فاء و جفا و
 لذت بخش ہر تلخی کہ از اں طرف می رسد در رنگ شکر آنرا میخاید و شیرین کام می گردد۔ بیت
 می تلخست جور گل عذاران کہ ہر چندش خوری باشد گواران
 در حدیث است عجمت من قضاء اللہ للمومن ان اصابہ بئیر احمد ربہ شکر و از اصابتہ مصیبتہ
 حمد ربہ صبرہ یوجر المؤمن فی کل شیء حتی فی اللقمۃ یرفعہا الی فی امرأتہ والسلام اولاً و آخراً۔

مکتوب نود و نہم (۹۹)

بید نور بگردن صراحی و تحقیق معنی یادداشت۔

الحمد لله وسلام على عباده الذين اصطفى۔ مکتوب مرغوب سیادت پناہ رسیدہ بجمبت افزا
 گردید حمد اللہ سبحانہ کہ اوقات بذکر معمر است و ذکر نفی و اثبات بہ پنجاہ و پنج می رسد

شکر خداوندی جل شانہ بجا آرند و طالب مزید یونہی و چندان مداومت بذکر و مراقبہ نمایند کہ ذکر
ملکہ دل نشود و حضور صفت لازم او گردد بحدے کہ بنفی منتفی نشود و از تکلف یاد کرد رہائی یافتہ
صورت یادداشت در میان آید و آنچه گفتہ کہ صورت یادداشت در میان آید زیرا کہ حقیقت
یادداشت منوط بنامی مقامات سلوک است بنہایت کار مربوط و برین صورت کہ ہم موطن
اندر ارج النہایت فی البدایت است اطلاق یادداشت آردہ است کہ مقابل یاد کردہ است بیت
دارم ہمہ جا با ہمہ کس در ہمہ حال در دل ز تو آرزو در دیدہ خیال

در اتباع سنت کوشند و از بدعت اہل بدعت دور باشند و صحبت صالحا و فقرا و تشرع راغب
بوند و ہر جا خلاف شرع بیند از آن گریزان و بکوشونند۔ بیت

با عاشقان نشین و ہمہ عاشقی گزین باہر کہ نیست عاشق ہرگز مشوقین
و عاشق صادق کسے است کہ بر متابعت پیغمبر صلی اللہ تعالی علیہ وآلہ وسلم راسخ است کہ ہمہ قل ان
کنتم تحبون اللہ فاتبعونی یحبکم اللہ و یرحمکم اللہ مؤیدین معنی است السلام علیکم و علی سائر من اتبع الہد

مکتوبات (۱۰۰) صدم

بیادت پناہ امیر خان در تخریص بر تحصیل معرفت۔
الحمد لله و سلام على عبادة الذين اصطفى رقع الله قدره و شرح صدره و
يسر امره بمحرمه سيد لبشر مطهر عن زيف البصر عليه وعلى آله من الصلوة افضلها و
من التسليمات اكلها مصرع

از ہر چہ می رود سخن دوست خوشتر است
مخدو یا لکریا! آنچه از با و شمارین نشاء فانیہ طلب داشته اند اداے و طائف بندگی
و تحصیل عبادت و طاعات و سرافگندگی و مقر اہل اللہ است کہ ہر طاعت عبادت کہ وجود
عابد در آن در میان است معلول است و شایان قبول خاص نہ شایان قبول آن عبادت است

کہ وجود عابد دران میان نباشد و این معنی مودائی معرفت است چه معرفت عبارت است از فنا فی المعروف پس حقیقت عبارت ہے تحقق معرفت صورت نہ بند و کمال طاعت ہے حصول فنا متحقق نشود پس بر عقلا و ہوشمن ان ناگزیر است کہ در حصول معرفت بجان کوشند و از ہر جا بوسہ ازین دولت بمشام جان نشان برسازے آن شوند۔ بیت

از تست حجاب تو یقین ست شرط ہمہ رہروان ہمین ست

افسوس ست کہ آنچه ازین کس درین جہلت قلیلہ خواستہ اند بجانیا رویا با مور دیگر پردازد و تعمیر چیز کہ تخریب آن مطلوب ست نماید فردا بکدام رود حضرت صمد بتیش در آید و بکدام جیلہ زبان غزلہ بکشاید و بارہ در دنیا آمدنی نیست۔ بیت

ترسم کہ یار با نا آشنا بماند تا دامن قیامت این غم بماند

دولت صوری و معنوی در ترقی باد مجرمة التبی و آلہ الاحقاد علیہ علی الصلوات والتسلیمات والتحیات والبرکات۔

مکتوب صد و یکم (۱۰۱)

بسیارت و تقابیت پناہ ہمیرزاخان در تخریص بر مطالعہ رسالہ مسولہ کہ متضمن فضائل اذکار و ادعیہ است و فرق در طریق انابت و طریق اجتناب،

بعد الحمد والصلوة و ارسال التحیات بجناب سیادت و نقابت پناہ نجابت و معالی

دشنگاہ میرساند احوال و اوضاع فقراء این حد و مستوجب حمد است المسئول من اللہ تعالی

سلامتکم و استقامتکم علی جادة الشریعة العلیة والسنة السنیة المصطفویة علی صاحبها

الصلوة والسلام والتحید و ترقی در جانکم الصور بیہ والمعنویہ بورود نامتہ نامی و صحیفہ

گرامی مشرف گردید سلامت باشد۔ مکر یا ادعیہ و اذکار کہ فقیر بآن دلالت نموده بود نہ بآن

عنوان بود کہ از شرائط این طریقہ است و سلوک طریق متوط باست بلکہ باین اندازہ بود

که عالی نباشد و تا حصول صحبت اوقات معمور بود و بخلت تر و در این فقیر رساله اذکار و ادعیه
 ماثوره موقفته و غیر موقفته با ذکر فضائل بعضی از ان کتب احادیث معتبره نوشته است نقل آنرا
 فرستاده مطالعه خواهند فرمود و هر قدر که ازال توانند بعمل خواهند آورد رساله کلماتی است
 بزبان فارسی منضمین فوائد کثیر است اگر تمام رساله را مطالعه فرمایند بهتر باشد گنجی است از
 اسرار سادات قرب بکرست موصل بمنازل قدس غوامی باید که از قرآن تفاسیر جواهر برآرد
 و سیاحی را شاید که شناسوری آن نموده بشهر مطلوب واصل گردد و هر قوم فرموده بودند که هر چند
 صحبت مدرا علییه این کار است لیکن درین سلسله عالیہ غائبانہ ہم نرم افاده و استفادہ گرم می بود
 است چنانچه بیان حضرت ایشان می شد اشتقاق پناہا حضرت ایشان ما را آنچه در سلوک مقامات
 ولایت و وصول بمنازل قرب در کار بود همه در حضور خواجہ جوئے روئے نموده بود و حصول مراتب کمال
 تکمیل در صحبت پر نور او بنیسر گشته چنانچه این معنی از مکتوب بیان طریق قدیم آنحضرت واضح و
 لائح است غایۃ الامر بعد از تمامی سلوک چون رخصت خانہ می فرمودند مراسلات و مکاتبات
 در میان می آمد و اجوبہ اسولہ می شد کہ درین ضمن افادہ و استفادہ ہم روئے میدادہ باشد خارج
 از بحث است کہ بعد حصول کمال و مراتب سلوک است لیکن نفس حصول کمال و کسب منازل
 سلوک را صحبت تاگزیر است این افادہ و استفادہ میان این دو بزرگوار بعد حصول مراتب کمال از
 طریقین بوده است چنانچه از مکتوبات این حضرات روشن است با آنکہ حضرت ایشان ما نسبت محبوبیت
 داشتند اگر غائبانہ صحبت نیز ہم اخذ فیوض و برکات نمایند گنجایش دارد و معاملہ محبوبان جدا
 ایشان را برہ اجتنامی برند و کشان کشان بمنزل می رسانند۔ مصرع
 گرنہ آید بخوشی موئے کشانش آرند
 اگر توسط پیر ظاہر ہم نبود ایشان را می برند و در راه نمی گذارند میدان برہ انابت می روند و محتاج
 بصحبت پیر ظاہر اند از رفتن تا برین فرق بسیار است و نسبت محبوبیت حضرت ایشان در حضور
 حضرت خواجہ جوئے مقرر شدہ بود و حضرت خواجہ در بارہ حضرت ایشان این ابیات می خوانند۔

صحبت صحبت

حضرت خواجہ جوئے قدس سرہ با سراسر ماجرا بعد از درست نمودن ارادت راه افادہ و استفادہ بمراسلات بود و همان نوشتنیاست

سبب محبوبیت

راه اجلیا

راه انابت

شعر عشق معشوقان نهان است و ستیز
عشق عاشق باد و صد پیل و نقر
لیک عشق عاشقان تن زه کند
عشق معشوقان خوش و فربه کند

و آنچه این فقیر ترغیب صحبت نوشته است در راه انابت است که راه مرید نیست لهذا نوشته است که ترقی غالباً منوط با نست یلازماً مشققاً سعادت آثار اخوی ملا عبد الخالق را درین نزدیکی رخصت و طن خواهند کرد انشاء الله تعالی بعد موافقت استخاره طرفین بمشار الیه صحبت خواهند داشت و بدینچه دلالت نماید بعمل خواهند آورد و از کار سانی بصلاح او بکنند در طریق اوقات بندگی و مشغول باطنی که از معلم طریقت ما خود است مستغرق می دارند و بغير از فرض و سنت تجویز نمی فرمایند که و راه آن مشغول بچیز دیگر مشغول باشند یا مول از اشفاق کریماً آن مکرم آنست که این دور از کار را بدعا و سلامتی خاتمه یاد آرند و السلام علیکم و علی سائر مراتب الهدی و التزم متابعت المصطفی علیه و آله الصلوات و التسلیمات و البرکات العلی.

مکتوب صد و دوم (۱۰۲)

بمخدوم مزاده عالی منقبت شیخ ابوالقاسم در جواب بعضی احوال و ازواق که تعلق بحقیقت کعبه ربانی داشت و حل دو شبهه که در کلام حضرت مجدد الف ثانی رضی الله تعالی عنده نموده بود.

الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفوا. فرزندری ابوالقاسم نوشته بود که درین روزها خود را نور منظمی یا بم و آن نور بمنابہ لمعانی و شعشعانی دارد که چشم باطن از شهود آن خیره است نمیتواند دید چنانچه دیده ظاهر از دیدن آفتاب خیره است و همین نور را مسجد الیه خلائق می انگارند معلوم آن فرزند باشد که این دیدار آثار بقا است که برفناے اتم مرتب است کریمه او من کان میتاً فاجیناه و جعلنا له نوراً یمنی به فی الناس ایمانی است بان و آنکه آن نور را مسجد الیه می انگارند از قبیل اشتباه اسم است بمسمی چه بقا با اسم است و بعلاقه اصالت و ظلیت تحقق باصول و مسجد الیه مسمی است و مرتب است که اصل در رنگ ظل از انجا در راه است لیکن چون اسم مرآة

مسمی است و در وقت شهود مرآة مخفی است و ظاهراً همانست که در مرآة است تحقق با اسم را
تحقق بذات و مسمی می انگارند و بهمین اشتباه و اختفای مرآة جم غفیر از صوفیه صفت را عین ذات
گفتند و زیادتى بعلم راجع داشته و حق آنست که صفات در خارج موجودند و وجود از این چنانچه مذمب
اهل حق است شکر الله تعالی سعیه هم و آنچه بعد ازین در کافذ علیحده نوشته که در حریت بودم
منشار این دید صیبت ندارد و اندک سبب این دید آنست که چون ترا بحقیقت کعبه که نور
صرف است و سجود الیه خلاق فنا و بقا حاصل گشته است از آنست که خود را عین او می یابی
و بصفت او متصف می انگاری واضح گردید باید دانست که این معامله و این دید تعلق بشهود
دارد لیکن برین شهود آثار بسیار مترتب است و تحقق باین حقیقت بس عالی است از کرم او تعالی
مستبعد نیست که نامردی را باین مراد برساند و باین دید مشرف گرداند بدیت
می توانی که دهی اشک مرا حسن قبول لے که در ساختم قطره بارانی را
نوشته بودند که حضرت مجدد الف ثانی در مکتوبی از مکتوبات جلد ثالث تحقیق نموده اند که
چون معامله عارف بذات بحت می افتد تخیل رویت چشم بهر یا چشم قلب نمی شود انتهی پس
برین تقدیری باید که علم بوصول ذات نیز نشود چه طریق علم بیرون ازین دو امر نخواهد بود -
جواب: انحصار طریق علم در رویت چشم یا رویت قلب در حین منع است و رواست که
حق سبحانه و تعالی شخصه را باین وصول بے کیفی مشرف سازد و علم ضروری باین وصول در
پیدا آرد و هیچ رویت در میان نیاید بسیارے از علوم به هدایت دریا حاصل می شود مثل علم
بجوع و عطش و حرارت و برودت و صحت و سقم در رویت آن قطعاً تنقی است نابینا که بسفر که
رود و بکه برسد و علم بوصول مکه حاصل است و رویت نیست آری رویت یک از طرق علم است
لیکن انحصار نیست اسباب علم و رای رویت است چنانچه در کتب کلامیه مبین است -
نوشته بودند که آنحضرت قدسنا الله سبحانه بسره بزرگاشته اند که فوق حقیقت صلوة مرتبه
ذات بحت است قدم را آنجا گنجایش نیست لیکن حمد الله سبحانه که نظر را منع از آنجا فرمودند

و بقدر استعداد گنجایش داده و جہ توفیق میان این نوشته و تحقیق سابق چیست۔ بدانند کہ اطلاق نظر درین مقام بر سبیل تمثیل و تشبیہ و تنظیر است نہ بطریق حقیقت چنانچہ در مکتوب ازین جلد نوشته اند کہ آنچه بالا مذکور شد کہ وصول نظری بالاصالت نصیب حضرت خلیل است و وصول قدم بالاصالت نصیب حضرت حبیب علیہما الصلوٰۃ والسلام نہ بآن معنی ایست کہ آنجا شہود و مشاہدہ است و یا قدم را گنجایش است انجامو را گنجایش نیست قدم چہ باشد بلکہ وصول است محمول بکیفیت اگر در صورت مثالیہ بنظر مرسوم گشت وصول نظری می گویند و اگر بقدم وصول قدمی و الا نظر و قدم از آنحضرت ہر دو والہ و حیرانت و السلام علی من اتبع الهدی۔

مکتوب صد و سوم (۱۰۳)

سیادت پناہ میرمفاخر حسین در بیان انفس در رنگ آفاق از یافت مطلوب خالی است از انفس نیز باید گذشت تا گلے از گلشہای وصل بچیند۔

بعد الحمد و الصلوٰۃ و ارسال التحیات می رساند کتابتے کہ سیادت پناہ میرمفاخر حسین نامزد این مسکین نموده بود در رسیدہ مسرت بخش گردید قصہ فراق و وحدت اشتیاق کہ انبار نموده بود بوضوح پیوست اللہ تعالیٰ نائرہ این شوق را مشتعل سازد تا از قید آفاق و انفس بالکل بریانہ و بمطلب اقصی برساند مطلوب چونکہ ورای آفاق و انفس است طالب او نیز باید کہ از آفاق و انفس بگذرد و از علم حصولی و حضوری خود برآید نہ بآن معنی کہ خود را حق یابد تعالیٰ کہ این معاملہ با انفس وابستہ است و علم حضوری ہنوز بر جا است لیکن آنرا بعنوان حقانیت دانستہ است انفس در راہ گذاشتن و از علم حضوری برآیدن باندیشہ عقل و خیال و فکر راست نیاید و عدم حضور مدد کہ بر مدد کہ را مستحیل نماید لہذا صوفیہ کرام یافت مطلوب را منحصر در انفس دانستہ اند و سیر آنرا قرب در قرب فرمودہ و از ورای انفس سخن تراندرہ گفته اند بیت

چوں جلوہ آن جمال بیرون ز تو نیست پادردانان و سر بچیب اندر کش

و شہود آفاقی را اعتبار نموده اند و سیران ابعدر در بعد گفته و بیرون نفس را منحصر در آفاق است
لیکن معامله دیگر است بیرون نفس در جانب قرب در کریمہ و نحن اقرب الیہا مما یظن است
بآن کہ نفس نسبت بآن معامله حکم آفاق دارد در بعد حقیقت یافت در آنجا است در نفس
صورت یافت است و نمودج آن لیکن در تصویر آن عقل حیران است و ہم و خیال در تصور
آن سراسیمہ از خود نزدیک تر را نتوانند در یافت و نزدیک است کہ حکم باستیالت آن نماید
آفاق و نفس جو لانگاہ ہم است مشہود آنجائی از تحت ہم شکل کہ خلاصی یابد و درین
معاملہ پروبال ہم شکستہ است و خیال در راہ مادہ بلے تا از مرکب عقل نفیاید و رفاقت ہم و
خیال را نگذار و جنگ در دامن استیالت نزدیک از مطلوب نیاید و گلے از گلشنہاے وصل
نہ چنید در پوزہ توجہ نموده بودند چون رابطہ معنوی و رشتہ محبت قوی است راہ افاضہ مفتوح است
بمشیتہ تعالیٰ علی الخصوص کہ توجہ بآن علاوہ شود نور بر نور افزاید و السلام اولاً و آخراً،
مامول از دوستان دعا است۔

مکتوب صد چہارم (۱۰۴)

بسیادت پناہ میرزاخان در تخریص بر اذکار و اوراد و اذ طریق و شرائط صحبت۔
الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفیٰ۔ ملاز اشفاق پناہ تا رسیدن اخوی
مولانا عبد الخالق و توافق صحبت بیشتر اشتغال بکلمہ طیبہ لا الہ الا اللہ نمایند و سعی فرمایند کہ
بمحضور گفته شود کہ اقل این قدر باشد کہ گویندہ بدانند از زبان من چه می بر آید از یک ہزار تا پنج
ہزار ہر قدر توانند بگویند و رسالہ کہ فرستادہ است از اول تا آخر اگر توانند مطالعہ فرمایند و مواعظ
و نصائح آن را نیک تامل نمایند و ہر مقدار کہ شود و توفیق رفیق گردد بعمل آرند و الا بیدار کلہ
لا ینزل کلہ بر بعضی اذکار موقوتہ لفظ سرخی گذاشتہ شدہ است آنرا بعمل آرند اگر توانند و اگر زیادہ
بران اختیار کنند مختارند فضائل این اذکار موقوتہ بچند اقتصار درین رسالہ ذکر نیافتہ است رسالہ

نقطہ

دیگر که بتفصیل فضائل اذکار موقته و غیر موقته در آنجا تذکیر است اگر بیسر شد نقل آنرا نیز خواهند فرستاد فضائل اذکار غیر موقته درین رساله تذکیر است بعد از مطالعه هر قدر که از آن توانند بعمل آرند مختارند چون اخوی مشارالیه برسد صحبت برآیند آنچه در شغل باطن بگویند از زیانی فقیر تصور فرمایند و صحبت و توجه او را موثر و معتنم دانند و شرائط صحبت را نیک مرعی دارند و بعد از اخذ طریقہ چند گاه او را دلسانی را موقوف کنند بعد از آن بصلاح اخوی اندک باز بعمل آرند حیوة چند روزه بسیار عزیز است - باید که در این امور مصروف گردند و لوازم طلب گاری بجا آید تا راهی بمطلب کشاید بیت

مصلحت دیدن آنست که یاران همکار بگذارند سر طره یاری گیرند والسلام

مکتوب صد و پنجم (۱۰۵)

بصوفی محمد زاهد جدید این تقیم در حل شبهه بعینیت و غیریت صفات واجب تعالی تموده و آنچه مختار حضرت مجدد الف ثانی است رضی الله تعالی عنه بعد از الحمد والصلوة و تبلیغ الدعوات می رساند مکتوب مرغوب که در نیول فرستاده بودند رسیده خوش وقت ساخت از حلاوت و جمعیت باطن و صفائی وقت نوشته بودند و قانع روشن بوضوح انجامید شکر حق جل و علا بجا آرند لئن شکرتم که لازینکم هممت را بلند دارند و هر چه در دست افتد قانع نبوند.

نوشته بودند هر چه با سوائے ذات است در تحت نفی منتفی می گردد و تصور در ذات ممنوع است پس صفات او را تعالی از علم و قدرت و غیرهما عین ذات واجب دانید یا خارج ذات، اگر عین باشد ترکیب لازم آید و اگر خارج بود احتیاج ذات لازم آید و او عزیر بهانه از هر دو مبراست - مخدوما صوفیه کرام از شیخ محی الدین عربی و تابعان او اوصاف را عین ذات می گویند نه بآن معنی که دو چیز است که با هم ترکیب یافته اند تا در ترکیب لازم آید بلکه بآن معنی که موجود در خارج ذات است

تعالی و صفات را وجود زاید بر وجود ذات نیست سبحانه و هر چه بر صفات منتهی است بر ذات منتهی
است ذات عزت شانه در دانائی و بینائی و شنوائی و غیرها کافی است یعنی بذات خود داناست و
بذات خود بینا و شنوا و مرید و قادر و حی و متکلم است نه بصفت و برین تحقیق ترکیب اصلا لازم
نمی آید و مذہب علمائے اہل سنت و جماعت آنست که صفات عین ذات نیستند بلکه موجودند
بوجود زاید بر وجود ذات تعالی و برین مذہب شبه احتیاج می آید جوابش آنست که ممنوع احتیاج
بغیر است و صفات غیر ذات نیستند چنانچه عین ذات نیستند تعالی چه انفکاک شان از ذات محال است
و مختار حضرت ایشان با آنست که صفات حق جل و علا زایدند بر ذات او سبحانه مع ذلک آنچه
بر صفات منتهی است بر ذات نیز منتهی است درین مرتبه صفات مجرد اعتبارات اند در ذات
تعالی و این اعتبارات ذاتیه را شیون ذاتیه می فرمایند و این شیون اصول صفات اند برین
تقدیر ہم اثبات صفات می شود و ہم اضمحلال شبه احتیاج بالکل و بر مذہب صوفیہ نفی صفات
لازم می آید و بر مذہب علمائے شبه احتیاج بنام زائل نمی شود چه نفی غیریت از صفات بمعنی مصطلح
می شود که جواز انفکاک باشد نه مطلق غیریت، اگر گویند هر گاه آنچه بر صفات منتهی است بر ذات
نیز منتهی است و ذات کافی است در ترتب آثار صفات پس صفات زاید چه اثبات نمائیم و
بے ضرورت بتعدد قدر با قابل شویم و گوئیم که عمده درین معامله کشف و الہام است که وحی خفی
است اہل اللہ بآن ممتازند و الہ وحی و اجتهاد است و در حدیث اتقوا قرآن المومن فانه
ینظر بنور اللہ اشارت بآنست بآنکه گوئیم که از اثبات صفات چاره نیست تا مخالفت
با اہل سنت و جماعت نباشد گفته اند حق تعالی خود را قادر و علیم فرموده است و حمل مشتق
بر شی مقتضی ثبوت ماخذ اشتقاق است مرآن شی را پس از ثبوت علم و قدرت چاره نبود هر چند
این دلیل بدخول فیہ است لیکن مذہب ایشان مبتنی برین دلیل نیست مقتبس از انوار مشکوٰۃ
نبوت است علی بابہا الصلوات و التسلیمات و البرکات و اثبات کمالات ذاتیه کہ شیون ذاتیه
نیز ناگزیر است تا صلوات منزه ذات اقدس ازین کمالات لازم بیاید و از آنجہ احتیاج منزه بود

صفات را مرتبه است در آن مرتبه

حضرت ایشان با بزرگاشته اند علم کہ صفت زاید است متعلق آن با سوی ذات ست
پس بمرتبه ذات سبحانہ نمیتواند رسید چه ہر چه آسم زایدتی پیدا کرده است نمایان آن مرتبه
مقدس نیست و بان در وہ علیا متعلق نمی تواند شد و علم کہ کمال ذات ست تقدس و
تبارک بس برتر است از آنکہ ہما سوی متعلق شود و هیچ مناسبی با عالم ندارد و سہیات ہیبت
ہر گاہ علم واجبی کہ بقدم موصوف ست نمایان مرتبہ ذات نبود و بان جناب قدس نتواند متعلق
شد علم ممکن کہ بدراغ حدوث تقسم است چگونه بان مرتبہ مقدسہ متعلق شود و کلام مناسب
داشتنہ باشد و غیر از جہل و یاس چه نصیب بود خوش گفت بیت

کو غبارِ نافہ لیلی کہ مجنون سالہا چشم برہ داشت گری از بیاباں برہ خا
مگر آنکہ از راہ بندہ پروری بعد فناے تم بقا با انکشاف ذاتی از راہ تحقیق بعلم زاید و قطع مراتب
ظلال و اصل بخشند و درین وقت در رنگ آن انکشاف تعلق بیچون بان مرتبہ علیا پیدا کند
و جاے برسد کہ اصل آنجا کوہی کند۔

مکتوب صد و ششم (۱۰۶)

بمولا نابر خوردار کابلی در تحسین واقعہ و نصائح ضروریہ و در حل آنکہ لباس فاخر پوشیدن مانع شغل
سالک ہست یانہ و بانکہ از حدیث استبدال خمیصہ یا بنجانیہ و حدیث استبدال شراک منع آن
مفہوم می گردد و در بیان آنکہ طعام از خانہ ظلمہ و مبتدع خوردن رواست یانہ و در بیان آنکہ
پیری و مریدی باین طریق بدعت است یانہ۔

الحمد لله العلی الاعلی و سلام علی عباده الذین اصطفیٰ خصوصاً علی سید الوزی
صاحب قاب قوسین او ادنی و علی الوصیۃ البررة التقیٰ نجم الہدی اما بعد مکتوب مرغوب
کہ نامزد این مسکین نمودہ بودند پور و در آن مشرف و بہیج گردید اظہار طلب مطلب اعلی و شوق مقصد
اقصی نمودہ بودند نیک و مبارک ست اللہ تعالی آتش طلب را مشتعل گرداند و شعلہ شوق را

ذات ست متعلق آن مرتبہ ذات ست

واقعہ و در التماس طلب طریقہ غائبانہ

سر بلند کند تا از ماسوی بنام برساند و بسر پرده قرب و معرفت رساند از قریب عجیب واقعه که دیده و نوشته بودند واضح گردید روشن است و از مناسبت معنوی مشعرو از وصول فیض مخبر است طلب ذکر نموده بودند که تا دریافت ملاقات بآن مشغول باشند - مخدوم مدار طریق با بر صحبت است بهر حال تا حصول ملاقات بتکرار کلمه طیبه لا اله الا الله مشغول باشند و این ذکر را با مواطات قلب بگویند هر قدر که توانند گفت اگر در خلوت گفته شود بهتر بود این کلمه مبارک در تطهیر باطن تا تاثیر عظیم دارد یک جز آن نفی ماسوی حق جل و علای نماید و جز دیگر اثبات معبود بحق می فرماید که حاصل سیر و سلوک است، در حدیث آمده است افضل الذکر لا اله الا الله بعزالت راغب باشند و بطاعت حریص بودند و سنت نبی را علیه و علی آله الصلوٰة والسلام بدندان بگیرند و از بدعت محترز و از منکرات یکسو باشند عزیزه گفته است اعمال الخیر یفعلها البر و الفاجر و لا یجتنب عن المعاصی الا صدیق و این مسکین را بدعای سلامتی خاتمه یاد آرند -

نوشته بودند که تکلف در لباس هر چند توجه حلال باشد مانع شغل سالک می شده باشد یا نه و حدیث استبدال خمیصه بانجانبه و استبدال شرک دلاله صریح دارد بر مانع بودن چه هر گاه مانع توجه حضرت صلی الله تعالی علیه وسلم باشد آن همه عدم تعلق فکیف فی حق غیره علیه الصلوٰة والسلام - بدانند سالکی که بفناء اتم مشرف گشته است و نسیان ماسوی بالکل نموده شغل ظاهر و لباس فاخر در حق او مانع شغل باطن نیست چه باطن درین هنگام از ظاهر منقطع گشته است و غفلت و شغل این سر روی تا اثر نمی کند و نوم و نقیضه در حضور آگاهی باطن یکسان شده درین هنگام دل را نوعی نسیان از ماسوی می شود که اگر سالها یاد ماسوی نماید بیادش نیاید و محظور نگردد بواسطه استغراق و استهلاک که در مطلوب پیدا کرده است آری سالکی که بملکه حضور و درام آن نرسیده است اگر در حق او مانع شغل بود گنجایش دارد چه ظاهر او باطن مختلط است و غفلت یک در دیگر می سرایت می کند لباس فاخر مطلقا مانع

شغل چگونه توان گفت و حال آنکه اکابر دین و سلف صالحین مثل امه اهل بیت امام ابو حنیفه
 و شیخ عبدالقادر جیلانی و غیره لباس فاخر پوشیده اند از سرور کائنات و منخرم جودات علیه و
 علی آله الصلوات و التسلیمات نیز منقول است فی خزانه الریایة و مطالب المؤمنین من
 الذخیره سئل بعض المشائخ عن الزینة و التحمل فی الدنیا قال خرج رسول الله صلی الله
 تعالی علیه و سلم ذات یوم و علیه دراء قیمته الف درهم و ریاقام الی الصلوة علیه دراء
 قیمته اربعه الاف درهم و دخل رجل من اصحابه علیه یوفا و علیه دراء فاخر فقال
 علیه الصلوة و السلام اذا انعم الله تعالی علی عبد احب ان یری اثار نعمته علیه و ابو حنیفه
 کان یرتدی برداء قیمته اربع مائتة دینار و کان ابو حنیفه یقول لتلامذته اذا رجعتم
 الی اوطانکم فعلیکم بالثیاب النفسیه و ایاکم و الخشنه فان الناس ینظرون الیکم بعین
 الرحمة فهو مع زهادته و ورعه کان یوصیهم بذلك ابن حجر مکی در رساله مناقب امام ابو حنیفه
 در فصل بلبس آورده قال النصر قال لی ابو حنیفه وقد اراد الی کوب اعطنی کساء مک و خذ
 کسائی ففعلت فلما رجعت قال لی اجمعتنی بغلط کسائیک و کان بنحوه دنا یرتدی رایت
 علیه کساء قومته بثلاثین دینار و قوم ردائه و قمیصه باربع مائتة درهم فی مطالب المؤمنین
 من الشرعة لا یاس بلبس الثیاب الفاخرة اذا کان لا یتکبر بها ولا یتجبر لان التکبر حرام و
 تفسیر ذلك ان یرتدی معهما ما کان قبلها فی خزانه الریایة قال علیه علی الصلوة و السلام
 ما لکم تاتونی و علیکم ثیاب الرهبان و قلوبکم قلوب الذئاب البسوثیاب الملوك و لیتوا
 قلوبکم بالخشنه و قد قال ابن سلیمة لابن سعید الخدری ما تری فیما اخذت الناس
 من الملبس و المشرب و المرکب و المطعم قال لی یا اخی کل الله و اشرب الله و البس الله
 و کل شیء من ذلك دخله مباهات او ریاء او سمعة فهو معصیة و محمد بن الحسن کان
 یرتدی لثیاب النفیسة فقیل له فی ذلك فقال لی نساء جوارى فازین نفسی کیلا ینظرن
 الی غیری و حدیث ان الله جمیل یحب الجمال و یحب ان یری اثار نعمته علی عبده دلالت

خسینة

و قیمتة

براستجاب دارد بر تقدیر قدرت و حدیث استبدال خمیصه با بنجانیه فرموده مبارک مانع این
 خشوع شود. باید دانست راویان این حدیث را بر دو وجه روایت کرده اند در طریق اولی فاخا
 الهتی آنفاعن صلوتی آمده و در طریق دیگر اخاف ان یفتنی و ارد شده شرح حدیث گفته اند
 که این روایت دلالت بر آن دارد که چیزی واقع نشده بلکه خوف وقوع بود پس روایت اولی
 را باین روایت راجع باید ساخت و هر دو بر خوف لهو حمل باید کرد تا جمع بین الروایتین حاصل
 آید ابن حجر شارح بخاری گوید و اما بعثه بالخمیصه الی ابی جهم فلا یلزم منه ان یتعملها
 فی الصلوة و یحتمل ان یکون ذلك من جنس قوله کل فانی انا حی من لا تناسی. این توجیه مبتنی
 بر آنست که این خصائص آنسر و علیہ علی آله الصلوة والسلام باشد چنانچه توجیه اولی دلالت
 بر آن دارد که پوشیدن آن اگر بکروه بود در نماز بودن در غیر نماز، لهذا گفته اند که ازین حدیث
 استنباط کرده می شود که است هر چیزی که از نماز مشغول کند از رنگ و نقش و نگار و مانند آن
 قال بعض الشارحین قال ابن حجر عن بعض أمتنا یسن من صلی فی ذلك اوالیه و علیہ
 ان یغیض بصره حتی لا یختل خشوعه و حضوره قلت سبق منه انه بیکره ان یصلی فیہ
 اوالیه و علیہ و تغمیض العین فی الصلوة من المکروهات فکیف یسن مکروه لدفع مکروه
 مع ان المکروه لا یندفع به سوال از لفظ حدیث که در روایت دیگر آمده است کنت انظر
 الی علمها و انا فی الصلوة فاخاف ان یفتنی معلوم می شود که افتتان و رای نظر است و
 این افتتان بمیلان باطن و محبت قلبی است که از خوف وقوع آن خبر داده و چون باطن نفیاً
 رسیده و قلب از دید و دانش ماسوی رسته باشد خوف افتتان در حق او چگونه تصور نموده آید
 جواب میلان و محبت دو گونه است محبتی است که شامل ظاهر و باطن است و آن بصیب
 عوام است سلوک طریقه صوفیه علیہ برای تخلص است ازین بلیه تا از شرک خفی و ارسند و باسلام
 خفی که در کریمه یائها الذین امنوا امنوا ایماست بآن متحقق گردند و کریمه و دسروا
 ظاهر الاثر و باطنه اشعار است بتخلیه باطن از التقات بمادون او تعالی رله که گرفتار

در باب نماز و اراد شده است و در نماز خشوع ظاهر که عبارات از در ضمن نظر است بجهت سجده گاه مثلاً نیز مطلوب است تا بر آن استبدال خمیصه

نہ
روئے

غیر است از وجه توقع خیر است روحی کہ بائل بما سواست در حضرت صمدیت خوار و بے نوا است
و محبت است کہ مقصود بظاہر است و باطن کہ متصف باستہلاک و استغراق است سرایت
نہ نموده و این میلان را میلان طبیعی گویند و این محبت محبت بیرونی است نہ اندر دنی منشأ آن
طبائع عناصر است این نوع محبت و میلان جائز است کہ اہل فنا و کمال افراد انسانی را بما سوا
پیدا شود بلکہ واقع است چنانکہ وارد شدہ کہ پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم سردوشیرین را
دوست داشتہ، و حدیث جب الی من دنیا کم تلت معروف است و در شمائل آورده کان
احب الثیاب الی رسول اللہ صلی اللہ تعالی علیہ وآلہ وسلم یلبسہ الخبیرہ - شارح ازہروی
نقل کردہ جبرہ موشہ مخططہ است از این بطل آورده کہ جبرہ بردہ بینی است کہ ساختہ می شود
از قطن و یاکتان و نزدیک عرب بہترین ثیاب بود و نیز از بعضی علما آورده کہ جبرہ جامہ بینی است
کہ در تخیر باشد یعنی تزیین یقال ثوب مجرہ اے مزینہ محسنہ و نیز گفتہ کہ در حدیث دلیل است
بر استجاب لبس جبرہ و جواز مخطط و ہو جمع علیہ ہذا و مراد از باطن درین جا پنجگانہ عالم امر است
کہ اجزاء انسان است - و نفس چون بقنا مشرف می شود و در مقام اطمینان می آید نیز
حکم عالم امری گردد و بجهت استہلاک در مطلوب از دید و دانش باسوی می رہد این زبان معاملہ
چہار یا عناصری افتد و صفات بشریت و صورت مخالفت در آنہا می گذارند بواسطہ حکم و
مصالح و من لہ یطلع علی ہذا الفرق الذی اہتدیت بہ و اوضحتمہ قال فی الحدیث
ایذان بان للصور و الاشیاء الظاہرۃ تاثیراتی فی القلوب الطاہرۃ و النفوس التکیۃ
فضلا عن دوہا و قال اخر انہ صلی اللہ تعالی علیہ وآلہ وسلم لم یتاثر بہا و انما فعل ذلك
تشریقا لامتہ و خوف علیہم من الالتهاء بالنظر الی المخططات لکن من زعم من الامتہ
ان قلبہ لا یتاثر بذاک فقد جہل طریق السلوک لانہ لا یقاس الحدادون بالمملوک و
اما جزم ابن حجر بان قلبہ صلی اللہ تعالی علیہ وآلہ وسلم تاثر بذاک فغیر صحیح الی هنا
قولہ و قد تبین من التحقیق السابق ان ہذا القائل غیر عالم بطریق السلوک و غیر

نہ
یلبسہا

واصل الی ذروه التحقيق والعجب انه كيف نسب الجهل الی العارفين بالسير والسلوك
الخارجين عن صفة الجدل دية بالوصول الی مجلس الملوك فان لكل التابعين نصيباً
من کمالات المتبوع

وللارض من کاس الکرام نصيب

بعضه از شارحان حدیث گویند که این نظر بجمیصه در نماز نظر عبرت بود و معلوم است که
عبرت تفکر است و تفکر ساعتی خیر من عبادت سنته و از آنها خوف آنها خواسته جمعاً
بین الراجحین و یکون ملائماً للعبارة. و این بیان برای ارشاد امت بود و تا اثر نبود ازین جا
معلوم شد که این لباس مانع توجه آنحضرت صلی الله تعالی علیه و آله وسلم نبود بلکه سبب عبرت
بود و از عبادت بتفکر دلالت نمود و حدیث تبدیل شراک بر تقدیر صحت حدیث می تواند که این
تبدیل جهت تواضع باشد یا برای غرض دیگر چه در اینجا لفظ آنها را یا خوف فتنه نیامده است
و بهمانحن فیه تعلق کمتر دارد و امام حجة الاسلام این حدیث را در کتاب کیمیای سعادت
در علاج بخل ذکر کرده است و بر تقدیر تسلیم تحقیق مقام همان است که در حدیث سابق مذکور شد
یا بجمله این نوع امور اگر ثابت شود مخصوص بنماز است که موطن کمال قرب است و اگر مخصوص
نبود پس این حدیث معارض است با آنچه ابن عساکر از ابن عمر روایت کند او را بچانه گفت
یا رسول الله انی احب الی کمال حتی فی نعلی و علاقة ثوبی امن الکبر ذلک فقال علیه و علی آله
الصلوة والسلام ان الله جمیل یحب الی کمال و یحب ان یری اثر نعمته علی عبده الکبر من
سفة الحق و غمض الناس اعمالهم و روایتی اما الکبر من جهل الحق و غمض الناس بعینه
باید دانست بعضی احادیث و روایات بر کبر است تزیین دلالت می کند و احادیث سابقه
و کرمیه قل من حرم زینة الله الی آخر جلیباده و الطیبات من الرزق و عمل اکابر دلیل
است بر عدم کراهِت بلکه استجاب آن و بحدیث مرفوع و قول ابن عباس که درین باب
وارد شده است میتوان تطبیق داد فی المشکوة و عن ابن عباس رضی الله تعالی عنهما

قال كل ما شئت والبس ما شئت ما اخطأتك اثنتان سرف او هجيلة رواه البخاري في ترجمته باب وعن عمر بن شعيب عن ابيه عن جدّه قال قال رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم كلوا واشربوا وصدقوا والبسوا ما لم يخالط اسراف ولا هجيلة رواه احمد والنسائي وابن ماجه -

نوشتہ پودند یا در خانه کسی که بتدرع یا شد و مرتشی و مرتکب انواع فسوق و معاصی علی وجه الاعلان بود رفتن و از لقمه او خوردن و طعام عشا از مباح باشد یا نه - مخدو باشد که تنزه ازین قسم لقمه و از رفتن بخانه او اولی و انساب است بلکه طالبان طریق را توان گفت که لازم الا ان تتقوا منہم تقاه مواضع ضرورت مستثنا اند یا برائے کار حاجتمندی مانند اباحت شرعی در باب لقمه اگر معلوم شود که این لقمه از وجه حرام است تناول آن حرام است و اگر معلوم شود از وجه حلال است حلال و اگر بیچ معلوم نیست پس لقمه مشتبہ است و خوردن آن جایز و ترک آن اولی -

ایشان

نوشتہ پودند بعضی از منکران می گویند که مرید گرفتن باین طریق مخصوص بدعت است مخدو با طلب حق کردن جل و علا و سپر راه بین راه نماگزیدن و ارادت با آوردن از امورات شرعیہ است قال الله تعالى وابتغوا الیہ الوسیلۃ و طریقہ افادہ و استفادہ معنوی کہ مورد پیروی و مرید است از زبان پیغمبر صلی اللہ تعالیٰ علیہ و آلہ وسلم تا این ہنگام مسلوک است امرے نیست کہ مشائخ آنرا اختراع کرده باشند سلسلہ آنها با نسر و علیہ و علی آلہ الصلوٰۃ و السلام می رسد سلسلہ عالیہ نقش بندہ از راه صدیق اکبر ضمیر سد و سائر سلاسل از راه حضرت علی رضی اللہ تعالیٰ عنہما می رسد بدعت چگونہ باشد آری لفظ پیروی و مریدی محدث است و بہ الفاظ اعتباری نیست اگر این لفظ در میان نباشد رابطہ معنوی و افاضہ باطنی بحال خود است و آنچه گفته کہ مرید باین طریق گرفتن بدعت است معلوم نیست کہ کدام طریق خواستہ است و در طریقہ یا تعلیم و تعلم ذکر است و ذکر از امورات شرعیہ است و ذکر خفیہ از ذکر جہر افضل است

و در حدیث است الذکر الذی لا یسمع الحفظ تا افضل من الذکر الذی یسمع الحفظ
 سبعین ضعفا. و معلوم است که آن ذکر ذکر باطن است من القلب سائر اللطائف مروی است
 که پیغمبر خدا صلی اللہ تعالیٰ علیہ و علیٰ آلہ وسلم پیش از بعثت بذکر قلبی اشتغال داشتند این در رنگ
 آنست که کسی گوید صحیح بخاری خواندن و ہدایہ درس گفتن بدعت است والسلام علیکم و علیٰ سائر
 من اتبع الهدی و التزم متابعت المصطفیٰ علیہ و علیٰ الصلوٰۃ و التسلیمات و التجات البرکات العلیٰ

مکتوب صد و ہفتم (۱۰۷)

بمیر محمد زیان در جواب احوال و اذواق او۔

الحمد لله و سلام على عباده الذين اصطفى خصوصا على سيدنا لوري صاحب قاب
 قوسين او ادنى وعلى آله وصحبه نجوم الهدى كتابته که از راه کمال شوق و محبت ارسال داشته
 بودند سبب مسرت بخش گردید چون متضمن احوال و اذواق سینه بود مسرت بر مسرت افزود
 اظهار آلام فرقت نموده بودند دنیا محل فراق است حتی سجانہ دوستان را در اسلام جمع سازد و
 لقاء که فراق در قفای آن نباشد روزی گردانند قریب هجیب۔

نوشتہ بودند روزی در مراقبہ متوجہ لطیفہ قلبیہ بودم چنان ظاہر گشت کہ اندرون دل
 صنوبری دلے است دیگر و اندرون آن دل دیگر چنانچہ پنج شش دل در رنگ عکس آئینہ کہ در
 آئینہ دیگر مرئی می گرد نمودار شد و در قلب ششم و سعتی یافت کہ اگر زمین و آسمان و با فیہا را
 دروے اندازد اصلا با آن مساسی نباشد و تجلی خاص الخاص مشہود گشت و همچنین فتاے ہم کہ
 فوق آن متصور نبود نیز لاحق شد۔ بدانند کہ این دید بس عالی است اگر در حضور می بودید ظاہرا
 بعضی خصوصیات آن بیان کرده می شد از مطالعہ آن بسیار ذوقین گشت اللهم زد
 و در تجلی خاص الخاص چہ سخن است کہ این قلب بشرف و لکن یسعنی قلب عبد المؤمن
 مشرف است و فنا موافق تجلی مست ہر چند تجلی خاص بود در فنا نیز خصوصیت باشد و آنچه از

احوال والدہ خود نوشتہ بودند از رفع خطر دل و ظهور آن در دماغ واضح گردید در طائفہ نساء
این قسم احوال معتنم است بکار خود مشغول باشند و طالب زیادتی بوند والسلام اولاً و آخراً۔

مکتوب صد و ہشتم^(۱۰۸)

بسیادت و نقابت پناہ میر عماد در جواب سوالی کہ از حقیقت موجودیت واجب تعالی و
نسبت او بممکنات نموده بودند۔

بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله العلي العلام والصلوة والسلام على رسوله
وجيبه سيد الانام وعلى اهل الكرام وصحبه العظام اما بعد سيادت نقابت پناہ میر عماد ازین
در ویش دلریش از حقیقت موجودیت واجب الوجود جل شانہ و نسبت او با ممکنات استفسار
نموده بودند درین باب آنچه معلوم بود در قید کتابت آورده شد نیک نائل فرمایند موجود حقیقی از
یکے بیش نیست تعالی و تقدس و یاسوی کہ مسمی بعالم است معدوم است موجود نما یعنی
حقایق افراد عالم اعدام اند کہ بواسطہ انعکاس کمالات و جوبی در رایے آن چنان می نمایند
کہ موجود اند و تحسبهم ايقاظاً و هم رقاد و مقرر است کہ وجود مبداء هر خير و کمال است و
عدم منشاء هر شر و نقص پس خير و کمال همه بجناب قدس او تعالی عائد باشد شر و نقص بتمام
راجع بممکن کریمه ما اصابك من حسنه فمن الله وما اصابك من سيئه فمن نفسي
نفسك مؤید این معنی است یسینوندر گاہ حقیقت حقایق ممکنات عبادات باشند کہ با انعکاس
کمالات وجود موجود نما شده اند پس وجود عالم در مرتبہ باشند کہ شبیه بمرتبہ و هم است و وجود آن
در جنب وجود واجب تعالی داخل موهوبات و متخیلات کریمه کل شیء هالك الا وجهه
دلیل بر اینست و آنچه گفتم شبیه بمرتبہ و هم است زیرا کہ با ارتفاع و هم مرتفع نمی شود و معامد
ابدی و عذاب و ثواب سرمدی با آن مربوط پس نسبت عالم با واجب جل و علا نسبت موهوم
با موجود باشد و معلوم است کہ موهوم را هیچ تلافی نیست بموجود هیچ حدی و نہایتی

موجود را از موهوم ثابت نه چه موجود در مرتبه ایست که از موهوم نایم نشانه در آن مرتبه ثابت نیست
 بیت خوشتر آن باشد که سر دلبران گفته آید در حدیث دیگران
 دائره موهوم که از نقطه جواله ناشی گشته است هیچ جدی و نهایی آن نقطه را از حد
 این دائره پیدان شده است نمیتوان گفت که نقطه در بین دائره است یا در بیار آن یا
 فوق اوست یا تحت آن یا اقدام است یا خلف و نمیتوان گفت که نقطه عین دائره است
 یا داخل در آن یا خارج از آن متصل یا منفصل چه این نسبت بمسئله نقطه را با اشیا
 است که در مرتبه نقطه کاین اندود دائره را اصلا در آن مرتبه کینونت نیست اگر کینونت است در
 و هم است و پس و نقطه موجود است پس حدود دائره موجب تجرید نقطه نبود و تدریج
 فیما بین مدفوع باشد و چون نیک بنگری دایره هر چه دارد از اضلاع و اشراق و سایر صفات
 هر چند در و هم بود از نقطه دارد بیت

بیاوردم از خانه چیزے نخست تو دادی همه چیز من چیزتست
 بعد و مسافت میان اینها مفقود است و از هر چه گوئی نقطه دائره نزدیک تر است. بیت
 اے کمان و تیر با بر ساخته صید نزدیک تو دور انداخته
 پس قرب و معیت و احاطه ثابت باشد لیکن از قبیل معیت و احاطه موجود با موهوم و لا
 محذوری هذه الاحاطه والمعیة انما المحذوری اثبات هذه النسبة للموجود حیا
 الموجود و آنچه نوشته اند که بعضی بر آنند همه جا اوست باعتبار ان الله بكل شیء قحیط
 محذوبا اگر این احاطه جسم جسم فهمیده اند چنانچه لفظ همه جا اوست مشعر بآنست پس
 غلط است که مثبت مکانست و اگر احاطه بمعنی که بالا مذکور شد مراد می دارند و از همه جا اوست
 همه جا ظهورات او است میخوابند مسلم است و آنچه از بعضی نقل کرده اند که او تعالی و تقدس
 از عالم سواست و عالم از وی خالی است نیز محل خدشه است زیرا که برین تقدیر لازم می آید
 که حق تعالی خارج از عالم باشد و حالانکه منقر است که او عزیز بر همه داخل عالم است و نه

خارج ازونه متصل است و نه منفصل و آنچه بر احاطه علمی ایراد کرده اند که در کرمیه قَوْلًا إِذَا
 بَلَّغَتِ الْخَلْقُوهُمُ الْإِيهَ نام علم نیست محل سخن است چه در کرمیه هر چند تصریح بعلم نیست لیکن
 بر علم میتوان فرود آورده و مَحْنٌ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ جَبَلٍ الْوَرِيدِ عِلْمًا می توان مراد داشت -
 و آنچه نوشته اند که علم الهی را به بصارت مخلوق کاری نیست پس و لکن لا تبصرون
 چه طور راست آید گوئیم بر تقدیر احاطه علمی و لکن لا تبصرون درست است چه علم الهی تعالی
 مبصر مخلوق نیست چه سلب شے از شے تقاضای امکان ثبوت نمی کند نوشته بودند جمعی
 برین اعتقاد اند که ذات او تعالی و تقدس در بانی است و عالم جناب آن در ریای الخ نسبتاً در این
 عبارت اتحاد حقیقت واجب است تعالی با حقیقت ممکن چه حقیقت جناب آست و حقیقت
 در ریای آب و هر دو در یک مرتبه کاین اندوجه وجود جناب در مرتبه وجود در ریای است و همچنین آنچه
 بالا مذکور شد که بعضی بر آنند که همه جا اوست ناظر بوحث و مشعر با اتحاد محذور با جمعی که بوحث
 وجود قائل اند حق را جل و علا مطلق می گویند مطلق را تقیدات آن مطلق و شک نیست که
 میان مقید و مطلق نسبت اتحاد کائن است بصیحة الحمل بینهما لکن درین جا اشکال
 وارد است چه اگر مطلق را منحصر در مراتب مقیدات می دانند و وجود جدا آنرا اثبات نمیکند
 چنانچه اکثر بلا صده بر آنند پس لازم می آید که حق سبحانه و تعالی در وجود و سایر صفات کمال محتاج
 بمکن باشد کالکی الطبیعی المنحصر فی افرادة محتاج فی وجوده الی الافراد بل هذا فی
 الحقیقة نفی للواجب تعالی و هل هذا الاکفر صریح و اگر مرتبه اطلاق و رای مراتب تقیدات
 اثبات می کنند و مطلق را وجود متماصل می گویند پس نسبت اثبنت میان اینها ثابت میشود
 و وحدت وجود باطل می گردد لان الاثنان متغایران تقصی ازین اشکال نیست بگراختیار
 شق ثانی از اشکال و حکم بوحث وجود برین تقدیر باعتبار تنوع ظهورات وجود است چنانچه
 شخصی صورت منعکسه زید را در آئینه بیند و گوید که من زید را در مرآت دیدم با کلمه مظهر شے را
 با وجود تغایر بعلاقة آئینه داری عین شے می توان گفت پس معنی همداوست همه ظهورات

اوست باشد و چون مظاهر شے من وجه عین شے است و من وجه غیر شے در نظر محب
در غلبات محبت وجه عینیت می نماید و وجه غیریت مستوری گردد لاجرم حکم بعینیت می نماید
و نیز بر مسئله وحدت وجود لازم می آید که چون حقیقت ممکن حق بود تعالی و وجود صرف باشد
بس انتشار شر و نقص که دامنگیر امکان است چه بود که طغیان و سرکشی که در نهاد اماره
کاین است از کجا آید چه وجود خیر محض است و کمال صرف مبداء شر و نقص چگونه بود، اگر
گویند در هیچ چیز شرارت و نقص ذاتی نیست اگر هست نسبی و اعتباری است کفر و معاصی
نسبت یا ایمان و طاعات بدین چنانچه گفته اند بیت

به کفر و باسلام یکسان نگر که هر یک ز دیوان او دفتر است

و فی النفسها از صفات کمال اند چنانچه گفته اند بیت

بس بری مطلق نباشد در جهان بد به نسبت باشد آنرا هم بدان

گویم که این قول بظاهر مخالف تصویص است حق تعالی کفر و معصیت را بسبب

فرموده و لفظ سار و بیس بران اطلاق کرده و بتبادر از سور ذاتی است به نسبتی و اعتباری

و ایضا اگر در کفر حسن ذاتی بود مرکب آن مستحق باشد عذاب چرا باشد و عدم مغفرت بیاس

از رحمت که در تصویص آمده است چگونه در حق او بود و عداوت ذاتی حق تعالی را بکفر و

اهل کفر بجهت وجه باشد حسن ذاتی او در آخر چرا کار نکند و بر رحمت و مغفرت نه آرد و عداوت ذاتی

را مانع نه آید کسی که اندک مذاق قرآن چشیده است و مناسبته با سلوب او بهم رسانیده

هرگز حکم بحسن کفر و لو بوجه نماید و بقیح و شرارت ذاتی حکم کند چه طرد و لعن و سخط و غضب

و بیاس از رحمت دلیل قبیح است و بحسن جمع نشود ارباب سکر اگر باین چنین شطح نکلم نمایند

ظاهراً معذور بودند لیکن مقلد را محل مواخذه است -

والسلام اولاً و آخراً

❖

مکتوب صد و نهم (۱۰۹)

بشیر حسین منصور در تحقیق فناے نفس و تجلی صفات و ذات و تحقیق رجوع و عدم رجوع
فانی و آنکه فناے قلب متضمن اصلاح اماره است ہر چند باطمینان نرسد و برخی از کمالات نماز
بعد الحمد والصلوة و تبلیغ الدعوات می رساند، مکتوب مرغوب رسیده سبب مسرت
گردید چون مشتمل بر سلامتی اجنبہ و محتوی بر احوال و اذواق صحیحہ و سنجیدہ بود مسرت بر مسرت
بخشید۔ اے وقت خوش که وقت ما خوش کردی

نوشته بودند کہ معاملہ فنا بجای رسیده است کہ وجود و توابع وجود باصل داده و
احکام عدم فرستاده و عین و اثر زائل گشته الحال نسبتی کہ در آنست بر کان الله ولم
یکن معشئی و الا ان کماکان است با وجود این حالت و مغلوبی باطن و ظاہر ہمہ بر طبق
شرعیست غراست از دائرہ احکام بیرون نمی گذارند۔ مخدوم آنچه نوشته اند احوال صحیحہ است
و در غلبات این حال استقامت بر اوضاع شرعیہ از اجل نعیم خداوندی ست جل شانہ شکر
این عطیہ بجا آرند و آنچه گفته اند مصرع

می باش و مباش مشکل این ست

بہمیں معنی است یعنی ہنگام ظہور انتفا و عدمیت احکام بندگی از دست بردہ می باش از برآ
ظہور لوازم عبودیت و اتیان احکام شرعیہ می باش از برآے خود و بر عدمیت ذاتی مطلع شود
یا انتفا۔ عزیزے گفته است در ہر چیز رحمت است الا در عشق رحمت نیست می کشند و از
کشتہ دیت می خواہند یعنی عاشق بیچارہ را می کشند و اورا از روی می ستانند و احکام بندگی را
از روی فرو نمی گذارند کہ این حالنے کہ از ان خبر داده اید معبر فناے نفس است و نتیجہ تجلی صفا
است ہر چند تمام می آن بے پر تو تجلی ذات نیست چہ کجوق عدم مفید بعدم مطلق اثر تجلی ذات
است چنانچہ کجوق کمالات و صفات منعکسہ در مرآت عدم باصول خود از کمال تجلی صفات

چه اصل تجلی صفات آنست که صفات و کمالات خود را اطلاق صفات و کمالات واجبی دانند -
 باید دانست تمامی هر مقام بظهور مقام فوق است پس تمامی تجلی صفات بے پر تو تجلی ذات
 صورت تہ بند و فناے نفس کہ نتیجہ تجلی صفات ست کمال آن بے تجلی ذات بحصول تہ پیوند
 و گفته اند این تجلی کالبرق الخاطف است یعنی منتہیان ارباب تجلی صفات را الخ بسیر تجلی ذات
 بے پردہ صفات روے می دہد و سالک را از قید آفاق و انفس می رہاند باز در پردہ صفات
 می آید شیخ علامہ الدولہ قدس سرہ اشارت باین مقام می فرماید آنجا کہ می گوید رباعی
 آن وہم بود کز تو دوری بر خیزد امکان وحدت ہر دو گوئی بر خیزد
 گر لطف خدا در رسد از راه وہب شاید کہ دے از تو دوری بر خیزد
 و نزد حضرت ایشان ما قدسنا اللہ سبحانہ بسرہ الا قدس این تجلی برقی دائمی می شود و آنچه دیگران
 را کالبرق است ایشان را دائمی است بلکہ تجلی برقی فی الحقیقت تجلی ذات نیست تعالی تجلی
 شانست از شیونات ذات کہ سریع الاستتار است والذات اذا تجلی لا استتار لہ مانا کہ حقیقت
 معاملہ آنست کہ جماعت کہ در مقام صفات توطن دارند و بمنہتہاے آن نرسیدہ اند این تجلی
 در حق شان برقی است گاہے پردہ صفات از میان بر میخیزد و گاہے در پردہ می آید اما کسے
 کہ از مقام صفات تمام برآمدہ بمافوق آن سکونت ورزیدہ است در حق او این تجلی دائمی است
 و آنچه گفته شد کہ اثر تجلی ذات ست زیرا کہ اصل تجلی ذات وراے آنست حق سبحانہ از ان دلت
 نیز بہرہ مند سازد بلکہ از تجلیات گذرانیدہ گرفتار ذات متجلی گرداند -

نوشته بودند التذازی کہ در صلوات روے می ہرچہ نویسد بعد از ان نوشته اند معانی کہ
 درین ولا در فی الض روے می دہد در نوافل نشانے ازالہ می نماید محدودا حالتی کہ در نماز روے
 دہد بر غیر حالت صلوتیہ تفوق دارد و التذازی کہ در نماز دست دہد علی الخصوص نماز فرض بشر
 کمال است در کمال صلوة جہ تمام مرعی دارند و در تحصیل سنن و آداب آن کوشش بلیغ نمایند
 در حدیث آردہ است کہ ہنگام اداے نماز حجابے کہ میان بندہ و خداست رفع کردہ می شود

ودر تطویل قیام و رکوع و سجود آن راغب باشند اگر امام نباشند فی الحدیث افضل الصلوة
 طول القنوت ان القیام و طول لقنوت یخفف سكرات الموت و اگر امام بودند بر قدر سنون
 که امام را آندہ است اکتفا نمایند و رعایت قوم کنند تکرار سورت را در یک رکعت در توافل
 تجویز کرده اند و عدد تسبیحات رکوع و سجود نہایت تاہفت است و در بعضی روایات تانہ
 و یازدہ ہم آندہ است و اگر ازین ہم تطویل خواہند ادعیہ رکوع و سجود کہ ماثورہ است بخوانند و
 ہر قدر کہ تکرار نمایند گنجایش دارد عن عوف بن مالک قال قلت مع رسول اللہ صلی اللہ
 تعالیٰ علیہ و علیٰ آلہ وسلم فلما رکع مکت قدر سورة البقرة و یقول فی رکوعہ سبحان ذی
 الجبروت و الملکوت و الکبریاء و العظمتہ و فی روایتہ ثم قال فی سجودہ مثل ذلك و
 ذکر الامام النووی قد ثبت فی صحیح مسلم من حدیث حدیفان رسول اللہ صلی اللہ
 تعالیٰ علیہ و علیٰ آلہ وسلم قال فی رکوع الطویل الذی کان قریباً من قراءة البقرة و آل عمر
 و النساء سبحان ربی العظیم و معناه کرر سبحان ربی العظیم فیہ کما جاء صیغتا فی سنن
 ابی داود و غیرہ ایضاً ثبت فی صحیح مسلم اقول یا لیت شعری ما وجه التوفیق بین هذا
 الحدیث بهذا التفسیر و بین قول علمائنا الدین حکموا بان اکثر عدد التسبیحات سبع الی
 احد عشر و قالوا و هو الاكمل و الظاہران لہم فی هذا الحکم و جہا و جہا و سنداً معتداً۔
 پرسیدہ بودند کہ از بزرگی منقول است ما رجع من رجع الامن الطريق و من وصل
 لا یرجع اما اگر سائلے بفنائے قلبی مشرف گشتہ باشد مرا و را رجوع جائز نیست یا ہست
 ہمچنین فنائے روحی و ما فوق آن تا اخفی مخدو با صاحب فنائے قلب سیر الی اللہ را تمام
 کردہ باصل خود وصل گشتہ است و از بلون بتملین پیوستہ امید است کہ بمقتضائے قول این
 بزرگ از رجوع ایمن بود ہذا حال فنائے سائر اللطائف آرے صاحب عدم کہ آن فنائے
 در جہت جذبہ جائز است کہ رجوع نماید چہ او بہ نور در راہ است و جذبہ او سبلوک ہم نگشتہ است
 ازین جا است کہ حضرت خواجہ بزرگ فرمودہ اند کہ وجود عدم بوجود بشریت عود می کند اما وجود

فنا بوجود بشریت نمودنی کند و فناے قلب فناے است که بر جذبہ و سلوک مترتب است ابتدا
حضرت ایشان باقدسنا اللہ سبحانہ بسرہ الاقدس در جلد ثالث از مکتوبات خود بزرگداشتہ اند کہ
این فنا نصیب اولیا است و معلوم است کہ ولایت بے جذبہ و سلوک صورت پذیر نیست
کہ ہر دو اجزا او بنیاد و نیز آنحضرت در جاہاے متعدده نوشتہ اند کہ اگر صاحب این قلب را عمر
حضرت نوح علی نبینا و علیہ الصلوٰۃ والسلام بدیند و بعضے جاہاے نوشتہ اند کہ اگر ہر سال
عمر او وفا کند ہرگز یا سوا در دل او خطور نکند بواسطہ آنسیانی کہ دل را از یا سوی حاصل گشتہ است
ازین عبارات ہم مفہوم می شود کہ صاحب این فنا را رجوع نیست و نیز می فرمودند کہ صاحب
این فنا از تلویحات گذشتہ بتکمیل پیوستہ است آری آنحضرت بہ بعضے از اہل ارادت در مکتوبات
جلد اول نوشتہ اند کہ زینہار بآن سلامتی قلب غرہ نشوی کہ احتمال رجوع دارد ازین عبارت
ترساں باید بود ہر چند می تواند کہ آنحضرت دریافتہ باشند کہ او بحقیقت این سلامتی ترسیدہ
است و بر نقص و عدم وصول او دلالت نمودہ باشند و نیز می تواند کہ در آن وقت عدم
رجوع این فانی متعین نشدہ باشد و احتمال رجوع بود بعد از آن برخلاف آن ثابت گشتہ
باشد و می تواند کہ آنحضرت از کثرت اشتغال مکتوب الیہ با مورد نیویہ اطلاع یافتند از راه
زجر با نوشتند کہ احتمال رجوع دارد و احتمال مستلزم وقوع نیست و دائرہ احتمال وسیع است
جہت انزجار و احتمال را ہم راہ دادند اگر گویند کہ فناے قلب کہ بے فناے نفس باشد
نفس در آن موطن بہ نور بر عونت و اتانیت و امارگی و سایر ذائل خود است پس سلامتی
چگونہ بود و امن از رجوع کجا آید گوئیم امیدواریم کہ بر تقدیر فنا و سلامتی قلب امارگی نفس و
سایر ذمائم او دروے تاثیر نکند و در نسیان او خلل نیندازد و یا آنکہ گوئیم بودن نفس بر امارگی و
سایر ذائل بعد فناے قلب ممنوع است زیرا کہ محسوس می گردد کہ بعد این فنا نفس از سورت
خود می ماند و از مشاہدہ حال قلب و استہلاک و استغراق او در مطلوب و از دولت مصاحبت
جلیس صلح از بیارے از اوصاف رزلیہ خورد نام می شود و با صلاح می آید ہر چند بحد فنا

متیقن

اطمینان ترساند چه باصلاح نیاید که در ضمن فناء قلب بکمال قلب متحقق گشته است باصلاح
آده و آنچه گفتیم در ضمن فناء قلب زیرا که قلب جامع لطائف انسانی است گفته اند آنچه در
عالم کبیر است در عالم صغیر که انسان باشد ثابت است و آنچه در عالم صغیر است در قلب تنها که
آنرا عالم اصغر گویند کائن در حدیث است ان فی جسد ابن آدم لمضغۃ اذا صلحت صلح
الجسد کله و اذا فسدت فسد الجسد کله الا وهی القلب والغیب عند الله سبحانه و فوق
کل ذی علم علیہ

پرسیده بودند که فناء قلبی و روحی و غیره را دوام حضور مع الله تعالی در خواب بیداری
لازم هست یا نه جواب لازم است چه فنا و بقا نزدیک است و آنکه دوام ندارد از چیز اعتبار
ساقط است معالیه فنا و استهلاک از حضور برتر و نازک تر است آنجا که استهلاک و اضمحلال است
اطلاق حضور آنجا عار است در فانیان و عدم حضور یا سوی ناگزیر است و در دوام حضور
نیان و عدم حضور یا سوا هیچ در کار نیست حضور دائمی با حضور یا سوی جمع می شود در رنگ
آنکه آب جاری باشد و خس و خاشاک نیز بر روی آن برود در جریان آن مخل نبود
نوشته بودند عورتی که زانو کزاد را در خواب دیده است در وقت توجه شما بجا

سر سینه که شما جامه خوب پوشیده اید و زنجیر طلا و مرصع بجواهر در سینه شما افتاده است و
مقید نموده آن زن بشما گفت که تو در حالت بودی و بمن گفتی که این جامه پیغامبران است که
پوشیده و این زنجیر که ترا مقید ساخته از پیغمبران است علیهم الصلوة و التسلیمات بدانند که
جامه پیغمبران گویا نسبت این بزرگواران است که بشارت حصول آن رسیده است و زنجیر
شرعیته ایشان است نا شمار در قید دارد و از خود آن بیرون نگذارد و می تواند که این زنجیر
عجارت ازین سلسله عالیہ نقشبندیہ باشد که داخل آن شده اید و در قید آن آده اید و این
سلسله را سلسله الذهب گویند و چون این سلسله بحضرت صدیق اکبر می رسد و ایشان
نسبت را از رسول الله صلی الله تعالی علیه و علی آله و سلم اخذ نموده اند راست آنکه این زنجیر

از پیغمبران ست علیہم الصلوٰات والتحیات و برین تقدیر تعبیر جامہ بشریعت انبیاء نر می توان نمود علیہم الصلوٰة والبرکات ولیکن ہذا آخر المکتوب مامول از دوستان دعاے سلامتی خاتمہ است والسلام علیکم وعلی سائر من اتبع الہدی والتزم متابعت المصطفی علیہ وعلی آلہ الصلوٰات والتحیات والبرکات العلی۔

مکتوب صدوم (۱۱۰)

لاہوری

بصلاح آثار عبدالحکیم در مواعظ و نصائح و سیر صالحین۔

اے برادر از صحبت ناہنس و مخالف طریق اختر از نمائی و از مجالس بتدرع بگریزی بچی معاذ رازی قدس سرہ گوید اجتنب من صحبۃ ثلثہ اصناف العلماء الغافلین والقراء المداہنین والمتصوفۃ الجاہلین وکے کہ خود را بمسند شیخی گرفتہ است و عمل او نہ بروفق سنت رسول اللہ است صلی اللہ تعالیٰ علیہ وعلی آلہ وسلم و بحلیہ شریعت غرامتجلی نیست زینہار الف زینہار از دور و ریاض بلکہ در ان شہرے کہ اوست بمباش مبادا بمرور ایام دل را میلانی با و پیدا آید و ظل در کار خانہ اعظم اندازد کہ واقترای رانشاید او در دست پہنان و داعی ست از برے شیطان ہر چند ازوے انواع خوارق عادات بینی و از دنیا بظاہر بے تعلقش یا بے فر من صحبتہ اکثر ما تفر من الاسد سید الطائفہ جنید بغدادی قدس سرہ می فریاید الطرق کلہا مسدودۃ الاعلی من اقتفی اثر رسول اللہ صلی اللہ تعالیٰ علیہ وعلی آلہ وسلم نیز فرمودہ من لم یحفظ القرآن ولم یکتب الحدیث لا یقتدی بہ فی ہذا الشان لان علما مقید بالکتاب والسنتہ و ہم او کفنتہ آن طرق السادات المقربین الصادقین السابقین مقید بالکتاب والسنتہ علی الحقیقتہ والعلماء العاملون بالشریعتہ والطریقہ وہم ورات النبی علیہ علیہ الصلوٰة والسلام المتبعون لمقی اقوالہ و اخلاقہ و افعالہ افاض اللہ سبحانہ علینا من برکاتہم مکرری نویسد کہ ہاوں آداب نبوی و

تحقیقہ فیہم الصو

اقوالہ و احوالہ
متہاوں

تارک سنن مصطفوی را علی مصدر بہ الصلوٰۃ والسلام زینہار عارف خیال نکند و فریفتہ بتبتل و
انقطاع و خوارق عادات او نشود و شیفۃ زہد و توکل و معارف توحیدی او نگر در کہ فرق مبطلہ
مثل یہود و نصاری و جوگیہ و برہمہ دین امور یا فرق محققہ نہ کنن ارنہ ابو عمر بن نجید السلی
رضی اللہ تعالیٰ عنہ گفته است کل حال لایکون عن نتیجتہ علم وان حل فان ضررہ علی
صاحبہ اکثر من نفعہ سئل عنہ ما التصوف قال الصبر تحت الامر الہی - مبارک کار بر اتباع
شرعیست است و معاملہ نجات مربوط با تقاریر رسول اللہ صلی اللہ تعالیٰ علیہ و علی آلہ وسلم فارقی
عدل در میان محق و مبطل ہمیں اتباع پیغمبر است صلی اللہ تعالیٰ علیہ و علی آلہ وسلم زہد و توکل و
تبتل بے تبعیت او علیہ الصلوٰۃ والسلام نامقبول است و اذکار و افکار و اشواق و اذواق
بے توسل او علیہ الصلوٰۃ والسلام غیر ممول مدار خوارق عادات بر جوع و ریاضت است بمعرفت
کارے ندارد عبداللہ بن مبارک رضی اللہ تعالیٰ عنہ فرمودہ است من تھاون بالآداب عوقب
بجرمان السنن و من تھاون بالسنن عوقب بجرمان القرائن و من تھاون بالفرائض عوقب
بجرمان المعرفۃ و لهذا قال لنبی صلی اللہ تعالیٰ علیہ و علی آلہ وسلم المعاصی تزیید الکفر
سلطان وقت شیخ ابو سعید ابوالنجیر گفتند فلان کس بر روی آب می رود گفت سہل است کسی
نیز بر آب می رود و گفتند فلان کس در سوامی پرد گفت زغنی و کسی نیز در سوامی پرد - گفت
فلان کس در یک کحظہ از شہرے بشہرے می رود گفت شیطان نیز در یک نفس از مشرق تا مغرب
می رود این چنین چیز را پس قیمت نیست مرد آن بود کہ در میان خلق نشیند و داد و ستد کند
وزن خواهد و با خلق در آمیزد و یک کحظہ از خداے خود عزوجل غافل نباشد از قدر وہ اہل اللہ
ابو علی رود پاری پرسیدند از کسے کہ ملاہی می شنود و می گوید کہ این مراحل است چہ من بدرجہ
رسیدہ ام کہ اختلاف احوال در من تاثیر نمی کند در جواب گفت آری تحقیق رسیدہ است و
لیکن جہنم رسیدہ است - ابو سلمان دارانی قدس سرہ گوید رجاء وقعت فی قلبی نکتہ من
نکتہ القوم ایام افلا قبل منہ الا بتشاہدین عدلین الکتاب والسنتہ - در حدیث

آند است اصحاب البدعة کلاب اهل النار و نیز آند است من عمل ببدعة خلاه
الشیطان فی العبادة و التقی علیه الخشوع و البكاء. و نیز در حدیث آند است ان الله
تعالی لا یقبل لصاحب بدعة صوما و لا صلوة و لا صدقة و لا حجا و لا عمرة و لا جهادا
و لا صرفا و لا عدا حتی ینخرج من الاسلام كما ینخرج الشعرة من العین قال الشیخ
علی بن ابی بکر قدس سره فی معارج الهدایة اعلم حقا و تحقق صدقا ان حسن کل
انسان و کماله و زینته و جماله فی کمال الاتباع المصطفویه فی جمیع الامور ظاهرا و
باطنا اصولا و فروعاً عقلاً و فعلاً عبادة و عبادة خلقاً و تخلقا اذ السعادات کلها
متوسطة باتباع السنة یاقتال الا و امر علی مشاهدة الاخلاص و تعظیم المنتهی
علی مشاهدة الخوف بل باقتفاء اثاره صل الله تعالی علیه و علی اله و سلم فی جمیع
موارده و مصادره و حرکاته و سکناته حتی یلجم النفس بلجام الشریعة و یتجلی فی القلب
حقایق الحقیقة و لا یحصل هذا الا بتصفیل القلب علی قانون السنة من الخصال
المدمومة تنویره بالذکر و التلاوة و المعرفة و الاخلاق المحمودة و تعلیله بان تجری جمیع
حرکات الجوارح علی فجر العدل حتی یحدث فیها هیئة مستویة بها یستعد لقبول الحقایق
و یصلح لنفخ روح الله المخصوصة لسواک احسن الطرقی هذا ما قال - و اگر گناه
بوقوع آید زود تدارک آن بتوبه و استغفار تمامی گناه پوشیده را توبه پوشیده و گناه آشکارا را
توبه آشکارا و توبه را بوقت دیگر میندازد. و منقول است که گراما کاتبین ناسه ساعت در نوشتن
گناه توقف می کنند اگر صاحب گناه در میان توبه گردان گناه را نمی نویسند و الا در دیوان ثبت
می نمایند جعفر بن سنان قدس سره گوید غفلتک عن توبه ذنب از تکبته شر من ارتکابه
و اگر باین زودی توبه میسر نشود هر گاه توبه نماید پیش از آنکه معامله بفرغ رسد مقبول است
در حدیث آند است که ان الله یبسط یداه باللیل لیتوب مسئ النهار و یبسط یداه بالنهار
لیتوب مسئ اللیل. باید که ورع و تقوی را شعاع خود کند در مشیبات قدم ننهد که درین راه

آنها از نوای پیش از اتیان و اتشال او امر ترقی بخش و سودمند است عزیز می گوید اعمال
 الخیر بجزها البر و الفاجر و لا یجتنب عن المعاصی الا صدیق - معروف کرمی قدس سره گفته
 غصوا ابصارکم ولو عن شاة انثی - در حدیث آمده است جلساء الله تعالی غذا اهل الورع
 والزهد فی الدنیا - و هم در حدیث آمده است الصلوة خلف رجل ورع مقبولة و الهدیة الی
 رجل ورع مقبولة و الجلوس مع رجل ورع من العبادة و المذاكرة مع صدقة - و هم در حدیث
 آمده است رکعتان من رجل ورع افضل من الف رکعة من فحط - و در هر امر که دل تو بایستد
 آنرا بگذار و مرتکب آن مشو و بر فتوی نفس مردود را مورد تردید را مفتی سازد، و در حدیث آمده
 است البر فاسکت الیه النفس و اطمان الیه القلب و الاثم فاسکت الیه النفس و لم
 یطمئن الیه القلب و ان افتاک المفتون، و در حدیث آمده است الحلال بین و الحرام بین فدع
 ما یریک الی ما لا یریک ازین حدیث نیز مفهوم می شود جای که شک آمده و دل ایستاده آنرا
 باید گذاشت و اگر شک نیاید از تکاب معفو است. در حدیث آمده است الحلال ما احل الله
 فی کتابه الحرام ما حرم الله فی کتابه ما سکت فهو ما عفی عنه فارق دیگر برای کسی که با مورد مشبه
 مبتلا گردانست دست خود را بر سینه یا بر دل خود بگذارد و اگر ساکن یا بدردان اقدام نماید و اگر
 مضطرب یا بدرد از آن یکسو کشد - در حدیث نبوی آمده است علی مصدرها الصلوة و السلام
 یفتیک نفسک ضعیف و علی صدرك فانه یسکن للحلال و یضطرب للحرام دع ما یریک
 الی ما لا یریک و ان افتاک المفتون ان المؤمن یذر الصغیر مخافة ان یقع فی الکبیر
 و در روایت دیگر آمده است ضعیف و علی فوادک فان القلب یسکن للحلال الی اخره جمیع طاعات
 و عبادات خود را منتهم دارد و خود را از ادا حق آن مقصر و اندا ابو محمد بن منازل قدس سره گوید:
 ذکر الله تعالی انواع العبادات فقال الصابرين و الصادقین و القانتین و المنفقین و
 المستغفرین بالاسماء ختم المقامات کلها بمقام الاستغفار لیری العبد بقصره فی جمیع
 افعاله و احواله فلیستغفر منها جعفر بن سنان قدس سره گوید تکبر المطیعین علی العصاة

ما لم تسکن
 ما لم تسکت

بطاعتهم اشر من معاصیهم واضر علیهم من تعش را قدس سره در عشره او اخر بیرون مسجد جامع
 دینند فقیل له مالذی اخرجک من المسجد فقال مشاهدۃ القراء و تعظیم طاعتهم عند
 و اگر از برای قوت خود و عیال خود کسے اختیار کند مثل تجارت و مانند آن مانعی نیست بلکه مستحسن
 است که سلف اختیار آن نموده اند و در احادیث فضائل کسب بسیار است و اگر بر قدم توکل
 بنشیند هم زیبا است لیکن بشرطیکه از کسے طمع نداشته باشد از محمد بن سالم شخصی پرسید
 انحن مستعدون بالكسب ام بالتوکل فقال للتوکل حال رسول الله صلی الله تعالی علیه
 و علی آلہ وسلم و الکسب سنت رسول الله صلی الله تعالی علیه و علی آلہ وسلم و انما اسنن الکسب
 لمن ضعف عن حال التوکل و سقط عن درجۃ المال التي هی حاله علی الصلوة و السلام
 فمن اطاق التوکل و الکسب غیر مباح لما لا کسب معاونه لا کسب اعتماد و من ضعف
 عن حال التوکل التي هی حال الرسول صلی الله تعالی علیه و علی آلہ وسلم ایه له طلب المعاش
 و الکسب لئلا یسقط عن درجۃ سنته حیث سقط عن درجۃ حاله علی و علی آلہ الصلوة
 و السلام ابو محمد بن منازل قدس سره گوید التفویض مع الکسب خیر من خلوه عنه و در
 خوردن طعام رعایت اعتدال نماید نه آنقدر خورد که کسل در طاعت پیدا آرد و بے مزه سازد
 و نه آنقدر قلت نماید که از اذکار و طاعات بازماند حضرت خواجہ نقشبند قدس سره فرمودند لقمه
 را چرب بخورد کار را خوب بکن با کجمله در این طاعت است هر قدر که محمداً است مبارک است و
 آنچه نخل این کارخانه است متنوع است و در جمیع افعال و حرکات قصد کند نیت را مرعی
 دارد هیچ عمل ثانیت صالحه دست نهد درهما لکن اقدام نماید و بعزالت و خاموشی راغب بود
 و در حدیث آمده است الحکمة عشره اجزاء تسع منها فی العزلة و واحد منها فی الصمت
 و اختلاط با مردم بقدر ضرورت بکند و سایر اوقات را بمراقبه و از کار بسر برد وقت کار است
 هنگام صحبت داشتن در پیش است مگر صحبت که برای افاده و استفادہ بود که محمود بلکه لابد است
 و همچنین صحبت داشتن با اهل طریق بشرط فانی بودن در یکدیگر و سخن لایعنی در میان نیاوردن

نیز مستحسن بلکہ در بعضی اوقات از عزت راجح است و بخالف طریق صحبت نباید داشت
 و بہر نیک و بد کشادہ پیشانی باید پیش آمد باطن خواہ متبسط بود خواہ متقبض و بہر کہ بعد از پیش آید
 عذرا و اقبال قبول نماید و خلق نیکو داشته باشد و اعتراض بر کسی کمتر کند و سخن نرم و بلا تکلم گوید و
 هیچ کس را بعنف پیش نیاید بگر از برای خداے عزوجل شیخ عبداللہ بلجانی قدس سرہ گفتہ است
 کہ در روشی نہ نماز و روزہ است و نہ اجیاع شب است این جملہ اسباب بندگی است در روشی
 نہ رنجیدن است اگر این حاصل کنی و اصل گردی، از محمد بن سالم پرسیدند بماذا یعرف الالواء
 فی الخلق قال بلطف لسانہم و حسن اخلاقہم بشائستہ و جودہم و سخاوتہ انفسہم
 و قلت اعتراضہم و قبول عذر من اعتذر الیہم و تمام النفقہ علی جمیع الخلق برہم و فاجرہم
 ابو عبداللہ احمد مقری قدس سرہ گوید الفتوہ حسن الخلق مع من تبغضہ و یدال بحال لمن تکرہ
 و حسن الصحبۃ مع من یتنفر قلبک عنہ و در سخن گفتن رعایت قلنتہ باید کرد و خواب بسیار
 و خندہ بسیار نباید نمود کہ دل را می میراند و جمیع امور خود را بحق تعالیٰ بسپارد و خود در خدمت
 چست باشد تا از تدبیر امور فارغ باشی و لتعم ما قال سید الطائفہ ہنہ کل حاجتہ من
 الدنیا ترکہا و حول دل تو یک جانب شد جمیع امور ترا و کفایت خواہد کرد در خبر است من جعل
 ہمومہما و احد الکفایۃ اللہ ہمومہ من الدنیا و الاخرۃ و نیز بندہ ہای خود را بر تو مہربان سازد
 کہ بامور تو قیام نمایند یحییٰ معاذ را زنی قدس سرہ گوید علی قدر حبک اللہ یحبک الخلق و
 علی قدر خوفک من اللہ یهابک الخلق و علی قدر شغلك باللہ عزوجل یشغل بامرک
 الخلق و ہم وے گفتہ رضی اللہ تعالیٰ عنہ من سر بخدمتہ اللہ سر الاشیاء بخدمتہ و من قرءہ
 عینہ باللہ قرءہ عیون کل شیء بالنظر الیہ بالجملہ و لا یباش و لا المباش و بتدبیر نفس خود
 مشغول مشور و برین کس اعتماد جز بر فضل پروردگار کار نمائے، ابو محمد راشی رحمہ اللہ گفتہ است
 اعظم حجاب بینک بین الحق اشتغالك بتدبیر نفسک و اعتمادک علی عاجز متکلی فی
 اسبابک لا یكون الصوقی صوقیا حتی لا تقدر ارض و لا یظلم سماء و لا یكون له قبول عند الخلق

ویکون مرجع فی کل الاحوال الی الخالق تبارک با عیال و فرزندان سلوک نیک باید کرد
 و اختلاط بقدر ضرورت باید نمود که حق آنها ادا یابد و موافقت نام با آنها نباید پیدا کرد تا ^{سبب}
 اعراض از جناب مقدس نشود و احوال باطن را بنا اهل نباید و نمود با اهل غنا صحبت هم امکان
 نباید داشت و در جمیع احوال سنت را باید گزید و از بدعت هم امکان مجتنب باید بود و از جاهت باید
 رفت و هنگام قبض امیدوار باید بود دل تنگ و یایوس نباید شد انَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا اِنَّ
 مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا او در شدة و رخصت قصد کند که یکسان باشد و در وجود عدم بر یک نمط بود بلکه در
 عدم مستزبح باشد و در وجود مضطرب از ابوسعید اعرابی قدس سره از اخلاق فقرا پرسیدند
 گفت اخلاق فقرا سکون است نزد فقرو اضطراب نزد وجود و انیس است بهموم و وحشت
 نزد فرجها و در حوادث متمذنب نشود و بر عیوب مردم نظر نکند و عیوب خود را همواره در
 نظر دارد و خود را بر هیچ مسلمانی فضل ندید و همه را از خود افضل انگارد۔

در زبان بسط صدر و در شرحه را نیک رعایت باید کرد۔

سری سقطی قریس سره گفته مالی علی احد افضل قیل ولا علی المنحثین
 فقال ولا علی المنحثین و بهر کرام از مسلمانان چنان اعتقاد داشته باشد که کشایش کا
 من از برکت نفس و دعای او تواند که شود و اسیر اهل حقوق بود و در حدیث اهل الله
 ان المؤمن لذی الحق اسیر الحدیث، و هم در حدیث آمده است من لم یألف من
 ثلاث فهو مومن حقا خدمت العیال و الجلوس مع الفقراء و الاكل مع الخادم هذه
 الافعال من علامات المؤمنین الذین وصفهم الله فی کتابه اولئک هم المؤمنون حقا
 و سیر سلف را در همه وقت ملحوظ داشته باشد و بصحبت اهل غربت و فقر و مسکنت را غیب بود
 و غیبت، هیچکس نه کند بلکه غیبت کننده را هم امکان مانع آید و امر معروف و نهی منکر را
 شیوه خود گیرد و بر انفاق مال حریص بود و از اتیان حسنت خوش وقت بود و از از تکاب
 سیئات دور باشد از محمد بن علیان قدس سره پرسیدند که علامات رضای خدای تعالی از
 بندر چیست گفت نشاط فی الطاعات و تهاقله عن المعاصی۔ در حدیث

آدره است من ساءتہ سیئۃ و سرتہ حسنتہ فہو مومن و از فقر ترسیدہ تنگدستی نماید
 الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُمْ بِالْفَحْشَاءِ وَاز قلت معیشت در بار نبود کہ ہنگام
 عیش و ریش است اللهم ان العیش عیش الاخرة تنگی اینجا منج سعة آنجا است -
 پیغمبر خدا صلی اللہ تعالیٰ علیہ و علی آلہ وسلم فرمودہ من قل رزقہ و کثیر عیالہ و حسنت صلوتہ
 ولہ یغیب المسلمین جاء یوم القیمہ و ہو معی کھاتین - و نیز فرمودہ علیہ و علی آلہ الصلوٰۃ و السلام
 طوبی لمن مات حاجا و اصبح غازیا رجل مستور و ذو عیال متعفف قانع بالیسیر من
 الدنیا یدخل علیہم ضاحکا و یخرج منہم ضاحکا فوالذی نفسی بیدہ انہم ہم الحاجون
 الغازون فی سبیل اللہ عز و جل و در خدمت فقرا و اخوان دینی خود را نباید معاف داشت
 جعفر خلدی رحمۃ اللہ گفتہ است سعی الاحرار لاخوانہم لا لانفسہم ابو عبد اللہ خفیف رضی اللہ
 تعالیٰ عنہ گوید بارے از یاران ہمان من شد اتفاقا اورا علت شکم در گرفت و من خدمت اورا
 بخود گرفتم و خدمت اورا می کردم و تمام شب طشت از پیش او برمی داشتم یک بار مرا پیشکی
 بر بودا و مرا گفت نمت لعنک اللہ یعنی بخواب رفتی لعنت کناد ترا خداے تعالیٰ از من
 پرسیدند کہ نفس خود را چگونه یافتی ہنگامی کہ او ترا لعنک اللہ گفت گفتم چنان یافتم کہ او
 مرا رحما لہ گفتہ و بجالے کہ ترسیدہ بے تقریب در آن تکلم مکن ابو عمر حاجی رضی اللہ تعالیٰ عنہ
 گوید من تکلم فی حال لم یصل الیہ کان کلامہ فتنۃ فمن بیمعہ و دعوی یتولد فی قلبہ
 و حرم من البلوغ الی ذلک الحال والوصول الیہ و خدمت صوفیہ را با آداب کن تا از برکات
 شان بہرہ ور گردی الطریقتہا ادب، سچ بے ادبے بخدا ترسیدہ است شنیدہ باشند
 بخاطر ہست کہ بعضے آداب این طائفہ علیہ در کافذ علیحدہ ثبت نماید حضرت ایشان ما
 قد سنا اللہ سبحانہ بسرہ الاقدس دین باب رسالہ نوشتہ اند و بعضے از آداب ضروریہ پیرا در اینجا
 اندراج فرمودہ اگر ہم برسد انرا مطالعہ نمایند با کجملہ خاک و بے وجود شدہ بخد مت اینہا
 بالکلیہ اقدام نمایند والا ہوس مصاجتہ این بزرگواران نکند کہ درین صورت احتمال ضرر غالب

نفع موقوف۔ ابو بکر بن سعدان رضی اللہ تعالیٰ عنہ گفته است من صحب الصوفیہ قلبی صبرہم
 بلا نفس ولا قلب ولا ملک فمتی نظر الی شی من اشیائہ قطعہ ذلک عن بلوغ مقصدہ
 یعنی ہر کہ مصاحبتہ صوفیہ راگزیدن پس صحبت یا نہادار ربے نفس ربے دل و بے ملک و ہر گاہ
 بچیزے از اشیاء خود نظر کند اور از رسیدن بمطلوب باز دارد و در طلب حق جل و علا خود را آرام
 مدہ و مضطرب باش۔ ابو بکر طمستانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ گوید تصوف اضطراب است چون سکون آمد
 تصوف نماز محب بے محبوب آرام نیست بے سوی انس و الفت نہ و ہموار از سر و این ندر اسرمی زند بیت
 بچہ مشغول کنم دیدہ و دل را کہ درام دل ترمی طلبد دیدہ ترمی خواہد

مرید یا بدین صفت باید شد کہ درین آیه کریمہ است حتی اذا ضاقت علیہم الارض بما
 رحبت و ضاقت علیہم انفسہم وظنوا ان لا ملجأ من اللہ الا الیہ۔ چون تعطش او
 بدین مرتبہ برسد تمام رطوبت زمین با فراخی برے تنگ و تاریک شود و بچشم کہ بحر رحمت در جوش آمد و
 آن شیفہ خوان مان دادہ را ازوے بستاند و بر در خلوت خانہ و حدتش جا بدہ بیت

دادیم ترا ز گنج مقصود نشان گریان رسیدیم تو شاید برسی

التماس این مسکین از امثال شما دوستان آنست کہ این ہجور عاصی را از دعا ہا مرحوبہ خویش
 قراموش نکند و از کرم عمیم او تعالیٰ درخواست کند کہ این گنہگار تنباہ کار روز قیامت در قطار عاصیان
 مرحوم داخل باشد۔ شعر

کجا ما و کجا زنجیر زلفش عجب دیوانگی اندر سمر افتاد

سبحان ربك رب العزة عما يصفون وسلام على المرسلين والحمد لله رب العالمين۔

مکتوب صدیازم (۱۱۱)

بہ محمد حسین کابلی در ترغیب درورد۔

فحمدہ ونصلی علی رسولہ الکریم اللہ تعالیٰ بر جادہ شریعت علیہ وسنت سنیہ مستقیم دانستہ

ترقیات معنویہ مکرم دارد و محرومان نعمت خوشگوار درین نشاربے مدار تعطش و انتظار است و
 التهاب از شوق احدیت درد و حزن و اضطراب است در ہوائے ہوسیت عزیزی گفته است
 کہ تصوف اضطراب است چون سکون آند تصوف نماز این شوق و اندوہ سرمایہ سعادت
 است و این اضطراب و التهاب سرچشمہ یافت . مصراع
 بادرد بساز چون دوائے تو منم
 انسان را از موجودات مرند از راه عشق و درداست مصراع
 درد را جز آدمی درخورد نیست

آدمی ہر چند مورد درد و محبت بیشتر باشد در معیت و قرب کامل تر بود المرء مع من احب
 معیت ہیچ دقیقہ را فرو نمی گذارد کہ نصیب محب صادق نگردد و المنة كخالق الوری السلام علیٰ تالیج الہدی

مکتوب صد وازدہم (۱۱۲)

بمحمد میرک گرز بردار در تخریص بر تعمیر اوقات و ترغیب بر ورع و تقوی -

بعد الحمد والصلوة و ارسال التیات می رساند کہ احوال و اوضاع فقراے این حدود
 مستوجب حمد است المسئول من الله تعالى عافیتکم و استقامتکم ظاہر و باطناً -
 محرومان این جیات چند روزہ بے معتم است باید کہ در ایام امور صرف یا بدو در اہمیت نسبت
 باشخاص متفاوت است بتندی را امرے مناسب است و متوسط را امرے و ننتہی را امرے
 دیگر اگر یکے ازین امور نلشہ در غیر موسم آن بجا آورده شود داخل تعطیل و بیکاری است و داخل
 اعمال ابرار نہ، اعمال مقربین بمقتضای وقت و حال مشتغل باشند و ابواب ترقیات را مفتوح
 دارند و توشہ آخرت را با رضای مولاے حقیقی جل شانہ آمادہ سازند و لَتَنْظُرُ نَفْسٌ مَّا قَدْ
 لَغَدٍ و بہترین توشہا ورع و تقوی است اتیان اعمال خیر آسان تر است بر نفس از اجتناب
 معاصی و بہر عمل کہ اشنق است بر نفس اجر آن باضعاف زیادہ است لا تعدل بالدرعة

شیئا کائنا ما کان عزیز گفتم است اعمال الخیر یفعلها البر والفاجر ولا یجتنب عن المعاصی
 الا صدیق - در حدیث آمده است جلساء الله غدا اهل الورع والزهد فی الدنیا ابن کمال
 عن سلمان - ویم در حدیث است رکعتان من رجل ورع خیر من الف رکعة من فخلط
 فر عن انس - ونیز فرموده علیه علی آله الصلوة والسلام الصلوة خلف رجل ورع مقبول
 والهدیة الی رجل ورع مقبوله والجلوس مع رجل ورع من العبادة والمذاکرة مع صدق
 فر عن البراء - ویم در حدیث است ان المؤمن لیذر الصغیر فحاشا فتان یقع فی الکبیر الحکیم
 عن عثمان بن عطاء عن ابیہ مرسل ما مول از دوستان دعا سلامتی خاتمه است والسلام -

مکتوب صد و سیزدهم (۱۱۳)

بماه جیو در بیان طریق -

الحمد لله وسلام علی عباده الذین اصطفی. اما بعد همشیره عقیقه ازین دور از کار
 التماس نمود که طریقه ذکر و شغل باطنی این طریقه علیه را در حیز تحریر آرد اجابتی للمسئول
 نوشته می آید استماع فرمایند که شغل باطنی در طریقه ما اقسام است قسم اول ذکر اسم ذات
 است و طریق این ذکر آنست که طالب را باید که زبان خود را بکام بچپاند و بجمیع همت متوجه
 قلب صنوبری که در پهلوی چپ وضع است گردد و این قلب صنوبری آشیانه قلب حقیقی است
 که از عالم امر است و آثار حقیقت جامع نیز گویند و لفظ مبارک الله را در دل بطریق خطر بگذرانند
 و بزبان دل این لفظ خطیر بگویند بے آنکه صورت دل را تصور کنند و نفس را بندند کند و در ذکر
 گفتن هیچگونه زبان را دخل ندید نفس بطور خود می آید باشد و از لفظ مبارک الله ذات
 بچون خواهد و هیچ صفت بآن ملاحظه ننمایند تا از دروه ذات بحضیض صفات فرود نیاید و
 از تشبیه به تشبیه نگرایند باید دانست که همچنان که قلب تعلق بجانب دست چپ دارد
 چنانچه بالا گذشت روح بدست راست تعلق دارد آن نیز محل ذکر است و میانه سینه که

مقام سر و خفی و اخفی است نیز محل ذکر است و چون ذکر غالب می آید تمام بدن را در می گیرد و
 ہر جز بدن در رنگ دل ذکر می شود و آن را سلطان الذکر می گویند طالب را باید کہ چندان
 مداومت بذکر نماید کہ ذکر حضور بلکه دل شود و صفت لازمیہ آن کرد چنانچہ سمع صفت سامعہ
 و بصیر صفت باصرہ چنانچہ اگر تکلف ذکر و حضور را از دل دور کند دور نشود قسم دوم ذکر
 نفی و اثبات است یعنی ذکر لا اله الا اللہ و طریقش آنست کہ زبان بکام بچپاند و نفس زیر نای
 حبس کند و کلمہ لا را از زانف بکشد و اشرف سر رساند و الہ را از فرق سر بجفت راست آورد
 الا اللہ را از کتف راست بردل صنوبری کہ در پہلوے چپ واقع است بیارد و نقش این مجموعہ
 بصورت لائے معکوس می شود و این کلمات را از محلی بجلی دیگر بدن باید کہ بخمال باشند و
 اعضا و نفس را حرکت ندهد و نفس زیر نای بند باشد و جس نفس تیاری کند این کلمہ را بگوید
 لیکن در ہر نفس طاق گوید جفت نگوید لہذا این ذکر را وقوف عددی گویند و چون نفس تنگی
 کند بگذار بعد از آن باز جس کند و بر سنن سابق ذکر مذکور گوید ثم کذا ثم کذا و معنی
 ازین کلمہ را چنان تصور کند کہ نیست هیچ مقصودے جز ذات پاک این ذکر را اول حضرت خواجہ
 خضر علیہ السلام بحضرت خواجہ عبدالخالق غجدوانی کہ سر سلسلہ حضرت خواجگان است قدس
 اسرار ہم تعلیم کردہ اند حضرت خضر علی نبینا و علیہ الصلوٰۃ والسلام بحضرت خواجہ فرمودند کہ در
 آب غوطہ بنزید در آب این ذکر تعلیم کردمانا کہ غوطہ در آب زدک برائے آن باشند کہ نفس
 برقرار ماند و جنبش نکند۔

قسم سوم وقوف قلبی است و آن عبارت از آنست کہ سالک متوجہ واقف دل
 باشد و نظرے بآن داشته باشد بے آنکہ ذکر کند تا راہ خطور یا سوی بردل بستہ گردد و تفرقہ بآن راہ
 نیابد بعد از آن توجہ دل را بمطلب حقیقی پیدا آید چہ بیکاری در حق دل مفقود است چون راہ
 ماسوی ازوے بند نشود چارہ ندارد و غیر از توجہی بآن جناب مقدس بزرگان گفتہ اند دل از
 دشمن باز دارد و دست را طلبیدن حاجت نیست۔

جائے نفس و حواس باطنہ و باغ است و آن ہم مقام ذکر است و چون

قسم چهارم مراقبه است و مراقبه مشتق است از ترقب و آن انتظار است پس مراقبه جمع
حواس ظاهره و باطنه است در انتظار مطلوب و مراقبه را معنی دیگر هست و آن آگاهی و علم
بنده است بدوام اطلاع حق سبحانه بر ظاهر و باطن یعنی سالک تصور کند که حق تعالی همواره
بر ظاهر و باطن او مطلع است

حضرت خواجہ نقشبند فرموده اند که از مراقبه بمنزله وزارت و تصرف در ملک و سلطنت می تواند
رسید و اشرف بر خواطر و تنویر باطن و جمعیت از خواطر و دوام قبول دلها از مراقبه حاصل است -
قسم پنجم رابطه است تصویر است در دل گفته اند - مصرع

سایه رهبر به نیست از ذکر حق

یعنی حفظ صورت پیر سودمندتر است هر چه را از ذکر گفتن زیرا که پیر واسطه وصول است
بجناب حق سبحانه هر چند مرید پس هر چند مرید و وجه مناسبت به پیر بیشتر داشته باشد از فیوض از
باطن او زیاده تر نماید و زودتر بمطلب واصل گردد هر چه باید که اول در پیر فانی گردد بعد از آن
فناے فی اللہ برسد - بیت

زان روی که چشم تست احول معبود تو پیر تست اول

و طریقه رابطه محصل فنا است در پیر و نیز محبت به پیر و رعایت آداب او و متابعت او در عبادت
و عبادات میفوی این معنی و محصل مناسبت و فنا در پیر -

مکتوب صد و چهاردهم (۱۱۴)

بفضائل مآب مولانا بدرالدین در بیان طریقه -

بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله وسلام على عباده الذين اصطفى، اعلم
ان الشغل الباطني في طريقتنا هذه على اقسام الاول ذكر اسم الذات وطريقه ان
يلصق الطالب لسانه بالحكك الاعلى ويتوجه بمجمع الهمته الى القلب للصوبى

الذی فی الجنب الایسر هو مکان القلب ل تحقیقی الذی من عالم الامر یقال له الحقیقة
 الجامعہ ونحیض فی البال اللفظ المبارک اللہ ویتکلم بلسان القلب بهذا اللفظ الخطیر
 من غیر ان یتصور صورة القلب ومن غیر ان یجس النفس اذ لیس لمقی الذکر مدخل
 بل یجلی النفس حتی یمری بحالها ویرید باللفظ المبارک اللہ الذات البحت یعنی لا
 یلاحظ بذلک اللفظ المبارک مع الذات صفة من الصفات حتی لا یتزل من ذرورة
 الذات الی حسیض الصفات ولا یمیل من التنزیہ الی التشبیہ اعلم ان القلب کماله تعلق
 بالجانب الایسر علی فامر فالروح له تعلق بالجانب الایمن وهو ایضا محل الذکر و
 وسط الصد الذی مقام السر والخفی والاکفی وهو ایضا محل الذکر والذکر ینتقل
 من محل الی محل من هذا الاملکة الاربعة واذ اغلب الذکر علی الذکر یحیط تمام بدنہ
 حتی یصیر کل جزء من اجزاء البدن وکل شعرة من شعراته ذکرا مثل القلب وتسمی
 هذه الحال سلطان الذکر ثم الواجب علی الطالب ان یداورم علی الذکر حتی یصیر
 الذکر والحضور ملکته بقلبه و صفتة لازمة لکما السمع صفة السامع والبصر صفة
 الباصرة حتی لا یزول الذکر والحضور من قلبه ولو یتکلف فی زواله والثانی ذکر النقی
 والاثبات یعنی ذکر کلمہ لا الہ الا اللہ وطریقان یلصق لسانہ بالحنک الاعلی کما مر
 و یجس لنفس تحت السر یمد کلمة لا من السر الی الدافع و کلمة الہ منہ الی الکنف الایمن
 و یضرب کلمة لا اللہ منہ علی القلب الصنوبری فیصیر نقش المجموع علی صورة لاء المعکوس
 و یمری الکلمات للذکر من محل الی محل بمجرد الخیال حتی لا یكون کمر کت الاعضاء و
 فیها مجال و یكون النفس مجوسا لا ید من ان یكون عدد الذکر وترافی کل نفس ولهذا اسمی
 هذا الذکر و قواعده یاتما اذا ضاقت النفس بتر الجسر ثم یجس و یدکر کما مر ثم کذا تم کذا
 و ینتصور معنی هذه الکلمة بهذا الطریق لأمقصد الالذات المقدس ثم اعلم ان ابتداء
 تعلیم هذا الذکر من الخضر علی نبینا علیہ الصلوٰة والسلام بحواجبه عبد الخالق عجد وانی

ومقام النفس هو الجوارح باطنه الدماغ وهو ایضا محل الذکر والذکر

کلمت السر و لا یزال یشتغل بتکرار الکلمة مادام

النفس مجوسا ولا ید

رئيس سلسلة الخواجا قدس سرارهم قال على نبينا عليه الصلوة والسلام حين علم الذكر المذكور انغمس في الماء واشتغل بهذه الذكر كما امره بالانغماس ليكون النفس على قرار بدون حركة واضطراب. الثالث الوقوف القلبي وهو عبارة عن وقوف السالك على قلبه بدون الذكر وتوجه على باله وكونه ناظر اليه حتى يسد عليه طريق خطو فاسوا المطلوب ولا يكون للتفرقة سبيلا الى القلب فيحدث في القلب توجه الى المطلوب الحقيقي لان التعطيل في حق القلب مفقود فاذا سد عليه طريق خطو فاسوا فلا جرم يتوجه الى المطلوب واليه اشار بعض الكبراء حيث قال خل القلب عن الاعداء فلا حاجة الى الطلب الايجاب الرابع المراقبة وهي مشتقة من الترقب وهو الانتظار فالمرقبة جمع حواس الظاهرة والباطنة في انتظار المطلوب ولها معنى اخر وهو علم العبد وشعوره بدوام اطلاع الحق سبحانه وتعالى ظاهرة وباطنة يعني يتصور السالك ان الله تعالى مطلع على احواله ظاهرها وباطنها في كل زمان ومكان قال الشيخ الاجل خواجه نقشبند قدس سره يمكن وصول السالك الى مرتبة الوزارة و التصرف في الملك والملكوت بالمراقبة ويحصل بها الاشراف على الخواطر و تنوير الباطن والجمعية من الخواطر دوام قبول القلب لخامس الرابطة وهي عبارة عن تصور صورة الشيخ في القلب قيل بالفارسي مصرع

سائيه رهبري است از ذكر حق

يعني حفظ صورة الشيخ للمريد انفع من الذكر لان الشيخ واسطة الوصول الى جناب الحق سبحانه فكلما يزداد وجوه المناسبة مع الشيخ يزداد بحسبه اخذ الفيوض من باطنه ويصل الى مطلبة مرادة ثم اعلم ان اللازم للمريد ان يقف في الشيخ حتى يصل الى لقاء في الله.

بيت زان روى كه چشم تست احول معبود تو پيرتست اول

وطريقة الرابطة يحصل للقاء في الشيخ و هجته الشيخ و رعاية الالهة متابع في العادات والعبادات القوي هذا المعنى -

ن
داسوا المطلوب

مکتوب صد پانزدہم (۱۱۵)

پیشخ ولی محمد تہی (جہتی؟) در تعبیر وقائع -

بسم الله الرحمن الرحيم و الحمد لله و سلام على عباده الذين اصطفى مکتوب مرغوب
 کہ تا فر داین مسکین نموده بود و در سیدہ مسرت بخش گردید از دوام نسبت رابطه نوشتہ بود و خبر
 در وقائع ازین طرف بان عزیزی رسد و نیز واقع دیدہ اند کہ لقمہ درون آن طعام افتاد و
 نیست شد انحر از کمال مناسبت باین جانب خبر می دهد از فصول فیوض و انفتاح طریق آن
 مخبر اللہ ہزد، اوقات را بوظائف از کار و طاعات معمور دارند و دوام اقبال را بجانب قدس
 بوصف نیستی از دست نہند بیداری شب را مغتنم دانند و گریہ و استغفار سحر را از غم امور
 فہمند و تکرار کلمہ طیبہ نفعی مقاصد و مرادات خود کنند تا در ساحت سینہ بیج مراد و مقصود
 غیر از حق سبحانہ نماند مرادات و مقاصد شئی بند راہ و حجب مطلوب است مقاصد بندگی و
 ارادت را بر نتابد از ارادہ خود بر آیدہ بارادت او تعالی قایم بایند۔ والسلام علی من اتبع الهدی -
 آنچه در واقعہ دیدہ آید کہ آفتاب بر آمد می گوی کہ آفتاب بر آمدہ میتوان نماز خواهد باز
 خود می گوی کہ میتوان خواند امانت کردی و نماز خواندیم۔ مخدو باین طلوع آفتاب گویا
 تجلی ایست از تجلیات رحمانی و نماز کہ عبارت از خضوع و تسلیم است درین وقت مناسب
 ملائیم ان الله اذا تجلی بشئی خضع لہ و آنچه در واقعہ دیگر دیدہ آید کہ شخصی از پیرایہ روشنائی
 چشمان شما کہ خیرگی داشتند آب سیاہ از ہر دو چشم شما بر آورد و آن نیز نیک است امید است
 کہ چشم دل روشن گردد و بصیرت شما بکشاید ملکوت و جبروت نماید، بدانند وقائع بشرات
 اندازا سنعزاد بینندہ و از قوت قریب بفعول خبر می دهد جانی باید کند کہ معاملہ از قوت بفعول
 آید از گوش باغوش رسد بیت

چو غلام آفتابم ہمہ ز آفتاب گویم نہ ششم نہ شب پرستم کہ حدیث خواب گویم

مکتوب ۱۱۵م بر این مکتوب ایہ است۔

لقمہ طعام

و نماز شایع ملکوت

مکتوب صد شانزدهم (۱۱۶)

حافظ آبادی

مولانا محمد امین لاهوری در جواب اسوله و تحقیق زوال عین و اثر

الحمد لله رب العالمین والصلوة والسلام علی جمیعہ سید المرسلین والذالطیبین و
 صحبہ الطاہرین اجمعین صلاح آثار اخوی مولانا محمد امین اسوله چند پرسیدہ بود در جواب آن
 باندرزہ دانش خود می نویسد سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا بِمَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ
 جواب از سوال اول و ثانی آنست کہ چون بعد از طے منازل سلوک با سَمی کہ مبداء تعین
 اوست بر سر وفانی مستهلک در آن اسم گردد زوال عین در حق او متحقق گردد بعد از آن باید دید
 اگر سالک غیر محمدی المشرب است مبداء تعین او از مقام صفات است پس اثر او باقی است
 کہ اصل اوست و اگر محمدی است پس مبداء تعین از مقام نشیون است و زوال عین و اثر در حق او
 ثابت چه علم ظلال صفات است نہ ظلال نشیون آرے اگر سالک غیر محمدی بجاذبه صحبت توجہ شیخ
 محمدی المشرب از مقام خود ترقی نماید و اصل خود را گذاشته بشیون ذاتیہ و اصل گردد زوال
 عین و اثر در حق او صورت بندد اگر گویند اثر هر گاہ عین ثابتہ بود کہ از مقام صفات است
 پس زوال آن محال باشد و الا انقلب العلم جهلاً

لحق

گوئیم کہ اینجا طوق ظل کہ صفت باشد کہ سالک بآن بقایافته است باصل کہ نشان
 است و این طوق نہ زوال است کہ سبب نقص انقلاب است بلکه موجب کمال است چه کمال
 در حق ظل طوق اوست باصل بانکہ گوئیم کہ می تواند کہ فنا و زوال عین و اثر شهودی باشد
 نہ وجودی فلا یلزمت انقلاب العلم جهلاً و زوال عین و اثر را معنی دیگر هم هست عین عبارت
 از حقیقت و باہیت شیء است و اثر عبارت از آثار است کہ بران باہیت مترتب است
 كالإضاءة والاشراق والاحراق المرتبة علی ماہیت النار۔ صوفیہ موصدہ این آثار خازنہ
 را عین ذات می گویند چه در خارج غیر از ذات احدیت موجودی نمی انگارند و آنچه شیخ ابو سعید

ابوالخیر قدس سره فرموده است چون عین نمی ماند اثر از کجا ماند ناظر باین معنی است چه ازین عبارت تلازم میان هر دو زوال مفهوم می شود که بلائمت بمعنی ثانی دارد نه بمعنی اول و آنچه حضرت ایشان با قدسنا الله سبحانه بسره در جلد ثالث در مکتوب پنجاه و چهارم بزرگاشته اند مثلثه مثل انسان القی فی معدن الملح حتی صار شیئا فشیئا منهبغا باحکام الملح الی ان صار کله ملحاً ما بقی منه عین ولا اثر فلا جرم ایچ قتل و قطع و حل و بیع و شراء و لو بقی منه عین و اثر لما جاز ذلك و همچنین آنچه بعد ازین مرقوم فرموده اند الا انه قیس ذلك الملح المحکم بمقیاس ذلك الانسان و صور صورته لا انه بقی شبح الانسان فبقی اثره. این هر دو عبارت باندرزه معنی ثانی است کما لا یخفی. مخفی نماند که اگر آثار را تخصیص با آثار مرتبه بکنیم عام تر بگیریم که شامل علاقه اصالت و طلیت نیز باشد معنی ثانی شامل معنی اول می گردد چه عین ثابت که از مرتبه صفات است نیز از آثار باهت است لیکن عبارت شیخ ابوسعید ابوالخیر که مشعر بتلازم است میان هر دو زوال آبی است ازین تعمیم ظاهراً است در تخصیص با آثار مرتبه است.

بکده عام

سوال سوم آنکه در رساله مبدا و معاد حضرت ایشان نوشته اند درین عروج اخیر که عروج در مقامات اصل است مردار و روحانیت حضرت غوث اعظم الخ ایام را درین اصل بهمانست که آنرا تعبیر بولایت کبری نموده اند یا غیر آن. مخدوم در این هنگام که رساله مبدا جمع شده است اصلاً ولایت صغری و کبری نبود بعد از آن بمرتبه کمالات ولایت کبری بر منصفه ظهور آورده و این اصطلاح واقع شده است درین باب بعد از تامل اگر توفیق یافت چیزی خواهد نوشت.

سوال چهارم آنکه چون معامله عارف بتفصیل با محبت صرف اقتدر در این مقام عارف را اعمال صوریه از ذکر لسانی و تلاوت و غیر آن سودمند تر و ترقی بخش هست یا نه. جواب سودمند است و رفع درجات اخروی می نماید و کفارت خطیبات می کند و از اله کدورات بشری و ظلمات جسمانی می فریاد در حدیث است انه لیغان علی قلبی و انی استغفر الله فی الیوم

واللیلة سبعین مرة لیکن ترقی دران مقام که وصل آن گشته وابسته باین اعمال نیست بمحض فضل یا محبت صرف ست علی تفاوت درجات -

سوال پنجم آنکه مقرر قوم است که اسلام حقیقی که منوط باطمینان نفس است از زوال و خلل محفوظ است و حال آنکه از جمله عقاید است الایمان بین الخوف والرجاء و رسول خدا صلی الله تعالی علیه وآله وسلم فرموده اند والله لا ادری وانا رسول الله ما یفعل بی و لا بکم - جواب: ابهام ظنی است موجب قطع نیست پس ابهام خاتمه باقی است و خوف و رجاء برجا، باید دانست که نفس مطمئنه بنص قطعی راضی و مرضی است و بیشتر بجنّت لیکن علم بحصول اطمینان در ریاضه شخص معین با امارات و علامات است یا ابهام که امور ظنیّه اند نه از قطعیت قطع منوط بوحی است و باخبار انبیا را علیهم السلام و همچنین آنچه مقرر این طائفه است الفانی لایرد رفع ابهام خاتمه نمی کند که این مقدمه ظنی است موجب حصول یقین نیست و آنچه پیغمبر علیه و علی آله الصلوٰة فرموده لا ادری وانا رسول الله و ما یفعل بی و لا بکم، نه از راه ابهام خاتمه است که اطمینان نفس و حسن خاتمه شان قطعی است و شک دران کفر بلکه آن معنی است که تفصیل آنچه بمن و دیگر در دنیا و آخرت بکنند نمی دانم چه علم غیب مخصوص حق سبحانه است چنانچه مفسران گفته اند **فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ قَا اَخْفٰی لَهُمْ مِّنْ دُوْرَةِ اَعْيُنٍ جَزَاءِ مَا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ** -

در علم حقیقت ایشان

مکتوب صد و هفتم (۱۱۷)

بکافظ محمد صادق کابلی در جواب کتابت و ترغیب برافاده طالبان -

مکتوب مرغوب رسیده سبب مسرت گردید حدیث شوق بزنگاشته بود و در این جانب دوستان را نیز مشتاق دانند بلکه بمقتضای حدیث لا شد شوقا. باید که این شوق مضاعف باشد چه هر چه باصل منسوب است زیاده است فرع هر چه دارد از صفات خیر همه مستفاد از اصل است الله تعالی شعله را مشتعل سازد و آتش محبت سربلند گرداند با حکم المرء مع من احب

شوق را

طریقہ گویند

بمعیت ذاتیہ برساند و از شان و اعتبار بگذرانند دیگر هر که بصدق بیاید باو طریقہ و توجیحات نمایند
 و از یاران فقیر کسی که طریقہ نفی و اثبات طلب نماید تعلیم کنند احوال عمریزی که از فرزندان گنج شکر
 است نوشته بودند واضح گردید نیک است بعد از استخارہ با اجازت جمعی معین باو بکنند بشرط استقامت
 بر شریعت و رسوخ بر محبت شیوخ و در آمدن استعجال نمایند و چون جمعی در صحبت شما بر اہمی آمدند
 و طالبان مستفیدی شوند چند گاہ استقامت نمایند حضرت پیغمبر صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم بحضرت
 امیر کرم اللہ وجہہ فرمودہ لایحدی اللہ بک رجلا و احدا اخیلک من ان یکون لک حمی
 النعمه متنق علیہ و ہر گاہ بیاید بصلاح اخوی محمد میرک بیاید و ایشان را آزرده سازند رفتن بار بار
 آمدن با اجازت مامول از دوستان دعای سلامتی خاتمہ است و السلام اولاً و آخراً۔

مکتوب صد و ہزدم (۱۱۸)

بخفایق و معارف آگاہ حضرت شاہ جو در اظہار شوق و آلام مہاجرت اشعارے از دقائق محبت -
 الحمد للہ العلی الاعلی و سلام علی عبادہ الذین اصطفیٰ اخوت پناہ کمالات و شگاہ
 ازین مجور مشتاق نجات و سلام خیر انجام مطالعہ فریاد احوال بہمہ حال مستوجب حمد است المسؤل
 من اللہ تعالیٰ سلامتکم و عافیتکم و استقامتکم ظاہرا و باطنا صحیفہ گرامی کہ اخیر از حضرت
 دہلی فرستادہ بودند و دیگر کہ بدست خواجہ محمد افضل ارسال داشتہ رسیدہ مسرت بخش گردید
 حمد اللہ سبحانہ کہ بعافیت اندو از خلیفہ عہد مہربانی یادیدند باعث خوشحالی ہمہ دوستان شد
 حدیث شوق بزرگاشنہ بودند و اظہار آلام فرقت نمودہ ازین دور افتادہ زیادہ ازان تصور فرمایند
 و حدیث نفیس لاشد شوقا بر خوانند چہ از زیادہ نبود کہ شوق شما منقسم است شوقی ست کہ
 شمارا کشان کشان می برد و غالب آندہ است و شوقی است باین واپس ماندگان و شوق این
 غیر منقسم است امید کہ شعلہ شوق مشتعل شود و آتش محبت سربلند با حکم المر مع مزاحب
 از آفاق و انفس برہاند و از شان و اعتبار بگذرانند و بمعیت ذاتیہ برسانند ہر چند صفت شان را

بر

از ذات تعالیٰ هیچ گاہ جدائی و انفکاک نیست لیکن محبت ذات را سبحانہ بجهت محبت ذاتیہ
 با ذات بحت معیت پیدامی شود کہ آنجا از نشان و اعتبار هیچ ملحوظ نیست این از خصائص
 و اعجوبگی ہائے محبت است کہ محبوب را صفات و شیون ذاتیہ او معرامی سازد و محب را
 از آنجا داخل می گرداند مشہور است بہنس نام جانور است کہ اگر شیر و آب را آمیختہ پیش او
 بہند شیر صرف را از آن میخورد و آب جدامی ماند و ما نحن فیہ ازین ہم نازک تر است چہ شیر و
 آب دو باہیت مختلفہ است کہ با ہم آمیختہ اند و صفات را کہ از ذات تعالیٰ ازلا و ابدًا انفکاک
 واقع بلکہ ممکن نیست، این انسان کامل از راہ معیت و محبت جدامی سازد در حدیث است
 لا تسبوا علیا فانہ ممسوس فی ذات اللہ تعالیٰ عن کعب ابن عجرہ اعطاء۔ این نوع
 محبت صرف مناسب است و اثر محبت اوست تعالیٰ چہ سبقت از ان جانب است
 یجہم و یجہونہ خوش گفت۔ بیت

ادائے حق محبت عنایتیست زردست و گرنہ عاشق مسکین بہیچ خورسنداست

حضرت امیر کہ بجهت ذاتیہ رسید و مورد ممسوس فی ذات اللہ گردید اثر محبت حق بود جل و علا کہ
 اورا باین درجہ رسانید در حدیث آردہ است یا علی ان جبرئیل زعم انه یجیک قال وقد
 بلغت ان یجینی جبرئیل قال نعم ومن هو خیر من جبرئیل اللہ عز وجل یجیک الحسن
 بن سفیان عن ابی الضحاک الانصاری دیگر بکرم اللہ سبحانہ فقیرا درین ایام فرصت است
 این چند کلمہ نامر بوط بدست لرزان و چشم گریان و دل بریاں نوشته است حق سبحانہ شمارا
 در امان خود دارد۔ مصرع

لے غائب از نظر بخدای سپارمت

یقین است کہ این دور از کار را در اکنہ متبرکہ از دعائے خیر نسبی نخواہند کرد و سلام فقیرانہ این مسکین را
 بدرگاہ پرباہ رسالت پناہ علیہ و علی آلہ الصلوٰۃ والسلام خواہند رسانید دیگر خادم الفقرا شیخ
 عزیر اللہ در خدمت چست و ہر گرم است تا واضح باشد و السلام اولاً و آخراً۔

لا تسبوا

مکتوب صد نوزدہم (۱۱۹)

بحقائق و معارف آگاہ مخدومزادہ عالی مرتبہ شیخ عبدالاحد در جواب آنکہ سالک در حین نماز
بچہ چیز متوجہ شود و در بیان ابہام صلوٰۃ وسطی و ساعت جمعہ و اسم اعظم و در ابہت و بزرگی
مسجد سرسند و در آنکہ حقیقت قرآنی و نزول بلا کیف عبارت از چہ چیز است۔

مرتبہ

الحمد لله العلی الاعلی و سلام علی عباده الذین اصطفیٰ فرزند ارجمند بمکالات آراستہ
شیخ عبدالاحد ازین مسکین پرسیدہ بودند کہ سالک در حین ادائے نماز چہ چیز متوجہ بود بذات بخت
کہ مسجود و معبود حقیقی است یا بقرآن مجید کہ مدار نماز است یا بکعبہ کہ مسجود الیہا است یا بخشوع
و خضوع و تعدیل ارکان کہ مامور بہا اند یا بجمع این امور معاً و بر سر کدام ازین شقوق شہادت
نمودہ اند و تدرافع ثابت کردہ سعادت آثار مصلی را آنچه لایبداست و مامور است بان
توجہ بارکان نماز است و بقومہ و جلسہ و طمانیت و خشوع و خضوع قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ
الذین ہم فی صلاتہم خاشعون و خشوع در نماز عبارت از دو حق نظر است
بسجدہ گاہ مثلاً در قیام و مانند آن و نیز توجہ اوست بقرارت قرآن و تفکر است در معانی و
اسرار آن اگر از اہل معنی است والا آن قدر تعقل کند کہ این کلام حق است جل و علا و توجہ
بذات بخت از مامورات صلوٰۃ نیست مع ذلک گوئیم کہ توجہ باین امور عین توجہ است
بذات مسجود بذات بخت بے ملاحظہ اسما و صفات چنانچہ نوشتہ اند بزرگوار توجہ و مراقبہ و تصور
و تعقل است مانند عارفی کہ واصل ذات بخت است و بوصول عربانی ممتاز گشتہ است
معاملہ او ہذاست در وقت ادائے نماز علی الخصوص باطن او را اتصال بلا کیف بان
ذروہ علیا و انقطاع از ظاہر پیدامی شود ظاہر او متوجہ بارکان است و باطن او در وصل
عربان است و بیچ تدرافع نیست توجہ او بذات بخت ہمیں توجہ بارکان است و نیز مسجود
ذات بخت بے ملاحظہ صفات قرار دادن محل تامل است چنانچہ صفات مسجود نبود

چه ذات را در هیچ وقت از صفات انفکاک و جدائی نیست و معامله عارف کامل که قبله توجه او جز احدیت مجرده نیست متناسب چنانچه گذشت، هر چند صفات را از ذات تعالی انفکاک نیست لیکن این عارف را حکم محبت ذاتی با ذات بحت معینی هست که از صفات در اینجا هیچ ملحوظ نیست پس این انفکاک در محبت و گرفتاری است و بس و این معیت ناشی ازین محبت است بحکم المرء مع من احب.

نوشته بودند که اگر متوجه کعبه یا قرآن مجید شود بحقیقت اینها متوجه شود یا بصورتشان اگر بحقیقت شان متوجه شود پس کسی که بحقیقت آن ها نرسیده است چگونه بحقیقت آن متوجه شود اگر بصورتشان متوجه شود پس در قرآن مجید می توان راست آورد سنگ و کلوخ محض را نمی توان قبله کرد سیما در غیبت آن - سعادت آثار اوصالی را باید که متوجه بصورت آن شود اگر از ارباب حقیقت است از صورت بحقیقت می رود و حقیقت را در صورت می بیند و اگر از ارباب حقیقت نیست پس توجه بصورت هم او را غنیمت است و آنچه صورت کعبه را سنگ و کلوخ قرار داده اند نه چنین است چه اگر سنگ و کلوخ در میان نباشد و سقف و جدران نبود کعبه کعبه است و سجود الیه خلاق است بلکه صورت کعبه معنی ایست که افهام از درک آن عاجز اند این صورت حقیقت نش است و حقیقت کعبه و راه آنست هر گاه عقول از درک صورت آن عاجزند بحقیقت چه رسید و نیز گوئیم توجه بکعبه همین است که بجانب کعبه نماز می خوانند تعقل این توجه و تحیل کعبه چه در کار است همین جهت آن از برکات کعبه فیض مندی شود و از حقیقت آن بهره مند میگردد - نوشته بودند که در تعیین صلوة وسطی و ساعت جمعه و اسم اعظم اخبار و آثار تعارض عظیم دارند و آنچه بکشف تو آمده باشد و از آن مفهوم شود تعیین فرمایند که خدشه از خاطر بر خیزد و بمردم منافع کثیره عاید گردد - اے عزیز حیرے را که حق سبحانه مبهم گذاشته باشد در سوال او صلی الله تعالی علیه وآله وسلم با وجود این همه شفقت بر امت و حرص ایصال خیر باینبایان فرموده ما و شمارا نمی رسد که درین باب لب کشائیم و خواب و خیال خود این معما بکشائیم اجمو ما اجمو الله

که آنرا الفاظ و معانی و تفصیل است اما در کعبه هیچ راستی نماند

اذن

شنوده باشند ظاهر این ابهام مصاحح عباد و منافع شان منظور باشد مثل آنکه اسما را
تعظیم کنند و یا تضاعف حسات امری نیست که بطن و تخمین در آن باب توان حکم نمود و
یا بخواب و واقعه یقین توان کرد تا نص وارد نشود چنانچه در مساجد ثلثه و اگر نه در باب فضل و شرافت
و با بهت و عظمت این مسجد و تضاعف حسات در آن چیز یادیده اند و مشاهد نموده که تفصیل
آن گنجایش وقت نیست. این ابهام در رنگ ابهام شب قدر روز مولود و وفات رسول خدا
صلی الله تعالی علیه و آله و سلم و از هر کدام برکات گیرند و تمام روز جمعه را بجمیعت و حضور و
تضرع و دعا معمور دارند و همه نمازها را محافظت تمام کنند تمکن این خدشه در خاطر ظاهر
از رفع آن بود رسول خدا صلی الله تعالی علیه و آله و سلم فرموده است ان الله تعالی فرض
فرائض فلا تصیعوها و حد و دافلا تعبدوها و حرم اشیاء فلا ترتکبوها و سکت
عن اشیاء رحمته لکم غیر نسیان فلا تبخثوا عنها.

نوشته بودند که حضرت جومی فرموده بودند که روزی ملائک عظام را دیدم که مساجد متبرکه
را اولاً قدامی نویسند اولاً مسجد حرام نوشتند عظمه الله تعالی بعد از آن مسجد النبی بعد
از آن اقصی را بنوشتند بعد از آن در مرتبه چهارم مسجد سمرقند را نوشتند بزرگی این مسجد از
این بشارت معلوم شد اما چون در ذیل مساجد متبرکه که تضاعف حسات در آنجا منصوص
واقع شده است امید آنست که این تضاعف باشد علی قدر درجته، درین باب اگر
متوجه شوی ظاهر بشارت یابی که سبب نشوق عظیم طالبان و عاملان باشد. مخدوم
تضاعف حسات امری نیست که بطن و تخمین در آن باب حکم نمود و یا بخواب و واقعه یقین
توان کرد تا نص وارد نشود، چنانچه در مساجد ثلثه و اگر نه در باب فضل و شرافت و با بهت و
عظمت این مسجد و تضاعف حسات در آن چیز یادیده اند و مشاهد نموده که تفصیل آن
گنجایش وقت و ورق نیست.

تعیین

نوشته بودند که در مکاتیب شریف واقع شده است که حقیقت شے عبارت از میرا

فیوض وجودی و تواجیح وجودی اوست و آن شے کا لفظ است مراد پس حقیقت قرآنی عبارت
 از چہ چیز باشد و بالارفتن ازوے چہ طور متصور شود۔ مخدو با ہیچ محل استبعاد نیست در رنگ
 آنست کہ شیونات ذاتیہ مبارکی فیوض وجودی صفات حقیقت اند و صفات در رنگ
 ظلال اند مر آن شیونات را و ترقی از شیون ذاتیہ جائز است بلکہ واقع کمالاً نجفی علی اربابہ۔
 پرسیہ بودند کہ در مکاتیب علیہ واقع شدہ است کہ چون معاملہ از اصل و اصل آرید
 و بذات بحت افتد تعالی آنجا ذکر را در ترقی ہیچ خلقتی نیست و غیر از قرآن مجید ہیچ وسیلہ و موجب
 ترقی نیست حتی کہ اگر کلمہ طیبہ را بعنوان قرآن خواندہ شود فائدہ بخشد و سبب ترقی بود و در کتب
 دیگر رقم فرمودہ اند کہ چون نظر و قدم واپس ماند و پروبال ہمت فروریزد و معاملہ بغیب صرف
 افتد جز یہ پای کلمہ طیبہ لا الہ الا اللہ محمد رسول اللہ نتوان رفت و جز در کنار این کلمہ مقدسہ
 قطع آن مسافت نتوان نمود انحر و جبہ تطبیق میان این دو کلام چگونہ باشد۔ جواب : این
 سوال ہم از کلام آنحضرت می برآید جائے کہ نوشتہ اگر کلمہ طیبہ را ہم بعنوان قرآن بخواند فائدہ
 می بخشد چہ این ہر دو کلمہ مبارکہ از قرآن مجید است پس اگر بعنوان قرآن خواندہ مفید و ترقی
 بخش شود۔ جواب دیگر آنست کہ میان کلا میں تداخل نیست تا تطبیق دادہ شود زیرا کہ
 در کلام اول مذکور است کہ معاملہ بذات بحت است می تواند کہ بشیون و اعتبارات متعلق بود
 یا ذات ماخوذ باشانے و اعتبارے بود غیب صرف را خاص بذات معرا از شیون نمودن ممنوع
 است ہر لفظ نتوان رفت و قطع مسافت نتوان نمود موید این معنی است چہ در ذات بحت رفتن
 و قطع مسافت نمودن ملامت ندارد و آنچه در کلام اول مذکور است کہ غیر از قرآن مجید ہیچ
 وسیلہ و موجب ترقی نیست این ترقی نہ بقطع مسافت است بلکہ این جائز ترقی بمعنی از دیار
 نسبت و رابطہ است و نیز آنچه نزد حضرت ایشان ما تحقیق است آنست کہ نظر از ہیچ
 جا کوتاہی نیست و ہمہ جانفود دارد و وصول نظری در مرتبہ ذات بحت ثابت است پس
 واپس ماندن نظر کہ در کلام ثانی مذکور است محمول بر حقیقت نیست و چون قدم در این جا

افتد و آنچه در کلام ثانی مذکور است از کجا کہ معاملہ ذات بحت

قرین نظر است پس می تواند که کوتاهی آن نیز بر حقیقت نبود و کوتاهی نظریه قدم هر دو محمول
 بر شهود بود نه بر وجود یعنی در شهود عارف قدم واپس ماند پس می تواند که در نفس امر نه چنین
 باشد و برین تقدیر این مرتبه از ذات بخت متمنزل بود۔ اگر گویند که رویت بصری و مشاہدہ
 قلبی هر دو در دنیا است پس وصول نظری در آن حضرت بچہ معنی بود۔ گوئیم کہ این نظر
 امریست بے کیف و راء رویت و مشاہدہ تا بان نرسی معنی آنرا ندانی گویا از قبیل
 متشابهات است۔ حضرت ایشان با بزرگانشه اند کہ وصول نظری بوصول قدمی نہ بان
 معنی است کہ آنجا شهود و مشاہدہ است و یا قدم را گنجایش است آنجا مورا گنجایش نیست
 قدم چه بود بلکه وصولیست مجہول الکفیت اگر در صورت مثالیہ بنظر مرسوم گشت وصول
 نظری می گویند و اگر بقدم وصول قدمی والا نظر و قدم از آن حضرت هر دو والہ و حیران است
 تحقیق مرام آنست کہ یک مقام را چند جا ظهور می باشد آخرین ظهور اصل آن مقام است
 ظهورات دیگر نمودجات آنست و ہر کدام را از اصل و نمودجات احکام مختلفہ است ہر چند
 سالک ہنگام وصول نمودجات آنرا اصل می انگارد لیکن بعد از وصول باصل ظهورات
 سابقہ را ظلال و نمودجات خواهد دانست پس می تواند کہ خصوصیت ترقی بقرآن مجید خاصہ مقام
 باشد کہ فی الحقیقت مرتبہ احدیت ذات ست تعالی و در نمودجات آن ترقی وابستہ بکلمہ طیبہ
 بود قرال الاشتباه۔

پرسیدہ بودند کہ نزول بلا کیف عبارت از چہ چیز است از تجلی است کہ بعالم خلق تعلق
 دارد یا تجلی کہ بعالم امر متعلق است اگر بعالم خلق تعلق دارد باید کہ بحاسہ بصر باشد و آن خلا
 مقرر است چہ رویت در دنیا واقع نیست و اگر بعالم امر تعلق دارد باید ہر کسے کہ سیر در عالم امر
 دانستہ باشد اورا این امر عظیم روے دہر و ہذا بعید جدل۔ جواب: لا نسلم کہ ہر چہ بعالم
 خلق تعلق دارد بحاسہ بصر درک است بر اہل ریاضت و صفا چیز با از عالم خلق منکشف میشود
 و انقلاب دیار و اہل زمانہ را در بلاد شتی منکشف می کنند و کعبہ طائفان آنرا می بینند و حاسہ بصر

را آنجا مدخلیت بیست والا باید کہ اعمی ازین دید و مشاہدہ امور غیبیہ محروم بود کہ حاسہ بصر ندارد
و حال آنکہ اعمی و غیر اعمی از اہل صفاد کشف امور غیبیہ برابرند و نیز باید کہ اعمی کہ بکمال درجہ
ولایت رسیدہ است از تجلی کہ بعالم خلق تعلق دارد بے بہرہ بود و آنچه در شق ثانی نوشتہ کہ ہر کس
در سیر در عالم امر داشتہ باشد اورا این امر عظیم روے دید یعنی مشاہدہ این تجلی نیز در حق منع است
چہ عالم امر پنج لطیفہ است و ہر لطیفہ عالمی است کہ باضعاف از عالم خلق زیادہ است
تجلی کہ بیک لطیفہ تعلق داشتہ باشد مثلاً صاحب لطیفہ دیگر کہ سیر اوران لطیفہ است چہ در کما
کہ از ان تجلی با خبر بود بلکہ صاحب سیر ہماں لطیفہ را علم بان تجلی و مشاہدہ چہ در کاریا و شما کہ
در عالم خلق کہ از ہر کد ام لطیفہ عالم امر رنگ و کوتاہ است اقامت داریم و چیز ہا در ان عالم
می گذرد و عجائب و غرائب در عرش و کرسی و سموات روے می دید بلکہ تغلبات کہ بر روے
زمین وارد می شود بلکہ درین گذر روے می دید و بار از ان اطلاع نیست و نیز تجلی کہ بعالم خلق
تعلق دارد رویت آن نہ رویت ذات حق است جل و علاء تا در دنیا واقع نشود بلکہ رویت
ظلی است از ظلال کہ در رویت آن محذوری نیست بعضی از دوستان گفتند کہ معنی عبارت
شما کہ این ست نزول بلا کیف عبارت از چہ چیز است از تجلی است کہ بعالم خلق دارد انھ
آنست کہ از تجلی است کہ ادراک آن بعالم خلق کہ حاسہ بصر باشد تعلق دارد یا ادراک آن بعالم
امر است ہر چند این معنی ازین عبارت مستبعد است گوئیم کہ این نزول امر بیست در قبیل
تنشاہات کہ ایمان باید آورد و کیفیت آن بعلم اللہ تعالی حوالہ باید نمود از باب تشل و تشکل
نیست و چون این امر بر بعضی از اخص خواص منکشف گردد بے حاسہ بصر خواهد بود اگر این دراک
بعالم امر تعلق داشتہ باشد لازم نیست کہ ہر کہ سیر او بعالم امر رسیدہ باشد این معمارا دریا بظاہر
مانعی بود یا این انکشاف را در روے خلق نکنند در رنگ آنکہ جن و ملک و سایر اجسام لطیفہ حجاب
ابصار ما می شوند و محسوس نمی گردند یا گوئیم کہ این ادراک بہ اوراے حاسہ بصر و حاسہ قلب
و غیر آن از عالم امر ثابت است و آن ہیئت و حدائی انسان کامل است کہ از مجموع عالم خلق و

عالم امر بہم رسیدہ است و ہیئت وحدانی آنرا عارض شدہ یا عالم ضروری بآن در عارف پیدا می کند این تشبیه در انکشاف مقامات و عروجات کہ اہل اللہ را حاصل است و از ظل باصل میروند و از صفات بشیونات صفات سلپیہ و از ان بذات تعالی و تقدس ترقی می نماید و آدمی شود ادراک این امور اگر بحاسہ بصر است پس لازم می آید ذات تعالی در دنیا مری شود و صفات کہ معانی اند چگونہ مری گردند و شیون و اعتبارات ذاتیہ و امور سلپیہ ویت آن چہ امکان دارد و اگر بعالم امر است می باید کہ ہر کہ سیرا و بعالم امر برسد ہر چند دائرہ امکان را تمام نکرده باشد و بقنا رسیدہ این ہمہ درجات بروی منکشف شوند و ہیچ دقیقہ بروی مخفی نماند و منکشف و جمع اولیا و انبیاء علیہم الصلوٰات و التسلیمات منکشف شود و قسا دان اظہر من الشمس است فما جوابکم فرہو جوابنا۔

نوشته بودند سالکے کہ بچندین نقص متصف شد باین تجلی مشرف شود تصدیق او می توان نمود سعادت آثارا اگر این سالک باین کمال پیوستہ است و حدیث نقص از راه شکست نفس گفته می توان تصدیق نمود۔ الحمد لله اولاً و آخراً و الصلوٰة والسلام علی رسولہ دائماً و سرمداً و علی الکرام و صحبہ العظام۔

مکتوب صد و لستم (۱۲۰)

بشیخ حسین منصور در جواب اسولہ او۔

بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله على تواله والصلوة والسلام على نبيه محمد واله
مکتوب مرغوب رسیدہ مسرت بخش گردید و کتابت پیش ازین فرستادہ بودند جواب آنرا طلب داشته بودند و مخدو بایک کتابت یافته نشد و یکے ہم رسید کہ متنصن اسولہ بود جواب آنرا تسوید می نماید از حزن و بے مزگی و بے حلاوتی کہ روی می دہد، نوشته بودند و لم آنرا برسیدہ سعادت آثارا نصیب ممکن از واجب تعالی بجز و انکسار است و خرابی و نایافت۔ بیت

آثارا یافت و این دیر مخصوص بکمال است

عاشقان را نصیب از معشوق جز خرابی و جانگدازی نیست
مفید مطلق را چه در یابد و تنهایی غیر تنهایی را چگونه احاطه نماید تا هر جا میرود قید با خود دارد
اطلاق صرف را شایان نیست لاجرم بے حلاوتی و بے مزگی همه وقت را منگیر بود و حزن و
اندوه را نشانه باشد کان رسول الله صلی الله تعالی علیه السلام دائماً الحزن متواصلاً لفکر بیت
فے وصل نیست و حتی تجار بجز خون که شراب ناامیدی غم در دست ندارند
دیگر هر که از طالبان حضور نام روے نماید او را از ذکر باز داشته بهمان حضور و گذارند و اگر در آن
حضور ترقی پیدا کرد فیهما والا باز بزرگ آرزو ترقی متفوح باشد سالکے کہ در حین ادای نماز استغراق
او آنچه چنان غالب آید کہ نہ شعور استماع قرارة ماند و نہ شعور ادای ارکان مع ذلک جمیع
ارکان از روے ادامی یابد اگر در تمام رکن شعور نیابد می باید کہ نماز او فاسد شود۔ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ
آمَنُوا لَا تَقْرُبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَارَىٰ حَتَّىٰ تَعْلَمُوا مَا تَقُولُونَ۔ سکر این سالک هر چند
از راه محبت است لیکن بحسب شرع شریف فرقی نیست هر گاه این استغراق در جواز نماز
خلل اندازد پس در استمرار این حالت نکوشند بلکه سعی و زور انقاع این حالت لازم است دیگر
سالکے را اگر حالت مستمره رود و دیگر خود را با سوی را معدوم یابد و جزا و تعالی را موجود نیابد لیکن
ظلمت کمالات و محقق آن باصول در نیابد استفسار رفته بود کہ صاحب این حالت بقناع
مصطلح صوفیہ کرام رسیده باشند یا نہ۔ جواب بقناع جذبه رسیده است بقناع
مطلق و قتی برسید کہ این یافت عدمیت از راه ظلمت و محقق باصل ناشی شدہ باشد این
معنی را صاحب عدم خود در یابد یا عارف دیگر بکشف یا فرست محقق صفات او را در یابد و
معائنہ کند و حکم بقناع او کند قناع مطلق متوسط است بوصول باسم کہ مبدأ تعین سالک است
و استهلاک در آن اسم و در عدمیت و صول استهلاک نیست غایتہ مافی الباب هستی اسم مذکور بر
مدرکہ سالک استیلا یافته است سالک هستی خود را در جنب آن مستور یافته و خود را معدوم دیده
است و چون در آن اسم فانی شود و وجود کمالات تابعه و خود را از او بشود و باو ملحق یابد بقناع

مطلق برسد دیگر رواست کہ سالک غیر محمدی المشرب بجازہ صحت و توجہ شیخ خود کہ محمدی المشرب
 است بکمالات ولایت محمدی برسد و بخصائص آن ولایت مشرف شود لیکن اورا محمدی المشرب
 یا صاحب ولایت محمدی نمی توان گفت چه این کمال دروے قسری و بیعی است نہ ذاتی و طبیعی
 ولایت او ولایت ہمان نبی است کہ این بالذات بر قدم اوست و آنچه در کلام حضرت ایشان یا
 قدرت اللہ سبحانہ بسرہ الاقدس واقع می شود کہ انبیاء علیہم الصلوٰات و التسلیمات بکلیتہ رے بخلق
 دارند بان معنی است کہ بظاہر و باطن متوجہ بخلق اند و بصورت و معنی خلق را دعوت می فرمایند آنکہ
 ظاہرشان بخلق است باطن بخی جل و علا چنانکہ دیگران می گویند و از کمال اولیا کہ تبعیت و رات
 بکمالات نبوت رسیده اند در وقت نزول نیز بظاہر و باطن متوجہ خلق اند برای دعوت و عروج در
 غیر نماز ہم می توانند کہ روے نماید و التذاد در نماز منتهی مرجوع را در کار نیست کہ علی الدوام باشد یعنی
 ظاہر او را چه باطن او در حین ادای آن از ظاہر منقطع گشته اتصال خاص بمرتبه بچونی پیدا می کند
 و قرب خاص التذاد بچونی حاصل می نماید و ظاہر ہم بزرگ باطن منبسط می گردد و ملتزمی شود و
 گاہے بواسطہ عرض بعضی عوارض این انصبغ را نمی فهمد و التذاد را نمی یابد مراد از عین و اثر
 وجود و توابع وجود است یا غیر آن تحقیق آن را فقیر در بعضی مکاتیب نموده است از آنجا طلب
 نمایند ولی راجح است کہ صغیرہ از وقوع آید باز کتاب آن از ولایت مغزول نمیشود و آنچه در بیان
 اجازت تعلیم طریقہ قادریہ نوشته بودند این تعلق ب حضور دارد و ہر گاہ بمشینہ اللہ تعالی می آیند نذر کرد
 می کنند و واقعہ کہ نوشته بودید نیک و روشن است - والسلام اولاً و آخراً -

مکتوبات ۱۲۱ بست و کم

بمخدوم زارہ شیخ ابوالقاسم در فرق میان خلقت لوازم آن جواب بعضی اذواق کہ نوشته بودند -
 الحمد لله علی ما انعم و جعلنا من امتہ و حبیبہ المبعوث الی العرب و العجم و جعل
 امنہ خیر الامم صلے اللہ تعالی علیہ و سلم اما بعد کتابتہ کہ فرزند ارشدی فرستادہ بودند

رسیدہ مسرت بخش گردید حدیث فرق میان خلت و لوازم آن پرسیدہ بودند بدانند کہ خلت
بس مقام عالی ست کہ بالاصالت نصیب حضرت خلیل است علی نبینا و علیہ الصلوٰۃ والسلام
و تبعیت و وراثت از امتان ہر کہ را باین دولت بنوازند و لوازم خلت در اینجا کنایت از مبارکی
و مقدمات اوست و بشارت حصول نفس خلت کہ دیدہ اند مبارک باشد حق سبحانہ آثار آن
بظہور آرد۔

نوشتہ بودند کہ در نماز نسبتہاے عجیبہ غریبہ رو میگردن نسبتہ و قربے کہ در نماز رو میگردن
از اصالت مخبر است درین نشاۃ خلاصی از شعبہ طالع ظلال مگر در نماز بیسرا آید کہ معراج مومن
است قربے کہ در حین ادائے آنست بیرون آن نادر است کہ روے نماید۔ نوشتہ بودند پیش ازین کہ
خود را نور صرف می یافت کہ عبارت از تحقق بحقیقت کعبہ است احوال نمی یابد و جز نسبت
وسعت بچوٹی و امتیاز بے کیفی مرتبہ و خوب نمی فہم در تخریر است کہ سمر این عدم یافت چیست
بیچ جائے تخریر نیست چہ در ہنگام طلوع نسبت وسعت بے کیفی کہ حقیقت قرآن مجید است اگر
نسبت سابق مستور گردد و در رک نشود گنجایش دارد و ہر چند میان دو نسبت تدراف نیست بنویس
حق متحقق گشتہ باین وسعت پے برد و بنور ادراک امتیاز بے چون نماید درین وقت عدم یافت
آن تحقق است نہ عدم آن تحقق بشارتے کہ طلب آن نمودہ بودند موقوف بر حضور است
دیگر از ناپروائی یا ران در بار نبوند و ہمہ را از حق دانند تعالیٰ دلہاے عباد در تصرف اوست سبحانہ
ہرگونہ میخواد ہی گرداند۔ بیت

از خدادان خلاف دشمن دوست کہ دل ہر دور در تصرف اوست

ہر کہ بشما آشنائی می کند شمار از حق جل و علا باز داشتہ بخود مشغول می سازد و ہر کہ بشما آشنائی
نمی کند بحق می گذارد جل شانہ بحق سبحانہ بودن بہتر است یا بخلق چہ خوش گفت ریاضی
یارب ہمہ خلق را ز من بد خو کن وز جملہ جہان بیان مرا یکسو کن
روے دل من صرف کن از ہر جہتے در عشق خودم بچہت و یکر و کن

باین یاران دو کلمه از راه کلمه مندی و آزدگی نوشته شده است تا واضح باشد و السلام اولاً و آخراً.

مکتوب صدف بست دوم

بسلام موسی در جواب از ذوق و وقایع وے که نوشته و در و را ر مطلوب.

و رایت

بسم الله الرحمن الرحيم برادر دینی ملا موسی ازین مسکین سلام عافیت انجام خواند
کتابتے کہ متضمن شوق و ذوق بود رسیده خوش وقت ساخت حلاوت و ذوق کہ در ذکر و مراقبہ
روے می دید در آثار جذبہ است و دید فنا و محبوبیت نیک مبارک است و ظهور انوار کہ تمام خانہ
از ان منور می شود و بجای جسم چیزے دیگر می نماید این گویا بقا است کہ بر ان فنا مترتب شده است
لیکن این فنا و این بقا مقید بجزب است ہمت بر ان گمارند کہ فتاے مطلق بحصول پیوند
و آنچه مقصود از آفرینش انسان است بدست آید حمد اللہ سبحانہ و ربہ بنا بر این حالت ہستند و
ترقی از ان میخواہند آنجا کہ نوشته آید کہ مطلب باین فتا شدن جسم نیست مقصد آنست کہ شاید
غیبی پیوستہ مثل معشوق طاہری در نظر باشد و متوجہ بغير شدن ندیدہ بایر دانست کہ شاید
غیبی بزرگتر از ان است کہ در دید و دانش آید و مشہود و متجمل گردد حضرت خواجہ نقشبند قدسنا
اللہ تعالی بسره فرمودہ اند ہر چه دیدہ شد و شنیدہ شد و دانستہ شد انہمہ غیر است بحقیقت
کلمہ لائقی بایر کرد طاہر این کلمہ کہ در نظر باشد محمول بر حقیقت نیست بر سبیل تنظیر است
یعنی گویا در نظر است کہ علی الدوام متوجہ الیہ است با کلمہ حالتے کہ آرزوے آن می کنید تفوق
آن بر حالتے کہ نقد وقت شما است محل تامل است مصرع آن لقمہ کہ در ہان نگنجد مطلب
و آنچه بعد ازین نوشته اند کہ ہر گاہ چند مکاشفہ سولے آن انوار از آنجا نب در نظر می در آید
متوجہ نمی شود و دفع می کنم نیک بلند است و تلافی آرزوے سابق می نماید آرزوے عزلت و
تنہائی نمودہ بود نیک مبارک است العزلة لمنیۃ الصدیقین لیکن بداند صحتی کہ برے افادہ
یا استفادہ بود بہ از عزلت است و السلام اولاً و آخراً.

چیز دیگر

مکتوب صدست سوم (۱۲۳)

بخدمت مزادہ عالی مقدار معدن الحقایق شیخ ابوالقاسم در عقوازلات یاران منع از شنیدن قول نما۔
 الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفی مکاتیب شریفہ رسیدہ مسرت بخش گردیدار
 آشتی و حصول صفا و شتہ بودند خوب شدنازہ فتنہ ہر چند منطفی تر بہتر از دوستان بمقتضای
 بشریت تلتہ واقع شود و امرے کہ مخالف دوستی بود ظاہر گردد باید در گذرانید و خوبہاے
 انہارادرنظر باید داشت مصرع اگر مردی احسن الی من اساء
 قبل ذکر بعضہم عن بعض مکروہا عند بعض فقال اننا نظرنا فی محاسنہ الینا فاذا
 ہی اکثر من مساویہ فاخذنا محاسنہ و تجاوزنا عن مساویہ فینا کذلک یفعل السید بالعبد
 فکیف العبد بالعبد نوشته بودند کہ بعضے صلی چیز ہا رسا نیدہ بودند بمقتضای حسن ظن اعتماد
 بر قول انہا نمودہ آزر دہ خاطر گشتہ، نوشته بودیم از اہل علم این حرف محل تعجب است بحسن
 ظن قول انہا را قبول کردید و جانب دیگر کہ سزاوار حسن ظن بود حسن ظن نکرید شخصے کہ نمانت کند
 سخن او قابل قبول نیست و لازم رواست و فی الکنز الخفی قال خالد بن سنان قبول النمیمۃ
 شر من النمیم لان النمیم تدلک والقبول اجازۃ و لیس من دل علی شی من قبل و اجازہ
 فامقت النمام علی نمیمتہ وان کان صادقاً اللوم فی ہتک العورۃ و اصناعۃ الحرمۃ و عاقبہ
 انکان کاذباً المبارزۃ الرحمن و مطاوعۃ الشیطان بقول الزور و البھتان فاذا اتاک
 انسان فاخبرک ان فلان قال فیک کذا و کذا و فعل بک کذا و کذا فانہ یجب علیک ستۃ
 اشیاء اولہا ان لا تصدق لان النمام مرد و والشہادۃ عند اهل الاسلام قال اللہ تعالی
 یا ایہا الذین امنوا ان جاءکم فاسق بنبأ فتبینوا ان تصیبوا قومًا بجرہا لآیہ والناتی
 تنہاہ عن النمیمۃ لانہا منکرۃ والنہی عن المنکر واجب و قال اللہ عزوجل کنتم خیر
 اُمَّۃٍ اُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ الْآیۃُ وَالتَّالِثُ ان تبغضہ فی اللہ لانہ عاص فاسق و بعض العاصی

واجب والرابع لا یظن باخیک الغائب ظن السوء لان اساءة الظن بالمسلم حرام و
الاجتناب عن المحرام واجب الخامس ان تترك التجسس عما اخبارك به الواشى فان الله
تعالى نهى التجسس على ما قال عز وجل وَلَا تَجَسَّسُوا وَالسَّادِسُ ان لا تفعل انت ما لم تكن
ترضى عن هذا النمام فلا تجز احد بما اتتك به النمام وقال بعض العلماء من اراد يسلم من
اللائم في هذه الزمان ويبقى له الاخوان فليجعل نفسه قاضيا ويحكم حكم القضاة لا
يقبل قول احد في احد ولا يصدق احد على احد الا بشهود وتعدیل فاننا قد جئنا
بقول اقوام وابعضنا فاصبحنا على ما فعلنا ناديين .

مکتوب صد بست چہارم (۱۲۲)

بہمت خان درموا عظ و نصائح .

اللہ تعالیٰ ازرقیت باسوا محرر ساخته بکسب مرضیات خویش نکریم و مستعد داراد۔
مخدوم بحق سبحانہ آدمی را مہمل نیا فریدہ است و بطور او نگذاشته تا ہرچہ دانند بکنند و ہرگونہ خواہد
زندگانی نماید آجسب الانسان ان یتترک سدای مقصود از خلقت او اداے و طائف
بندگی ست و مطلوب ازوے معرفت خداوندی جل شانہ بچیزاے چند امر کردہ است از بعضے
چیزاہی فرمودہ آنکس چارہ ندارد و بغیر از انکہ بمقتضای او امر و نہای او زندگانی نماید و الا
بندہ متمرّد بود و سزاوار چیدین عقوبات و مورد غضب گردد و عیبات اخروی بیشک آند نیست
خواب خرگوش تا چند خواهد بود ان عذاب ربك لو اقع مما لآء من دافع از کمال اہتمام کہ در
بارہ انسان دارد چیدین مؤکل بر سر ہر فرگذاشته است تلحاظ افعال و اقوال و حرکات سکنا
او باشد و بتویسند و اے برجان آدمی نامرادیک واقع نویس پادشاہی کہ در صوبہ میرود اہل صوبہ
لرزہ می گیرد و از اعمال شنیعہ اجتناب می کند و این جاموکلان امین نوشتہاے روز را وقت شام
می برند و نوشتہاے شب را وقت صباح و وقت عرض اعمال او نزد حضرت ذوالجلال و الجلال می شود

امثال باغا فلان بیچ متنبہ نمی شویم و در کسب معاصی دلیر ترمی گردیم. مخدو با عمر خیدر و زہ
 لیسے عزیز است و فرصت مغتنم باید کہ در اہم امور صرف یابد افسوس است کہ بہ پیوڑہ لایعنی
 بگذرد بانکہ سعی ملک ابدی بدست می آید و بانکہ فراغت از دست می رود و ذکر کثیر از
 اہم مہام است و ورع و تقوی از عزایم اموزنا کہ رام جو اتمر دبا شد کہ با وجود تہی اسباب
 عیش و بایتمہ خدم و حشم کلمہ حق را بسمع قبول بشنود و سپد بے غرض را پیوند جان نکند۔ بیت
 دادیم ترا ز گنج مقصود نشان گریانہ رسیدیم تو شاید برسی

مہام

مکتوب صد لبت و پنجم (۱۳۵)

بمحمد معصوم در بیان ذکر و تفکر۔

بعد الحمد والصلوة والسلام علی رسولہ و علی آلہ و صحبہ المختصین بفضل اللہ می رساند
 مکتوب مرغوب کہ از راه محبت ارسال داشته بودند مسرت بخش گردید از غلبہ ضعف دماغ
 نوشته بودند اللہ تعالی شفائے عاجل بدید و قوت بخشد اگر از مہر این ضعف بزرگسانی و جس
 نفس نمی توانند بواقعی پرداخت بزرگ قلبی و مراقبہ و تفکر بیشتر پردازند تفکر ساعتہ خیر من
 عبادتہ سنتہ اوالف سنتہ شنوده باشند می دانند تفکر چیست۔ ع

تفکر رفتن از باطل سوی حق

عبادات اہل اللہ و مراقبات شان ہمہ تفکر آنست کہ از علم اسفل بعلم اعلی می روند و از
 دال بمبدل می پیوندند از ظلال باصول می گریزند و از صفت بشان عروج میفرمایند از شان بپیشانی پے
 می برند با کلمہ ذکر عبارت از طرد غفلت است بہرچہ از غفلت یکسو باشند داخل ذکر است ہر کارے کہ مقرون
 بہ بیت صاکحہ بود از بیع و شر او یا نندان ذکر است مورد تیاوی یا بنیت عبادت ذکر بشود و دو آگاہی حال می آید۔ بیت
 در دل با غم دنیا غم معشوق شود بادہ گر خام بود پنختہ کند شیشہ ما

دریکہ ترقی ہموارہ مفتوح باد بالنون والصاد۔

عنصری بهم رسیده است و با وجود امکانیت بواسطه برزخیت در مکاتے آرام گرفته است قلب را بجانب دست چپ که محل مصنعه قلبیه است تعلق است و روح را بجانب دست راست و هكذا و این تعلق در امکانیت او قصورے نمی رود و هر گاه بے چون و لا مکانی حقیقی و سر باید و لکن بیسعی قلب عبدی المؤمن در روح که برزخ است چرا مستبعد بود هر چند این وسعت بیچونی است و از قبیل تشابهات که ایمان بآن باید آورد و کیفیت آنرا بعلم اللہ تعالیٰ باید حواله کرد این تعلق عالم امر بعالم خلق هم برین قیاس باید نمود که نصیب از بیچونی هست و درای تعلق و وسعت اجسام باجسام است والسلام اولاً و آخراً۔

مکتوب صدر بست و مفتتم (۱۴۷)

بمیر محمد امین بخاری در تعبیر واقعه وے۔

اللہ تعالیٰ از رقیبت ما سوی محر ساخته بکلیه گرفتار جناب قدس دارد مکتوب مرغوب که نامزد این مسکین نموده بودند رسید چون متنضم حدیث شوق و آرزو مندی بود خوشوقت ساخت و شوق افزا گردید نوشته بودند در ان اثنای ذکر محویت غلبه کرد چنانچه گاه علم بوجود نمی ماند و بار همان علم بحال خود عود می گردد و در ان حال شخصی می گوید که الحال تر امصالح کمالات می یابد مخدو و این محویت نیک و مبارک است حق سبحانه آنرا برهنه غالب آرد که از عود نر کور امین بود عزیزے گفته است اشقی عدو لالا عود ابداء۔ و آنکه گفته مصالح کمالات می یابد یعنی بعد از فنا و محویت بشریت مقام تخلق با خلاق اللہ است عزوجل آبادگی و استعداد هم داد او ست عطای کند هم استعداد آن می دهد بیت

نیا و رد م از خانه چیزے سخت تو داری همه چیز من چیزتست

اوقات اطاعات معمور دارند و در تعمیر آخرت کوشند و شبهات نار را بگریه استغفار روشن آزند بیت
 دادیم نرا از گنج مقصود نشان گریانه رسیدیم تو شاید برسی مرا اولاً و آخراً۔

مکتوب صدست و ششم (۱۲۸)

بہمشیرہ زادہ حضرت ایشان حاجی شیخ محمد فضل اللہ در بیان نصیحت۔

بعد الحمد والصلوة و تبلیغ الدعوات می رساند مکتوب مرغوب رسیده مسرت بخش گردید
اللہ تعالیٰ بمطلب داین رساند و باعلی مرتبہ کمال و اصل گرداند خاطر بجانب شما نگران می باشد
اند المیسر لکل عسیر بدست آیند با خبر عاقبت و کیفیات احوال می نوشته باشند با امور
دنیاوی بقدر ضرورت پردازند و باقی اوقات باشغال و اذکار صرف نمایند و در تعمیر باطن کوشند
و بمطلب اعلیٰ در آورند و ہمت بتعمیر آخرت گمارند و اجہ دور افتادہ را بدعای خیر یاد آرند باقی
احوال بخیر است والسلام علیکم و علی سائر من اتبع الہدی

مکتوب صدست و ہم (۱۲۹)

بخدم زادہ حقایق و معارف آگاہی شیخ ابو القاسم در بیان نصیحت۔

الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفیٰ، فرزند گرامی ازین جانب سلام خیر
انجام خواند احوال این حدود مستوجب حمد است امید کہ آن فرزند نیز بعاقبت باشد و ہموارہ
در ترقی بود کتابتے کہ پیش ازین فرستادہ بود در ایام آزار فقیر رسیده بود بتا بران در جواب توقف
رفت الحال بہر چند جست جوے آن کتابت کردنیافت تا بر طبق آن جواب نویسند الخیر فیما صنع اللہ
سبحانہ کارے کہ در پیش دارند و در تحصیل آن جد نام مرعی دارند چند گاہ کہ آنجا ہستند
مقتنم است بر علوم دینیہ بیشتر راغب باشند یک سبق از ان ہم باشند بہتر بود ہر وقت کہ
از سبق قاضل باندیزد فکر مشغول باشند و شبہائے نار را بگریہ و استغفار روشن دارند
ایام عمر بے مقتنم است در ہم امور باید کہ مصروف بود والسلام اولاً و آخراً۔

مکتوب صدی ام ^(۱۳۱)

سخواجه احمد بخاری در فضائل قرآن و تعبیر واقعه که نوشته بود -

الحمد لله وسلام على عباده الذين اصطفى مکتوب مرغوب رسیده مسرت بخش گردید
از جمعیت و حفظ اوقات نوشته بودند از مطالعہ آن خوش وقت گردید اللهم زد شوق حفظ
قرآن نموده بودند اگر پیسر شود چه بهتر ازین نیک مبارک است در حدیث نبوی علی مصدرها
الصلوة والسلام آده است اهل القرآن اهل الله خاصه ابن جندي و نیز در حدیث
آده است حملة القرآن اولیاء الله فمن عاداهم فقد عادى الله ومن والاهم فقد والى
الله فرویم در حدیث است فضل حملة القرآن على الذی لم یحمل کفضل الخالق علی المخلوق
فرویم در حدیث است اکرموا حملة القرآن فمن اکرمهم فقد اکرم الله الاقلا تنقصوا حملة
القران حقوقهم فانهم من الله بمكان کاد حملة القرآن ان یکتوا انبیاء الا انهم
لا یوحى الیهم الدلیلی -

واقعه که سعادت آثار محمد زاید دیده نوشته بودند بسیار نیک و روشن است و آنچه در
بیابان گنبد عالی سفید که اندرون آن شفاف است دیده بود آن گنبد گویا عبارت از عین
ثابته است که مبدأ تعین سالک است و ولایت مرلوبا است بواسطه شدن آن و آنچه
چهار فرشته گفتند که این بشارت بوصول و اصلان است موبد این معنی است بعد از آن آنچه فقیر
در همان واقعه گفت که آن گنبد چهار مرتبه دارد مرتبه اول دخول است در آن گنبد مرتبه دوم آنست
که بنصف زینها برسد مرتبه سوم آنست که بر فوق او برسد مرتبه چهارم آنست که از فوق بتحت
آده از در پیرون شده بگنبد دیگر داخل شود آنچه بدانند سالک چون با سمی که مبدأ تعین او
و اصل شود بجمال خود برسد چهار درجه دارد درجه اولی آنست که دائره مکانی را قطع نموده با سم
و اصل گردد حصول فنا و البسه یا این درجه است درجه دوم آنست که در آن اسم سیر نماید بکمالات

آن متحقق شود و آنچه در واقعہ گفته کہ بنصف زینہا برسد معجزا است این درجہ محصل بقا است
 درجہ سوم آنست کہ بمنہائے اسم برسد و با اسم بقا یافتہ بمسمی پے برد این ہر سہ درجہ بسیر الی اللہ
 و سیر فی اللہ تعلق دارد کہ در کمالات عروج است درجہ رابع بہ نزول دارد کہ سیر عن اللہ باللہ
 است و سیر فی الاشیا است و باین دوسیر اشعار است آنچه در واقعہ گفته کہ از فوق تحت آمدہ
 و از گنبد بردن شدہ بگنبد دیگر در آمدہ و گنبد دیگر گنبد عالم امکان است یا گنبد قالب سالک و
 شمار او خواجہ شریف را بشارت بہ نزول است و محمد زاہد را ہنوز وقت نرسیدہ است و تیر موید این
 تعبیر است آنچه آن چہار فرشتہ گفتند خانہ باطن تو ہمیں است این است آنچه بخاطر فائز راہ یافتہ
 است در تعبیر واقعہ کہ طلب نمودہ بودند۔ والسلام اولاً و آخراً۔

مکتوبات سی و یکم

بخواجہ عبداللہ کولابی در جواب استفسار او از حضور مجلس ذکر چہر و غیر آن۔
 بسم اللہ الرحمن الرحیم و بعد الحمد والصلوٰۃ و ارسال التحیات می رساند صحیفہ گرامی
 رسیدہ مسرت بخش گردید اظہار اشتیاق نمودہ بودند ازین جانب دوستان را نیز مشتاق دانند
 و اثر و انا الیہم لا شد شوقاً مطالعہ نمایند حق سبحانہ آتش شوق را مشتعل سازد تا از آفاق و
 انفس بنام برہاند و از شیون و اعتبارات بگذرانند و بمعیت ذاتیہ برسانند قریب بحیب
 رسیدہ بودند در مجلسی کہ اوراد فحیحہ کبرویان میخوانند کہ دران میان باید نشست یا ترک آن
 مجلس باید کرد مخدایا بر تقدیری کہ ذکر چہری کنند پس ذکر فی نفسہ حسن است و نتیجہ بخش اگر
 بتشینند بہ طریقہ خود مشغول باشند گنجایش دارد و مستحسن است و اگر نظر بانکہ چہرہ در ذکر بدعت
 است خود را گوشہ گیرند ہم میسرند و مختارند با کجملہ دین قسم جاہار عایت حکمت کنند و وقت
 حال را ملاحظہ نمایند و برفتوی قلب عمل نمایند در حدیث آمدہ است الیہما سکنت الیہ
 النفس و اطمنن الیہ القلب و الاثمہما سکن الیہما النفس و لم یطمئن الیہما القلب و ان

یا غیر آن

نالم یسکن

افتاد المقتون دیگر توجه مرشد بطالب و ذکر اسم ذات نفی اثبات یکسان است باطن او
توجه باید کرد توجه کننده را ذکر کردن چه در کار و متوجه الیه بهر طریق که نامور است مشغول خواهد
و آنچه در واقع دیده آید که فقیر بشما کاغذ کلان داده است و در آن کاغذ یک جانب صورت
مبارک حضرت رسالت پناست صلی الله علیه و علی آله وسلم و یک جانب صورت این مسکین
در میان صورت آن حضرت علیه و علی آله الصلوٰة والسلام واضح گردید و مبشر گردانید گویا اول فقر
قاب و قوسین دارد و آنچه بعد از آن دیده آید ملائمت با و ادنی و السلام اولاً و آخراً -

مکتوب سی و دوم (۱۳۲)

بسیادت پناهی حاجی محمد عاشور بخاری آنکه در اجتماع طالبان تصحیح نیت ناگزیر است و در
خالق و مخلوق نسبتی غیر از خالقیت و مخلوقیت نیست و معنی هدایت بصراط مستقیم -
الحمد لله علی ما انعم و الصلوٰة والسلام علی رسولہ سید العرب و العجم الذی صار
امته خیر الامم و علی الموحد و الفضل و الکریم نامه نمودت که از راه صدق و محبت
فرستاده بودند رسیده خوشوقت ساخت الحما لله و المنه که بعاقبت اند و اوقات جمعیت
می گذرد و در حلقه ذکر منعقد است - بیت

آسمان سجده کند به زمین که درو یک دو کس یک دو نفس به خدا بنشینند
لیکن در تصحیح نیت باید کوشید و از شر نفس و شیطان ایمن نباید بود مباد این اجتماع سبب
بعد و حریان بود ازین ممتزسان و لیزان باید بود و همواره بجناب قدس بلخی و متضرع هر چند
چون در صحبت فقر بوده اند امید است که ازین قسم شر ایمن باشند اما بهر حال التجا و استغفار
ناگزیر است کریمه و قائل بربّی نفسی الایه خوانده باشند - نوشته بودند که عالم را با حق سبحانه هر نسبت
خالقیت و مخلوقیت در نظر نمی در آید و خود را پیش ازین که مخلوقم از مخلوقات او سبحانه دیگر
اثبات نمی کند بجز ذات صانع را با مصنوعات همی نسبت خالقیت است و بس اگر نسبت

و بعد از ساعتی دیدند که صورت این مسکین

اصالت و ظلیت است بصور اسما و صفات ست نہ بذات عز بر بہانہ ان اللہ لغنی عن العالمین
 این دید اصل است و بتی از اصالت نسبت این دید با عوام راست یا انحصار خاص را کہ از
 ظلال باصل گذشتہ اند و از شہود بعیب پیوستہ خواص بدید اصالت و ظلیت خور سندانہ و بزوق
 شہود و مشاہدہ ملتذات ہمیں دید ناشی است آنچه نوشتہ آید و یقین معلوم می شد کہ بجز حریان و
 نیستی حاصل نکرده است و غیر از نایافت از مطلوب معلوم نمی گردد قلق و اضطراب و حزن
 دائمی دامنگیر است و بلند ہمتی و عدم اکتفا با آنچه حاصل است نیز از شعب آن دید است و
 رسوخ قدم بر تیان احکام شرعیہ و جمیع ستن نبویہ علی مصدر بہا الصلوٰۃ والسلام والتجیہ اجتناب
 از بدعت و آنچه نامرضی اوست تعالی تیر بلا یم آست و آنچه از لوازم رضا بقضا و شرح صدر بہرچہ
 از او تعالی رسد از غم و مصیبت نوشتہ اند از نعم جلیلہ است اللہم زد ہدایت بصراط مستقیم عباد
 ازین شرح صدر است بافعال او تعالی و رفع تنگی سینہ بمقتضیات او سبحانہ فمن یرد اللہ ان
 یھدیہ یشرح صدرہ للإسلام و اذا لای تھم من لدنا اجرا عظیما و لھد ینھم
 صراطا مستقیما والسلام علیکم و علی سائر من اتبع الھدی۔

مکتوب صدسی سوم (۱۳۳)

بہ جان محمد بیگ کولابی در جواب عرضیہ وے کہ منتضمن اذواق و وقائع بودہ و بیان آنکہ وقائع
 بشرات اند دلالت بر حصول ندارند۔
 بعد الحمد و الصلوٰۃ و تبلیغ الدعوات می رساند مکتوب مرغوب کہ نامزد این مسکن نموده بودند
 رسیدہ خوش وقت ساخت چون منتضمن احوال و وقائع پسندیدہ بود مسرت بر مسرت افزود
 فرمود کم اللہ سبحانہ شوقا و ذوقا و رزقکم ترقیا و توفقا۔ نوشتہ بودند قبل ازین چنین بود کہ پیش
 ہر مخلوقی از مخلوقات خود را خوار و بے اعتبار می یافت حتی کہ کافر فرنگ را از خود بہتر می دانست
 و بہر فعل کہ ازین فقیر واقع می شد شرم محض می دانست۔ مخدو با این حال اصل است و این دید

قصور و شریعت از نعم جلیله است و نبی از فنا و نیستی چه هستی و توابع آن چون باصل خود رجوع کند
غیر از نیستی و شریعت در سالک نماند و بوی خیریت در خود احساس نماید ذات ممکن عدم است
که منتظر ہر شر و فساد است و خود و سایر کمالات دروے عاریت و امانت است و بعد از رد امانت
باہل آن غیر از شریعت و دید قصور کہ مقتضای ذات اوست نصیب او نخواہد بود دریا ہای عظیم
کہ در نظرمی در آیند و ہر کدام را جدا جدا قطع می کنند بسیار خوب است در راہ سلوک این قسم
دریا ہا بسے قطع باید نمود و آنچه حضرت ابراہیم علی نبینا و علیہ الصلوٰۃ والسلام بشما می فرمایند
کہ تو از آن مائی بشارت است بزرگ مانا کہ از ولایت شان بہرہ برگیرند و آنچه دیدہ اید کہ شما
سوختہ او انگشت گشتہ اید و آن انگشت را سیاہی ساختہ اید و مردم از آن جدا جدا می نویسند
بعد از آن معلوم شد کہ قرآن می نویسند تعبیر این ظاہر است حق تعالی ہچنانکہ وجود بشریت
بآتش محبت بسوزد و وفائی گردد و بالفاظ قرآنی بقایافتہ است از شما ظہور یابد کہ سوختگان
آتش عشق را مونس کلام اوست کہ درین نشا پابین مشابہ منظر ہی نیست و صفت حقیقی او
بنفسہ جلوہ گر شدہ است و از صفت بموصوف راہ کشادہ است۔ در حدیث آردہ است
الامن اشتاق الی اللہ فلیستمع کلام اللہ و ہمچنین آنچه دیدہ اید کہ می گویند کہ معدوم شو
فقیر می گوید کہ در قدم رسول صلی اللہ علیہ و علی آلہ وسلم در سماں وقت قدم ہاے مبارک در نظر
در آمدند و در زیر قدم ہاے مبارک معدوم شدم بشارت نیست و اشارتے بفناء خاص الخاص در
زیر قدم مبارک فناء کہ بود انتیاز خاص دارد و آنچه دیدہ اید کہ دشت عظیم بکیراں را بیک ساعت
قطع کردہ اید نیز نیک و بیشتر است و واقعہ کہ خود را در آن پرچہ گوشت بے حس و حرکت مقدار
نیم کف دست دیدہ اید نبی از فنا و ظہور عدیمت ذاتیہ است کہ بعنوان جمار بے حس و حرکت
ظاہر شدہ است چنانچہ حضرت ایشان با قدسنا اللہ سبحانہ بسرہ الاقدس نوشتہ اند و آنچه از
احوال و وقایع برادر دینی دوست بیگ نوشتہ بودند از حصول بشارت فناء قلبی و دخول در
جرگہ اولیا و مراقبہ خود را غایب یافتن و ظہور جاہ معرفت و یافتن نصیب از آن و دعا

کردن حضرت ایشان درباره او و مصافحہ نمودن و نصیحت کردن بخواندن آیتہ کریمہ و مَا اُهِرُوا
 اِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حَقَّاءَ الْاٰیۃِ ہمہ واضح گردید و قانع خوب و بیشترند و امر
 بخواندن کریمہ حث است بر برپا کردن نماز کہ ستون دین و موطن کمال قرب است و دادن زکوٰۃ کہ
 طہارت مال است و نیز حث است بر تحصیل اخلاص کہ قبول اعمال طاعات و اذکار بان مربوط است
 و نتیجہ سیر و سلوک است و باید دانست کہ قانع و منامات از بشارات پیش نیستند کہ بشارت
 حصول استعدادی دہند و مخرقوت اندہ فعل جانی. باید کہ معاملہ از قوت بفعل آید و از گوش
 باغوش رسد آنچه در بیداری روئے میدہد از آن اینکس است خوش گفت بیت
 چون غلام آفتابم ہمہ ز آفتاب گویم نہ شہم نہ شب پرستم کہ حدیث خواب گویم

مکتوب صدی و چہارم (۱۳۴)

بحقایق آگاہ حاجی حبیب اللہ حصاری ثم البخاری در آنکہ در ابتدا ظاہر برنگ باطن منبغ و بعد
 از انقطع ظاہرہ مکر و ولوت بنظمی در آید و در عدیت ذاتی ممکن و حقیقت کعبہ و حقیقت خلعت و
 حقیقت صلوة و حقیقت قرآنی و حقیقت محمدی و تعبیرات آن و بایناسب ذلک -
 الحمد لله على نواله والصلوة والسلام على جيبه محمد والہ اما بعد مکتوب مرغوب کہ
 از پشاور فرستادہ بودند رسیدہ مسرت بخش گردید از دید نقص و قصور و زشت در آمدن وجود بشری
 در نظر خصوص در طاعات و در ابا کن متبرکہ نوشتہ بود تدبیر بوضوح پیوست. مخدوم ظاہر کہ فی نفسہ
 ظلمت و کدورت است ہنگام اختلاط باطن باوے روشن و باطراوت در نظری در آید باذوق
 و انوار باطن ظاہر ہم متور و متصف بشوق و ذوق می گردد چون باطن بسبب ترقیات از ظاہر
 منقطع شود و بعد المشرقین در میان پدید آید انوار و اذواق باطن بظاہر کمتر رسد لاجرم مکر و ولوت
 بنظر در آید و غم و اندوہ موصوف بود و ایضا بعد از حقوق کمالات باصل غیر از عدم کہ ماورای ہم
 شر و نقص است و از ہر چہ گوئی زشت تر دروے نخواہد ماند و در طاعات و جاہائے منبرکہ ظلمت و

کہ ورت ذاتی بیشتر جلوہ کند از بصد ہا تبین الاشیاء و آنچه نوشته بودند کہ در مراقبہ معاملہ
بس عالی رودادشی عظیم را برداشتنہ پیش فقیر گذاشتند بالائے آن پردہ بود گفتند این ہمہ
نسبتہائے تست پردہ را برداشتند نورے از آنجا برخاست مراو تمام عالم را فرو گرفت چنان
محظور شد کہ حقیقت قرآنی خواهد بود پردہ دیگر مزین تر از پردہ اول پیدا آمد آن پردہ نیز برخاست
کہ نور سابق را فرو گرفت متوسم شد کہ این حقیقت صلوة خواهد بود بعد از آن پردہ دیگر ہویدا
گردید چون آنرا ہم برداشتند نورے بزرگ ظهور کرد کہ مراو تمام عالم را فرو گرفت خود را بسیار
منور و بزینت آراستہ دیدم در آن وقت توسم شد کہ دائرہ خلت باشد و معاملہ دیگر در آن وقت
دست داد کہ این انوار و معاملات سابق گویا در نور متلاشی اند و خود را ہم در آن نور می یافت
متوسم شد کہ حقیقت محمدی علی صاحبہا الصلوٰۃ والسلام و محبوبیت ہمین خواهد بود۔ مخدوما
آنچه نوشته اید ہمہ در رعایت روشنی و نہایت علو است لیکن بشرات اند حق سبحانہ از قوت
بفعل آرد و از گوش بہ غوش رساند این قدر بہت کہ شمار در ولایت ابراہیمی علی صاحبہا الصلوٰۃ
والسلام یافتہ و ازین راہ مناسبتنہ بمقام خلت پیدا است چه عجب اگر از انوار این مقام شگرف
نسبتی فرا گرفته باشند و از گلشنہائے آن گلہا چیدہ محبت کہ منشا محبوبیت است ہم از شعب
خلت است چون این خلت غالب آید و نشہ ببقاری پیدا کند محبت نام یا بدر نفس خلت
سراسر انس و الفت ست محبت است کہ بہ نشہ گرفتاری از سائر افراد خلت ممتاز است و جدا
گشتہ است و عجبہ روزگار شدہ و نتیجہ دیگر دادہ بیت

از ان ایمن کہ ساقی در می افکند حریفان را نہ سرماند و نہ دستار

محبت آثار و وصول بحقیقت قرآنی باید کہ بعد از عبور بحقایق انبیاء کرام علیہم الصلوٰۃ والسلام
و بعد حصول کمالات آن صورت بند در چہ انبیا و خاتم ایشان علیہم الصلوٰۃ والبرکات ہم مخلوق
اند و قرآن کلام اللہ غیر مخلوق پس وصول بحقیقت آن بعد از عبور از ان خالق بود در حدیث است
فضل حملۃ القرآن علی الذی لم یحملہ کفضل اللہ علی خلقنا القرآن افضل من کل شیء

دون الله وفضل القرآن علی سائر الکلام کفضل الله علی خلقه - آنچه در واقع رسول خدا صلی الله
تعالی علیه آله وسلم واحسانت مؤمنین ایدیه که انوار ایشان بر فلک کشیده و تمام عالم را فرو گرفته مبارک است
حق سبحانه از برکات انوارشان بهره کناد والسلام علیکم وعلی سائر من اتبع الهدی -

مکتوب صدوسی و پنجم (۱۳۵)

بصوفی سعید الله کابلی -

الله تعالی بمراتب کمال واکمال ترقی دهاد مکتوب مرغوب که نامزد این مسکین نموده بودند
رسیده مسرت بخش گردید اظهار اشتیاق ملاقات نموده بودند و ستا تر نیز مشتاق دانند و حدیث
نفیس وانا لله لاشد شوقا بر خوانند آنچه در واقع دیده اید که حوض عالی بغایت صفا ظاهر
شد و بعضی یاران چیزها گفتند و شامی گوئید که حقیقت قرآنی بر من ظاهر شده بود احوال خوب
واضح گشت و باز یاران می گوئید که مقام دیگر بنظر من در آمد شما آنرا دیدید یا ندیدید یا یاران
بیچ نعم یا لانه بر آمد و نیز دیده اید که گویا چهره شمار نوشته بودند و حقیقت قرآنی بر آن مهر کردند و
نسبتی بر خود یافتند تا سه روز همان کیفیت بود - مخدو با هر دو واقع روشن عالی است بنی از
استعداد و حصول و مشعر از قوت و حصول امیدوار باشند که از قوه بفعال آید و از گوش باغوش رسد - بیت
می تواند که دیداشک مرا حسن قبول آنکه در ساخته است قطره بارانی را

واقع دیگر نوشته بودند که عزیزی بر اسپ ابلق سوار است مرا هم عقب خود سوار کرده مجلسی فرا
آیدیم دیوارے ظاهر شد و از میان دو نیم گشت مقام عالی ظاهر شد باز بالا تر از آن مقام
دیگر ظاهر گردید باز مقام عالی تر از آن مقام بنظر درآمدی گویند درین مقام حجابی نماند از استماع
این بیپوش شدم تا دوسه گھڑی افتاده ماندم هر چند مردم بیداری کردند بافاقت نمی آدم بعد از آن
که بافاقت آدم بر خود حال عجب مشاهده کردم تا سه روز بر من این حالت بود - سعادت آثار را
می تواند که سوار بر اسپ ابلق که شمار عقب خود نشانده را هر شب با شد که مشکفل سیر و سلوک

مقام

شما است در عالم معنی واسپ ابلق مرکب روح بود که برزخ است میان عالم چون و عالم بیچون و
 هر دو رنگ و دیوار که دو نیم گشت و چو بشری شما بود که پر از ظلمت و کدورت است در وقت طلوع
 شمس حقیقت دک و فک گشته و از ظلمت و کدورت که ذاتی او بود منخلع شده. **إِنَّ الْمَلُوكَ إِذَا
 دَخَلُوا قَرْيَةً أَفْسَدُوهَا وَجَعَلُوا أَعْرَظَهَا أَذِلَّةً وَكَذَلِكَ يَفْعَلُونَ** و آنکه بعد از
 دو نیم شدن دیوار مقام عالی ظاهر شد می تواند که مبدأ تعین شما بود ظل اسم الهی است و آنکه
 بالاتر از آن مقام دیگر ظهور کرد اسم الهی که اصل مبدأ تعین و اسم کلی بود که مبدأ تعین جزئی از
 جزئیات آن کلی است و مقام ثالث که برتر از مقام سابق است بنظر در آید نشان ذاتی بود که
 اصل آن اسم کلی است و مجرد اعتبار است در ذات تعالی و تقدس و چون در میان شان ذات
 غیر اسم پرده نیست لاجرم شنیدید که حجاب نماید اینجا دقیقه است. باید دانست که بیپوشی حجاب
 می طلبد چون حجاب مطلق بر خیزد بیپوشی نبود. **ع**

تو عین ذات می نگری در تسمی

نوشته بودند که در حلقه تشبیه بودم که صا جزاده گرامی میفرمایند اکثر یاران از مقام
 بنی اسرائیل عروج نمودند باز فرمودند که فوق العرش مقامی است یاران از آن عروج کردند
 بنویسند که فوق العرش کدام مقام است. مخدوم بایند که این سوال از کس که اخبار این ماجرا
 کرده است بکنید بهر حال گویم که فوق العرش که بلا مکانیت موصوف است مقام عالم
 ارواح است و عالم ارواح برزخ است میان مکانی و لامکانی و هر دو رنگ دارد درین
 عالم پنج لطیفه است قلب و روح و سر و خفی و اخفی و هر کدام ازین پنجگانه عالمی است که ازین
 عالم که زیر عرش است باضعاف زیاده است و دائره امکان باین پنجگانه منتهی می شود و
 سالک بقطع این پنجگانه بفنا متحقق می گردد بعد از آن شروع در کمالات الهی است جل شانہ که
 موطن بقا است و نهایت این سیر اعلام الغیوب دانند تعالی و آنچه گفته که از مقام بنی اسرائیل
 عروج نمودند می تواند که مقام بنی اسرائیل کنایت از مقام سر و خفی باشد چه بنی اسرائیل

تابع روئے پیرو لو العزم اند حضرت موسیٰ و حضرت عیسیٰ علی نبینا و علیہما الصلوٰت والسلام و این
 ہر دو لطیفہ را باین دو پیغامبر علیہما السلام خصوصیتی است قاص و ولایت موسوی و ولایت
 سرسینت و ولایت عیسوی و ولایت خفی و بعد از گذشت این دو ولایت مقام اخفی است
 خصوصیت بر پیغمبر دارد علیہ و علی آلہ الصلوٰة والسلام چه ولایت او علیہ الصلوٰة والسلام ولایت
 اخفی است و آنچه بعد ازین گفته کہ فوق العرش مقامے ست ازان عروج نمودند بال ہر دو یکے
 چه این ہر دو ولایت کہ کنایت از مقام بنی اسرائیل است نیز فوق العرش است و عروج ازان
 ممکن بلکہ واقع است والسلام اولاً و آخراً

مکتوب صدوی و ششم (۱۳۶)

بخواجہ محمد شریف بخاری۔

اللہ تعالیٰ باعلیٰ مرتبہ کمال و اکمال ترقی دہاد مکتوب مرغوب رسیدہ مسرت بخش گردید
 چون متنمن ازواق سینہ بود فرحت بر فرحت افزود۔ نوشتہ بوزند کہ شب بست و ہفتم در تراویح
 ختم قرآن مجیدی شنیدم کہ فیض و برکات عظیم نازل شد و جو بشری را تمام خالی کردند کہ اثرے
 ازان نماز آنقدر فیض و برکات نازل بود کہ تمام جسد خالی را مملو نمودند با حاطہ نمی گنجد اینقدر
 میدانند کہ وقتیکہ ظہور انوار شد شروع از جانب چپ نمودند ہر چند بتعمق نظر میدیدم ہیچ چیز
 بجز نور صرف بنظر نمی آمد آن نور مانند طلوع آفتاب عالم را احاطہ کرد۔ مخدو با بعضے از درویشان
 این جائے ہم در سمان شب چیز بای عجیب مشاہدہ کردند و از فیوض و برکات آن شب بہرہ مند شدند
 و تزییات نمودند حمد اللہ سبحانہ کہ شام ہم فیض مند شدید و در پرتو انوار تجلی محو و مستہلک گردیدید۔ بیت
 بلے ہر جا شود مہر آشکارا سہارا جز نہان بودن چہ یارا
 طلوع جمال احدیت معنی صفات بشریت است اذ ان تجلی اللہ بشئی خضع لہ و باز بان انوار تقیایا فیند
 و بعد عدم بوجود مہرب متحقق گردید و سمان نور احاطہ عالم نمود۔ مع شکرانہ بدہ کہ خون بہلے تو منم۔

مویذین معنی است آنچه دریں آیه کریمہ است اَوْ مَنْ كَانَ مِيثًا فَاجِيئًا وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي
 بِهٖ فِي النَّاسِ گویند کہ باین کریمہ در شان حضرت فاروق رضی اللہ تعالیٰ عنہ نازل شدہ است
 چنانچہ الحقینطق علی لسان عمر نشان آست و مکن مثلہ فی الظلمات لیس بخارج منہا در شان
 ابو جہل لعین حمد اللہ سبحانہ کہ از ظلمات ابی جہل برآیدہ تشبث بانوار فاروقی نمودند والسلام۔

مکتوب صدوی و ہفتم (۱۳۴)

بشیخ جنید جہتی در تعبیر و فلاح او بانصاح ضروریہ و ذکر لطائف عشرہ۔

بعی الاحمد والصلوة می رساند کتابتی کہ از راه محبت فرستادہ بودند خوش وقت ساخت
 واقعہ کہ دیدہ نوشتنہ اید کہ حضرت گنج شکر شمارادعاے کردہ اند کہ قبل اللہ توبتک وغفر لک
 ذنوبک و شمارادکنار گرفته اند و سبب ملاقات پرسیدہ اند و شما چیزہا در خواست کردہ اید و
 ایشان با سلوب حکیم جواب گفتہ شماراد در خدمت سرور کائنات بردہ اند و شما ہفت طواف کرد
 ایشان کردہ در پائے او علیہ علی آلہ الصلوٰت والتسلیمات افتادہ و ایشان دست مبارک را بر شما
 مالیدہ اند و شمارا ملازمت آتسور علیہ الصلوٰت والسلام نیز چیزے چند در خواست کردہ اید ایشان
 نیز جواب در پردہ فرمودہ اند ہمہ نیک مبارک است بکار خود سرگرم باشند و روز بروز طالب ترقی
 بوند و آنچه در باب قاضی جہت در میان واقعہ التماس کردہ اید و گفتید کہ نیک است و سخاوت
 بلیغ دارد آتسور فرمودند ان اللہ تبارک و تعالیٰ یحب السخاؤۃ باز در باب قاضی مذکور دعا کردید
 و جمعیت دین و دنیاے او در پوزہ نمودید آن سرور علیہ علی آلہ الصلوٰت والسلام فرمود من احسن
 الاسلام و احکام الشریعۃ و جنت لہ الدین و الدنیا این ہر دو بشارت بزرگ ست مرقاضی را
 و بر استقامت و اتیان احکام شرعیہ و حسن اسلام اگر چنین کنند دین و دنیا ہر دو از ان او
 اللہ تعالیٰ قاضی را جزاے خیر دہد و ترقیات کونین بنوازد کہ دجوتی امثال شمارا در ایشان بر اے
 خدا میکند حل و علی قیامتہ در باب منشار الیہ کہ درخواستہ بودند خواندہ شد اید کہ نتیجہ بخش شود

و آنچه در کتابت سابق نوشتہ بودند کہ بذکر نفی و اثبات سرگرم است تا بست و پنج مرتبہ بتشویش میگویند
 و گاہ گاہ ہم گفته می شود۔ مخدو یا ہر قدر کہ بے تکلف بے تشویش گفته شود بگویند و از کمیت
 بکیفیت و حصول اثر کہ انتقائے ماسوی است چہ نتیجہ نفی انتفا است بیشتر پردازند انقدر است کہ
 در ذکر گفتن بند نشوند زود زود بگویند و بسرعت تخیل کنند خیال در لمحہ از زمین بہفت آسمان میرسد
 درین صورت بسہولت بیشتر گفته می شود بعضی باران در کینفس بہراران می رسانند لیکن مدار بکیفیت
 و تحصیل اثر است دیگر از رفع خطرہ قلب ہنگام ذکر نوشتہ بودند۔ بدانند ہر وقت و ہر حال کہ خطرہ
 نیاید تعینت علی الخصوص ہنگام ذکر نعمت عظمی است لیکن معتبر در فناء قلب آنست کہ خطرہ
 مطلقاً در ہمہ وقت از قلب مرفوع شود و نسیان ماسوی نماید بجدی کہ اگر تکلف خطور ماسوی کند
 و سالہا یاد ما عدا نماید بپسرتیابید بواسطہ نسیانی کہ دل از ماسوی حاصل شدہ است شادی و غمی و فکر و اندیشہ
 بیچ بدل ترسد مستہلک را چہ خبر و مستغرق را چہ شعور۔ پرسیدہ بودند کہ نفس چہ چیز است کہ این ہمہ
 صفات دارد یعنی امارہ و لوازم و بلہمہ و راضیہ و مرضیہ۔ و گفته اند کہ نفس را باید زد بعد از زدن نفس
 چہ چیز باقی می ماند کہ معرفۃ اللہ تعالی نصیب آدمی شود چہ معرفت تعلق بنفس دارد و روح و
 نفس متحد اندیانہ و بہرہ روشنی شبہات کردہ اند۔ و من عرف نفسه فقد عرف ربه۔ مراد ازین
 شناختن نفس است یا مردن نفس، بدانند کہ آدمی مرکب از ذرہ لطیفہ است پنج لطیفہ از عالم خلق
 و پنج از عالم امر یکے از ان لطیفہا نفس است و نفس معدود از عالم خلق است و لطیفہ روح
 از عالم امر است پس ہر دو لطیفہ مختلف باشند و باہر کلام از انہا در رنگ سایر لطائف معاملہ جدا
 و ولایت ہر یکے وسیرو سلوک جدا و ہر کہ متجدد گفته است از حقیقت کار آگاہ نیست و نفس رئیس
 لطائف است ہم در حالت انارگی و ہم در حالت اطمینان و مشارالہ ہر کس بلفظ انا ہم است
 و او بالذات منکر احکام سماوی است و انانیت وجودی و ترغ و تہجد در تہاد او مورد ع و امارہ است
 بسور و فحشاء در حدیث قدسی آردہ است عاد نفسک فانہا انتصبت بمعاداتی سلوک طریقہ
 صوفیہ علیہ و خدمت اہل الشرباے اصلاح و اسلام اوست و تطہیر و اطمینان او چون بفضل

خداوندی جل شانہ نفس از صفات زدیلہ خود منخلع شدن گیرد و قبول اسلام کند اول لوامہ می نژد
بعد از آن بلہمہ بعد از آن بتدریج بتوسط فناے اتم و بقاے اکمل مطمئنہ می گردد این زبان از مولا
خود راضی و مولا از وی راضی و از جمل مرکب خود کہ داشت بر آیدہ بمعرفت و قرب الہی جل شانہ می رسد
پس اینہمہ صفات نفس است کہ بروے منقلب می شوند و ذلک نفس و مردن او بر آیدن او است
از صفات زدیلہ پس ہمان نفس است کہ بعد بعد و دوری بقرب و معرفت مشرف می گردد و آنچه
وارد شدہ است من عرف نفسه فقد عرف ربه مراد شناختن نفس است و مراد از نفس
عین انسان است کہ مرکب از لطائف عشرہ است و می تواند کہ لطیفہ نفس باشد کہ عمدہ است در
انسان یعنی ہر کہ خود را یا لطیفہ نفس خود را بعنوان عدمیت ذاتی او شناخت یعنی ذات او عدم است
و کمالات و جوری در وی مستعار و مستفاد از مرتبہ و جوبست از ظلال باصل شتافت را ہے
بمعرفت یافت چہ از ظل باصل شاہراہ است این زبان کمال انسانی رسید و آنچه مقصود از
آفرینش او بود دید للمولوی قدس سرہ - بیت

چون بدانستی کہ ظل کیستی فارغی گر مردی و گر زیستی

و می تواند کہ مراد از من عرف نفسه مردن نفس بود یعنی ہر کہ فانی سازد نفس خود را بقناے
حقیقی برسد بمعرفت حق جل و علاکان المعرفۃ هو الفناء فی المعروف پر سیرہ بودند کہ در
شرع شریف بندہ را فاعل فحار گفته اند و حال آنکہ در نصوص و احادیث آیدہ است من
یهدی اللہ فلا مضل لہ و من یضللہ فلا ہادی لہ - یُضِلُّ بِهٖ کَثِیْرًا و یَهْدِیْ بِهٖ کَثِیْرًا -
الایمان بین اصبعین من اصابع الرحمن و القدر خیرہ و شرہ من اللہ تعالیٰ فوالذی
لا الہ غیرہ ان احدکم لیعمل بعمل اهل الجنة حتی ما یکون بینہ و بینہما الا ذراع فیسبق
علیہ الكتاب فیعمل بعمل اهل النار فیدخلہا وان احدکم لیعمل اهل النار حتی ما یکون بینہ
و بینہما الا ذراع فیسبق علیہ الكتاب فیعمل بعمل اهل الجنة فیدخلہا -

گویم حاصل سوال آنست کہ اہل شرع بندہ را اثبات اختیار می کنند و این آیات و

احادیث بخلاف آن حکم می کنند و سلب اختیار می نمایند پس منافات ثابت شده. جواب هیچ منافات نیست بیانش آنست که شک نیست که هدایت و اضلال فعل خاص اوست تعالی هر چه هست از خیر و شر و ایمان و کفر و طاعات و معاصی همه بتقدیر اراده اوست سبحانه چنانچه آیات و احادیث بر آن دلیل است و خالق افعال بنده حق است جل و علانه بنده چنانچه معتزله گمان برده اند و در مرتبه ضلالت مانده و بدلیل **وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ** و نیز بیدار است می دانیم که بنده در فعل خود مجبور نیست چنانچه جبری گفته اند و گمراه شده چه فرق ضروری است در حرکت بطش و حرکت ارتعاش و نیز قضیه تکلیف و تعذیب دائمی سردی تافی جبر است با آنکه حق تعالی عذاب و ثواب را بعمل عباد مربوط ساخته است و فرموده **جَزَاءُ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ** پس معلوم شد که بنده را در فعل خود مدخلی هست هر چه خلق فعل از حق است تعالی و آن را کسب گویند بنده را اراده و اختیار داده اند لیکن با اراده بنده و گذشته اند و مناط تکلیف و عذاب و ثواب همانا صرف اراده است بعد از صرف اراده بنده خلق فعل از حق می شود تعالی، پس آیات و احادیث باعتبار خلق است و قول اهل شرع باعتبار کسب است که عبارت از صرف اراده است. اگر گویند که حق سبحانه در ازل بعلم قدیم دانسته است که فلان وقت فلان کار از طاعت و معصیت خواهد کرد پس باید که از فلان آن کار البته بوقوع آید و مجبور بود چه اگر بوقوع نیاید علم الله عز و جل مبدل بجهل شود و این محال است. گوئیم که علم تابع وقوع است بر طبق وقوع ازلی بان تعلق گرفته است و این منافی اختیار نیست. اگر گویند که طاعت و معصیت همه بتقدیر اراده ازلی است فاین اختیار، گوئیم در ازل تقدیر و اراده چنین رفته است که فلانی با اختیار خود این کار خواهد کرد این مثبت اختیار است نه تافی آن این قدر هست که این اختیار باید که البته از بوقوع آید تا مخالف تقدیر ازلی واقع نشود چنانچه حدیث فیسبق علیه الكتاب فیعمل فیه دال است برین معنی ای بسبق علیه الارادة القدیمه با اختیاره الخ و این جواب جواب است از سوال اول که نقض بعلم قدیم بود بناغایه الكلام فی هذا المقام والغیب عند العزیز العلام

مخدو یا مسئلہ قضا و قدر از مسائل دقیقہ است ہم ہر کس باین مسئلہ نمی رسد بلکہ حقیقت
 این مسئلہ را کما ہی حضرت علام الغیوب بہتری داند مجلاً این قدر ایمان باید آورد و القدر خیرہ
 و شرہ من اللہ والناس مجزیون باعمالہم ان خیرا فحیروان شرافتہ۔ زیادہ برین نحو
 کردن مارا در کار نیست۔ علم آنرا بحق سبحانہ تفویض باید کرد و بمقتضای او امر و نواہی او زندگانی
 باید نمود اگر چنین نکند بندہ متمر و باشد و مستحق انواع عقوبات بود بیدار است و وجدان خود در
 می یابیم کہ این قدر با قدرت داده است کہ از عہدہ او امر و نواہی می توانیم بر آید و عصیان را
 تدر و سرکشی می فہمیم۔ ربنا اننا من لدنک رحمتو ہی لئلا من امرنا نشند ا۔

مکتوب صدی و ہشتم (۱۳۸)

ساجی سلیم بلخی۔

بسم اللہ الرحمن الرحیم الحمد للہ العلی الاعلی و سلام علی عبادہ الذین اصطفوا
 خصوصاً علی سید الوری امام التقی صاحب قاب قوسین او ادنی و علی الہ و صحبہ البررة
 التقی، مکتوب مرغوب کہ بمصوب حاجی احمد زک نامزد این مسکین نموده بودند در سیدہ مسرت بخش
 گردید از شورش آتش شوق نوشته بودند بوضوح پیوست اللہ تعالیٰ این آتش را مشتعل سازد
 و نار محبت را سربلند گرداند تا از آفاق و انفس بہ تمام برہاند و با قرابت ذات و صفات برساند۔ نوشته
 بودند کہ مدتی است کہ مستغرق یک رنگی گردیدہ ایم کہ بیزنگ است و تمامی موجودات دروے بجز
 جناب ظاہری شود جناب مرحضرت او محیط بیکراں است کہ ہمہ اشیا دروے فانی دیدن و شنیدن
 این ہمہ از دست غیرے در نظر نمی در آید۔ مخدو با این حال شریف است و ناشی از مقام جمع شکر
 این عطیہ بجا آرند و بہت را بلند دارند و از جمع بفرق بعد الجمع آیند تا خلق را از حق جدا بینند و
 محرت از قدیم متمیز یا بند از ظل باصل آیند بلکہ اصل را نیز در رنگ ظل و اگر اندر از شہو بغیب
 روند احوال را نویسان باشند و دوستان را بدعای سلامتی ایمان یا دارند اوقات را بزرگو فکر محمود اند

کرمیت را در ادای وظائف طاعات و عبادات چست بر بندند و نوشته گور و قیامت آمادہ سازند
شہائے نار را بگریہ و استغفار روشن دارند و درین فرصت قلیل مولای حقیقی را راضی سازند و توجہ را
از طالبان دریغ ندارند و ترقیات شان را خواهند لیکن از آمدن ایشان ترسان و لرزان ہوند
مبادا خرابی این کس درین ضمن خواستہ باشند بجناب قدس ملتجی و متضرع ہوند و از عجب و پندار
پناہ جویند والسلام علیکم وعلی سائر من اتبع الہدی -

مکتوب صدی و نهم (۱۳۹)

بشخ بایزید سہارنپوری در جواب کتابت او -

بسم اللہ الرحمن الرحیم بجا رکھو والصلوۃ وارسال التحیات می رساند بکتوب مرغوب
رسیدہ سبب مسرت گردید الحمد للہ سبحانہ کہ بعافیت اند و جمعیت می گذرانند و اوقات مضبوط اند
ارادہ حفظ قرآن مجید کہ نمودہ اند مبارک است حق سبحانہ با تمام رساند و از فیوض برکات آن بہرہ و
گرداند ہر قدر کہ آیات را در حفظ تکرار می کنند داخل تلاوت است - نوشته ہوند کہ التذاد و شوق
و جمعیت گویا منحصر و تلاوت شدہ است ذکر نفی و اثبات چنداں لذت نمی دہد اما چون محکوم
بگفتن است ہر روز پنج شش ہزار بار می گوید - مخدوم و تلاوت کلام مجید چہ لذت نہ بخشد و
شوق نیفراید کہ قرآن صفت حقیقی اوست تعالی کہ از بکن غیب بر منصفہ ظہور جاوہ فرمودہ است
و مشتاقان ہجور را بوی وصال بخشیدہ نبوی را کہ من اشتاق الی اللہ فلیستمع کلام اللہ
و بجزوہ من اراد ان یحدث ربہ فلیقر کلام اللہ بشارت مند گردانیدہ از صفت بموصوف راہ
و کلام را از منکلم جدائی نیست بیت

اندر سخن دوست نہان خواہم گشت تا برب اوبوس زخم چو نش بخواند

و کلمہ نفی و اثبات کہ کلمہ توحید است فوائد دیگر دارد طہارت باطن میفرماید و از آلہ تعلقات شتی
کہ از لوازم بشریت است می کند بلکہ وجود بشریت را از بیخ و بن می کند و بفنای رساند و بہ بقا

دلالت می نماید و از ظل باصل می برد و از اصل باصل دیگر و از ان اصل باصل ثالث در رابع و خامس
الی ما اشارت اللہ تعالیٰ متحقق می سازد و از عظمت و کبریائی مطلوب و از بے استعدادی و ناامیدی
و عجز و حیرت خود نوشته بودند بوضوح انجامید بے ممکن از واجب تعالیٰ چه در یابد و مقید استعداد
در یافت مطلق از کجا آرد تا هر جامی رود از قید نمی رهد و بدراغ امکان قسم ما بالذات لا ینفک
عن الذات قرب و وصل را وجود مناسب تا گزیر است و در مانحن فیہ ہمہ مفقود پس ناامیدی
ہمہ حال نقد وقت بود و عجز و نادانی حاصل خوش گفت بیت

ہمہ صبح وصل جو یان من شا ناامیدی کہ سیاہ بخت ہجرم شب من سحر نرد

والسلام علیکم وعلی سائر من اتبع الہدی۔

مکتوب صدہم (۱۲۰)

بہ برادرزادہ حضرت ایشان شیخ خلیل اللہ در بیان قرب فرائض و قرب نوافل۔

بسم اللہ الرحمن الرحیم الحمد للہ و سلام علی عباده الذین اصطفے فرزند اعز

شیخ خلیل اللہ باستقامت باشند و ہموارہ در ترقی بوند سطرے چند در بیان قرب فرائض و
قرب نوافل و حل بعضے شبہات کہ دین جا ضحان می نموده نوشته است بگوش ہوش شماع

تماہند در حدیث قدسی وارد شدہ است من عادنی لی ولیا فقد اذنتہ بالحرب و ما تقرب
الی عبدی بشئ احب الی مما افترضت علیہ و ما یزال عبدی یتقرب الی بالنوافل حتی

احبہ فاذا الجبتہ کنت سمعہ الذی یسمع بہ و بصرہ الذی یبصر بہ و یدہ الذی یمس بہ

بہا و رجلہ الذی یمشی بہا و ان سالتنی لا اعطیت و لئن استعاذنی لا یجذ نہ و راہ البخاری

عن ابی ہریرۃ رضی اللہ تعالیٰ عنہ۔ اگر گویند صوفیہ علیہ کہ از کار و اشغال اختیار کردہ اند و

برایات و اربعیات برگزیدہ و حصول ترقیات و وصول بمقامات و معرفت و فنا و بقایان

مربوط ساختہ و تربیت طالبان و تسلیک مرشدان باین امور می نمایند و بدان وابستہ

تصویری فرمایند و همچنین توجهات کہ بمبستر شدن می کنند و غیب بر صحبت و تخریص بر عایت آداب
می نمایند و مدار کار بران نهادہ ہمہ از قبیل نوافل است بلکہ گوئیم کہ اختیار طریقہ صوفیہ و طلب
پیرومشرکہ مناسط قریب وصل است نیز داخل دائرہ نوافل است پس حصول مقامات و وصول
بدرجات معرفت منوط بتوافل باشد نہ بفرائض، بیچ کس دیدہ کہ بعض اداے فرائض بے اتیان
امور مسطورہ بقرب و معرفت رسیدہ باشد و الا باید کہ ہم عوام کہ با دایے فرائض موفق اند، عرفاد
مقربین باشند حال آنکہ حدیث قدسی ناطق است با آنکہ محبوب ترین اعمالی کہ قرب بخشند
فرائض اند پس قریبے کہ بر فرائض مترتب شود انم و اکمل باشد و احتیاجی بسلوک طریقہ صوفیہ و
اذکار و اشغال اینہا نبود۔ جواب گوئیم شک نیست کہ قرب فرائض انم و اکمل است از قرب
نوافل لیکن فرائض وقتی قرب بخشند و ممتزقیات بوند کہ امور مسطورہ بجا آورده شود و الا فرائض
داخل اعمال برابر بوند نہ از اعمال مقربین پس اداے این نوافل شرائط باشند مظهر قرب فرائض
را در رنگ و صنوم نماز تا اذکار و اوراد و اختیار بر ظاہر و رعایت آداب او و مانند آن کہ در راہ
سلوک ناگزیر است بجا نیاید و طہارت باطن بوسیله آن بحصول نہ پیوند و لیاقت قرب
فرائض پیدا نہ کند و بولایت خاصہ مشرف نگردد۔ اگر گویند طہارت باطن وابستہ بقنا است
و نزد این طائفہ قرب نوافل مفتی نیست۔ گوئیم کمال طہارت کہ انقطع نام است از ما سوا
ہر چند مربوط بقنا است لیکن مقدمات آنکہ قطع علایق است مربوط باین نوافل است و این
قطع علایق را سلوک گویند و سیرالی اللہ خوانند و چون سیرالی اللہ بنقطہ آخرت برسد و از رفیت
ما سوی محرر گردد فنا حاصل گردد و شروع در سیر فی اللہ کہ آن را جذبہ گویند بحصول انجامد و قدم
اول در ولایت نہد۔ اگر گویند کہ حصول کمالات فوق و ترقی در درجات ولایت و دقائق قرب
نیز وابستہ باتبیان اعمال صالحہ است از کلمہ طیبہ و تلاوت قرآن و غیر آن کماز نوافل اعمال است
پس کمال این اعمال مقصور بر سیدن سیرالی اللہ نباشد ہمیں کلمہ طیبہ است کہ بتوسط آن
قطع اصول می نمایند و اگر از یک اصل باصل دیگر و از انجاما فوق آن ترقی می فرمایند و از

ولایت صغری بولایت کبری و از ولایت کبری بولایت علیا عروج می کنند گوئیم که این اذکار و اعمال معذات و مقدمات اند در درجات ولایت راس این اذکار چنانچه معذات نفس ولایت اند نیز مقدمات و معذات درجات ولایت اند نیز سوال ولایت موسبت صرف است و مقدمات آن کسی است که چنانچه گفته اند پس فنا و بقا که ولایت عبارت از است موسبت باشد پس فرائض نوافل هر دو داخل مقدمات بودند که امور کسی اند برین تقدیر قرب فرائض را مفنی گفتن بچا اعتبار بود و اگر باین اعتبار گویند که مگر این موسبت است پس بین القربین فرق چه بود چه قرب نوافل مگر این موسبت است که از مقدمات است - جواب نوافل که از مقدمات بعیده است و فرائض از مقدمات قریبه آن در رنگ رفع موانع است که قطع علائق است و این محصل ولایت که موسبت است یعنی منتعقب آن این بمثابة استطاعت است که قبل فعل است این در رنگ استطاعت است که مقارن فعل فعل است -

مکتوب صد چهل و یکم (۱۲۱)

بشیخ محمد باقر لاهوری در جواب کتابت او -

بسم الله الرحمن الرحيم بعد الحمد والصلوة وارسال التحیات می رساند مکتوب مرغوب رسیده سبب مسرت گردید اندراج یافته بود در نیولا از وجدان خود چنان می یابد که شروعی در سیر اسم الباطن علیم و قدیر باشد شلا و وقع شده و قلب را وسعتی بهم رسیده - مخدوم باد در وقت نوشتن جواب توجهی درین باب نموده آمد مناسبته شمارا بان اسم یافت در صدر عروج شما گشت دید که عروج کرده اتصاله بان اسم پیدا کردید و وصولی بان ولایت که ولایت علیا است حاصل شد الله تعالی نصیب کامل ازین ولایت که ولایت ملارا علی است عطا کند این مقام اگر چنانچه علی است از ولایت حتی که بر ولایت انبیا علیهم الصلوة تفوق دارد و افضلیت شان از راه نبوت و وسعت قلب درین مقام زیاده از وسعتی است که در مقام سابق بود چه آن وسعت بانرازه وسعت اسما و

صفات و شیون و اعتبارات ست بے اعتبار ذات ست و درین وسعت ذات تعالیٰ باین کمالات
ملحوظ است شتات مابین الوسعتین اسما و صفات را در حسب ذات تعالیٰ چه نسبت و کلام
اعتداد آنچه گاہ گاہ اعضاے خود را نطل اعضاے فقیر یافتند مخبر از مناسبت تامہ آنست
والسلام اولاً و آخراً۔

مکتوب صد چہل و دوم (۱۲۲)

بشیخ ولی جہتی در جواب کتابت او۔

بسم الله الرحمن الرحيم بعد الحمد والصلوة می رساند مکتوب مرغوب رسیدہ مسرت
بخش گردید از سر بیان ذکر در نماز بہ بدن نوشته بودند بسیار خوب ست آنرا سلطان ذکر می گویند بہمت
برای گما رید کہ از ذکر بمذکور رسید و از وسائل بمقصد پے برید۔ نوشته بودند کہ شبہاے جمعہ نمی خواہم
یک شبے ازین شبہا دوسہ گھڑی از شب ماندہ بود کہ خواب بردمی بیند کہ مردے سفید ریش پیدا
شد گفت من عرف نفسہ فقد عرف ربہ این بگفت و پنهان شد و من بیدار شدم و در
ہیبت ماندم، و در شب جمعہ دیگر دیدند کہ مردے می گوید و فی انفسکم اذ لا تبصرون لا یعرف
الله غیر الله در واقعہ دیگر کہ چیز با بسیار دیدہ اند در ان میان بزرگی می فرماید کہ بریں کلام
قدسی عمل بکنیدن فی جسد ابن ادم لمضغۃ و فی المضغۃ قواد و فی القواد سر و فی السرا
خفی و فی الخفی اخفی و فی الاخفی انا۔ سعادت آثار این وقائع از مذکور نشان می دہند و
بکمال انسانی می خوانند و راہے بمعرفت می نمایند و در واقعہ اولی گویا اشارت ست رفتن
از اثر بمؤثر و پے بردن از تقلبات نفس بمقلب آن و تفکر از باطل سوی حق و واقعہ ثانی
اشارت بشہود انفسی دارد و شہود نفس مطلوب بود یا شہود آیات مطلوب و نیز اشارت ست
بفناے عارف بالکلیتہ معرفت ہمان ست کہ از خود بخود بود و عارف را جز استہلاک ازال نصیب
نباشد خوش گفت۔ مصراع از حضرت ذات بہرہ استہلاک ست

و آنچه گفته برین کلام قدسی عمل بکنید یعنی بکمالات هر کدام از لطائف عالم امر متحقق باید شد
 که نهایت آن عالم امکان منتهی میشود بعد از ان شروع در کمالات عالم و جو ب است و فی الا حقی
 انا ایماء است بان یعنی از گذشت اخفی کمالات جو ب است در دو واقعه اشارت بسبب نفسی بطریق
 اجمال بوده و درین واقعه آخر اشارت بتفصیل آن اجمال است یعنی عارف کامل کسی است که
 بکمالات هر کدام ازین لطائف برسد و هر کدام را طے کرده طیران عالم و جو ب نماید۔ اگر گویند لطائف
 امر پنج است که یکی از آنها لطیفه روح است و درین حدیث قدسی ذکر روح نیامد۔ گوئیم که
 می تواند که فواد کنایت از روح باشد و نیز مضمغه که محل حقیقه جامعہ قلبیه است از ذکر قلب کفایت
 رفته باشد و العلم عند الله تعالی۔

کتابتے بیادت باب سید مبارک نوشته فرستاده است خواهد رسید انشا الله تعالی واقعه
 دیگر که دیده آید تعبیر آل ظاہر است و مخبر سلطان ذکر است که از ان در خود نشان می دهند محبت
 اطوار واقعه سابقه با وجود آنکه و داعی بکمال اند و معرفت می خوانند بیشتر انرا و نیز استعداد این
 کمالات مشعر امیدوار باشند و سعی نمایند که معامله از قوت بفعال آید و از گوش باغوش کشد
 والسلام علی من اتبع الهدی۔

مکتوب صد چهل و سوم (۱۴۳)

به محمد رؤف کابلی در جواب او۔

الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفی مکتوب مرغوب که از راه محبت فرستاده بودند
 رسیده مسرت بخش گردید آرزوی معامله که و رای ظلال است نموده بودند چون رابطه محبت شما با اهل
 این نسبت علیہ درست است امیدوار باشند فان المرء مع من احب۔ نوشته بودند که امیدوار است
 که از ظلال بر آید و مطلوب حقیقی برسد و شرف ایمان شهودی مشرف گردد و از ان آگاهی که حضرت
 خواجه نقشبند قدس سزه از خدمت مولانا سعد الدین کاشغری آگاهی یافته بودند آگاهی باید بدانند۔

اولاً آنکہ ہندہ را بازو چہ کار بندگی (آن) وقت درست شود کہ سچ آرزوے و بایست نماز و بیچ مراد
 و مقصودی در ساحت سینہ نماز و بمراد حق جل علاہ قائم شود یعنی غیر از مراد او تعالی مراد سالک نمود
 و صفت ارادت دروے نماز ہر چند ارادہ درجات و معاملات قرب بود عزیز زری از سالکے پرسید ما تزیید
 یعنی چہ میخواہی او در جواب گفت اریدان کا ارید آن عزیز گفت این خود عین ارادہ است - ثانیاً
 آنکہ طالب را باید کہ فضل خداوندی جل شانہ را سوال کند و کمال استعداد خود بخوابد کمال شخص معین را
 خواستن پیش از وصول بہمال خود فضولی است آری بعد از حصول مراتب استعداد خود اگر کمالات
 دیگران را در پیوزہ نماید گنجایش دارد کہ اشعر بہ ماورد فی الصلوات المنطوقہ کما صلیت علی براہیم
 و علی ال براہیم انک حمید حمید و آنچه در قرآن مجید آید است و لا تتمرر اٰما فضل اللہ بہ بعضکم
 علی بعض مفسران این آیہ کریمہ را با موال و امتنع دنیاوی تفسیر کردہ - ثالثاً آنکہ مولانا سعد الدین
 کاشغری بدو واسطہ در میان مرید حضرت خواجہ نقشبند است حضرت خواجہ کہ از مولانا نسبت آگاہی
 اخذ کنند چگونه بودہ راجعاً آنکہ تمنای متانفین کردہ اند آرزوے میکند کہ از ظلال برآید مطلوب حقیقی
 برسد و باز آرزوے می کند می نویسد کہ بایمان شہود مشرف گرد چہ ایمان شہودی وابستہ براتب ظلال
 است مطلوب حقیقی برتر از شہود و مشاہدہ است وصول بان دائرہ علیا بایمان غیب تعلق دارد
 شہود و مشاہدہ ہمہ بظلال متعلق است والسلام اولاً و آخراً۔

مکتوب صد چہل چہارم (۱۲۲)

بسیارت پناہ سید محمد علی بارہ

بسم اللہ الرحمن الرحیم الحمد لله فی المبدأ والمعاد والصلوة والسلام علی رسولہ
 محمد والہ الاہل الاحقاد اما بعد صحیفہ شریفہ مشرف ساخت چون متنصن سلامتی اجبہ بود سبب مست
 گردید در ضبط اوقات کوشند و تعمیر باطن و تخلیہ سر را از عزام امور شمرند و مرضیات موالے حقیقی را
 از ہم مطالب ہمند و نفی وجود بشریت از واجبات این راہ دانند و دریکہ رضامندی جل و علا

تصور فرمایند چندان مداومت کلمہ طیبہ نمایند کہ از نامی و نشانی نہ بینند و لایذکر الله الا الله مطا
کنند نہ بآن معنی کہ بندہ حق شود تعالیٰ بلکہ بندہ نمازد و نسبت ذکر با و منتفی گردد بزرگے گفته است
یک ساعت در نفی وجود بشریت کوشیدن بہ از عبادت متعبد است چندین سال چہ نفی وجود
مثبت کمال ایمان ست و اعمال را در جنب ایمان بیچ مقدار نیست مامول از دوستان دعاست
والسلام علیکم وعلی سائر من اتبع الہدی۔

مکتوب صد چہل و نهم (۱۲۵)

بخدمت زادگی جامع کمالات صوری و معنوی نعم الخلف شیخ محمد اشرف در حصول حضور قلب کہ فوق
ذکر است و معبر بقناع قلب با بشارت خاصہ از آن سرور دین دنیا علیہ الصلوٰۃ والسلام۔
بسم الله الرحمن الرحيم بعد الحمد والصلوة و تبلیغ الدعوات میرساند مکتوب مرغوب رسیدہ
خوشوقت ساخت از عدم جریان ذکر قلبی و نقاب یادداشت و عدم زوال آن نوشتنہ بودند بوضوح
پیوست حضور و توجہ قلبی فوق ذکر است الطف است از ان چہ حساب آنکہ حضور نذکور بلکہ بود
و از یاد کرد پیدا داشت آمد دین وقت اگر ذکر مقصود شود چہ پاک علی الخصوص کہ معاملہ بقناع
قلب کشد جریان ذکر بیچ در کار نبود چہ ذکر وسیلہ نذکور است جمع نذکور آید احتیاج ذکر بر خاست
و این فنادر چہ نذکور و دین معرفت است و در ترقیات نفس زوال ذکر و توجہ و حضور ناگزیر است
و از جمع منتسبات ہی گشتن لابد بعد از زوال منتسبات و بحق صفات باصل اگر حضور و توجہ است
خود تجود است عارف را غیر از انعام دین ہنگام نصیب نیست ذکر کو و حضور کرا و رسول را
صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ وسلم دیدہ اند کہ دست شمارا گرفته بخود کشیدند و شما قرآنی کنید
یا رسول اللہ خذ بیدی یا شفیع المذنبین خذ بیدی مبارک ست و بشارت امید است کہ
این دستگیری وسیلہ نجات اخروی شود و در نتیجہ حصول درجات بود۔ والسلام

مکتوب صد پہل و چہل ششم (۱۲۶)

الذکر مکتوب ۱۲۶

نیز بخدوم زادہ عالی درجہ صاحب کمالات اصلیہ نعم الخلف شیخ محمد اشرف در حصول کمالاتِ صلوٰۃ و فضائل آن و بشارت الحاق بعدم صرف۔

بسم الله الرحمن الرحيم بعد الحمد والصلوة و تبلیغ الدعوات میرساند مکتوب مرغوب رسیدہ مسرت بخش گردید باید کہ ہمہ برین منوال از احوال ظاہر و باطن می نوشتہ باشند کہ باعث توجہ غائبانہ است۔ نوشتہ بودند کہ در نماز فرض و نماز تہجد گاہ گاہ حلاوتی و کیفیت پیدامی شود و تمام اعضا را فرومی گیرد در آن حال خوش می آید کہ نماز طولانی ادا نماید و در حلقہ فجر نیز اکثر این کیفیت فرومی گیرد۔ سعادت آثار احلاوت و کیفیت کہ در حین اداے نماز خصوص در نماز فرض بسیار اصل است فریہا دارد بر آنچه بیرون نماز رود نماز را بطول قنوت ادا کنند و رکوع و سجود نیز دراز کنند و گاہ بر روی زمین بے حیولہ چیزے نماز کنند و چین را بخاک بچپانند در حدیث آمدہ است ما من حالۃ یكون علیہا العبد احب الی الله تعالی من ان یراہ ساجدا یعفر وجهہ فی التراب و گاہ بصبح برآیند و جائے کہ بیچ کس نہ بیند بر روی خاک نماز بطول و خشوع و بر غبت بخوانند و در حدیث است الساجد بسجد علی قدمی اللہ فلیسئل و لیرغب و یزکر کلمہ طیبہ حرص بودند و نفی مرادات و منتسبات نمایند و از ظلال باصول گردانند و آنچه خود را خالی محض می یابند و ذکر قلبی کم مفہوم می شود و خود را چرکین و مردود می بینند مانا کہ از ظہور حقیقت عدیمیہ است کہ بعد از منتسبات سالک عدم سرف می نماید و خالی محض می شود ذکر و حضور در خود احساس نمی کند و بوی از خیریت نمی بیند چرکین و مردود بہرچہ خود را اثبات کنند بر محل است کہ کمال باہل کمال عاید است و شرارت و نقص باقی ست۔ والسلام

مکتوب صد چہل و ہفتم (۱۳۷)

بکافظ محمد شریف لاہوری

بعد الحمد والصلوة وارسال التحيات ميرساند احوال و اوضاع فقراے این حدود مستوجب
 حمد است المسئول من الله تعالى عافيتكم واستقامتكم ظاهرا و باطنا صحيفه گرامی رسیده
 مسرت بخش گردید فقیر دین ایام از ممر درد مفاصل رنجور بود الحال بکرم الله سبحانه رويہ صحت
 است و از بیشتر بہتر شدہ فوائد ضروریہ آمدہ است میان محمد باقر چیدر و زرد صحبت بود بسیار
 مخطوطا ساخت بعضے فوائد ضروریہ این راہ اخذ کردہ و در ریت قلیل ترقی خوب نموده حتی سبحانہ
 باعلی مرتبہ کمال رساند والسلام اولاً و آخراً۔ مخدو باکریا بالتماس سعادت آثار میان محمد باقر
 توجہی بجانب شما نموده آرد آن نواحی البشعشان الوار شمار و شن و منور یافت و دید کہ ضایق آنجا
 توجہی بشما دارند دین ضمن خلعتے ہم بشما احاطہ کردہ مانا کہ خلعت مداریت آن مقام باشد و العیب
 عند الله سبحانه ربنا اتنا من لدنک رحمتہ و ہیئ لنا من امر نارشد ا۔

مکتوب صد چہل و ہشتم (۱۳۸)

بمولانا محمد حنیف در شرح احوال او و یاران او مع بشارت عالی۔

بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله الذي يعلم ما يلج في الارض وما يخرج منها وما ينزل
 من السماء وما يعرج فيها وهو الرحيم الغفور والصلوة والسلام على رسوله محمد الذي كتابه
 افضل من النوراة والا تجيل والتر بورد على الو صجبه الى يوم البعث والنشور اما بعد
 صحيفه گرامی کہ نامزد این مسکین نموده بودند رسیده مسرت بخش گردید حمد الله سبحانه کہ بعافیت اند
 و از یاراجہ فارغ نہ، آرزوے نسبت خاصہ نموده اند و غبطہ یاران حسن و ظاہر ساخته۔ مخدو باقر
 شما کم چیزے دریغ داشته ایم و از امور مقدورہ تفصیری نرفتنہ است مع ذلک۔ خاطر نگراں

شماست خوابان ترقی شما ہنگام صدر نوشتن رقمیہ توجہی بجانب شما افتاد و تجلعت عالی عالی
ظاہر شدید و انوار شما آفاق را فرو گرفته و اتصالی و الحاقی بہ حقیقت فقیر پیدا کردہ اید و عروجات
نمودہ اید و بعضے از مرابا گردیدہ اید، غبطہ کہ از یاران نمودہ اید غبطہ خود محمود است لیکن کم بانی
ندارید و در یاران ممتاز پیداری خصوصیات کی بعضے را از راه استعداد ایشان حاصل است امر دیگر
و خارج از بحث ہر کدام از رہ گذر خصوصیت استعداد با مرے مخصوص است مصرع
ہر خوش پسرے را حرکات دگر است

چیز ہائے کہ نقد وقت شماست و ست اکثرے از امان آن کوتاہ ست و امورے کہ باران با ل
در ان تنافس دارند و بجد و جہد خوابان حصول آئند شما مدت ست کہ بان متحقق اید بلکہ از ان
گذشتہ با سر از ان کمتر از ان پیوستہ اید و خصوصیتے کہ از راه اصحاب دارید ممتاز است فیوض و برکتے
کہ در صحبت شماست دیگرے را شرکت در ان معلوم نیست یاران و مترشدان مراباے کمالات شما اند
و معانی شماست کہ در صور مختلفہ جلوہ گر است و حسن شماست کہ باین کسوت ظہور نمودہ احوال
دو کس از یاران خود کہ دریں رقمیہ مندرج ساختہ بودند مطالعہ آن بسیار ذوقین و متفرح ساخت
ولذات معنویہ بخشید اللہم زد۔ احوال میر عبد اللہ نسبت بیار دیگر عالی و بزر است لیکن اینقدر
باید دانست کہ این نوع امور کہ طلب را رومی دہر گاہ بود کہ بمقتضای استعداد ایشان باشد
و بسا است کہ از راه انعکاس می آید استعداد ایشان تا باین جا نمی رسد ہر چہ ہست دولت
عظیم است والسلام علیکم و علی سائر من اتبع الہدی۔

مکتوب صد و چہل و نہم (۱۲۹)

بیاد پناہ سید ابوالخیر شاہ آبادی۔

بسم اللہ الرحمن الرحیم حامدا و مصدبا مکتوب شریف رسیدہ مسرت بخش گردید

توشتہ بودند محویت کہ قبل ازین رو میداد یک گونہ ہستی می ماند الحال کہ رو میدہنہ عین می ماند

تہ اثر۔ مصرع چون من ہمہ معشوق شدم عاشق کیست
 شکر خداوندی جل شانہ بجا آرند زوال عین دائرہ سعادت عظمیٰ فہند و وسیلہ اسلام حقیقی
 و اطمینان نفس دانند کمال انسانی درین محویت و نیستی است ہر قدر از ہستی سالک باقی است
 و اثبات کمال و خیریت در خود می نماید ہما قدر بنقص و شرارت موسوم است کمال او در نیستی
 و انتقائے کمال است ازوے خیریت در سلب خیریت لیکن کمال زوال و فنا در سلب انانیت
 است ازوے راسا درین ہنگام انا الحق نتواند گفت کہ مشعر بہ بقائے انانیت است پس
 من ہمہ معشوق شدم چہ گنجایش دارد بیچارہ کہ از ہمہ منتسبات ہی گشتہ است و در بیچ مرتبہ
 از مراتب ثبوت ندارد و بجزم صرف و بنفی خالص ملحق شدہ چگونہ اثبات معشوقیت خود کند
 و خود را عین مولی تصور نماید و نوعی بنفی و عدمیت آرا میدہ است کہ از اثبات بندگی خود
 ہر اسانست کہ شانہ ثبوت دارد و بر اثبات مولویت خود چگونہ جرأت نماید و با وجود قبح و
 شرارت ذاتی خود را معشوق کہ بحسن و جمال ذاتی موصوف است بچہ روش تصور نماید تو شستہ
 بودند کہ بزرگے گفتہ است۔ مصرع قلندر آنکہ فوق الوصل جوید

آیا مراد بقوق الوصل چہ باشد۔ مخدوم و وصل از اثبتیت و بقائے وصل خبر می دید پس از
 وصل باید گذشت و بنفی صرف و خیریت باید آید چنانچہ خود از عزیزے نقل کردہ اند و کسین نمودہ اند
 مصرع چون وصل درنگتجد ہجران چہ کار دارد۔ والسلام

مکتوب صد پنجاہم (۱۵۰)

بیادت پناہ میر محمد ابراہیم۔

بسم اللہ الرحمن الرحیم حامداً ومصلياً اللہ تعالیٰ ہموارہ در ترقیات داراد
 بالنبی وآلہ الامجاد علیہم و علیہم الصلوٰات والبرکات نامہ گرامی کہ مشتمل بر اظہار شوق و آرزو مندی
 بود سرت افزا و شوق انگیز گردید بکار خود سرگرم باشند و امیدوار ترقی بوند واقعہ کہ دیدہ بوند

نیک است شکر کنید که حق تعالی شمارا از دام لعین محفوظ داشت بلکه غالب ساخت امید که
 بیشتر هم محفوظ دارد هم از شر شیطان آفاقی و هم از شیطان انفسی فرزندی محمد صلی الله علیه و آله
 رسید و دوستان را مسرور و خوش وقت گردانید در عنقوان شباب عجب همت و زریده است
 حق سبحانه از کم خود در جرگه صلحا داخل سازد و از برکت صحبت و محبت او باوالهوساں راز
 بند هوا و هوس ربانی بخشند از قریب عجیب. و چون محبت با فقر درست دارید هر جا
 هستید از فیوض و برکات شان امیدوارید المرء مع من احب در تعمیر اوقات کوشند و در
 تحصیل باقیات صالحات حریص باشند با مول از دوستان دعا است والسلام علیکم
 و علی سائر من اتبع الهدی -

مکتوب صد پنجاه و یک (۱۵۱)

تیر بیادت پناه میر محمد ابراهیم -

الحمد لله والسلام علی عباده الذین اصطفی. سیادت پناه ازین مسکین سلام
 عافیت انجام خوانند کتابتی که از راه محبت فرستاده بودند رسیده خوش وقت ساخت،
 حمد الله سبحانه که سلامت رسیدند و خلیفه عهد را بخیریت دیدند از بی مناسبتی و غفلت اهل
 زبان بزرگاشته بودند، مخدو یا خود را خوب باید داشت و در مرضی مولای حقیقی جلّت عظمت
 باید کوشید خلق هر طور باشند غفلت و گمراهی آنها در شما سرایت نخواهد کرد اگر شما بر ره راست باشید
 قال الله تعالی یا ایها الذین امنوا علیکم انفسکم لا یضربکم من ضل اذا استدیتم
 الی الله فر جعلکم آری ترک کردن و گوشه گرفتن اولی است لیکن بر عایت حکمت عدم
 انارت فتنه از در یافتن کیفیت خاص در خود در اکثر اوقات و معلوم کردن اطمینان نفس
 نوشته بودند در رنگ شرح صدر که پیش ازین می گفتند بسیار دو قین شد اللهم زد معلوم میشود
 که ولایت کبری با تمام رسیده و انوار و کمالات مقام فوق پر توانداخته و منصوب ساخته

امیدواریم کہ درین نزدیکی دخول تمام در آن مقام بحصول انجامد و گلهای تازه از گلشنهای
 آنجا نصیب وقت گردد و علامت اطمینان نفس و حصول این مقام کہ موطن عباد
 معصومین است و کرمیہ **لَا یَعْصُونَ اللّٰهَ مَا اَمَرَهُمْ وَ یَفْعَلُونَ مَا یُؤْمَرُونَ** در شان
 آنهاست قلت از کاب معاصی است و توفیق طاعات و عبادات و التجانی عن دار الغرور
 و التائب لدار القرار، برادر دینی محمد باقر خیل اظہار رضامندی از شما نموده بودند بسیار
 خوش حال شدید خدمت فقراے باب اللہ و کجونی و رضامندی اہل اللہ سعادت عظمی
 است تا کلام دولت مند میند شود و السلام اولاً و آخراً۔

مکتوب صد پنجاہ دوم ^(۱۵۲)

مکتوب ۱۵۰

نیز بیاد پناه میر محمد ابراهیم۔

بعد الحمد والصلوة و تبلیغ الدعوات می رساند مکتوب مرغوب رسیده بہجت افزاگر دید
 سلامت باستقامت باشند از خوف خاتمہ نوشته بودند مخدو یا این خوف نعمتی است عظمی
 تا کلام سعادت من ریابند کہ اورا باین خوف بنوازند و باین درد مبتلا سازند۔ دوستان او باین
 درد گرفتارند و این الہام و آرام و آسایش از بہار بوده است۔ نوشته بودند کہ اکثر اوقات در نماز
 عجب التذاد دست می دید کیفیت خاص مفہوم می شود۔ چرا چنین نباشد کہ نماز معراج مؤمن
 و از دنیا بہ آخرت رفتن حالتی کہ در شب معراج روے داده بودند نمونہ آن در نماز است، کمال
 قرب اینجاست رفع حجب درین موطن کماورد این التذاد کیفیت اہل آنها است۔ نوشته
 بودند کہ لذت و کیفیت کہ در وقت تلاوت قرآن مجید رومی دہر زیادہ ازان است کہ در ذکر لسانی
 روے می دہد و در بعضی اوقات چنان متخیل می شود کہ خوانندہ شخصے دیگر است من طفیلی ام۔
 مخدو یا ہنگام تلاوت قلب بصفت حقیقی او است ذاتی و معلوم است کہ صفت را با موصوف
 خود چہ قسم قرب و اتحاد است پس این کیفیت لذت از سایر کیفیات ممتاز است خوش گفت

بیت اندر سخن دوست نہان خواہم گشت تا برب او بوسہ زخم چو نش بخواند
 گاہ در وقت تلاوت تالی زبان خود را در رنگ شجرہ موسویہ علی نبینا و علیہ الصلوٰۃ والسلام می یابد
 تالی گوید دیگر است زبان این آلت پیش نیست کما ورد الحق ینطق علی لسان عمر ایضا
 ورد انقوا غضب عمر فان الله یغضب بعضہ نوشتہ بود زند کہ کیفیت دیگر سوائے کیفیت ولایت
 کبری در خود می یابد و در ہر دو کیفیت فرق صریح ظاہر میشود۔ سعادت آثار فقیر پیش ازین سوائے
 معاملہ ولایت کبری در بارہ شما نوشتہ بودم و الحال نیز از ولایت فوق حظی مفہوم می شود این تفاوت
 ازان است چون این ولایت ولایت اعلیٰ است معصومند سعی نمایند کہ بصفت پاکان موصوف
 باشند و از عصمت بہرہ یابند استفسار از تعین مبدا تعین خود و نیز تعین ولایت خود کہ زیر قدم
 کدام نبی هستند نموده بودید نیز نوشتہ بود کہ خود را در فیوض انوار بلطفہ اخفی خیلے مناسبت نام
 می یابد و ولایت خود را ولایت اخفی می یابد و درین یافت اصلاً و مطلقاً نیست۔ مجد و با این
 فقیر نیز شمار مناسبت خاص با خفی میفہم و ولایت شمار ولایت اخفی تصور می نماید پس برین تقدیر
 شمار زیر قدم پیغمبر خود باشد علی آلہ الصلوٰۃ والسلام و مبدا تعین شما صفت اجمال بود و العلم
 عند الله سبحانہ از ترک نوکری میر محمد اسحق نوشتہ بود زند خوب شد الخیر فی ما صنع الله سبحانہ
 حق تعالی برا و ضلع فقیر استقامت دہر شما اضطراب نکنید التانی من الرحمن فقر و استقامت
 بران سعادت عظمیٰ است الفقراء السابرجلساء الله عند ایوم القیامۃ لیکن ہر چیز کہ بر عایت
 حکمت و رضائے اہل حقوق واقع شود اولیٰ و انساب است والسلام۔

مکتوب صد پنجاہ و سوم (۱۵۳)

سیادت پناہ میر محمد اسحق۔

حامدا و مصلیا رقیمہ محبت آمیز شوق انگیز اجنبہ صمیمی مسرت افزا ولادت بخش گردید۔
 نوشتہ بودند محبتی کہ این جانب منسوب است فوق محبتی است کہ بجناب قدس او تعالیٰ منسوب است

وازم اکثر خوف و خشیت می باشد سعادت آثار آنچه نوشته اید سه توجیه ارد، توجیه اول مناسبت حال ابتداست و توجیه دوم ملائیم اهل توسط است و خصوصیت با اهل ابتدا ندارد، و توجیه سوم حال اهل انتهاست، توجیه اول آنکه محبتی که به پیرو مرشد است و سبب محبت حق است جل و علا با آن معنی تا این محبت درست نکند با آن محبت که مقصود اصلی است نرسد که هنوز قابل آن محبت نیست پس اگر پیش از رسیدن بمطلب سبب راقوی تر یابد گنجایش دارد هر از این محبت محبتی است که مفنی وجود سالک است لهذا گفته اند که فنا فی الشیخ مقدمه فنا فی الله است و شک نیست که فنا نتیجه محبت است. توجیه دوم آنکه محبتی که بعالم چون متعلق است از عالم چون است محبتی که به بیچون تعلق دارد آن محبت نیز بیچون است که یکایک در درک چون نمی آید پس اگر محبت چون را بر محبت بیچون غالب یابد گنجایش دارد هر چند در نفس امر محبت بیچون غالب باشد نمی بینی شوق و ولوله و نعره و صیحه و گریه که در عشق مجازی است کم است که در عشق حقیقی باشد که آن نصیب از بیچون و نشانه از بی کیفی دارد توجیه سوم آنکه در مرتبه ذات بحت تعالی اثبات هیچ چیز گنجایش ندارد و غیر از سلب از آن مرتبه علیا نصیب عارف نیست پس اثبات محبت هم در راه می ماند که در مرتبه صفات است و تفصیل این سخن از رساله مبداء و معاد در معرفتی که در فرق میان سخن خویش و سخن رابعه بصریه بزرگاشته اند باید طلبید از احوال باطن خود چیزی ننوشته اند امید داریم که معامله ولایت کبری با انجام رسیده باشد و از اتوار و اسرار ولایت فوق مستنیر و مستفیض گردیده توجهات غایبانه درین باب نموده شده است و معلوم گردید والسلام

ع ۱۵۲
مکتوب صد پنجاه و چهارم

نیر بیادت پناه میر محمد اسحاق -

الحمد لله رب العالمین والسلام علی رسول الله و آله اجمعین اما بعد مکتوب شریف رسیده مسرت بخش گردید از ترک علاقه نوکری نوشته بودند نهار شکر که بسهولت و عاقبت میسر شد

نیک و مبارک است حتی سبحانه استقامت کرامت فرماید طلب فاتحه جهت استقامت نموده بودند
 فاتحه خوانده شد و توجه نموده آنداز وسعت قلب بزرگاشته بودند چرا و وسیع نبود که بشرافت یسعی
 مشرف گشته است عرش رحمن شده و برزخ جامع آمده و نظر گاه مولی جل شانہ گردیده انسان
 که نسخه جامع است آنچه در کلیت او ثابت است نهاد در قلب ثابت است. نوشته بودند التذاری
 و حضور و جمعیت که در صلوٰة مفروضه است در غیر آن نیست علی الخصوص در سجود که سر برداشتن
 ازان خوش نمی آید بے نماز معراج مومن است و موطن کمال قرب رسول خدا صلی اللہ تعالیٰ علیہ و آلہ
 راحت خود را در نماز جنت است و قرۃ عینی فی الصلوٰة فرموده و التذاری که در نماز فرض رومی دهد
 از نماز فرض فریبتی تمام دارد از سجده چه تو رسید الساجد بسجد علی قدسی اللہ فلیسجد لیرغب
 و نیز وارد شده است ما من حالۃ یکون علیہا العبد احب الی اللہ من ان یراه ساجدا
 یعرف وجهه فی التراب و نیز وارد شده اقرب ما یکون العبد الی اللہ و هو ساجد و بعضی
 اوقات باید که نماز بر خاک بے واسطه کرده شود و سجده نموده آید و بنماز بطول قنوت بطول رکوع
 و طول سجود راغب باشند و در نوافل ادعیہ ما توره رکوع و سجود و قومه اگر خواهند بخوانند فقیرم
 این دعاها در رساله از کتب حدیث جمع کرده است اگر از آنجا یاد بگیرند گنجایش دارد، و آنچه نوشته
 اند که حقیقت کعبه اگر مقید باعتبار معبودیت و مسجودیت بود باید که وصول باین حقیقت پیش از
 حصول کمالات نبوت باشد چه کمالات نبوت فوق شیون اعتبارات است و حال آنکه معامله
 بعکس است. مخدو با جواب این سوال سرسیت که اظهار آن بالفعل از مصلحت دور است مجملأ
 این قدر می نویسد که تفوق کمالات نبوت ازان اعتبارات است که داخل ولایت کبری است
 و اصول صفات است نه مطلق اعتبارات حضرت ایشان حقیقت کعبه را یکی سر اوقات و کبریا
 نوشته اند و یکی نور صرف و در جای همترا حقیقت احمدی قرار داده و اینهمه تعبیرات اعتبارات اند
 منزله و کمالات نبوت از آتم منزله اند استفسار از تشخیص مبدل تعین و یقین ولایت خود کرده بودید
 درین باب تا مل خواهد کرد انشاء اللہ تعالیٰ اگر معلوم شد اعلام خواهد نمود بمشیت سبحانه فاتحه بروحانیت

گشت

والد شریف شما خواند و ختم قرآن نیز گذراند و اثر قبولیت ظاہر شد و انفراجی در روی ہویدا
 و در اعطای نسبت نیز توجہ گماشت و اثر آن نیز بطور پیوست و الغیب عند اللہ سبحانہ
 از آمدن خود پرسیہ بوند چہ مانع است خانہ شماست لیکن بصلاح و مصلحت دوستان و
 رضای اہل حقوق بیابند نوعی کہ سبب ایقاظ فتنہ نشود و واقعہ کہ دیدہ اند روشن است و
 بعد از نوشتن سطور معلوم شد کہ شمارا مناسبت بولایت موسوی ست علی تبینا و عایہ الصلوٰۃ والسلام
 و مبدآن تعین صفت الکلام باز ہم درین امر توجہ نمودہ خواهد شد انشاء اللہ تعالیٰ۔

مکتوب صد پنجاہ و پنجم (۱۵۵)

بفضائل مآب محمد امین حافظ آبادی۔

الحمد للہ کہ احوال بہمہ حال بخیر گذرانست خیریت و جمعیت و استقامت و دوستان
 مسئول و مامول ست کتابتے کہ از راہ محبت فرستادہ بودند رسیدہ خوش وقت ساخت مناسبتی
 علم و بحقیقت کعبہ نوشتہ بودند بصفت علم چرنا مناسبت باشد کہ مرئی شیخ شما ہماں صفت است و
 ازین راہ فیوض و برکات ہموارہ می رسد و ترقیات می نمایند اگر از مناسبت ذاتیہ نوشتہ اید نیک و
 مبارک ست فقیر نیز درین باب تامل خواهد کرد انشاء اللہ تعالیٰ و امیدواریم کہ از حقیقت کعبہ ربانی
 بہرہ مند شوید و با تواراں متحقق و مستنیر گردید۔

نوشتہ بودند کہ مولانا احمد برکی بخدمت حضرت ایشان نوشتہ بود کہ بعضی اکابر فرمودہ
 بودند کہ آدمی ہر چہ کند بفرمان صاحب زبان بکند تا نتیجہ بدید اگر چہ کار ہای مشروع باشد اگر
 این سخن صحیح است امیدوار فرمان ست در کل مشروعات حضرت ایشان بوی نوشتند کہ
 شمارا اذن حاصل کردہ ماذون ساخت اما بدانند کہ مراد از نتیجہ نتیجہ معتد بہا ست مطلقاً و شما نیز ازین
 حقیر طلب اذن نمودہ بودید، مخدوماً اگر اذن فقیر را ہیچ مدخلی ہست شمارا اذن دادیم۔

والسلام

مکتوب صد پنجاہ و ہشتم (۱۵۶)

بہ جان محمد بیگ کولابی
الحمد لله وسلام على عباده الذين اصطفى کتابتے کہ
ازراہ محبت فرستادہ بودند رسیدہ خوش وقت ساخت نوشتہ بودند ہرچہ در دیدار نشی می آردہ ہمہ غیر او بودہ
است از مطلوب حقیقی چیزے بدست نیاید ہمیشہ عمر بے آرامی میگذرد و قلق و اضطراب ہمہ وقت دامنگیر
است بے این چنین است ممکن از واجب حادث از قدیم و چون از بچوں چہ در یاد مقید از مطلق چہ فرگیرد
ممکن مقید تا ہر جا رود ترقیات نماید از ہر قید امکان نمی براید و بوجوب اطلاق متحقق نمی شود۔ بیت
سبہ روئی ز ممکن درد و عالم جدا ہرگز نشد و اللہ اعلم
پس نقد ہمہ وقت دامنگیر آرد و ہجر و یاس نقد وقت خوش گفت۔ بیت
سر پیوند نادر دیار چون توان شد ز عمر بر خودار
شیخ عطار می فریاید بیت

نمی بینی کہ شاہی چون پیمبر نیافت او فقر کل تو رنج کم بر
مراد از فقر کل انحلاع است از قید بشریت امکان تحقق است کہ محال است پس نیافت و فقدان ہمہ
وقت حاصل روزگار و عجز و حیرت شامل حال فکیف الوصول والاتصال و این الوجود الحال
مطلوب از سیر و سلوک ارتفاع حجب است امکانی بود یا وجوبی کہ اسما و صفات و شیون اعتبارات
است نہ آنکہ مطلوب را در قید آرد و عنقار اشکار نماید ہیبت ہیبت تا کہ باین سراب آب نما
تسلی گیریم و بدیویری اشتباہ فریفتہ شویم بیت
بوقت صبح شود ہرچہ روز معلومت کہ باکہ با ختم عشق در شب دیخور سلام

مکتوب صد پنجاہ و نهم (۱۵۷)

بہ محمد شاہ گرز بردار۔
بعد الحمد والصلوة و ارسال التحیات میرساند مکتوب
مرغوب کہ نامزد این مسکین نمودہ بودند رسیدہ مسرت بخش گردید بعاقبت و جمعیت باشند و بر جاہ شریعت
سنت مستقیم بودند و از ظل باصل آیند و از صفت بذات گرانید از عدم تعلق خاطر هیچ چیز و بیگانہ یافتن

خود را از ہمہ ماسوی و گسسته شدن از محبت اغیار بنہام بزنگاشتنہ بودند بوضوح پیوستہ چہ نعمتی است
 کہ دل از اغیار گسسته شود و قہربان احدیت زنگار کثرت را از آئینہ باطن بنہام بزداید و در محبت خود
 بچہت و بکرو سازد این دیدار این انقطاع بے حصول معرفت صورت پذیر نیست گفتہ اند تا نیابی زری
 معرفت است کہ واسطہ انقطاع و رہائی اش گشته است وصل است کہ سبب فصل از باعدا شدہ -
 نوشتہ بودند با ہمہ افسردگی و فراموشی و بیگانگی چیزے کہ حاصل داشتہ باشند آن را ہم در خود
 نمی یابند شبستان از اغیار خالی و او زنگ شاہی آراستہ شاہ باید آنرا ہم نمی یابم غرض آنکہ اگر این طرفیم
 خود این ہمہ نیسان چہ و اگر آن طرفیم معشوق کجا. مخدوم معشوق از دید و دانش ما بیرون است و از
 گفت و شنود ما برتر سر چہ درد رک و فہم ما آید و در وہم و خیال گنجینہ او است حضرت خواجہ نقشبند فرمودہ است
 ہر چہ دیدہ شد و شنیدہ شد و دانستہ شد اینہمہ غیر است بحقیقت کلمۃ النبی آن باید کرد خوش گفت بیت
 گز معشوق خیا لے در سراسر است نیست معشوق آن خیال دیگر است

مقصود از سلوک طریقہ اکابر رفع حجب است تا اسلام حقیقی صورت بندد و از ذائق شرک نجات
 حاصل آید و انانیت امارہ و طغیان و سرکشی کہ در نہاد آن مورد است رو بزوال آرد و بفنائے حقیقی
 مشرف گردد بہ اطمینان رسد و راضی و مرضی گردیدہ آنکہ مطلوب را در دام آرد و عتقا شکار
 کند. مصرع عتقا شکار کس نشود دام باز چیں

بیاران میخواہند کہ معشوق را در آغوش کشند و سیرغ را صید کنند مشکل کار است محبت از قدیم چہ درک نماید
 و مقید از مطلق چہ فرگیرد مقید تا ہر کجا رود مقید با خود خواهد برد و این عیب ہموارہ دامنگیر او خواہد شد و
 مطلق ازین قیود معرست از عیوب مبرا پس طالب او ہمہ وقت بجز ویاس موصوف است - بیت
 سر پیوند با ندارد یار چون توان شد ز بخت برخوردار
 نصیبے کہ عارف از ان ذرۃ علیا است استہلاک واضمحلال است مصرع از حضرت ات بہرہ استہلاک است
 کمال در حق او انتفای کمال است ازوے و خیریت در سلب خیریت اگر کمال یا خیریت بخود
 نسبت کند خاین بود و دعوی ہمسری و شکرکت با مولا پیدا کند بیچارہ کہ کمال و خیریت او در سلب
 کمال و خیریت بود از کمال و جمال صاحب خود چہ درک کند و چہ در یابد - بیت
 گیرم کہ بغم خانہ ما یار خراہد کو حوصلہ و طاقت دیدار کہ دارد

مکتوبہ ۱۵۸

(۱۵۸) مکتوب صد و پنجاہ و ہشتم

بمیرک معین الدین۔ بعد الحمد والصلوة وارسال التیجات میرساند عہدہ
کارآنتست کہ باطن از محبت و گرفتاری باسوی بلکه از دیدودانش باعدارستہ بود و ظاہر باحکام شریعیہ
آراستہ باشد حصول این دولت وابستہ بخدمت صوفیہ کرام است و در صحبت شان این معنی
بسہولت یسر است و بدون آن مشکل۔ کمال تجلی باحکام شرعیہ یسر در ادای طاعات اجتناب
از منہیات مربوط بقنای نفس است تا نفس از طغیان و سرکشی از انانیت امارگی کہ در نہاد او مودع
است منخلع نہ گردد و با نقیاد و اطمینان نرسد حصول حقیقت شریعت صورت نہ بندد پیش از
اطمینان صورت شریعت است و بعد از اطمینان حقیقت و فرق میان صورت و حقیقت فرق
زین آسمان ست بلکه زیادہ از ان صورت شریعت نصیب اہل صورت ست و حقیقت آن نصیب
اہل حقیقت صورت ایمان کہ نصیب عوام است و آنرا ایمان مجازی گویند از زوال و خلل بامون
نیست المجازی یعنی شنودہ باشند و ایمان حقیقی کہ ایمان خواص و اہل حقیقت است از زوال محفوظ
است از خلل بامون در کریمہ آیاتھا الذین آمنوا بآلہہم و رسولہم الایہ گریا اشارت باین
ایمان ست ہر چند در فناء قدم راسخ تر باشد ایمان کامل تر بود ایمان صدیق اکبر رضی اللہ تعالی عنہ بر ایمان
تمام امت راجح تر آمد کماورد فی الحدیث چہ قنای او اتم بود و تقوی او زیادہ تر حق تعالی اورادر
قرآن مجید اتقی فرمود و ہر کہ اتقی است بحکم نص اکرم است علی اللہ و ہر کہ اکرم است در مراتب
قرب زیادہ تر است و یقین ایمان باندازہ قریب ست رسول خدا صلی اللہ تعالی علیہ وآلہ وسلم در شان او
فرمود من اراد ان ینظر الی میت یمشی علی وجہ الارض فلینظر الی ابن ابی قحافۃ اکان میت
کامل والا فکل الصحابہ یشرف الصحبۃ کانا و اما بالموت الذی ہو قبل الموت فتخصیصہ
یدل علی کمال فی ہذہ الصفتہ و ای دلیل علی کمال ایمانہ امن و صدق بجز السماع و لم یحتم
الی دلیل و معجزہ و رد فی شانہ ما ظنک باشین اللہ تالیہا و السلام۔ تمت

